Către cititor.

Într-un raft adânc din biblioteca memoriei mele, alături letopiseţului de la Bistriţa, a cronicii şi analelor putnene cu surorile lor moldo-germane şi moldo-polone, a letopiseţului cantacuzinesc, alături de tulburătoarele învăţături ale lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, alături de traducerile unor vechi texte slave pe care, în anii adolescenţei, le devoram căutându-le variante în doi Bogdani, unul pe nume Ion şi altul rezonând heraldic: Petriceicu Haşdeu, alături de grafia unor incunabule scrise într-o germană atât de veche şi de contorsionată încât, cu toată migala dascălilor noştri întru această limbă, trăim sentimentul bizar de a înţelege cuvintele dar nu şi îngemănarea lor, alături de minunata fantezie a Ţiganiadei lui Budai-Deleanu şi de medievala scriitură levantină a lui Laonic Chalcocondil, alături strigătului sfântului nostru glas de poet: „Cum nu vii tu, Ţepeş-Doamne…” şi a martiriului lui Iorga, alături tuturor acestora şi multor vechi tipărituri desprinse de vreme din legăturile lor şi amestecate în bizara-mi fantezie de adolescent pentru care istoria era ceva prea viu, stau aşezate, deci, nişte coperţi de caiete, ferecate strâns, strâns de tot, pentru a ţine înăuntru cât mai în pază duhul ale cărui furii le auzi dacă-ţi apleci asupra lor urechea.

Uneori, această impresie o am.

Alteori însă, aşa ferecate cum sunt, caietele nu-mi mai apar caiete, pentru că filele lor sunt mai degrabă nişte imagini eterice care numai îţi fac impresia a fi aşternute pe hârtie, ele plutind imateriale, precum în procedeele închipuite de Jules Vernes, când scria cu furibundă inspiraţie despre castelul din Carpaţi.

Sunt coperţile care cuprind, sau, poate, nici nu cuprind, scrisorile scrise sau nescrise, trimise sau netrimise de către conştiinţa aceea care mă fascina prin absolutul dramatismului ei, şi pe care nu mi-o puteam

imagina altfel decât sub forma ochilor mari, eu pupile scânteind crunt dar linia genelor de o lascivă frumuseţe feminină, a portretului găsit în decorul ele desuet gust romantic al castelului din tirolezul Ambras.

Le-am păstrat pe acel raft al imaginaţiei mele, strânse în ferecătura lor coclită, cine ştie cât! Până când, tot purtându-le astfel, vremea m-a obosit şi, când am vrut să mă lepăd de ele, nu le-am mai aflat întregi. Se topiseră, se şterseseră sau se amestecaseră într-atât cu titlurile de glorie alături de care stăteau, încât nu le-am mai putut desprinde unele de altele, nu le-am mai putut separa, n-am mai putut discerne care era slova lor şi care a celorlalte. Fapt pentru care am aşezat aşa cum se păstraseră, în osmoza lor, toate foile pe care le-am găsit, fără a mă ambiţiona a fi original, ci doar de a-mi face datoria faţă de duhul care mă bântuia.

Şi, în acest sens, am adăogat apoi alte pagini, din istorii recent traduse, pe care le-am notat ca documente lămuritoare, folosindu-mă de variantele lui Vasile Greeu, P.P. Panaitescu, Maria Holban, Mihail Guboglu şi Mustafa Mehmet, Maria Matilda Alexandrescu, Dersea Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Ion Totoiu, de strădania academicianului Capesius şi fiicei Domniei sale, de versul pe cât de inspirat de atât de exact cu care, acum pentru prima oară în limba noastră, Mihai Isbăşescu l-a tradus pe tizul său Beheim. Tuturor le exprim aici recunoştinţă, ca şi lui Constantin Rezachievici şi Ion Pali care m-au ajutat la controlul ştiinţific al documentelor ce nu s-au topit în fantezie ci au rămas de sine stătătoare, tocmai pentru a dure fantezia mai departe. Fantezia cititorului, cea care, întotdeauna, o întregeşte şi o desâvârşeşte pe a noastră.

Şi, sub editorialul spirit rector al Georgetei Naidin, am încredinţat toate acestea în mâinile unor harnici meşteri tipografi pe nume: Neculcea Alex., Drăghici Petre, Fugăşin Ti tu, în ziua când se împlineau cinci sute de ani

de la uciderea domnitorului, undeva pe aici, sub pâclele de iarnă ale Dâmboviţei.

autorul

ÎNCHINAREA NELEGIUITULUI VLAD CĂTRE
făcătorul şi legiuitorul său

Slabe fiinţe mai suntem, Doamne!…

Şi, dacă spui că l-ai întocmit pe om după chipul şi asemănarea ta, apoi înseamnă că singur îţi recunoşti slăbiciunea. Slăbiciunea şi neputinţa de-a ajunge la desăvârşire.

Uită-te la noi, pe acest pământ asupra căruia îţi pogori duhul, şi vei vedea cât de neîndemânatec alcătuiţi suntem; ca de mână de cârpaci, nu de meşter.

Dintr-ale sângelui suntem răi, şi fierbinţi, şi gata de-a ne lua la harţă, dar e de-ajuns un tăiş mai ascuţit de sabie sau o ghioagă mai puternică pentru ca o fibră să se rupă-n trup, oriunde-ar fi, şi să ne dăm duhul asemenea găinilor celor mai firave… De ce nu ne-ai plămădit, Doamne, şi cu fier, sau cu mai mult os acolo unde trebuie, ca să nu ne muiem la prima înţepătură şi să ne curgă sângele ca şi cum el ar fi hărăzit mai mult să-ngraşe pământul decât să alerge prin vinele noastre?! Sau, dacă nu ne-ai putut da tuturor mai bună şi mai tare osânză, de ce n-ai încercat măcar pe unii să-i faci altfel, aşa cum îşi face meşterul şi lucrurile alese, migălite, meşteşugite de n-au moarte, cu care-şi laudă iscusinţa, trecerea cu folos prin astă lume, şi pe cele de duzină ce le aruncă pe tarabele târgurilor, fără să spună de cine sunt bătute!

Nu, Doamne, n-ai învăţat încă aşa cum trebuie meşteşugul acesta de a-i face pe oameni, pentru că altfel i-ai fi făcut barămi pe unul-doi mai deosebiţi, deopotrivă cu ceea ce-ţi cer eu. Că astfel poate-aş fi fost şi eu printre aceia!… Şi nu-ţi cer să ne fi făcut dintr-ale cărnii şi singelui chiar nemuritori, Doamne, dacă n-ai putinţă; adică nu-ţi cer să fii făurarul altor lucruri decât al celor cărora eşti.

Dar să ne fi făcut ceva mai puţin muritori, mai greu muritori, mai trudnic de omorât decât cu prima armă pe care ne-o implântă duşmanul.

Şi, nu mă ridic aici, iartă-mă dacă m-ai înţeles cumva altfel, împotriva fiinţei noastre trecătoare, a săvârşirii noastre din această viaţă atunci când obijduitul de trup nu ne mai poate duce, ci mă ridic împotriva neputinţei tale de a ne pune apărători altfel decât cele cu care faurii ciocănesc platoşele şi cămăşile din za, adică nişte apărători pe dinăuntru care să ne oprească curgerea sângelui, care să nu lase capul să se desprindă de trup, care să nu facă din maţele în care-a intrat lama de oţel o ferfeniţeală netrebuincioasă şi din inima pătrunsă de ac, un pumn de carne fără rost. Asemenea apărători dacă ne-ai fi dat pe dinlăuntru trupului nostru, Doamne!…

Vezi, nu vorbesc nici cu păcat, nici cu spaimă, şi nu mă plâng dacă în încăierare ni se mai poate ciunti o mână sau un picior dintr-un singur tăiş bine chitit şi zdravăn atins; nu. Dar mă împotrivesc neputinţei tale de-a ne apăra acele locuri care, când se taie, nu cad singure, ci iau împreună cu ele şi viaţa. Asta mă doare, Doamne, în neputinţa ta, şi nu ţi-aş spune-o dac-aş avea pe cine să blestem că nu te-a-nvăţat cum trebuie toate şiretlicurile meseriei.

Dac-aş avea, şi aş şti cine e, i-aş pregăti o ţeapă înaltă şi l-aş trage frumos în ea, să stea pildă celor care se lenevesc în a fi cârpaci pe lumea asta, şi nu asudă până ce, din mâinile lor, nu iese lucrul pe care toţi îl aşteaptă.

Nu mă pedepsi, Doamne, pentru cele ce-ţi spun Io, Vlad Voievod, fiul lui Vlad Dracul, acum, în cumpâna vieţii, când am trăit atâtea, am păţit atâtea şi-am făcut altora atâtea încât pot să mă consider cunoscător al celor lumeşti şi pe dinlăuntru şi pe dinafară. Pentru că, vezi, eu nu mă plâng decât de neputinţa de luptă a omului, dacă tu ne-ai întocmit astfel încât să fim fiinţe care se luptă. Mă supun

voinţei tale, şi nu cu gura, căci mărturie îmi stă jumătate de viaţă în care m-am luptat, am tăiat, am tras cu tunul, am pândit prin păduri şi-am lovit pe neaşteptate, am băgat groază vărsând dunări de sânge, am numărat, la o singură luptă, până la douăzeci şi trei de mii opt sute capete tăiate şi am ridicat, după alte lupte sau chiar în vreme de pace, păduri de ţepe în care mi-am înfipt duşmanii şi tâlharii şi cotropitorii dinafară şi hiclenitorii dinăuntru şi, uneori, chiar oameni nevinovaţi. I-am tras pe toţi, mii, de sus în jos, ca să şi vadă ţeapa, să o şi simtă pe dinăuntru până ce vârful ei le ajunge în dreptul văzului. Şi i-am lăsat acolo luni, ani pădure a cetăţii mele voievodale în care mă plimbam fără teamă, tocmai pentru că ei erau stârvuri şi erau sus, în vârfuri, cu coşurile piepturilor deschise cuiburi aşezate de mine acolo pentru păsările pădurii.

Şi, după ce-au alcătuit înfricoşaţii de saşi cărţulia aceea cu chipul meu pe dinafară şi faptele cu care i-am îngrozit scrise înlăuntru, nu numai ţara mea, Ţara Românească numită de noi, Dacia numită de greci, şi Kara Iflac numită de turci, m-a ştiut sub numele de „Ţepeş”, ci pentru toată Europa căreia mirosul de sânge al faptelor mele îi gâdila nările, am ajuns a fi Vlad Ţepeş.

Îi gâdila simţurile odoarea puhavă pe care-o capătă sângele când rămâne singur şi nu mai are mirosul trupului nostru, îi satisfăcea setea de cruzime din om pe care laşii şi-o astâmpără doar cu poveştile altora, şi nu se mai întreabă în ce scop şi cu ce gând am făcut eu toate acestea; n-o interesa ce-aveam eu sub frunte şi deasupra orbitelor ochilor, ci numai sabia mea, ţepele mele, călăii mei.

Aşadar, Doamne, întreaga Europă mi-e martoră că nu m-am răzvrătit voinţei tale de a face din om fiinţă rea, mai aproape de luptă decât de înţelegere, mai aplecată spre a tăia decât spre a lua aminte la celălalt, folosindu-şi mintea ca să fure, ca să înşele, ca să smulgă ceea ce nu-i aparţine,

folosindu-şi ochii ca să iscodească şi gura ca să mintă, mâna ca să apuce şi piciorul ca să lovească, auzul ca să se ferească şi cupa inimii ca să ţină-n ea venin, nu dragoste…

Rău ne-ai mai alcătuit, Doamne!…

Oare după ce animale de pradă am venit noi la rând în mâinile tale grăbite şi neîndemânatice?!…

Pentru că niciunul dintre animale nu are totul atât de pornit spre rău, aşa cum are bietul om!…

Poate că după hienele pe care nu le-am văzut niciodată, dar se spune că sunt un fel de lupi scârboşi, feroci, care nici nu caută lupta dreaptă.

Dacă a trebuit să ne faci după alcătuirea dobitoacelor, apoi de ce nu ne-ai făcut, Doamne, după cal?! Să ne dai frumuseţea lui, şi agerimea lui, şi înţelepciunea lui, şi forţa lui de a da cu copita numai când se apără, fără să aibă vreo parte a trupului făcută pentru a ataca, aşa cum ne-ai lăsat nouă degetele ca să sugrumăm cu ele, să smulgem beregăţile şi, mai nou, să strângem în ele armele ucigătoare.

Ne-ai prelungit din acele animale cu gheare şi colţi, şi ochi perfizi făcuţi pentru pândă, şi pofte nesăţioase, mult mai mari decât poate bârdanul nostru să cuprindă.

Eu m-am supus voinţei tale de-a face din noi asemenea fiinţe, şi-am tăiat, am ucis în dreapta şi-n stânga, dar ce frumos ar fi fost, Doamne, dacă ne-ai fi făcut după asemănarea cailor!… După încordarea semeaţă a gâtului lor, după ţinuta falnică a piepturilor lor, după zborul lor iute, pe glezne subţiri care-i aduc a fi unduioşi ca pasărea şi după focul pe care-l aruncă pe nări numai atunci când bărbăţia îi face să simtă nunta aproape!…

Priveşte-i, Doamne, din înaltul tău, ca pe cele mai adevărate fiinţe care ţi-au izbutit, pentru că adevărat n-ar trebui să fie decât ceea ce este frumos! Priveşte-le armonia trufaşă a mersului prin păşunile verzi ale lumii tale, neîntinată de niciun gând rău, de nicio perfidie, de nicio

pândă, de nicio umilinţă în ceea ce-l priveşte şi de nicio rea voinţă în ceea ce-i priveşte pe alţii. Şi vei vedea ce frumoasă ar fi putut fi această lume.

Ar fi putut!

Dară eu nu tânjesc la atât de mult.

Nu mai tânjesc, adică, aşa cum tânjeam în răzvrătirea crudelor mele tinereţi.

Rămân robul tău, supus voinţei tale de-a mă lupta şi cu rost şi fără rost, şi mă răscoleşte numai nedreptatea pe care ne-ai făcut-o prin nepriceperea ta, hărăzindu-ne luptei şi neînarmându-ne cu toate mijloacele care ne-ar putea ridica deasupra ei.

Şi-mi plec în ţărână fruntea glăsuind cu umilinţa pe care tot tu ai peoetluit-o sufletului nostru ca şi cum n-am avea destule rele în noi:

Slavă ţie, Doamne şi învăţătorule!…

…Pentru că, dacă l-aş fi ştiut eu pe acela carele te-a învăţat pe tine atât de puţine şi de neîndemânanatice lucruri, nu l-aş fi iertat.

I-aş fi ridicat cea mai înaltă ţeapă din pădurea mea de ţepe.

Amin!

PARTEA INTII

I

Toţi mă cred mort.

Cu capul despicat de trup, cum merită osul meu, cum şi eu am cinstit osul lui Dan care-mi râvnea scaunul.

Dar, mai degrabă în ţeapă, cum nu se cade osului meu, chiar dacă ţeapa este aurită, cum le aueam eu pentru feţe luminate. Da, toţi mă cred mai degrabă tras în ţeapă, cum au tras armaşii mei cel puţin o sută de mii, şi mi-am făcut pădure de ţepi în faţa ferestrelor.

Sau, poate că mă cred tăiat pe din două, ca un trunchi, pe l. A prapore, dedesubtul coastelor, cum fac turcii ca să-ţi lase viaţa mai mult în jumătatea cu capul

unde inima mai bate iar plămânul mai trage şi vezi tu însuţi cum mori tu, cum mori înainte de a muri, adică îţi moare jumătatea cu picioarele, ruşinea, bârdanul şi măruntaiele. O vezi zbătându-se, simţi cum te sfâşie durerea ei, dai din picioarele care nu mai sunt ale trupului tău, le vezi cum, cu zvâcnituri, îngheaţă şi abia după aceea ţi se împăienjenesc ochii în mari chinuri şi îngheţi şi tu. Adică tu, jumătatea care gândeşte şi vede!…

Eh, în orice chip şi-or închipui sfârşitul meu, toţi mă cred mort. Şi tu, Ştefane, care ştii cât de mult preţuiesc eu, viul, cât de mult preţuiesc şi ca om, şi ca prieten, şi ca frate, şi ca minte lingă mintea ta! Mă crezi mort, iar preoţii tăi îmi pomenesc numele când ies cu sfintele daruri la slujbele domneşti.

Numai Matei mă ştie viu; numai el.

Pentru că el mi-a lăsat viaţa. El s-a îndurat de mine şi mi-a iertat viaţa; el, ţâncul ce se-mpiedica printre picioarele noastre la curtea lui taică-său şi plângea că nu ne punem mintea să ne jucăm cu el!

Nu, nu m-a iertat el!… Eu am strigat la el!… Am strigat, auzi, tot aşa de tare cum strig acuma şi răscolesc ecourile temniţei ăşteia puturoase, de fac să se zguduie pereţii şi să se-nfioare inima până şi-n piatră şi-n mucegai, dac-or avea-o. Că unul sunt eu, şi nu există fiinţă pe lumea asta să nu se înspăimânte la fulgerul privirii mele, la tunetul glasului meu.

Am strigat la el; am strigat de s-a cutremurat toată Alba Iulia sub movila căreia se află oasele strămoşilor şi strămoşilor strămoşilor noştri!…

Am strigat:

— Mateiii!…

Şi s-au zguduit zidurile catedralei sub lespedea căreia doarme tatăl său, cel din urmă brav voievod român al Transilvaniei.

— Matei! am strigat Matei, gândeşte-te la fratele tău

de părinţi şi sânge, la Ladislau, care tot Vlad înseamnă pe limba românească a tatălui tău!… Aşa cum pe acesta nu l-au iertat nobilii din Buda că s-a ridicat deasupra lor, nici pe Ladislau nu l-au iertat ca fiu al lui şi-al Transilvaniei, şi nici pe tine nu te-ar fi iertat dacă n-ai fi fugit cu unchiul tău.

Matei s-a uitat la mine greu. Are douăzeci de ani; adică, acum are dacă eu nu mi-am pierdut rostul şi numărătoarea zilelor are douăzecişidoi spre douăzecişitrei. Dar avea atunci numai douăzeci şi chipul lui nu prea frumos era apăsat de povara unei coroane pe care nu voiau încă să i-o recunoască toţi, şi credea că şi-o va mai uşura făcându-le pofta cu sângele meu,

— Matei!… am strigat, de s-au mişcat limbile grele ale clopotelor deasupra lespezilor tatălui lui şi unchiului lui Ioan cel Tânăr Matei, gândeşte-te aici, când te afli încă pe pământ românesc, cum i-au tăiât ei-capul lui Ladislau în piaţa din Buda, cu patru lovituri care tot nu reuşeau să i-l desprindă de trup, pentru ca înadins lăsaseră neascuţită securea gâdelui: ca să lovească mai crunt, mai îndărătnic! … Matei, tu nu se poate să nu auzi aici, lângă piatra sub care zace nu numai tatăl tău, ci zac, ehe, zac de veacuri şi veacuri cei care ne-au făcut ţara, nu poţi să nu auzi cele patru lovituri, una după alta, una mai cruntă decât alta, cu care gâdele tot nu mai desprindea capul fratelui său de trupul care luptase lângă taică-tău!…

Aşa i-am strigat. Şi m-am uitat la faţa lui tânără, încă de copil bucălat, la ochii lui tulburaţi de întrebările puterii regale. M-am uitat drept, pentru că nu-mi era frică de moarte şi nu ca să mă apăr de moarte strigasem eu ce-am strigat.

Strigasem, pentru că de mai multă vreme voiam să i-o strig, de mai multă vreme trebuia să i-o strig. Să i-o strig aici, pe pământ românesc, lui care ajunsese mare şi luminat rege la Buda. Ca să înţeleagă ceea ce înţelesese tatăl său în ultimii ani ai vieţii, dacă cumva n-a ştiut-o

dintotdeauna. Ca să înţeleagă ceea ce noi doi ştiam „Ştefane, pentru că am fost acolo, lângă tatăl tău Bogdan, în cetatea Romanului, în miez de iarnă, şi am ascultat o bună parte din ce-a sfătuit el cu marele Iancu de Hunedoara.

I-am spus-o, aşa cum i-o spusesem în sinea mea de mai multă vreme, când vedeam că oştile lui Mahomed înaintează, iar ajutorul de la el tot nu vine şi nu vine. I-am spus-o ca să ştie că, acolo, la curtea lui de suveran tânăr, va avea tot timpul duşmani şi, dacă nu chibzuieşte bine, îi va veni vremea, ca şi lui Iancu, să-şi caute printre fraţi ajutoarele.

Şi l-am privit în ochi, să văd cât îl zguduie cele ce aude din gura mea. L-am privit în cenuşiul privirilor lui chinuite de câtă politică trebuie să facă printre nobilimea regatului.

I-am văzut mâna cu inele săltând într-un gest scurt. Nu temător, dar vrând, vrând numaidecât să mă facă să tac. Să mă facă să nu strig către toată curtea lui ceea ce i-am strigat lui. Să nu amintesc curţii lui ceea ce el nu vrea să-i amintească, pentru că nu vrea să-şi amintească sieşi!…

Dar eu îi strigam, pentru că eram la Alba Iulia şi-mi era totuna, ca şi cum aş fi fost la Târgovişte. Pentru că pe aici am copilărit, iar la Târgovişte am stat la curtea tatălui meu, aici mi-am petrecut tinereţile, iar la Târgovişte m-am aşezat în scaunul tatălui meu, la Târgovişte l-am înspăimântat pe Mahomed făcându-l să recunoască ce merit, iar aici, chiar dacă ei m-au pus sub lance, am venit cu inima deschisă, tot ca-n ţara mea, după ajutor de la ai mei…

Matei însă nu voia să se ştie că eu îi pot vorbi astfel, în ţara mea, ca unuia de-ai mei. N-a avut inima nici să facă pe pofta saşilor, şi să mă taie, punându-se astfel bine cu ei şi cu împăratul, dar nici să mă lase să strig ceea ce trebuia să ştie curtenii care ciopliseră la gâtul lui Ladislau cu

securea aceea fără tăiş.

A făcut gestul căznit al mâinii eu inele şi, ca să-mi astupe glasul, m-a înfundat aici, la Vişegrad.

Dar eu tot strig!... Strig de se aude până-n Buda, la patru mile de aici, cât spun străjile că este!...

Strig, aşa cum i-aş fi strigat şi dacă m-ar fi tras în ţeapă. Pentru că eu am văzut mii de oameni, şi laşi, şi bravi, cum se zbat în ţeapă să-şi ciuruie măruntaiele, să-şi facă chinurile mai mari ca să le vină moartea mai repede. Dar eu, nu; mă şi gândisem la asta: toată viaţa şi toată suflarea care-mi rămânea mi-aş fi folosit-o ca să-i strig. Să înveţe, să ştie ce-l aşteaptă din partea oamenilor de curte: Ce l-a aşteptat şi pe tatăl lui şi pe tatăl meu, şi pe tatăl tău, şi pe mine!... Trădarea!... Asta el...

Şi totuşi, vorba asta nu spune tot. Pentru că, spre a te trăda, cineva trebuie ca mai întâi să te fi iubit. Or, ei nu fac decât să ne urască; de la bun început să ne urască şi să ne hiclenească!... E hiclenia lor de păsări care se uită la noi numai cu ochi de pradă!... Chiar când îi trăgeam în ţeapă, când îşi simţeau moartea pătrunzându-i cu durere de jos în sus, în ochii lor tot nu vedeam altceva decât hiclenie!...

De asta strig!... Strig de aici, de la Vişegrad, să se audă peste Buda, şi mă liniştesc doar când prind câte-un liliac şi-l trag în ţeapă în piroanele uşii zăvorâte!... Ca pe-un boier de-al meu îl trag, scuipându-i hiclenia din priviri.

În rest, strig, ca să se ştie că sunt viu, pentru că aşa mi-am pus în gând: atâta vreme cât oi fi viu, voi striga ceea ce am de spus.

II

Şi la tine am de strigat, Ştefane. Mai ales la tine.

Pentru că tu ai fost fratele cel bun al inimii mele. Şi-mi mai eşti şi acum. Tu mie!... Eu ţie nu-ţi mai sunt, pentru că nu mă mai ştii în viaţă, şi ţi-ai pus egumenii să-mi ceară spălarea păcatelor atunci când se pomenesc morţii.

Dar, chiar de mai-nainte, tu nu te-ai mai gândit la

mine ca la un frate, Ştefane!… Şi m-ai trădat, Ştefane!…

Ah, eu, care-am făcut acum în temniţă războjul tuturor celor cărora le-am despărţit sufletul de trup şi m-am supărat pentru că nu i-am biruit întotdeauna pe duşmanii care meritau să fie pildă pentru teama tuturor altora, eu, care pregătindu-mă să mă răzbun am coşmaruri în care mă cert cu Domnul Dumnezeu pentru că ne-a făcut trupul atât de firav şi uşor de omorât, eu care vreau să trăiesc nu de dragul vieţii ăşteia păcătoase ci ca să mă răzbun, ca să trag în ţeapă tot ce, rău am făcut, că n-am tras; eu, prietenul tău pe care oamenii până acum îl numeau numai Dracula sau Draculea şi care, de când au tipărit duşmanii de saşi acel *libellus famosus* în şase foi, numit „Hystorie minunată şi spăimântoasă despre un mare tyranu pe nume Dracul-Vodă” au început să-mi spună şi Ţepeş; eu, lângă sufletul tău lipicios de dulce copil moldovean, lângă graiul tău moale şi împăciuitor, m-aş muia şi mi-ar pieri din minte orice gând de răzbunare.

Să-mi umpli tocmai tu, mie, paharul cu venin, Ştefane!…

Eu, care-am fost necruţător şi care m-am învăţat şi m-am obligat toată viaţa să fiu fără milă, pentru că nici răul care mă năpădea nu avea vreo milă şi vreo tulburare în faţa mea şi am tăiat, am tras în ţeapă, căutând mereu rădăcina acestui rău. Uite, eu ăsta, cred că n-aş fi avut tăria să te-ating nici cu un pai, dacă te-aş fi prins acolo, în faţa Chiliei!

Cu toate că am uitat nevoia de-a ţine piept turcilor, am lăsat tot ce ameninţa ţara şi, orbit de durerea că tu mă loveai la Chilia, am pornit iureş într-acolo ca să mă răzbun pe tine! Orbit, cu minţile luate de chinul pe care mi l-ai aprins tu în suflet, am lăsat lupta cu Mahomed, am lăsat ţara pe mâna boierilor, adică am făcut tot ce în acea clipă nu putea face nicio minte întreagă. Dar fusese prea mare lovitura pe care mi-ai dat-o în suflet şi prea mare setea

mea de răzbunare, ca să mai pot judeca la altceva!…

Dacă pe mine, care-am ridicat păduri de ţepe, m-a putut trage în ţeapă cineva, apoi acela tu ai fost, Ştefane! Nu mi-ai băgat-o nici prin burtă ca să mi-o scoţi prin spate, nici printre picioare, ca să mi-o scoţi pe la ceafă, şi să mă vadă toţi cum mă zbat în ea; mi-ai înfipt-o în inimă, subţire şi nevăzută, ceea ce duce la ură şi nebunie!

Spune, Ştefane, acum, când mă crezi mort, când nimeni nu ştie că zac aici, în beciul ăsta jilav care acoperă numele meu ca o lespede, acum, când vorbeşti cu mine numai în paraclis, la ceasurile tale de rugă cu duhurile, nu te fierb chinurile gândului că ţi-ai pornit armata împotriva fratelui tău de cruce?!…

Acum, că mă crezi mort, dus de pe lumea asta!…

Pentru că, precum odinioară am fost în slavă şi cinste, acum sunt fără slavă şi fără cinste. Cel care odinioară eram atoatestăpânitor, iar acum zac neştiut nimănuia, precum cel mai netrebnic dintre netrebnici; cel care odinioară eram de temut tuturor, acum m-am făcut cu totul nebăgat în seamă; cel care odinioară eram iubit şi preţuit, sunt necunoscut lumii şi porţile temniţei apasă asupra mea. Dar nu numai aceasta, ci şi duşmanilor mei, şi tuturor oamenilor, numele meu este de râs şi batjocură şi spre clătinarea capului şi pildă în toate limbile pentru că până şi papa a pus de i s-a tradus în latineşte, ca să le poată citi cu ochii lui, cele şase foi mârşave pe care saşii le-au răspândit în lume sub chipul şi numele meu de Dracula, unde arată toate faptele mele ca pe nişte fărădelegi. Exagerat mă arată: numai că am tăiat, şi am tras în ţeapă, şi am ars în case oameni vii; dar nu arată pentru ce, nu arată ce-a fost în mintea mea şi în inima mea când am făcut toate acestea, cu ce gânduri le-am făcut şi ce-am voit eu de la ţara mea!…

Ştiu, au umblat şi s-au zbătut pârgarii Braşovului pe care l-am pedepsit cu foc pentru că negustorii lui n-au mai

lăsat câştig şi pentru negustorii noştri, au îmbiat cu bani grei meşteri tipografi din Ulm şi din Budin, încă din timpul domniei mele, ca să bage în zaţ viaţa lui Dracole Wyda, şi apoi însoţindu-se la acest act tâlhăresc cu judele saşilor din Sibiul pe care l-am pedepsit pentru că-l găzduise pe Dan, au găsit, eu cincizeci de florini, o tiparniţă la Nürnberg, acolo unde, în anno domini 1431, adică 6939 pe numărătoarea Bizanţului, împăratul Sigismund de Luxemburg l-a încoronat pe tatăl meu, fiul lui Mircea Voievod, în luna lui februarie, recunoscându-i tronul tatălui său.

Acum toată lumea îl ştie pe Dracula, fiul lui Vlad Dracul, numai după acele întocmiri, şi numai tu, numai tu, Ştefane, ştii ce este în mintea şi-n inima mea. Ştii ce-a fost în mintea şi-n inima mea, ştii că mirosul de sânge nu atât mi-a plăcut, cât mi-a trebuit ca să fac ceea ce voiam să facem noi din ţările noastre, ceea ce ne-am jurat noi, când ne-am legat fraţi de cruce, pentru că noi întâi am ştiut ce vrem şi unul şi altul, şi apoi ne-am legat fraţi de cruce, şi nu s-a-ntâmplat ca atunci cu Ladislau, fratele lui Matei şi fiul lui Iancu de Hunedoara, cu care întâi ne-am legat, din inimă, şi apoi am văzut ce avea sub coif.

Tu eşti singurul care ştii, frate Ştefane, dar eu sunt mort pentru tine şi te simt cum verşi câte o lacrimă când mitropolitul tău Teoctist care te-a uns la locul numit Direptate, îmi cere iertarea păcatelor. Aşa că eu zac aici, deasupra Dunării, în vreme ce numele meu umblă prin lume pe acele şase foi; toată ziua ruşinea mea este înaintea mea şi ruşinea feţii mele m-a acoperit căci am ajuns în adevăr de batjocură vecinilor mei şi de spaimă pentru cunoscuţii mei; cei care m-au văzut cândva au fugit departe de mine şi cei care mă urăsc au ridicat capetele şi s-au bucurat şi s-au veselit pentru nenorocirea mea. Unii ca aceştia au ridicat mâna asupra mea şi m-au umilit, făcându-mi foarte rău şi crezând că pun asupră-mi, asupra

trupului meu mort şi asupra memoriei sufletului meu, o lespede de ruşine. Iar eu zac singur aici, condamnat la uitare, la uitarea mea, cel care am fost, şi cunoaşterea doar a celui care se spune că am fost, şi nu am nici frate, nici rudă, nici prieten, ci sunt singur, singur în durerile şi supărările mele nemângâiate.

Ah, Doamne, când voi ieşi de aici, ce voi face mai întâi?!... Voi porni o cruntă şi sângeroasă răzbunare asupra celor care m-au trădat, asupra celor care m-au defăimat, asupra celor care prin minciună m-au vândut (aşa cum am pornit-o, cu pricini mult mai puţine, în primul an când am luat domnia), sau voi continua ce am de ctitorit, voi întări ce am de întărit în ţara mea?!... Tare mă tem că setea răzbunării va fi mai mare, tare mă tem!... Pentru că umblă-n mine un vulcan de ciudă, şi mă zguduie, şi nu-mi dă pace, şi nu-mi va da pace până n-am să mă aşez la masă, în mijlocul pădurii mele de ţepe, şi n-am să mă ospătez sub stârvurile duşmanilor mei şi, muşcând din pulpa de căprioară rumenită-n sos de vin cu mirodenii, n-am să închin pocalul cu corbii care se vor ospăta deasupra mea, din carnea duşmanilor mei.

Tare mă tem!

Mă tem de pofta de sânge pe care mi-o trezeşte acest beci puturos în care m-au închis; mă tem de dorinţa de-a auzi vaierul celor ce mor în ţeapă, pe care mi-o răscoleşte tăcerea acestor hrube reci!...

Hiclenia!...

Hiclenia asta pe care n-o poţi spăla decât cu sânge, sau nici cu sânge n-o speli; ea mă chinuie, tot aşa cum mă chinuie minciunile despre mine din tipărituri, Cei laşi citesc isprăvile mele ca şi cele puse în circa mea, şi-şi ung setea de cruzime pe care n-ar fi

În stare s-o facă dar au în sânge nevolnica dorinţă de-a o întărită şi de-a şti că ea există pe pământ.

Ştefaneee!... Eu n-am fost nebun de cruzime,

Ştefane!… Eu am fost crud, pentru că aşa trebuia să fiu. Eu am fost crud, pentru că voiam să schimb ceva pe lumea asta şi n-aveam altă armă!… Eu am fost crud, ca să-i fac pe boieri să nu mai hiclenească ţara şi domnul, şi am fost crud, fiindcă fără cruzimea mea nimeni nu l-ar fi făcut pe Mahomed cuceritorul Constantinopolelui să recunoască faţă de toţi că „nu poate să ia ţara unui bărbat care face fapte atât de mari şi mai presus de fire şi că un bărbat care face astfel de isprăvi ar fi vrednic de mai mult!”…

Lasă-i să creadă alţii ce vor; dar ţie-ţi mărturisesc asta pentru că eşti fratele meu şi pentru că, prin noi, se leagă un neam întreg!… Şi iată că uneori mă zbuciumă furii nebune, alteori cad în moliciune şi plâng şi mă-ntreb: oare nu se află, nu se poate afla pe lumea asta curăţenie şi prietenie aşa cum a fost ea în copilăria noastră?! Oare, pe măsură ce îmbătrânim, avem alte interese decât să ne simţim oameni, şi ajungem să ne lăudăm cu înţelegerea de mai presus a lucrurilor, ceea ce înseamnă cu ştirbirea din sufletul nostru a ceea ce este duios şi sincer?!

Ah, Ştefane, de ce ţi-ai ridicat tu oastea de acelaşi sânge cu a mea şi ai dus-o la Chilia, de ce?!…

Asta m-a lovit, asta m-a clătinat!… Şi, ştii tu: o dată când te datini, înseamnă că începi să cazi! Da, eu, care hăituisem şi băgasem groaza în cea mai mare armată eu care a înaintat vreodată sultanul, eu, pentru izbânda căruia se trăgeau clopotele în Rodos şi la Veneţia, eu, care eram sigur ca şi bunicul meu Mircea că pot să înfrâng în ţară la mine o oaste de douăzeci de ori mai mare ca a mea, şi care îngrozisem două sute de mii de osmanlâi veniţi tiumene după tiumene, cu sute de schiptre şi steaguri, şi cu urmaşul Profetului lor în frunte, m-am clătinat la mâna de arcaşi cu care-ai năvălit tu spre Chilia, Pentru, că ceea ce nu putea să clatine numărul duşmanilor, a făcut-o durerea adusă de prieteni.

M-am clătinat, şi nu mi-am mai revenit, şi-am pierdut

ţara prin care-aş fi arătat că ţepele mele sunt bune la ceva. Şi, dacă aş fi avut acea ţară şi-aş fi arătat-o lumii aşa cum începusem eu s-o fac, atunci foile plătite de ei ca să iasă din tiparniţa de la Nürnberg n-ar mai fi însemnat nimic.

Da, Ştefane, tare mă tem că, de voi scăpa de-aici, ciuda îmi va lua minţile şi, în loc să fac ceea ce avem de făcut pe lumea asta, am să-mi gonesc caii şi armatele spre prigonirea ponegritorilor mei!... Uite, simt cum mă apucă furiile, iar străjile, simţind şi ele, râd strâmb din dinţii lor negri. Sunt nişte străjeri surzi, porunciţi astfel de Matei ca să n-audă ce spun eu despre el şi despre trădarea lui.

III

Acuma înţeleg ce-nseamnă să te zvârcoleşti în mormânt. Pentru că eu sunt ca şi-ntr-un mormânt, şi mă zvârcoleşte ciuda, şi nu am ce face, nu am cum o hăj cui. Aceşti scribi ai saşilor, în ciuda lor mare faţă de mine, au măsluit şi-au plăsmuit scrisoarea cu care-au vrut să mă dea de moarte lui Matei. Scrisoarea mea către Mahomed. Auzi: eu către Mahomed!... Să-i trimit scrisoare dintr-un târg, sau cetate, sau oraş cu numele de „RotheP*. Eu, care nici n-am auzit de un asemenea nume şi nu c-aş fi fost acolo...

Lângă Piatra Craiului, pe pământul ţării mele încă, ei m-au dat prizonier căpitanului lui Matei Corvin. Pentru că eu i-aş fi scris lui Mahomed, sultanul sultanilor; cerându-i iertare. Eu!... Eu, care-am băgat groaza în acest om pe care-l cunosc din copilărie şi care a băgat în spaime toată omenirea! Păi dacă el a băgat în spaime toată omenirea, iar eu am fost singurul acela care l-a înspăimântat pe el, cum aveam eu să mă ploconesc în faţa lui?! “. Cum aveam eu inima aceea?!... Că eu doar pentru asta m-am ridicat cu oştire în fruntea Ţării Româneşti: ca să am mândria în faţa lumii întregi că-l îngrozesc pe cel care-a îngrozit-o!...

Ci măcar voi, munţilor, dealurilor, toate ale ţării mele, luaţi glas şi plângere şi tânguire şi plângeţi-mă pe mine, păcătosul şi nenorocitul şi cu lacrimi şi suspine de milă

tânguiţi-vă pentru mine, cel mai hiclenit dintre toţi oamenii; copacii pădurilor şi pomii livezilor lăcrimaţi pentru mine cel vândut pe minciună; flori frumoase şi bine mirositoare cu care ziditorul ne-a împodobit şi ne-a înfrumuseţat plaiurile, tânguiţi-vă cu tânguire şi plâns de nenorocirea mea nemăsurată, pentru că, eu, în gloria lumii v-am ridicat, şi pe neînvinsul neînvinşilor v-am făcut să-l învingeţi, iar nu lupta şi virtutea, ci hiclenia boierilor care tânjesc nesătui a vă stăpâni cu fruntea plecată şi a vă stoarce de biruri pentru alţii, numai lor să le fie bine, ele m-au învins pe mine fiindcă am fost neom şi fără minte şi nu i-am tras în ţeapă pe toţi, nu i-am tras chiar pe toţi în ţeapă, aşa cum ar fi trebuit.

Dar pe Mahomed!…

Mahomed al II-lea a trecut Dunărea în noaptea dintre luna lui mai şi luna lui iunie, anul 6970. Ziua asta este atât de adânc scrisă în mintea mea că, şi de-oi muri, şi de-oi putrezi, ea tot se va putea ceti pe fruntea ţestei mele. Toate planurile ce le făcusem de-o viaţă erau în legătură cu ea.

Era în culmea gloriei, Mahomed: îl bătuse pe Caraman, cucerise Constantinopolele ştergând de pe faţa pământului Imperiul Bizantin, îl îngenunchease pe Gheorghe Brancovici, despotul sârbilor, născocise aşezarea tunurilor înclinate în sus, care reped piatra în aer, iar când vine din văzduh nimereşte minunat ţinta şi astfel avea la picioarele lui, în câteva zile de asediu, orice cetate. Cucerise apoi Peloponezul în Europa, Trapezuntul şi Sinope în Asia, şi nimeni nu mai părea că i se poate pune în cale.

Era şi în culmea furiei, pentru că în acea iarnă eu îi arsesem toate cetăţile de la Dunăre şi o bună latură din partea europeană a împărăţiei sale, pe care turcii o numesc după cei care au ocupat-o cândva, adică după strămoşii noştri romani Rumelia. Iar, numai cu cinci zile

înainte, îndată după sfinţii Constantin şi Elena, eu îi nimicisem şi avangarda comandată de marele vizir Mohamed-paşa, în aşa fel încât, din treizeci de mii de azapi şi achingii, cu câţi ajunsese la trei zile de drum de la Dunăre, dacă i-au scăpat o mie, şi aceia ca prin minune.

Aveam o forţă cu mine şi ştiam că pot să-l înspăimânt. Aveam oastea de ţară, călăreţi în cea mai mare parte, zece mii două sute treizeci şi şase de oameni, cu mine treizeci şi şapte.

Ei veniseră două sute cincizeci de mii; a mai mare armată, pe care n-o mai strânsese sub steagurile sale niciodată sultanul, de zece ani, de când cucerise Constantinopolul. Şi mai frumos alcătuită decât aceea, cu îmbrăcăminte mai bogată, corturi mai multe, arme mai puternice iar cai şi cămile, cât jumătate din oaste. Era cea mai mare oştire din lume. Mahomed, al doilea fiu al lui Murad, nu mai era băiatul spelb, cu nas coroiat subţire şi obrazul pergamentos, chinuit de pofte uşuratece, pe care-l cunoscusem eu cândva la Poartă, nestăpânit, nepotolit, trecându-şi viaţa-n vânători şi petreceri cu favoriţi de toate neamurile şi mai apucându-l din când în când şi-o dambla, făcându-i spume la gură. Nu; se schimbase mult ajungând împăratul împăraţilor, omul cu cea mai puternică şi mai de temut armată din lume. Doar nasul şi obrazul îi rămăseseră la fel. Ochii lui erau de mare stăpân, de tiran al omenirii.

Se înşirau la Turnu puzderie de armate, mai multe decât văzusem eu vreodată în toţi cei opt ani câţi am petrecut în împărăţia sultanului. În toate culorile, mai multe decât fuseseră vreodată aşezate pe o armată de oameni; oştenii erau împărţiţi pe aceste culori după steagurile lor, luându-ţi ochii în luciul oţelului amestecat cu cel al mătăsii şi al crupelor cailor.

Cei mai mulţi erau spahiii timarioţi călări, ca la vreo cinzeci de mii, toţi bogaţi, floarea nobilimii sultanului,

stăpâni ai unor moşii din moşi-strămoşi sau din daniile marelui lor stăpân, care-i arătau credinţă venind sub schiptrul lui ca o armată de luptători unul şi unul, cu stofe scumpe şi podoabe de aur pe ei, şi hamuri bogate împodobindu-le alesele animale. Se aşezau apoi, la vreo douăzeci de mii de ieniceri, oşteni pedeştri, cei mai frumoşi şi mai înalţi din paza sfântă a fiecărui sultan, stăpânii Porţii şi ai puterii, credincioşi Porţii şi puterii, chiar mai mult decât padişahului lor pentru că, uneori, ei îl susţin pe acesta să ia tronul. Sunt cu toţii războinici de viţă, cu cămăşi de zale pe sub hainele lungi, încinse cu cingători scumpe de care atârnă iatagane coroiate, cu surgiucuri de pene la coifurile rotunde ce le-acopereau creştetele sau la cucele de pâslă aibă, împărţiţi fiecare după rostul lor: silihtarii călăreţi aleşi din armatele Asiei, caripii, viteji din Libia şi din Egipt cei mai bine plătiţi dintre ieniceri, olofaţii aleşi cu simbrie din alte oşti. Lor li se adăugau, în şalvari verzi şi roşii, acei lăncieri neîntrecuţi, ce mânuiau cu uşurinţă cele mai lungi arme de acest fel azapii, care parcă fiecare purta câte un steag, achingiii, cei mai destoinici arcaşi, beşliii care mânuiau şi arcul şi sabia, gemliii, care, pe lângă arc şi sabie, luptau ştraşnic învârtind suliţele, şi tapciii, în jurul tunurilor trase de bivoli negri, cu care fusese cucerit şi nimicit Bizanţul.

O ştiam, era armata pe care-o-nvăţasem şi eu încă din copilărie. De la şaisprezece ani începusem să mă instruiesc în ea pentru a deprinde meşteşugul armelor. Şi tocmai de aceea, tocmai pentru că eram deprins cu ea cunoscându-i puterea de oţel, aveam şi mai mare poftă s-o înving. Să ştie toţi sultanii şi sultanii sultanilor că rânduiala de-a lua coconi de domni, fii ai ţărilor din jur drept zălog la Poartă se poate întoarce împotriva lor. Că, prin această deprindere, numai sufletele slabe ei le pot cumpăra şi apăsa în tiparele gândirii lor, căci dacă sufletul de copil are suptă de la mumă-sa simţirea ţării lui, n-o uită

oricât de fraged ar fi adus el sub obiceiurile marii împărăţii. Ba, dimpotrivă, tot ce deprinde acolo se-ntoarce ca o armă cruntă împotriva celor care l-au învăţat!…

Priveam armata aceea măreaţă, aşa cum ştiam că eu, cu ţărişoara mea, nu voi putea avea în veac, şi măsurăm cum să pot dovedi că şi ţara mică îşi are simţirea ei, aşa oum orice om tot o inimă are. Şi căutam hibele, locurile nevolnice ale unei asemenea oştiri mari, printre rândurile căreia ştiam că umblă o altă breaslă de lefegii pe care nu i-am pomenit până acuma ceauşii iscoadele şi păzitorii, ochii şi urechile împăratului, care vegheau să se ţină bună rânduială a fiecărui tiumen, să se înainteze şi să se lupte după ordin, şi aveau grijă să lovească deîndată umerii răzvrătiţilor şi fugarilor cu măciucile lor grele de fier, pentru ca nu cumva să se-ntindă răzvrătirea ca o molimă. Le loveau umerii, spinările, ca să le lase braţele bune de luptă, iar dacă vedeau ceva încăpăţânare la nesupus, îl tăiau pe loc, întâi în două şi apoi în patru.

Asta era oastea sultanului marea armată a Porţii, ca un trup vajnic, dăruit de Mahomed cu armament nou şi corturi de tabără nemaipomenite, ca un sultan cuceritor ce era, ce strângea haraci de la o jumătate de lume şi avea în urma lui prada bogată de la luptele mereu câştigate. Iar de o parte şi de alta a ei, ca două aripi, celelalte două armate comandate de beglerbeii săi armata Asiei şi armata Europei, amestecătură de soldaţi şi animale soldaţi cu zecile de mii şi animale mai numeroase decât aceştia caravane de cămile şi catâri şi bivoli cărând corturile şi armele de prisos şi hrana şi sacalele şi bucătăriile şi nutreţul pentru ele şi pentru caii de luptă. În dreapta lor stăteau muselmii, cei instruiţi să întărească tabăra la popasuri şi salahorii cu haine obişnuite, ţărani luaţi din satele de pe drum ca să facă muncile cele grele la animale, la tabere, la întărituri sau aghiazi aduşi din Asia pentru repararea drumurilor şi îngrijirea animalelor de hrană,

hakimi şi scribi, muezini, călugări zichizi şi seitizi dintr-ale religiei lor, aduşi pentru slujbele împărăteşti şi slujbele de rând către Allah, puzderie de neguţători şi meseriaşi care-şi câştigau traiul în tabăra umblătoare, ca şi mutrele îndoielnice ale unor invertiţi şi negustori de plăceri şi muzicanţi şi vrăjitori şi vraci ce veneau din Asia cu năravurile lor, însoţind aliotmanul acesta ce voia să se aşeze peste noi cu toate pacostele lui, sufocându-ne viaţa şi strâmbându-ne-o după asemănarea şi traiul lui.

În frunte, împinşi şi de sacrificiu, şi să deschidă drum, erau saialele oştirile unor neamuri supuse, care se luptau ca să nu plătească bir.

Priveam prin desişul pădurii cu frunză tânără toată această năpustire de forţe şi de oameni, de parcă venea o lume s-o acopere pe alta, şi-i uram de moarte, cu toată puterea şi trufia lor. Trufaşi şi puternici erau, sub steagurile sultanului, şi aduceau cu ei obiceiurile lui apucătoare; asta nu puteam eu să sufăr. Apucătoare şi primitive, cu ochi sticlind după averi, după aur şi după pietre scumpe, după pradă, după tot ce pot lua de la alţii asta nu puteam eu să sufăr!… Fiindcă viaţa noastră săracă şi curată de aici, de la poalele Carpaţilor, cu oameni gospodari, mulţumiţi să-şi crească o vită, să aibă de secerat un lan de grâu şi să se bucure de sfântul soare în verdeaţa câmpiilor cu flori, nu se poate împăca nicicând cu viaţa lor stricată de pofta bolnavă a aurului şi prădăciunii, care-i face să nu fie oameni, ci fiare pe care nu le împaci decât aruncându-le bogăţii. Asta nu puteam să sufăr de când am ajuns la ei şi m-au închis în palatele lor scumpe şi-am văzut cum totul se cumpără, cum singura lege e aurul, cum sunt făcuţi numai din plocoane care se trec crescânde de la mici la mari, iar singura lor înţelepciune este mâna întinsă după dări şi daruri. Stricăciunea sufletească e ca o molimă care s-a aşezat asupra întregului năravul Porţii; nu are căutare decât cel care dă mai mult şi nimeni nu-l

întreabă nimic pe cel care ia cât poate, ba, dimpotrivă, toată viaţa lor şi toate războaiele lor sunt alcătuite după acest tipic: ’ca să apuce şi să ia.

Dac-ar sta în puterea mea, le-aş tăia mâinile, aşa cum le-am tăiat furilor sau boierilor hrăpăreţi. Ca să nu mai aibă cu ce lua, ca să nu mai aibă cu ce apuca. Poate că dac-ar fi toţi fără mâini, şi-ar găsi alt rost pe lumea asta decât să ia de la alţii!…

Aşa, vin cu puzderia lor, cu trufia lor de mare oştire şi aduc obiceiurile lor, molipsind lumea şi trăgând-o înapoi. Acest Mahmud-marele vizir, căruia i-am lăsat din treizeci de mii de ciarkagii doar o mie, este dintre cei molipsiţi. Căci după mamă e sârb, iar după tată elin. L-au furat de băiat mic ostaşii din cavaleria de pradă, împreună cu mumă-sa şi i-au dus la împărat. Împăratul l-a luat pe băiat în camerele sale, l-a făicut favoritul său, iar el i-a făcut toate plăcerile salvându-şi astfel mama de ruşinare. Şi repede l-a-nălţat în grad sultanul, punându-l peste hergheliile sale. Stăpânul lui, Mohamed al II-lea, când i-a urmat lui Murad al II-lea pe care l-a lovit damblaua de prea mult vin băut fără voia profetului lor, prima grijă ce-a avut a fost să scape de fratele său închizându-i răsuflarea în apă. Şi fratele meu Radu, fiul bun al tatălui meu, s-a lăsat în voia lor şi, fiindcă s-a însoţit cu sultanul, niciun alt merit neavând, venea acum să-mi ia locul meu, pe tronul Ţării Româneşti!

Cum să nu tragi în ei şi-n obiceiurile lor spurcate şi cum să nu vrei să-i spulberi până la unul!… Cu toată armia lor, cu toate armele lor! Toate armele lor, dintre care cele mai cumplite sunt tunurile! Am luptat în multe locuri, dar asemenea tunuri eu n-am mai văzut. Pentru că, dacă nu s-ar fi născocit pe lumea asta tunurile, n-ar mai fi căzut niciodată Constantinopolul. Când a apărut pe lume cu adevărat puterea tunului, abia atunci a putut să fie înfrânt marele Bizanţ. E o armă puternică, iar topkiii lor sunt

învăţaţi de multă vreme a o mânui, pe când ostaşii mei, ba. Nu sunt nici douăzeci de ani de când, grăb'indu-se, tatăl meu îi strica bombarda cea mare burgundului Waleirand de Wauwrin, în acea zi de august 23, la asediul Giurgiului, dar oamenii lui trăgeau una după alta cu bombardele mai mici din care oastea Ţării Româneşti ajunsese a avea două.

Teribilă armă e tunul!... Când am să-mivcapăt din nou armata, am s-o alcătuiesc din multe tunuri, din cât mai multe!... Am să fac turnătorii de tunuri, aşa cum a făcut în ultimii ani marele meu învăţător Iancu de Hunedoara, cel pe care l-am iertat că a tăiat capul tatălui meu şi fratelui meu.

IV

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND SPĂIMÂNTOASA APARIŢIE A TUNURILOR ÎN ACEA VREME

Scrie Laonic Chalcocondil din Atena în ale sale expuneri istorice despre „Creşterea puterii turceşti, căderea împărăţiei bizantine şi alte istorii despre felurite ţări şi popoare" *pe vremea când greutatea cea mare se măsura cu talantul care avea mai mult de 26 de kilograme la greci, iar el ne numea pe noi încă daci*:

„... Pietrele aruncate de tunuri trăgeau trei şi jumătate talanţi la eântar; dar zidul era tare încât rezista la tunurile acestea şi nu ceda deloc. Tunul, se pare că nu este o născocire prea veche, încât să putem spune că un lucru ca acesta le-a venit în minte oamenilor din antichitate. Totuşi, de unde-şi are începutul şi care oameni au ajuns să născocească tunul îi-aş putea arăta cu siguranţă. Dar se crede că aceştia au fost din Germania şi că acestora le-a venit în minte acest mecanism. Puştile însă, de la germani s-au răspândit pe încetul şi în alte părţi ale lumii; tunurile însă n-aş putea să afirm în chip lămurit, unde s-au ivit dintru început. Puterea şi izbitura neînchipuită cu care fiind repezită piatra, pricinuieşte

corpurilor, oridunde ar ajunge, cea mai mare stricăciune, i-o dă cu totul pulberea; şi de aceasta este repezită. Puterea din pulbere o are însă silitra amestecată cu cărbune şi pucioasă. Aşa se face că, în ce priveşte armamentul, lumea stă foarte bine; de aceea şi vitejia mai puţină poate să dispună de acea izbitură demonică. Mai întâi se pare că au fost construite din fier; apoi însă a fost inventat numitul aliaj din amestecul arămii şi al cositorului, care e găsit mai bun la aruncarea pietrii cu mai multă siguranţă şi cu mai mare tărie. Iar forma să o descriem cum este, ar fi lucru de prisos, toţi putând-o vedea oriunde. Ţeava fiind lungă, cu cât ar fi mai lungă cu atât piatra e repezită la o depărtare mai mare, încât a fost făcut un tun care arunca piatra, precum am aflat, până la şaptezeci de stadii zguduind primprejur pământul pe amândouă distanţele. Şi se pare că această putere a focului produce bubuitura şi repeziciunea cu care e dusă piatra; căci acest element când e înghesuit, se pare că e de o putere demonică de tot mare, după cum şi trăsnetul îl produce gazul din aer când se aprinde. Zgomotul şi repezitura se produc fie prin faptul că încărcătura, ceea ce nu este vid, cedează, fie prin puterea focului care este pus aici, după ce scăpărând aprinde materia şi neapărat, producând această putere, are aceste două efecte. Dar se pare că puterea arderii este toată pricina şi că pulberea sporeşte puterea ce o are focul din fire, spre a pune prin ardere în mişcare şi a arunca foarte departe proiectilul…

* *

Şi scrie Bucas în a sa „Istorie turco-hizantină”

Tunul cel mare e adus în faţa Constaniinopolei

1. „… Trecând luna ianuarie şi fiind la începutul lui februarie, a poruncit ca tunul să fie transportat la Constantinopole; şi punând treizeci de perechi la jug, îl trăgeau de partea cea dindărăt cei şaizeci de boi, spun boii boilor; şi pe de lături de tun 200 de bărbaţi, şi de o parte şi

de alta, ca să-l tragă şi să-l în drepte ca să nu alunece din drum; şi înaintea trăsurilor 50 de dulgheri să facă podeţe de lemn pe unde drumul nu e neted şi cu ei lucrători 200. Şi drumul a ţinut februarie şi martie, până ce-au ajuns într-un loc, cinci mile depărtare de Constantinopol.

2. Căci mai înainte a fost trimis Caragea-bei cu armata asupra cetăţilor de la Marea Neagră, adică Mesemvria, Aheloon, Bizon şi celelalte şi le-au cucerit. De asemenea şi turnuleţele de pază a sfântului Ştefan, aşezate înspre Silivria, le-a luat cu război şi pe toţi cei dinăuntru i-a măcelărit; celelalte turnuri şi Epibate i s-au închinat; şi câţi i s-au predat, au scăpat întregi, cei ce s-au împotrivit însă, le-au tăiat capul. Dar Silivria a rezistat cu lupta.

3. Aducând deci tunul la locul în care li s-a poruncit şi ordinul pentru Caragea-bei, ca să-l păzească, a sosit cu ostile să calce împrejurimile Constantinopolei şi să nu lase pe bizantini să iasă din porţile oraşului.

4. Şi toată iarna au iernat acolo trei steaguri de ostaşi din Misia şi Paflagonia, ca să ţină sub pază oraşul şi ca bizantinii să nu poată ieşi şi face năvală asupra turcilor. Şi s-a făcut tabără mare şi bizantinii nu erau în stare să facă ieşiri. Şi totuşi dinspre mare, cu direme şi trireme pustiau şi ei până la Cizic satele turcilor aşezate de-a lungul marginii mării şi pe mulţi îi jefuiau şi pe unii dintre ei îi ucideau, pe alţii îi aduceau în Constantinopole şi-i vindeau. Şi cu aceste hărţuieli a sosit şi primăvara şi au început să se numere zilele din postul cel mare.

***

Tot Ducas în „Istoria turco-bizantină”

Tunul cel mare bate zidul

...Şi acestea le-a făcut pe mare, pe uscat însă aducând tunul cel mare de tot, l-a aşezat în faţa zidului aproape de poarta sfântului Roman. Şi meşterul însemna punctul, căci mai avea puse alături a două ţevi de tun, cuprinzând pietre potrivite din fire ca de... litre; şi când

voia să tragă cu tunul cel mare, determina mai întâi locul, dând cu cel mic, şi atunci ochind bine, repezea din cel mare. Şi când a tras prima descărcătură şi cei din oraş au auzit bubuitura, au rămas înlemniţi şi au început să strige: „doamne, miluieşte!”

Fiind săptămâna luminată, icoana Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu se afla atunci ca de obicei la palat; şi de atunci deseori o duceau în procesiune la mânăstirea Maicii Domnului cea ca o ţarină şi icoana a stat acolo până la căderea Constantinopolei. Atunci s-a împlinit ceea ce a spus Dumnezeu prin gura proorocului Ieremie: „La ce-mi aduceţi tămâie din Saba şi scorţişoară bine mirositoare din pământ de departe? Arderile de tot ale voastre nu sunt primite şi jertfele voastre nu-mi sunt plăcute. Pentru aceea spune domnul: Iată, eu boală dau peste poporul acesta şi se vor îmbolnăvi de ea părinţi şi copii împreună; vecinul şi aproapele lui vor pieri. Acestea spune domnul: Iată, o oaste vine de la miază noapte şi popor mare; şi împăraţi mulţi se vor scula de la capătul pământului şi vor purta arc şi lance. Îndrăzneţ este şi nu va şti de milă. Glasul lui ca marea furioasă. Călare şi în care de luptă se vor ridica la război ca un foc asupra ta, fiică a Sionului”.

Născocitorul de meşter al acelei răutăţi, ce meşteşug ştia ca tunul să nu crape? Căci am văzut tunuri slobozind proiectile ou iarbă de puşcă; şi după împuşcătura încărcăturii, dacă tunul nu era păzit şi acoperit cu pături groase de lână, crăpa îndată ca sticla; chiar după atâta băgare de seamă, dacă trăgea de două sau cel mult de trei ori, crăpa pentru că aerul pătrundea în profunzimile găunoase ale metalelor. Acesta însă ce făcea? După ce piatra era descărcată, tunul încă fiind fierbinte de căldura şilitrei şi a pucioasei, de îndată îl stropea bine cu untdelemn şi cu aceasta se împlineau neajunsurile de pe urma aerului dinăuntrul porilor lui şi atunci răceala

domolită de căldura untdelemnului nu putea acţiona şi tunul îşi păstra cu uşurinţă puterea de acţiune, până ce a contribuit la căderea Constantinopolei; ba, încă şi după aceea este păstrat întreg şi lucrează la dorinţa tiranului.

Lovind şi zguduind zidul, a voit să arunce de-a doua oară în acelaş loc alt bolovan. Şi întâmplându-se să fie acolo solul lui Iancu, şi-a bătut joc de aruncătură spunând: „Dacă vrei ca zidurile să cadă cu uşurinţă, îndreaptă tunul în altă parte a zidului la o depărtare de la lovitura întâi de cinci sau şase stânjeni şi atunci potrivind ca întâia, dă-i drumul la a doua. Şi după ce aceste două capete au fost bătute bine, atunci dă o a treia lovitură, aşa că acele trei lovituri să se găsească în forma unui triunghi; şi atunci vei vedea un perete ca acesta căzând la pământ". Şi i-a plăcut sfatul şi meşterul a făcut aşa şi aşa s-a şi întâmplat.

— * *

Iar Critobul din Imbros cronicar ai Porţii otomane care a scris „Din domnia lui Mahomed al II-lea", ne arată în cap. l-29:

Turnarea unui tun foarte mare; *tăria lui*.

1. Făcând aceasta aşa, chemă turnătorii de tunuri şi ţine sfat cu dânşii asupra turnurilor şi zidului, cum să fie dărâmat mai uşor. Iar aceia îi făgăduiesc că dărâmarea zidului e foarte uşoară, dacă la tunurile existente, căci ei făcuseră mai înainte şi altele, vor mai face încă unul, care, după spusele lor, să fie în stare să sfarme şi să surpe zidul; şi pentru acest tun e nevoie de multă cheltuială şi de foarte multă aramă şi de multe altele.

2. Şi de îndată, mai repede decât cuvântul, le pune din belşug la dispoziţie tot ce le trebuie, iar ei toarnă tunul, un lucru înfricoşător la vedere şi cu totul de necrezut, dacă ţi l-ar spune. Şi am să spun, pe câte cu putinţă, cum a fost lucrat, cum arată şi ce putere avea.

Multe zile în rând a fost frământat lut, încât să poată fi lucrat, dintr-un pământ foarte gras şi curat şi fin în

compunerea lui şi a fost amestecat bine cu totul la un loc, cu câlţi de în şi eânepă şi cu altele de acest fel, tăiate în bucăţele, care leagă bine, aşa încât să fie cu acestea un singur aluat ce se ţine întru una şi nu se poate rupe.

3. Din acesta a fost făcut o formă rotundă lungă ca un sâmbure pentru o ţeavă; lungimea îi era de patruzeci de palme; şi jumătatea de dinainte, unde avea să fie băgată piatra, avea douăsprezece palme, în cerc, circumferinţa grosimii, jumătatea de dinapoi însă la coadă, unde avea să fie pusă aşa-zisa iarbă, avea patru palme circumferinţa grosimii, sau şi ceva puţin mai mult, ca în proporţie, cred, cu întregul.

Şi a mai fost făcută şi altă formă exterioară ca să încapă cea dintâi, scobită cu totului tot, ca un fel de teacă, numai mai largă încât să poată cuprinde sâmburele şi cu un gol împrejur; iar golul între amândouă formele era egal peste tot în toate părţile ca de o palmă sau şi puţin ceva mai mult; acest spaţiu avea să primească bronzul topit din cuptor, ca chipul tunului să se închege.

4. Forma aceasta, cea din afară adică, a fost făcută tot din lutul acela; şi construcţia în întregimea ei a fost încinsă şi întărită ou fier şi lemn şi pe din afară, sprijinită cu pământ şi pietre, ca greutatea cea mare a bronzului, curgând înăuntru, să nu spargă forma şi să strice chipul tunului.

5. Aproape însă, de o parte şi de alta, au fost făcute două cuptoare pentru topirea bronzului, foarte tari şi temeinice pe dinăuntru lucrate din cărămizi arse şi din lut bine lucrat şi foarte gros, iar pe din afară pe de-a întregul din bolovani foarte mari şi din var şi întărite cu orice alte materiale bune la aceasta.

6. În topitoare a fost aruncată o mare cantitate de aramă şi cositor în greutatea de multe talante, precum se vorbea, la vreo mie cinci sute talante; peste acestea a fost pusă şi o mare mulţime de jar, în topitoare şi stive de lemn

pe dinafară, ca şi clădite şi de sus şi de jos şi învelind din toate părţile până la fund cuptoarele, afară, fireşte, de gurile de scurgere.

7. Împrejurul cuptoarelor suflau foi din răsputeri, şi au ţinut aprins necontenit focul trei zile întregi şi tot atâtea nopţi, până ce tot bronzul a fost topit cu totului tot şi muiat, de curgea ca apa. După aceea deschizând gurile de scurgere, s-a revărsat bronzul prin făgaşe în forme, până ce s-a umplut cu desăvârşire întreg spaţiul gol şi a învelit în întregime sâmburele dinăuntrul şi a mai curs peste acesta un cot deasupra. Şi aşa tunul era turnat acum.

8. După acea, bronzul răcindu-se şi întărindu-se, a fost curăţat de sâmburele dinăuntru şi de învelişul de afară şi răzuit şi lustruit, lucea ou totului tot. Şi aşa a fost turnat şi aşa arată tunul. Şi am să spun şi tăria lui.

Mai întâi era turnată aşa-numita iarbă, de umplea îndesat partea dindărăt şi ţeava tunului până la gura celeilalte părţi a ţevii, unde venea pus bolovanul.

Apoi, în gura aceasta era băgat un cep mare de lemn foarte tare, care, bătut cu drugi de fier, era îndesat cu putere apăsând încărcătura dinăuntru, închizând şi strângând iarba de puşcă aşa de tare, încât orice s-ar întâmpla, să nu poată fi scos de acolo în alt chip decât prin puterea ierbii, cî. Nd a fost aprinsă. După aceea era băgat bolovanul şi apăsat înăuntru, până ce ajungea alăturea de cep şi-l înţepeneau de jur-împrejur.

După aceea, îndreptând tunul spre ţinta în care aveau să bată, şi potrivindu-l spre ţintă prin oarecare mijloace şi calcule în legătură cu depărtarea, aduceau apoi bârne mari de lemn, proptindu-le bine; şi deasupra lui puneau bolovani foarte mari, îngreunându-l şi înţepenindu-l de sus şi de jos şi dindărăt şi din toate părţile, ca să nu fie mişcat din locu-i prin puterea repezirii şi prin tăria smuciturii şi să nu bată undeva dincolo de ţintă.

Apoi îi dădeau foc, aprinzând iarba de puşcă printr-o gaură mică dindărăt. Şi aceasta aprinzându-se mai repede decât cuvântul, mai întâi se făcea un vuiet îngrozitor şi pământul dedesubt până departe de zguduia şi se producea un bubuit nemaiauzit şi după aceea cu o trosnitură straşnică şi cu un pocnet înfricoşător, totul de primprejur fiind cuprins şi înnegrit de foc, cepul dinăuntru împins de suflarea uscată şi fierbinte, când ieşea, repezea bolovanul cu multă putere.

Dus cu iuţeală mare, se izbea cu putere straşnică de zid şi deodată îl zguduia şi-l surpa şi-l strica şi fărâmiţa în multe bucăţi, împrăştiindu-le în toate părţile şi omorând pe cei ce se întâmplau pe aproape. Şi uneori dărâma o parte întreagă, alteori o jumătate, alteori mai mult sau mai puţin din zidul dintre două turnuri sau din parapet şi nimic nu era aşa de puternic sau de rezistent sau o grosime de zid atât de tare, încât să poată rezista cu succes puterii atât de mari cu care era izbit bolovanul.

Şi era un lucru de necrezut şi o arătare stranie acest tun, pe care împăraţii şi căpitanii din antichitate nici nu-l aveau, nici nu ştiau de el; că de l-ar fi avut, nimic nu le-ar fi stat împotrivă şi nu le-ar fi rezistat la asedii şi. Nu le-ar fi lipsit mult să strice şi să dărâme şi zidurile cele mai puternice; şi nici osteneli nu ar fi avut să zidească ziduri şi să tragă şanţuri şi să ridice valuri şi să facă galerii subterane şi altele de acestea, spre a-şi supune oraşe şi cuceri cetăţi, ci toate li s-ar fi supus mai repede decât cuvântul, zdruncinate şi culcate la pământ de tunuri; ci nu erau de acestea.

Căci aceasta e o invenţie nouă a germanilor şi celţilor de vreo sută cincizeci de ani sau ceva mai mult, o născocire foarte înţeleaptă şi adine gândită; şi mai ales compoziţia ierbii de puşcă şi pregătirea ei dintr-un amestec de materii pline de căldură şi foarte uscate, din silitră, pucioasă şi cărbune şi ierburi dătătoare de un gaz

uscat şi fierbinte care, închis bine într-un corp strâmpt şi puternic de bronz şi bătucit şi neavând de loc altă ieşire decât aceasta, împins dinăuntru cu multă tărie, are drept rezultat o putere şi o repezire atât de mare şi de însemnată, ba deseori face ca bronzul să crape.

Şi pe această maşinărie nu se găseşte niciun nume antic, doar dacă l-ar fi numit careva maşină distrugătoare de ziduri, iar oamenii de acum o numesc toţi cu un nume comun tun. Şi particularităţile tunului sunt unele ca acestea, pe cât mi-a fost cu putinţă să le aflu şi pe cât am fost în stare să le expun.

Să revenim acum la Laonic Chalcocondil

— „Expuneri istorice” „împăratul aşadar a adus deîndată aproape de oraş maşinăriile de război, unele într-un loc, altele într-altul şi, punând în poziţie de tragere două tunuri, a început să bată zidul. Un tun a fost aşezat în direcţia palatului împărătesc al elinilor, iar celălalt în direcţia porţii numite „a lui Roman”, unde îşi avea tabăra însuşi împăratul. Au fost puse tunuri în poziţie de tragere şi în multe alte locuri ale taberei, trăgând asupra elinilor. Acestea însă două, cele mai mari, aruncau fiecare o piatră grea de doi talanţi şi mai mult. Pietrele însă care erau negre, se zice că omenii însărcinaţi cu acest lucru le-au adus de la Marea Neagră în tabăra împăratului.

Dar avea împăratul un tunar cu numele Orban, dac de neam; acesta a fost înainte la elini şi i-a părăsit pentru că nu avea din ce trăi; şi a venit la Poarta împăratului. Atunci acesta a fost primit cu leafă mare şi a avut grijă de pregătirea tunurilor.

Şi tunurile trăgeau aşa. Mai întâi trăgeau două tunuri mai mici, aşezate de o parte şi de alta a tunului celui mare, aruncând o piatră grea de jumătate de talant. Şi aceste două pietre repezite zdruncinau zidul. După cele două pietre era aruncată şi o piatră mare având o greutate de trei talanţi; şi o bună bucată de zid a fost surpată; căci

piatra era dusă cu o repeziciune minunată şi cu o lovitură ce întrece orice margini, şi făcea o stricăciune nimicitoare. Se mai spune că bubuitura tunului era oarecum de neînchipuit şi ajungea primprejur patruzeci de stadii zguduind pământul. Zidul de afară şi turnurile au fost surpate de tunuri şi cel dinăuntru era lovit. Peste zi, tunul trăgea şapte pietre şi peste noapte una, făcându-se de cu ziua semnul unde trebuia să tragă. Şi aşa, de de la început, spaimă şi frică i-a cuprins deodată pe elini…”

— * *

ALTE DOCUMENTE LĂMURITOARE DESPRE PERSOANA LUI VLAD VOIEVOD, ZIS DRACULA, ZIS ŢEPEŞ

Kodja Husein, reis-effendi (prim cancelar) al Porţii otomane, scrie în a sa lucrare „Beda’ I ui Veka’ 1”:

„De asemenea şi sultanul cel luptător pentru Islam, trecând peste Dunăre cu mai mult de 200 000 de oşteni victorioşi, a împodobit tot pământul Ţării Româneşti cu corturi de diferite culori. Atunci, făcându-l pe Evrenosoglu Ali-bei sedar peste acângii, l-au trimis pentru pustiirea Ţării Româneşti…

…Mahmud-paşa, care mergea înaintea oştii, călăuzind-o, a nimerit deodată peste un loc de popas. Aici, până la o depărtare de şase leghe (fersah), nu se găsea nicio picătură de apă şi soarele fiind dogoritor peste măsură, căldura era aşa de mare, încât zalele se muiau ca luminarea. În acel şes dogoritor peste măsură, luptătorilor pentru Islam li se uscaseră buzele. Din locul acela „turcii” au plecat spre un palat (serai). În clipa sosirii, pe când spahiii nu-şi potoliseră încă setea, a apărut din partea ghiaurilor o ceată nenumărată.”

— * *

Iar despre Vlad-Vodă Ţepeş aflăm în Letopiseţul Cantacuzinesc: „Istoria Ţării Româneşti”

Vlad-vodă Ţepeş. Acesta au făcut cetatea de la

Poienari şi au făcut sfânta mânăstire ot Snagov. Mai făcut-au un lucru cu orăşanii den Târgovişte, pentru căci dovedise că boierii târgovişteni l-au îngropat pă un frate a lui dă viu. Şi, pentru ca să afle adevărul, căutând pe frate-său în groapă l-au găsit cu faţa în jos. Când au fost în ziua Paştilor, fiind toţi orăşenii la ospeţe, iar cei tineri la hore, aşa fără veste pre toţi i-au înţepat de au ocolit cu ei tot târgul, iar câţi au fost tineri cu nevestele lor şi cu fete mari, aşa cum au fost împodobiţi în ziua Paştilor, pre toţi i-au dus la Poienari de au lucrat la cetate, până s-au spart toate hainele dupre ei şi au rămas toţi dezvăscuţi în pieile goale. Pentru aceia i-au scos nume Ţepeş. Domnit-au ani 15.

* *

Semseddin Ahmed Bin Suleiman Kemaî-paşa-Zade; mare muftiu al Porţii otomane scrie în a sa lucrare: „Tevarih-I Al-I Qsman”

„Despre aceea că stăpânul (Sehriyar) Ţării Româneşti a devenit neascultător (ak) faţă de sultanul lumii, precum şi despre aceea că prin capul acelui răsculat, eu sfârşit nenorocit, a suflat vântul tulburării (Bad-I-Fesad).

Nenorocitul de stăpân al Ţării Româneşti, care în gura musulmanilor şi ghiaurilor şezători sau în trecere devenise cunoscut sub numele de voievodul Ţepeş (Kazâklu voivoda), având obiceiul de a trage în ţeapă pe cei pe care îi osândea la moarte pe vremea sa, fusese de aceea poreclit Kazâklu (Ţepeş).

...El slujise o vreme la înalta Curte a sultanului cel ocrotitor al lumii. Murind tatăl său Dracula, padişahul cel dătător de coroane îi acordase vilaietul Ţării Româneşti. El devenise cunoscut prin marea măreţie a sultanului şi plecase de la pragul său cel aducător de fericire cu steag cu vârf aurit şi cu spadă împodobită cu aur.

Prin osândirile sale la moarte, el pârjolise Ţara Românească până la ceruri, iar răutăţile sale se

răspândiseră pe tot întinsul ţinuturilor acelora.

Pentru el nu însemna păcat să-şi distrugă până şi propria sa avere şi să verse chiar sângele soţiei şi al copiilor săi.

Pentru crime puţine el aducea multe necazuri şi pentru un pic de răutate el dădea pedeapsă foarte mare.

„Pentru puţine păcate, el dădea pedeapsă mare,

Faţă de nimeni nu avea milă şi îndurare”.

Dacă vreun ghiaur săvârşea o trădare şi dacă omuciderea aceasta se întâmpla lângă el, atunci el trăgea în ţeapă pe acel hain şi chiar pe toţi ghiaurii din satul acestuia, împreună cu soţiile şi cu copiii lor, până şi pe copiii mici, şi nu lăsa să fie daţi jos. Dacă vedea pe cineva coborând pe careva dintre morţi, atunci legea de osândă a acelui sângeros era ca acela să fie spânzurat de ţeapă în locul lui. Reşedinţa de domnie a acelui nenorocit rătăcit era o cetate de lemn (Agac Hisar); zicând că „voi face o grădină din ea”, el pusese să se împletească garduri pe amândouă părţile drumului, pe o întindere de şase leghe (mii), şi pusese să fie traşi acolo în ţeapă rebelii din propriul său ţinut şi cei din vilaietul Moldovei, precum şi cei din ţara ungurească, pe care putuse să-i prindă. Locul dintre împletiturile mai sus-arătate, care era grădina sa, se umpluse cu criminalii (djinayet ehli) pe care îi trăsese în ţeapă, omorându-i prin osândire la moarte. Sângele proaspăt împrăştiat pe jos forma lalelele înflorite ale acelei grădini, iar tigvele oamenilor era fructele coapte, atât vara cât şi iarna, ale pomilor.

…De asemenea el era vestit printre cei de o seamă cu el şi în privinţa meşteşugului de a conduce oşti (sipah salarlâk). La fel, era unic şi în serdărie, un al doilea ca el nefiind în ţara ghiaurilor…

„Bizuindu-se pe sultanul lumii, el făcea ca până şi o sută de duşmani să-şi întoarcă feţele,

În cele din urmă afurisitul acela a devenit îngâmfat şi

şi-a închipuit că este satana”.

Pornirile sale lăuntrice, aţâţându-l, l-au scos de pe drumul cel drept şi l-au făcut să se răzvrătească şi răsculându-l pe acela împotriva binefăcătorului său, l-au făcut să devină rebel.

El a supărat ţinuturile aflate la hotarele Ţării Româneşti şi i-a necăjit foarte mult pe musulmanii aflaţi în acele locuri. În timpul expediţiei mai sus-arătate, Ishak-paşa fusese pus să stea în capitala Adrianopol (Edirne) pentru a păzi tronul, dar neavând putere să-l calce în picioare şi să-l lovească cu pumnii pe acel rătăcit plin de îngâmfare, el înghiţea toate de nevoie.”

***

Nicolae de Modrussa legat al papei Plus al II-lea pe lângă regele Hunilor (Matiaş) ni-l descrie astfel:

„Pe tiranul Valahilor, Dracul, nume cu care ei numesc diavolul, l-am văzut captiv pa când îndeplineam funcţia de legat al papei Pius al II-lea pe lângă regele Hunilor. Era nu foarte înalt de statură dar foarte vânjos şi puternic, cu înfăţişare crudă şi înfiorătoare, cu nasul mare şi acvilin, nările umflate, faţa subţire şi puţin roşiatică, în care genele foarte lungi înconjurau ochii verzi şi larg deschişi, iar sprâncenele negre şi stufoase îi arătau ameninţători; faţa şi bărbia erau rase, cu excepţia mustăţii. Tâmplele umflate sporeau volumul capului. Un cap ca de taur lega ceafa înaltă de umerii laţi pe care cădeau plete negre şi încârlionţate”…

¥

I rimul lucru pe care l-am făcut am pustiit totul din calea lui. Totul. Şi sate, şi hambare, şi lanurile care, binecuvântate de soarele cald al acelei luni de mai, începuseră a da în pârg. Ştiam eu: era obiceiul musulmanilor dintotdeauna care luaseră de la Persani ştiinţa cititului în stele şi a prezicerilor de vremuială, de a-şi începe întotdeauna campaniile lor în Europa o zi, două

sau trei după sfântul Gheorghe. Asta însemna că se porneau atunci când ştiau sigur că au scăpat de zăpezi şi drumuri noroioase care să le-ngreuneze înaintarea şi că socoteau să ajungă pe pământurile ce voiau să le cucerească atunci când pe ele se puteau găsi şi păşuni pentru vite şi făină pentru oameni. De asta, obiceiul nostru, al românilor, de-a arde totul din calea lor şi, ca bunicul meu Mircea, de a-i atrage în rovine, acolo unde apa stă tot timpul anului iar noroaiele de care-au vrut ei să scape citind în stele şi alegând vremea de după sfântul Gheorghe, sunt veşnice. Pentru că nu există armată, oricât de trufaşă şi cu oricât de grele arme ar avea ea, să mai iasă la lumină cu fruntea curată după ce-ai băgat-o-n smârcuri şi noroaie. Aşadar m-am întrebat eu, că doară asta este întrebarea cea mare a vieţii mele: cum mă apăr eu, ţară mică, armată vrednică dar puţină, în faţa puzderiei cu care marea împărăţie hrăpăreaţă vine asupra mea? Cum o fac eu, nu numai să plece din faţa mea, dar să ştie că n-are ce căuta aici, să se sperie când aude de numele meu şi să mă lase-n plata Domnului şi-a sărăciei mele?!…

Şi, dacă am avut armată puţină, am aflat răspuns în priceperea bunicilor mei, Basarabii Ţării Româneşti după tată şi Muşatinii Moldovei tale, după mamă, Ştefane!… Ce-am învăţat de la tata, ce-am auzit despre Mircea, ce-am văzut la tatăl tău Bogdan când am luptat alături de el la Crasna, asta am făcut. Adică, mi-am înfrăţit puţinii oameni cu locul pe care ei se născuseră şi pe care-l aveau de apărat. Le-am înzecit puterile, făcându-i una cu codrul, cu râurile, cu câmpiile. Pentru că le-am băgat pe toate acestea în luptă, alături de oştenii mei. Şi, pentru că ştiam că ele nu pot să între-n luptă decât alături de oştenii mei care le cunosc, cărora le-au fost leagăn; că ele nouă ne sunt scut, iar cotropitorului duşman, nouă ne sunt fraţi, iar cotropitorului călăi, nouă ne sunt hrană şi mângâiere şi leac, iar cotropitorului potrivnici.

Şi astfel, cât vezi cu ochii Câmpia Dunării şi Bărăganul din spatele ei, de la Brăila, unde coborâse de pe corăbii o parte a armatei sultanului, şi până la Turnu, unde venea acum grosul, am prefăcut-o în cenuşă. Numai pădurile i le-am lăsat, loc bun şi sigur pentru oamenii mei care, chiar şi de n-ar fi avut numărul ca să se poată ascunde în toate, erau înlocuiţi cu ameninţare către duşman de fiecare copac, de fiecare trunchi de care el nu îndrăznea să se apropie pentru că nu ştia ce-l aşteaptă din spate.

Astfel, întâi am îngropat grânele. Care unde-au putut, în locuri numai de ei ştiute, ca să le poată dezgropa şi se hrăni atunci când va trece urgia. Al doilea lucru a fost mutarea cursurilor râurilor, în locuri netede şi băltoase în care apa stă fără să curgă şi face mocirla mare. Mocirla aceasta e bună pentru că, în mijlocul ei, ochiul de apă ţine viaţa peştilor şi găseşte românul ce mânca atunci când se întoarce din pribegie, iar pe margine, rovina face să se-afunde *şi* să se-mpiedice paşii cailor şi ai oştenilor năvălitori. Al treilea, am dus familiile şi vitele la locuri de adăpost, fie în cele înconjurate de ape, fie sub munţii cei mari care ne despart de Ţara Bârsei. Pentru că, ştiut este pentru un domn şi voievod ca nu cumva să lase pe acei copii ai dregătorilor săi sau ai ţăranilor săi înaintea duşmanilor săi, când aceştia pornesc cu război împotriva sa. Nu te vor simţi domn şi nu ar vrea să te ştie dacă tu cu ostile eşti dincoace şi astfel duşmanii tăi pot să lovească şi să prindă şi să robească pe copiii dregătorilor şi ţăranilor tăi. Pentru că, atunci, dacă vor vedea dregătorii şi ţăranii că au fost robiţi copiii lor, ei te vor lăsa şi vor merge pe urma copiilor lor. De aceea, grija a fost ca pe fiii şi fiicele tuturor, pe toate neamurile şi avuţiile care le-au putut lua, să le dăm departe în dosul oştirii. Şi, după acestea, am dat foc. Am pârjolit toate câmpurile şi toate păşunile şi chiar satele le-am pârjolit, ea să nu găsească duşmanul decât

pustie, iar hrană să-i fie cenuşa. Oamenilor nu le păsa, că era mai bine să le ardă bordeiul decât să-i ia păgânul şi să-i ducă în robie veşnică. Iar de se-mpotrivea câte un boier cu gândul la curţile sale, frumos îl ridicam în ţeapă deasupra lor, ca să-şi poată privi în voie averea de care nu se mai sătura. Acestea făcând, nu ne-a mai rămas decât să otrăvim puţurile ce nu se lăsau secate şi bălţile şi gurile de izvor, iar apoi să scoatem în calea cea mare, pe unde avea să treacă oastea împăratului, toţi ciumaţii pe care-i găsisem în ţară. Acestora, dindu-le rachiu şi usturoi ca să reziste, le-am vorbit apropiindu-mă de ei ca să le arăt că sunt oameni, că-i socotesc oameni şi că pe mine nu mă respinge boala lor, ci simţirea lor, sufletul lor de oameni încă în viaţă pe acest pământ al nostru, mă apropie.

Erau ca la vreo trei sute de ciumaţi, fiinţe zdravene încă, doar cu ochii fierbinţi duşi în fundul capului de chemarea morţii. S-au plecat în faţa mea, iar eu n-am avut tăria să-i opresc spunându-le că ei nu mai trebuie să se plece în faţa a nimic ce este pământean, pentru că ei sunt porniţi către dincolo, unde vor fi împăraţi. Şi eu, cel care obişnuiam să mă uit în ochii morţilor să le descopăr căinţa, sau trufia îngheţată, m-am muiat foarte în faţa acestor fiinţe tinere şi bătrâne, frumoase şi urâte, cele frumoase urâţite de raza morţii, cele urâte parcă tot de ea înfrumuseţate, şi le-am vorbit sincer:

— Fraţilor, căci fraţi îmi sunteţi în moartea care ne aşteaptă pe toţi, mă bizui pe voi!…

Iar ei, care fuseseră aduşi de slugile ce se ţineau laoparte, şi crezuseră că eu, cu fiinţa mea iute, voiam să mă scap de ei, să-i ard, ca pe holde şi ca pe câmpuri, au căpătat altfel de chip, întrebător şi mânios, ca în faţa batjocurii. Ba, un bătrân ce-ncepuse a ţine mâinile departe de trup din pricina gâlcilor ce ajunseseră a i se umfla la subsori, un bătrân a cărui faţă neagră, cu ochi răi, unul mai închis şi altul mai deschis, unul mai chiorât mâniindu-

se şi altul holbat către cealaltă lume, mi-a strigat cu buzele strânse pe gingiile goale:

— Da’ nu ne mai batjocori, doamne, şi scapă-te odată de noi prin foc, prin sabie, prin ce vrei, că, doară, ca să ne tragă-n ţepi nu s-o mai atinge nimeni de noi!…

Va să zică ei asta credeau!… Zapciii care-i mânau de la distanţă de teama molimei, spre asta le împinseseră gândul. Atunci am strigat fiindcă n-aveam vreme iar eu voiam să-mi văd puterea de a schimba lumina hidă de pe chipurile lor de coşmar. Am strigat crunt:

— Da’ ce, voi mă credeţi prost să-mi pierd vremea omorându-vă!…

Strigătul meu a fost convingător. Ei m-au crezut.

I-am văzut mişcându-se, apropiindu-se de mine şi mi-am dat seama că, până atunci, eu eram pentru ei ciumatul, fiindcă eu veneam către ei, iar ei nu veneau către mine.

— Toţi o să murim m-am îmbărbătat eu strigându-le iarăşi acelor feţe nebuneşti ce clocoteau parcă în jurul meu. Şi, dacă mă atinge la noapte, sau mâine, o sabie duşmană, eu am să mor înaintea voastră!… Dar până am să mor, am să lupt, şi chiar dacă se întâmplă moarte, voi lăsa numele meu cu slavă! De asta v-am chemat pe voi aici, să fiţi oştenii mei până veţi muri şi să vă arunc în luptă!

M-au înţeles, s-au strâns sfioşi în jurul calului meu şi-au întins mâinile cu căldură, oprindu-le abia la jumătate, ca dându-şi seama. Şi atunci am sfătuit cu ei, mai sufleteşte decât am sfătuit cu cineva vreodată, şi-am plănuit cum se vor împărţi în pâlcuri şi se vor răspândi pe drumul pe care va porni armata sultanului şi cum vor pătrunde în tabăra lui, printre soldaţii lui, la bucătării şi la provizii, mai ales, şi cum vor scuipa unde se va putea, şi cum vor lăsa în culcuşuri bucăţi din hainele lor, şi cum vor mânji trupurile celor în somn cu puroiul buboaielor lor,. Iar, de-i va descoperi vreo strajă şi va încerca să-i alunge, ei să nu se lase şi, chiar de acela îi va omorî cu iataganul,

să le cadă în braţe, să-i atingă, să-i îmbrăţişeze şi să-i sărute de se va putea pe nas, pe gură, îmbăloşindu-i foarte.

Iar ei, ciumaţii, nu numai că m-au înţeles, dar s-^au închinat întru slava mea, pentru că, din netrebnici oşi ce erau, eu am făcut din ei oameni de trebuinţă, luptând cu folos până la moartea ce tot avea să le vină. Erau luminaţi, şi-mi ridicau slavă cum nu mi-a ridicat, poate, nimeni niciodată cu atâta sinceră credinţă. Iar eu îmi vedeam chipul slab, pătimaş, pe eare-l ştiam urât şi neprietenos, cum se oglindea în ochii lor strâmbaţi şi înfierbântaţi de moarte. Era parcă mai urât, amestecat cu urâţenia hâdă a morţii de pe obrazele lor, şi mai diavolesc decât spun duşmanii: luminat în privirile cărora le dădusem cea mai mare plăcere înainte de moarte.

De atunci, de câte ori întâlneam o oglindă, peste asceza rea a obrazului meu luminat de ochii aceştia mari ca de spânzurat, eu mă văd ca o pasăre cu clonţ greu ce vine din iad, aducând lumină ciumaţilor. Iar capul meu mi se pare nefiresc pentru mine, cu toate că mi-l cunosc atât de bine şi-i ridic în fiecare zi vârfurile mustăţii împotriva ascuţişului bărbiei. Rămân cu privirile în gol, înconjurate de genele mari ce-acoperă cearcănele chinurilor mele, şi trebuie să-mi recunosc mie că niciodată n-am fost mai frumos şi mai aproape de heruvimi decât atunci când le-am dat rost pe lume ciumaţilor.

VI

Pregătind noi ou grijă toate acestea, am trăit marea bucurie de a vedea şi oastea înmulţindu-se. Veneau de pretutindeni, la chemarea mea, ţărani cu furci şi coase şi ghioage, pentru că mai fuseseră cu mine şi-n. Iarnă, şi erau nu numai minei: i că-i luam tovarăşi de luptă alături mie, cum îndeobşte se întâmplă numai cu boierii, ci şi fiindcă începuseră să simtă că, sub schiptrul meu, ţara capătă a. Ltă fiinţă, se curăţeşte de duşmanii dinlăuntru şi nu se-nfricoşează în faţa celor de afară. Aşa că mi-am făcut

oastea ca la douăzeci de mii, în vreme ce, pe-a lui, pe-a sultanului, dac-o scăzusem cu cei douăzecişinouă de mii câţi i-am înmormântat fără hoge lui Mahmud-paşa, o socoteam acum la două sute douăzeci de mii şi încă vreuna.

Le-am dat noilor veniţi arcuri şi m-am preumblat printre ei până seara, văzând migala tăcută cu care, însoţind liniştea ascunzătoare a pădurii, lucrau la săgeţi, pricepuţi şi liniştiţi, aşa cum, în gospodăriile lor, îşi făceau îndeletnicirile zilnice. Da, în ciuda boierilor mei cărora le tăiasem poftele de-a-şi ţine armatele lor şi de-a mă ajuta pe mine cu ele aşa cum le era cheremul, aveam oastea cea mare din talpa ţării, pe care n-o mai avusese nimeni, de la bunicul meu Mircea de amândouă părţile de peste toată Dunărea până la Marea cea mare stăpânitor.

DOCUMENTE LĂMURITOARE DESPRE TERITORIUL ŞI POPULAŢIA DACIEI ÎN ACEA VREME:

Michael Bocignoli din Raguza: „Epistola Michaelis Bocignoli Ragusei ad Gerardum Planiam Maiestatis secretarium…”

„Această Valahie este mărginită dinspre răsărit cu cealaltă Valahie care e numită de Unguri Moldova şi a fost numită de cei vechi Dacia… Se întinde în lungime de la apus la răsărit, cale de douăsprezece zile, în lăţime de la miazăzi la miazănoapte cale de trei zile şi mai mult… Nu este nicăieri în altă parte o mai mare mulţime de vite, iar hergheliile de cai sunt abea mai puţin numeroase ca turmele de vite mărunte. Se locuieşte nu în oraşe ci în sate dar cu populaţie foarte deasă. Căci în această ţară sunt 15 000 de sate dintre care cele mai mici au câte 50 de case, în ea sunt munţi de sare pe care localnicii o taie aşa cum pietrele în cariere şi o vând turcilor… Se folosesc de o limbă italiană dar ceva mai redusă, sunt creştini, dar schismatici. A fost odinioară la ei un domn pe care ei îi numesc Dragul, bărbat ager şi cât se poate de priceput în

treburile ostăşeşti. Acesta, nu numai că-şi apăra cât se. Poate de bine ţara sa, dar iarna când îngheţa Dunărea cum se întâmplă adesea, călca hotarele turcilor şi pustia cu focul şi sabia. Înfuriat de acest lucru Mohamed, străbunul lui Soliman care stăpâneşte acum asupra turcilor, trecând Dunărea pentru a răzbuna vătămările a intrat în Ţara Românească, dar Dragul nu i-a ieşit nicidecum înainte pentru că el îşi dusese de pe ogoare şi din sate nu numai oamenii şi vitele dar chiar şi toate cele trebuincioase traiului în adâncurile pădurilor înconjurate de mlaştini, astfel că armata turcilor trebuia să-şi aducă din altă parte cele de nevoie pentru hrană iar Dragul, pregătindu-şi câţiva călăreţi noaptea, ziua foarte adesea, de cele mai multe ori ieşea din păduri pe drumuri ocolite şi poteci cunoscute, şi nimicea pe neaşteptate pe mulţi turci, fie în căutarea hranei fie depărtaţi mai mult de trupă; uneori ataca tot grosul lor pe când nu se aşteptau nicidecum la aceasta şi după ce răpunea pe mulţi, până să se adune, fugea iarăşi în păduri şi nu-l lăsa pe duşman să dea lupta în condiţii egale.”

— * *

Stolnicul Constantin Cantacuzino: „Istoria Ţării Româneşti”:

„… Iară noi într-alt chip de ai noştri şi de toţi câţi sunt rumâni, ţineam şi credeam adeverindu-ne den mai aleştii şi mai adeveriţii bătrâni istorici şi de alţii mai încoace că valahii, cum le zic ei, iară noi, rumânii, suntem adevăraţi romani şi aleşi romani în credinţă şi în bărbăţie, den carii Ulpie Traian i-au aşezat aici în urma lui Decheval, dupre ce de tot l-au supus şi l-au pierdut: şi apoi şi alalt tot şiragul împăraţilor aşa i-au ţinut şi i-au lăsat aşezaţi aici şi dintr-aoelora rămăşiţă să trag până astăzi rumânii acestea.

Însă rumânii înţeleg nu numai ceştea de aici, ce şi den Ardeal, carii încă şi mai neaoşi sunt, şi moldovenii, şi toţi câţi şi într-altă parte să află şi au această limbă,

măcară fie şi cevaşi mai osebită în nişte cuvinte den amestecarea altor limbi, cum s-au zis mai sus, iară tot unii sunt. Ce dară pe acestea, cum zic, tot romani îi ţinem, că toţi aceştea dintr-o fântână au izvorât şi cură."'

fe # *

Laonie Chalcocondii „Expuneri istorice" II

„... Este acest neam, dacii, viteaz în ale războiului şi are o organizaţie cu legi nu prea bune; locuieşte prin sate şi e aplecat spre viaţă mai mult păstorească.

Ţara lor începând din Transilvania, Dacia peonilor, se întinde până la Marea Neagră. Întinzându-se spre mare, are de-a dreapta fluviul Istru, iar la stânga ţara aşa-numită Bogdania. De Peonodacia îi desparte un munte ce se întinde mult, numit al Braşovului. Vecini îi mai are această ţară, pe o întindere nu mică, pe sciţii nomazi, neam mult şi bogat, supus împăratului Cazimir; acestuia fiindu-i supuşi şi sciţii nomazi, merg ca ostaşi unde îi duce, acesta fiind în război de o vitejie nemaipomenită. Spre miazănoapte de aceştia sunt polonii, spre răsărit însă sarmaţii.

Dacii însă au un grai asemănător cu al italienilor, dar stricat întru atâta şi deosebit, încât italienii greu înţeleg ceva, când vorbele nu sunt exprimate desluşit, încât să prindă înţelesul, ce ar putea să spună... Se aseamănă însă cu italienii şi în alte privinţi şi în întocmirea traiului de toate zilele şi se folosesc de aceleaşi arme şi de aceleaşi unelte încă şi acum ca şi romanii.

Dar sunt împărţiţi în două domnii, în Bogdania şi în ţara aceasta de la Istru şi au organizaţie cu legi nu prea bune. Au obiceiul să nu rămâne cu aceiaşi domni ci mereu după interesul lor să-i schimbe; şi-şi pun când un stăpânitor când altul.

Pe acest Mircea, domn eoborâtor din străbuni al acestui neam, chemându-l şi l-au făcut stăpânitor, înlăturându-l pe Dan, care stăpânise mai înainte peste ei.

Acest Mircea având relaţii nu de puţine ori cu

ţiitoare, a avut de pe urma aceasta nu puţin băieţi din flori prin Dacia; mai târziu, după o trecere de timp, după ce Mircea a murit, deseori s-au ridicat în Dacia domni unul dintr-o parte, altul din alta, urmând la domnie până în timpul acesta…

…Dar şi în Dacia năvălind peonii aceia sub conducerea lui Choniat, le-au pus domn pe Dan şi au poruncit să asculte de el. Domnul lor Dracul, fiind izgonit şi mergând la Poarta împăratului, ţara a ocupat-o acest Dan şi pe cei care au ţinut cu domnul Dracul, îi suprimă, ori unde afla că trăieşte vreunul dintr-înşii. Aceştia se spune că au fost feciori din flori ai lui Mircea; şi pe unii dintre aceştia, plăsmuiţi de către cei de neam mare şi cu multă avere ai ţării, ei caută să-i pună în domnia Daciei, cu intenţia că ar putea fi în interesul şi spre folosul lor, dacă sunt puşi în domnie. De unul dintre aceştia, informându-mă, am aflat şi ştiu neamul lor şi cine le-a fost tatăl, ci nu mai scoate la ştirea mulţimii, notându-le numele. Dan aşadar a fost adus atunci de peoni la domnie şi a ţinut ţara căutând cu stăruinţă de atuncea să-şi păstreze bunăvoinţa peonilor. Şi cum guvernatorii împăratului care erau rânduiţi aici la Istru, trecând într-ascuns, făceau într-una stricăciuni ţării, a trimis soli la împăratul şi, cerând pace, a izbutit ca să o obţină, cerându-i-se să dea în fiecare an trei mii de arcuri şi patru mii de scuturi; şi a făcut pace. Şi aşa dobândind o situaţie prielnică pentru sine, domnea peste Dacia; şi printr-un sol trimis la domnul Bogdaniei Negre, a făcut pace şi, înrudindu-se prin căsătorie cu dânsul, i-a stat într-ajutor în războiul ce l-a avut după aceea cu Dracul. Aşa îşi aranjase domnia şi în această situaţie îi era ţara.”

— * *

Anton Veranesics (Verantio) arhiepiscop de Strigoniu şi viceregе al Ungariei scrie în al său „Codex verantianus”

„Voi spune cât mai puţine cuvinte se va putea, ce am pornit eu să fac, şi desigur nu ca nişte lucruri noi sau

necunoscute cu desăvârşire… îndemnat mai ales de acest gând, ca luând seama la zdruncinarea creştinilor pe care zi de zi îi bântuie şi îi frământă noi răscoale, să fie făcuţi atenţi aceia de care atârnă soarta şi salvarea satelor creştine, şi treziţi la primejdia extremă care ameninţă tot restul Europei din pierderea acestor ţări, ei să vegheze şi să se străduiască din toate puterile ca măcar Transilvania deoarece, cu Ţara Românească şi cu Moldova încă de mult se întâmplă rău să nu cadă în puterea turcilor. Căci dacă s-ar întâmplă această nenorocire de care să ne ferească Dumnezeu atunci turcii, pătrunzând în ea întocmai ca pana (de spart lemne) în trunchiul de copac, vor avea putinţa să ajungă uşor la oricare din ţările vecine ale creştinilor fără mare luptă, şi suprimând chiar numele Dunării vor împinge mai adânc în Germania Istrul şi vor întinde mai departe stăpânirea lor, atât de prielnică ar fi Transilvania pentru succesele acestui tiran…

Acesta negreşit, aşa precum este întărită pe dinăuntru de felurite obstacole ba ale munţilor, ba ale apelor şi drumurilor şi e păzită în afară în toate direcţiile de munţii cei mai înalţi şi mai abrupţi, cum dacă ar îi înconjurată de zidurile cele mai puternice, tot astfel îndrăznesc să spun că ar putea singură şi prin ea însăşi să îndestuleze cu grâne în cea mai mare parte puterea turcească şi să o întreţină eu ajutoare băneşti, atât de mănoasă este în bucate, îmbelşugată în vii, bogată în vite şi plină de tot felul de minereuri de metale şi de sare. Apoi turcii ar cerceta cu mai mare silinţă şi sârguinţă măruntaiele acestui pământ decât ai noştri, care au fost lipsiţi de oameni, de bani şi de orice mijloace ca să nu zic că acestea au fost irosite cu desăvârşire de neîncetatele lupte în afară şi răscoale înăuntru…

…Istoricii confundând numele geţilor şi goţilor, şi de asemenea ale danilor şi dacilor, au socotit că geţii şi tracii, ale celor două Tracii întrucât au locuit pe amândouă

malurile Istrului ar fi acelaşi lucru cu moesii.

…Căci şi Strabo susţine că geţii şi dacii ar fi unul şi acelaşi popor desigur scitic, dar împărţit pe aşezări deosebite, şi că una din ele ocupa regiunea mediterană (centrală) spre Germania, iar cealaltă mai învecinată cu Pontul ar locui în partea de răsărit. Acelaşi lucru îl crede şi Pliniu, decât doar că erau numiţi geţi de către greci şi daci de către romani.

După marea împărăţie a lui Burebista, au împărţit statul în două şi unii s-au numit daci, alţii geţi… Iar geţii erau negreşit aceia care acum ca moldoveni se întind cu Istrul în răsărit până la Pontul Euxin.

Iar davii, apoi dacii, azi se numesc transilvăneni şi munteni, dintre care aceştia ajung la miazăzi până la Istru, iar aceia se îndreaptă către apus spre Ungaria şi se întind până la Tisa, care era odinioară marginea întărită a Daciei.

…Dar în veacul nostru, li s-a dat acelora alt nume, căci aproape toţi apusenii numesc pe moldoveni dani şi pe munteni draguli măcar că nici românii înşişi nu folosesc acest nume, căci ei îşi zic romani, şi nici vecinilor nu le sunt destul de cunoscute, ci numai doar din auzite, şi nu tuturor, ci doar acelora care se îndeletnicesc cu literele.

Dar se crede că acest nume le-a venit lor prin fapta turcilor de la nişte principi ai lor, care întrucât şi înăuntru s-au purtat mai destoinic în cârmuirea ţării, şi în afară s-au arătat mari şi vrednici de preţuire mulţumită virtuţii lor, a trecut asupra lor gloria tuturor înaintaşilor, şi numele lor s-a întins asupra întregului popor, şi s-a început mai întâi de către turci a-i numi draguli de la prea viteazul lor principe Dragula. Apoi de aici numele s-a răspândit la italieni, şi aceştia folosindu-l în scrierile lor necunoscând atât de bine un alt nume, celelalte neamuri şi l-au însuşit şi ele.

Ţara Românească, dacă nu pomenim diversele ape mai însemnate oare curg prin ea prin tot locul, este scăldată de Olt, care se naşte la locuitorii din secuime ai

Munţilor Carpaţi şi trece din Transilvania prin munţii Sibiului în mijlocul cărora este cetatea Tălmaciului clădită pe ruinele unui municipiu roman şi Turnu Roşu care e un post de apărare împotriva năvălirii turcilor, şi o datăajuns acolo este bun de navigaţie, şi cotind mai întâi spre apus până începe să se apropie de câmpia Sibiului, apoi de aici întorcându-se spre miazăzi se varsă în Istru în faţa Nicopolului.

Poporul care locuieşte aceste pământuri în vremea noastră este acel al valahilor care îşi trage originea de la romani deşi cu un nume mult schimbat. Despre acest lucru, întrucât mulţi bâjbâie şi autorii se pronunţă în diferite feluri, îmi voi spune mai puţin pe larg şi părerea mea în această privinţă.

Scriu mulţi autori, şi aproape toţi cei moderni susţin ea lucru sigur, că valahii sunt numiţi după un oarecare bărbat roman Flaccus sub conducerea căruia a fost adusă în aceste regiuni o colonie romană ca să-i supună pe daci, şi că deci ei ar fi numiţi oarecum flacci. Căci ei spun că mai apoi, după trecerea a multă vreme şi prin tot felul de legături cu neamuri şi limbi felurite, s-a ajuns că din stricarea numelui de flacci să se formeze cel al valahilor, cum ar fi al flacilor.

Întrucât îl priveşte pe Flaccus, nu văd nicăieri că sub conducerea sau auspiciile acestui Flaccus, s-ar fi adăugat fie geţii fie dacii sau orice altă naţiune a acestor locuri la Imperiul roman. Sunt pomeniţi aci Lucullus, Flaminius… August şi în sfârşit Traian, dar niciun Flaccus.

Iar de eâte isprăvi au făcut toţi aceştia în aceste regiuni sunt pline toate istoriile, şi ne-am putea mira de ce din numele nici unuia din aceştia nu s-a format numele valahilor.

Apoi dacă acest popor trebuia să-şi dobândească acest nume de la vreun învingător ar fi trebuit cu cea mai mare dreptate şi îndreptăţire să-l dobândească de la

Traian...

...Însă pentru ca să se lămurească această îndoială prin argumente mai sigure, şi să se arate hotărât că valahii îşi trag originea de la romani, voi aduce două argumente, iar judecata va fi a cititorilor, şi anume a acelora care cunosc mai multe limbi. Lăs'ând de o parte nenumăratele cuvinte pe care valahii le au întocmit şi cu acelaşi înţeles ca în limba latină şi în dialectele italienilor, când întreabă ei pe cineva dacă ştie să vorbească pe limba valahă spun: „Oare ştii româneşte?", sau când întreabă dacă este valah, ' îl întreabă: dacă este român. Totuşi ei mai rostesc şi cuvinte pe ungureşte şi pe limba slavă, dar aceasta din cauza diverselor schimbări ale ţării, şi a vecinătăţii pe care o au ici cu rutenii şi polonii, şi colo cu bulgarii, rascianii şi sirmienii. Aci totuşi s-a mai adăugat şi altceva. Căci la toate popoarele ce se folosesc de limba slavă, ca la dalmaţi, croaţi, sloveni, bosniaci, rasciani, bulgari, stirieni, carinthieni, ruteni şi chiar şi la poloni, şi boemi, italienii din Daimaţia sunt numiţi vlahi sau vlasi... Căci atunci când au venit Hunii din Sciţia citim în cronicile Ungurilor că în Panonia locuiau felurite neamuri atrase de rodnicia pământului, şi mai ales Longobarzi şi Italieni, sub un oarecare tetrarh Martinus, bărbat războinic şi guvernator al romanilor, care ţinea de asemenea sub autoritatea romanilor amândouă Moesiile, Ahaia, Tracia, Macedonia... În Ţara Românească, Târgovişte este oraş mai însemnat, destul de întins şi capitala ţării, mai sunt două cetăţi de piatră, dar nu aşa însemnate ca să fie vrednice a fi arătate pe nume. Celelalte toate sunt aproape ca în Moldova. De altfel potrivit cu decretele împăraţilor vechi şi ale împăraţilor turceşti de acum, lor nici nu le este îngăduit să întemeieze cetăţi şi fortăreţe, nici să-şi împrejmuiască oraşele cu ziduri şi întărituri, toată puterea ţării stând numai în numărul şi vitejia ostaşilor.

Limba e aceeaşi pentru amândouă popoarele ca şi

credinţa creştină de rit ortodox, din cauză, credem că, după cum arată Strabo, se cunoşteau mai bine cu grecii şi erau cu ei în legături foarte strânse.”

— * *

Enea Silviu Piccolomini (papa Pius al II-lca) tipărea în „Cosraographia” sa de la anul 1501

„… Valahia este o regiune foarte vastă care începând de la hotarele Transilvaniei se întinde până la Marea Neagră, este netedă aproape în întregime şi e lipsită de cursuri de ape. Spre miazăzi se află fluviul Dunărea, la nord sunt ruşii pe care cei din vremea noastră îi numesc ruteni, şi către râul Nistru neamurile nomade ale sciţilor pe care îi numim azi tătari.

Acest pământ a fost locuit odinioară de geţi, care l-au pus pe fugă ruşinoasă pe Darius fiul lui Histaspe şi au pricinuit multe înfrângeri Traciei. În cele din urmă au fost subjugaţi şi zdrobiţi de forţele romane. Şi a fost dusă acolo o colonie de romani, care să-i ţină în frâu pe Daci, sub conducerea unui oarecare Flaccus, după care a fost numită Flacchia. Apoi după o lungă bucată de timp, alterându-se numele, aşa cum se întâmplă, a fost numită Valahia, şi în loc de flacci locuitorii au fost numiţi valahi. Acest popor până acum are un grai roman, deşi schimbat în mare parte şi abia putând fi înţeles de un om din Italia.

Printre valahi (români) în vremea noastră au fost două fracţiuni, una a Danilor şi cealaltă a Dragulilor, dar cum aceştia erau mai slabi decât Danii şi erau asupriţi de ei în tot felul, au chemat pe turci în ajutor, şi ajutaţi de forţele acestora au zdrobit pe Dani, aproape nimicindu-i. Iar Danii primind ajutor de la Ioan de Hunedoara, care cârmuia Ungaria, acesta prin acţiunea sa nu i-a reinstalat într-atât pe aceia, cât a dobândit pentru sine însuşi glorie şi bogăţii, ca unul care smulgând pământurile Danilor de sub puterea turcilor, le-a ocupat el, reţinându-le ca posesiuni perpetue pentru sine şi pentru urmaşii săi.

Românii populează şi insulele Dunării, dintre care insula Peuce era vestită la antici şi au aşezări şi în Tracia. O parte dintre români se află sub puterea turcilor, o parte sub unguri…”

— * *

Antonio Bonfini umanist italian angajat ca secrctar şi lector la curtea lui Matei Corvin, scrie în a sa „Rerum Ungaricum decades quatuor cum dimidis”, despre limba românilor

„… Căci românii se trag din romani, ceea ce mărturiseşte până în vremea de acum limba lor, care, deşi se afla în mijlocul unor neamuri barbare atât de felurite, nu a putut fi răpusă. Ei au locuit de partea cealaltă a Dunării pe care odinioară o populau dacii şi geţii, căci partea de dincoace au ocupat-o apoi bulgarii care au venit din Sarmaţia.

Deşi năvăliri barbare de tot felul s-au revărsat asupra provinciei Dacia şi asupra poporului roman şi asupra regiunii geţilor împreună cu Panonia, totuşi s-a văzut că n-au putut fi răpuse coloniile şi legiunile romane care se dezvoltaseră de curând.

Înecate sub valul de barbari, ele totuşi mai exală limba romană, şi ca să nu o părăsească nicidecum, se împotrivesc cu atâta îndârjire, încât îi vezi că luptă nu atât pentru păstrarea neatinsă a vieţii cât a limbii. Căci cine nu s-ar minuna dacă ar sta să socotească desele puhoaie ale sarmaţilor şi goţilor, şi de asemenea ale hunilor, vandalilor şi gepizilor şi incursiunile germanilor şi longobarzilor că s-au mai păstrat încă până acum la daci şi geţi rămăşiţele limbii romane?

Dincolo de aceşti munţi despre care am spus că se întind de la Carpaţi la Severin, se află Transilvania. Transilvania însăşi este nespus de productivă, mai ales în aur, argint şi alte metale; pe lângă acestea mai sunt munţi de sare; ’prăseşte cai din cei mai de soi, are belşug de vin,

dar nu de o bunătate egală cu a celor din Ungaria şi Slavonia. Transilvania este încinsă de cele două Valahii: adică, Ţara Românească şi Moldova. Aceea, aproape de Dunăre, aceasta de Marea Neagră şi amândouă împreună cu Transilvania ocupă acea parte a Europei care odinioară a fost Dacia”…

— * *

Nicolaus Oâahus descria astfel Dacia în „Hungaria sive de originibus gentis, regionis, silu divisionis atque opportunitatibus”

„Acea parte… care este dincolo de râul Tisa se numea odinioară, după cum ne spune Ptolemeu Dacia. Aceasta, atingând spre nord o parte a Sarmaţiei, se întinde de la Munţii Carpaţi până la cotitură râului Tyras. Iar spre sud se mărgineşte cu Dunărea acolo unde începe să fie numită Istru, spre apus cu Tisa şi Iazigii Metanaşti. Ea cuprinde ţările: Valahia mare, care se numeşte şi Ţara Românească (Transalpina), Moldova, Transilvania, Maramureşul, ţara dintre Someşuri, Crişana, Nyir, ţara dintre Timişuri. Ţara Românească, de care se spune că s-a numit odinioară Flaccia, după Flaccus care a dus acolo o colonie de romani: începând din munţii care o despart de Transilvania se întinde cam până la Marea Neagră. Pământul este şes şi lipsit de ape. Spre nord se atinge cu roxanii care se numesc acum ruteni, spre sud cu acea parte a Ungariei orientată spre Timişoara şi câmpia „Maxons”, iar spre răsărit cu fluviul Dunării care o desparte de Mysia interioară.

Principele ei se numeşte voievod; în vremea noastră de acum voievod este Radu care este bogat şi puternic, şi-şi are capitala în oraşul Târgovişte. Se spune că el poate, atunci când se iveşte nevoia, să strângă înăuntru hotarelor sale până la patruzeci de mii de oameni înarmaţi şi să-i ducă la război. Este supus regelui căruia îi prestează jurământ de credinţă prin solii săi. În această ţară din

vremurile strămoşilor noştri până în vremea noastră au fost două familii, la început născute din aceeaşi spiţă: una a Dăneştilor, de la Dan voievodul, cealaltă a Drăculeştilor, de la Dragul despre care aminteşte Enea Silviu în Europa, capitolul II. Dintre aceştia se fac voievozii legiuiţi…”

* *

Iar Sefoastian Munster în descrierea lumii pe care a numit-o „Beschreibung alâer Lander”, scria astfel:

„… Acea parte a Traciei care se numea odinioară Getica, unde Darius fiul lui Histaspe era gata să piară, este numită astăzi Valahia după Flacii de neam roman. Căci romanii după ce au învins pe geţi şi i-au distrus au trimis acolo o colonie sub conducerea unui oarecare Flaccus de unde i s-a zis mai întâi Flacia, apoi dintr-o corupţie a acestui cuvânt: Valahia. În sprijinul acestei opinii se invocă graiul roman caro se mai păstrează până şi acum la acest neam, dar totuşi atât de corupt în întregime încât abia este înţeles de un roman. Dacii mai apoi au ocupat această ţară după care a fost numită câtva timp Dacia… Românii se îndeletnicesc înainte de toate cu munca câmpului şi creşterea vitelor, ceea ce atestă originea poporului. Valahia este o regiune întinsă care începând din Transilvania se extinde până la Marea Neagră, e netedă aproape toată şi lipsită de ape, partea de sud e scăldată de fluviul Istru. Această ţară au locuit-o odinioară, precum am spus, geţii, dar în cele din urmă a fost cucerită de romani şi colonia romanilor corupându-i-se numele, după cum se întâmplă, a fost numită Valahia. O parte din ea e supusă împărăţiei turcilor, o parte ungurilor.”

VÂI

P este noapte, am simţit mişcarea. După ce s-au strâns armatele de uscat cu luntrile venite din sus şi luntrile venite din josul Dunării, turcii, după cum le este obiceiul, au ars trei nopţi focuri în tabăra de pe malul apei largi şi-au înălţat cântări dumnezeului lor. Acum treceau.

Prin frunzişul pădurii de sălcii, care răsfrângea subţire şi argintiu lumina lunii, ochii noştri urmăreau cum treceau ienicerii de la Nicopole spre Turnu. Ceea ce m-a-nfricoşat, cu loviturile lor demonice, erau tunurile. Vreo şaptezeci de luntre, ducând fiecare câte două tunuri, sau chiar unul dintre cele mai grele, ajunseseră la mal, jos, sub pădurea încordatei noastre pânde. Atunci, am făcut oamenilor semne tăcute, aşa cum îi învăţasem pe toţi să priceapă pentru un război din acesta tăcut, dus din adâncul pădurii, unde-aveam să ne-nţelegem numai din ochi, din zgomote care să fie ale crengilor şi pe care numai noi să le pricepem, din glasuri care să fie ale păsărilor şi animalelor, dar pe care noi să le scoatem şi noi să le auzim. Şi s-au întins, încet, în buza pădurii, tot câte patru arcaşi unul în spatele altuia, stane negre ca şi copacii, pe tot malul lung al apei mari în oglinda căreia, răcoros, mijea cu unde alburii dimineaţa.

Iar, când s-a luminat, osmanlâii s-au cutremurat pentru că, deodată, întunericul s-a lăsat din nou asupra lor, cei care-ajunseseră pe malul nostru, cei care erau în bărci, cei care se pregăteau să pornească de pe malul celălalt. Un întuneric de moarte. Era norul des al săgeţilor mele, care aşternea pământul cu cei de pe mal şi-i dădea peştilor pe cei de pe apă. Un nor, două, trei fulgere de lumină şi de întuneric pe cerul Dunării şi moarte în duşmani. Era ca o ameninţare cruntă de ce-i aşteaptă cât mai pe nepregătite din umbra pădurilor, oriunde s-ar afla.

Când s-au dezmeticit şi au început să bată tunurile lor, eu cu oştirea mea eram departe, în Deliormanul cu sălcii, cu stejari subţiri şi vânoşi de câmpie, cu fagi a căror frunză crudă încă, în luna aceasta, are cel mai frumos verde cu putinţă, prin tremurul căruia vezi cerul de deasupra pădurii. Dar frica le-o sădisem în suflete!

Cu ea au pornit pe drumul cel mare, drum de două căi de dus şi de-ntors, pe care-l tăiasem până la Târg--. Şor

pentru carele şi chervanele negustorilor. Şi nu-ndrăzneau să mişte, nici pe dreapta, nici pe stânga, fiindcă ne simţeau pe lângă ei nevăzut duh al pădurii, gata să-i luăm viaţa oricui s-ar depărta de trupul de moloh al armatei împărăteşti ce-nainta sub apăsarea de foc a soarelui de vară.

Noi lătuream prin codru. Şi orice pilc ce se desprindea de grosul armatei, nu mai apuca să se-ntoarcă. Il înghiţea pădurea, prinzându-l cu braţele ei nevăzute care eram noi. Sultanul mai avea vreme să-şi vadă foştii supuşi doar a doua zi când, în plin drum, îl întâmpinau ţepele în care erau traşi aceştia, iar din crengile copacilor aflaţi la marginea drumului, îl priveau cu ochii sticloşi capetele tăiate ale celor căzuţi în luptă. Moartea era acum foarte limpede pentru ei; o vedeau cu ochii în calea lor, ştiind că-i pândeşte din adâncul pădurilor, de după cotloanele drumului movilos. Cavaleria uşoară, care se afla pe lângă armată tocmai pentru pricini de pradă, ca să se lase repede într-o parte şi-ntr-alta a drumului şi s-aducă hrană pentru ceilalţi, nu mai îndrăznea să se mişte, şi ţinea pasul alături de toţi.

Atunci am făcut altceva: am început să-i smulgem noi. Noaptea. Noaptea, când îşi aşezau tabără, cam pe la straja a doua, ţăranii mei cu paşi neauziţi în opincile moi din piele de animale, cu săbii scurte a căror moarte nu se-nsoţea decât de-un hâc, năpădeau pe-o latură a corturilor, tăiau cât puteau, luau prizonieri cât puteau, iar armata care, trezită la luptă, se lua după ei spre pădure, era prinsă din spate de alţii aşezaţi dinadins în întunericul nopţii, spre a o lăsa să treacă, dar nu să se întoarcă. În zori, nedormiţi, duşmanii se scuturau ca după un vis urât şi văzând măcelul din acea latură a taberei, dar, mai ales, lipsa unei părţi dintre ei, porneau marşul cu inimi mici, ştiind că-i pândeşte ca o vrajă rea, un duşman nevăzut ce merge în acelaşi pas cu ei. Iar la vreun ceas după pornirea

marşului, acolo unde aveau vreo înălţime, ca să se poată vedea de către toată puzderia de armată, îi întâmpinau toţi cei care se desprinseseră de ei asnoapte. În ţepe!…

Erau în ţepe şi mulţi încă se mai zbăteau, pentru că şi oastea mea, şi armaşii mei erau orânduiţi la muncă de noapte rapidă şi tăcută: Unii îi prindeau, alţii îi mânau repede înainte, alţii aveau aşezate ţepele în faţa drumului pe unde trebuia să vină armata şi-i trăgeau fără scofală, pentru că încă din

» ’

drum li se legaseră funiile de picioare, ca să nu se irosească niciun dram de timp. Soarele, când răsărea cu focul lui de aur vestind năduful de cuptor al zilei, îi descoperea frumos cocoţaţi în ţepe, zbătându-se încă, nefericiţi, de parc-aveau supărare că-i orbea lumina lui. Iar ienicerii şi spahiii care veneau după saiale, şi toată oastea împăratului, când voiau să-ntoarcă privirile în altă parte de la ei, ca să nu-i vadă cum se dau morţii crâncene, întâlneau, pe crengile copacilor şi pe malurile drumului, capetele celor care avuseseră norocul să fie tăiaţi. Fiecare căpătând după aşezarea sa lumină sau umbră de la soare… Astfel, peste noaptea nedormită venea groaza acestei prime întâmpinări a zilei, şi ceauşii cu ghioagele lor de fier aveau ce bate la spinări şi umeri, pentru că, îngroziţi, oamenilor le venea s-arunce şi arme şi tot, căutând scăparea în fuga spre Dunăre. Atunci, în învălmăşala care se făcea, răsărea printre ei pâlcul de ciumaţi, ales dintre ciumaţii cu care sfătuisem, şi ridicau învelitorile de pe hoiturile altor ciumaţi care muriseră, dând drumul muştelor molipsite care se înfruptaseră din acelea. Soldaţii sultanului se-ngrozeau şi se dădeau înapoi, iar cei care, sub ameninţarea subaşilor trebuiau să se repeadă la ciumaţi să-i taie, nu scăpau de sărutarea lor de moarte, de-mbrăţişarea lor din subsuorile cu gâlci puroioase, de scuipatul lor ciumat. Pentru că oamenii aceştia, chiar

găsindu-şi moartea-n iatagane, se jurau ceea ce-mi juraseră mie şi ţării căreia armă îi făcuseră din boala lor. Din hoiturile lor se ridicau alte muşte, care însoţeau armata sub năvala de căldură a verii, printre păşunile şi holdele arse, în setea cumplită a fricii de otrava din fântâni. Pentru că, acestea, când îşi arătau cumpenele pe zare, era ştiut că de ele nu atârnau găleţi, ci câte-un spânzurat tot din armata lor.

Şi puţina vlagă pe care le-o mai păstra inima i-ar fi ţinut, dacă împăratul i-ar fi putut sătura, după năravul lor, măcar cu ceva pradă. Pentru că aceşti războinici sălbateci adunaţi din tot felul de neamuri ce vin din întinsurile Asiei sau au fost cotropite pe aici, sunt minaţi de-un singur gând: prada. Comandanţii lor, generalii lor, sultanii lor i-au mânat întotdeauna şi i-au avut buni luptători doar dacă le-au dat. Să jefuiască şi să se-ncarce cu bunurile altora. Neavând mintea la muncă, adică neajungând în sălbăticia lor să-nveţe să dobândească lucruri prin truda lor, ei le dobândesc mai greu: prin moarte, adică murind ei sau omorând pe alţii. Asta e viaţa lor, aşa cum, în pustiurile acelea îndepărtate prindeau animalele lui Dumnezeu, beau laptele făcut de ţâţele acelora şi mâncau carnea hrănită din libertatea păşunilor. Iar, când au aflat că, aici, în această parte a lumii, se află atâtea lucruri iacute de mâinile altora, au dat năvală încoace şi şi-au recunoscut întotdeauna regi şi împăraţi pe aceia care ştiau să le arate calea spre locuri pe care le puteau jefui. Înţelepciunea şi ştiinţa era la ei a aceluia care ştie unde se află lucruri de prădat. De aceea, oricât de mari în slava lui Allah ar fi sultanii şi padişahii lor, aceştia nu se ţin dacă nu aruncă mereu pradă trupei, zicând că le-o dăruieşte pentru vitejia ei.

Da, aşa sunt ei alcătuiţi sufleteşte, şi-i urmează pe împăraţi cită vreme le dau oraşe şi ţări să jefuiască. Otuman sau Osman, de la care li se trage şi numele, şi

care a făcut armata Porţii cu soldaţii lui cei mai credincioşi, le-a dat Brusa s-o prade înainte de a şi-o face capitală. Şi Brusa era unul dintre cele mai înfloritoare oraşe. Iar, după ea, le-a dat să prade Niceea şi Filadelfia. Feciorul acestuia, Orhan, a ajuns pe tron învingându-şi fraţii mai mari, pentru că a dăruit oştenilor lui o herghelie de cai şi i-a lăsat să prade orice, chiar şi capitala tatălui său, apoi s-a ridicat în glorie dând oştirii sale pe mină Chersonesul Tracic şi ţara Bitiniei. Auzind acestea, oştenii fraţilor lui i-au părăsit pe aceea venind la el. Fiul lui, Soliman, purtând război cu elinii, lua robi şi îi dăruia soldaţilor, iar aceştia îi vindeau în Asia pe bani buni. Lui i-a venit în minte pentru prima dată că Europa ar fi o ţară prea frumoasă, lesne de cucerit şi călăreţii din Asia, câţi aflau de aceasta, treceau la Soliman de la ceilalţi şapte stăpânitori în câţi fuseseră împărţiţi, pentru că la el era prada mai mare, el dându-le lor şi robi ca să-i vândă. A făcut aşa primul pas în Europa, iar fratele lui Murad şi-a aşezat chiar capitala la Adrianopole pentru că, de acolo pornind, prăda ţara din interior a Macedoniei, a Pindului şi a Tesaliei luând numeroşi robi de război cu care îi îmbogăţea pe soldaţii ce veneau cu el; şi câţi îl însoţeau în nădejdea vreunui câştig, le dăruia robi şi vite, prăzi luate de la misi, de la elini, de la albanezi şi de la sârbi. Aşa s-a creat obiceiul ca, la moartea unui sultan, comandanţii ienicerilor de la Poartă să-l ajute să ia tronul pe cel care se dovedea mai războinic arătându-le e-ar putea avea mai mult câştig de pe urma lui iar, de aici, de la această stricăciune sufletească s-a stricat totul în jos, totul cumpărându-se cu plocoane care erau, de fapt, prăzi din războaie. Cumpărându-se cu ploconul, şi cel cu ploconul mai mic neavând cuvânt. Totul este la Poartă astfel, numai pe apucate, pe luat unul de la altul, pe plătit slujbe şi favoruri, lăcomia şi corupţia punâud stăpânire pe toate. Când îşi cumpără tronul cu făgăduieli, cu nădejdi de jaf ce

le dă ienicerilor, prima grijă a sultanului este să-şi omoare ceilalţi fraţi ca să nu apuce să promită mai mult. Astfel, când a ajuns împărat Baiazid, ca şi bunicul său Orban, a trimis după fratele său Jagup şi i-a pus capăt vieţii prin juvăţ. Fiul acestuia, Musulman, l-a omorât pe fratele său Ese şi a luat tronul dar, mai târziu, când comandanţii ienicerilor şi ai cavaleriei au trecut de partea altui frate, Musa, acesta l-a ucis pe Musulman şi a domnit doi ani până ce a venit asupra lui tot un fiu al lui Baiazid, fratele lui mai mic Mehmed care, după ce i-a ciuntit o mină, l-a sugrumat cu juvăţul. Dar şi împotriva lui Mehmed s-a ridicat fratele său Mustafa care, la rându-i, tot cu juvăţul a fost sugrumat de Murad. Ca să nu se mai întâmple asemenea lucruri, Mahomed, duşmanul meu, a avut grijă, când i-a urmat lui Murad, să-l înece pe fratele său mai mic, renunţând la juvăţ şi reluând vechea tradiţie, şi a rămas în tron fără grijă, pentru că pe fratele său mai mare Aladin, pusese chiar tatăl lor să l'ie sugrumat în secret la o vânătoare la Amasia de către Hidiri-paşa, pentru că i se părea prea în voia ienicerilor.

Acestea sunt obiceiurile lor sălbatice care pornesc toate de la cât le dai bir sau plocon dacă eşti mai mic, sau cât le dai să prade, dacă eşti mai puternic decât ei. Altceva nu ştiu şi nici nu arată să aibă nevoie a şti, ca şi Hoarda tătarilor, venită pe cealaltă parte a lumii noastre, pe deasupra Mării Negre, tot din acele locuri îndepărtate ale Asiei.

Chiar şi orânduirea lor este făcută în aşa fel încât, aşa cum meşterii cei pricepuţi şi calfele lor şi ţăranii care fac grâul sau vinul sau mierea şi vânătorii care iau pielea animalelor, îşi vând în târguri roadele lor, ienicerii, spahiii, azapii şi achingiii îşi vând prăzile lor. În taberele sultanului, oriunde s-ar aşeza ele, se întinde pe lângă corturi bazar mare, unde fiecare poate vinde ce-a prădat. De aceea, după armata sultanului se ţin întotdeauna, cu

carele şi animalele lor, puzderie de negustori ai Levantului, ’ de la zarafi şi marchidani, până la cumpărători de robi. Şi tot ce nu e luptă în tabăra împăratului, e târg.

Penti’U că inima care-i duce la luptă asta este: ei aşteaptă cu toţii să ajungă în oraşe mari şi cuiburi de boieri pe care să le prade. Apoi, sultanul îşi aşază în aceste oraşe garnizoane comandate de subaşi aleşi dintre emuralmiii purtători de steaguri, aşa cum a pus peste tot pe unde-a putut şi aceştia încep a strânge de la oameni dări şi biruri, îmbogăţindu-se fiecare după rangul său.

Dar, în câmpia asta cu holdele tăiate înainte de vreme, cu păşunile arse, în care nu se vedea picior de vită, ei nu găseau decât aşezări mistuite de foc, lipsite de orice fel de pradă. Cât despre oamenii pe care i-ar putea lua robi sau pune la biruri, e drept că prin locuinţele arse mai aflau pe câte unul. Erau ciumaţii scoşi din satul lor îndepărtat care, atunci când nu se mai puteau mişca, îşi făceau culcuş de moarte în casele mai arătoase unde erau siguri că va intra duşmanul şi, înainte de a-şi da duhul, un scuipat cu molimă tot le spulbera în faţă.

Asta era ţara promisă în care-şi adusese sultanul cea mai mare oaste din câte strinsese de la asediul Constantinopolului. Pustie, şi cu un duh chinuitor urmărindu-i în umbrele neştiute ale nopţii. Pentru că, ceea ce-i îngrozea ziua în calvarul marşului, aveam grijă să se înzecească noaptea când, pe lângă loviturile lăturalnice prin care ne luam obolul pentru cei ce trebuiau traşi în ţeapă a doua zi dimineaţa, ostaşii mei începură să pătrundă în tabăra împăratului îmbrăcaţi în haine de ieniceri şi de spahii. Tăiau cât puteau, începând un măcel crunt, până când unii dintre comandanţi îşi dădeau seama că aveau de-a face cu noi îmbrăcaţi în hainele lor. Atunci dădeau alarma şi năvăleau turci contra turci, măcelărindu-se în vreme ce pe ai noştri îi înghiţea neagra noapte. Când veneau zorii, buimaci, uitându-se la mormanele celor -care

se tăiaseră între ei, niciunul nu mai ştia din ce se pornise dacă fuseseră într-adevăr ghiauri îmbrăcaţi în haniele lor sau vreun vis urât le tulburase minţile făcându-i să sară şi să se ucidă unii pe alţii.

Atunci, în acel canon nesfârşit care le aducea marşuri cu scârbă după nopţi cu coşmaruri, zăduf ziua şi nesomn noaptea, pustiu dinaintea mersului şi groază când odihneau capul, zile de sfârşeală şi nopţi de ameninţare tăcută, foame ziua şi noaptea, atunci când simţeau loviturile armatei mele şi n-o vedeau, când se trezeau de gât cu oştenii mei şi până să se dezmeticească aceştia se topeau ca nălucile, când simţeau numai loviturile duşmanului dar n-apucau să-i vadă nici faţa, nici arma şi când totul deveni pentru ei un chin de nesomn, nemâncare şi nelinişte bântuit de-un duh rău căruia nu-i puteau apuca pulpanele, au început, în prostia lor, să creadă despre mine că sunt un strigoi, un vampir, un diavol negru ca noaptea şi lunecos ca apa, o apă neagră şi nevăzută căreia îi simţeau doar răceala morţii şi care lăsa urme doar prin ţepele cioplite la repezeală pentru a-i sălta pe ei. Atunci mi-au tălmăcit numele şi şi-au dat seama că e al diavolului şi mi-au spus şeitan pe limba lor, ceea ce asta înseamnă, şi mi-au spus kaziklu, adică cel care trage-n ţeapă, dar, mai presus de asta, s-au convins că sunt duhul rău al nopţii, cel care vine din iad cu moarte şi se: topeşte fără să lase alta urme decât moartea lor. Asta şi voiam! Ca ei să se-ntrebe cine suntem noi şi să se-ngrozească de noi cunoscându-ne numai prin mânia noastră.

Şi să le treacă pofta de-a face din noi paşalâc, aşa cum făcuseră din alte ţări. Să ştie că, ţară mică, aşa cum suntem, suntem noi şi suntem ţară, iar alţii n-au ce să caute, pentru că nu ne pot dovedi cu numărul lor.

De asta mi-a plăcut când au început să mă creadă duh rău, şi vampir, şi fiu al Satanei, pentru că eu trebuia să fiu cel care-i alungă, cel care le umple nopţile de nesomn

peste zilele trudite.

Aşa i-am stors până în miezul lunii, semănându-le cu groază drumul pe care au ajuns sus, în ţara sfântă a livezilor descălecatului nostru. I-am lovit mereu, noapte de noapte, iar ziua i-am prins pe toţi cei care se depărtau cât de cât.

Şi când i-am lăsat doar jumătate, am dat atacul cel mare, cu toţi vitejii mei. La lumina torţelor. Toată tabăra sultanului s-a prefăcut în iad.

VIII

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND AŞEZAREA ŞI ÎNFĂŢIŞAREA TABEREI SULTANULUI, CU PĂZITORII LUI CARE N-AU MAMĂ, N-AU TATĂ, CI NUMAI PE EL ÎL AU ŞI ATÂTA ŞTIU, CĂ PE EL TREBUIE SĂ-L APERE Laonic Chalcocondil „Expuneri istorice’4 V

„În ce priveşte Poarta, stă cam astfel: pedestraşi are împăratul pe lângă sine ca la şase mii şi uneori ca la zece mii; căci din aceştia formează garnizoanele de pază prin cetăţi şi apoi în locul acelora pune iarăşi altă formaţie. Iar el şi-i formează astfel: luând băieţi robi, pe câţi soarta i-a făcut să cadă în mâinile lui robi, îi dă pe la turcii din Asia încât fiecare să înveţe graiul. Şi stând câte doi şi trei ani învaţă limba; după ce înţeleg graiul, încât să poată vorbi, iarăşi alege dintre cei pe care i-a dat, ca la două mii şi mai mulţi decât atâţia. Pe aceia îi aduce cu toţii la Galipoli şi îi repartizează pe vase, ca să înveţe marinăria şi să ducă peste strâmtoare pe cei ce vreau să treacă în Asia din Europa. Aici fiecare are un obol şi un rând de haine pe an. După nu mult timp trimite după ei să vină la Poartă, şi le dă leafă încât să le poată ajunge de trai, unora; altora însă mai mult. Şi, rânduiţi şi împărţiţi sub comandanţi de zece şi de cincizeci de oameni în cete mici şi mari pleacă în război; masa o iau laolaltă şi la asfinţit de soare sunt cu comandantul de zece oameni în cortul lor. Aceştia îşi au corturile primprejurul împăratului, fiecare în locul său,

ţinându-se de celălalt. Înăuntrul acestora nimeni nu are voie să-şi ridice cortul înafară de şerbii slujitori ai împăratului şi ai visteriilor împăratului şi ai domnitorului lui. Coi'tul lui e de culoare roşie. Şi pentru persoana împăratului se ridică uneori două, alteori trei corturi din foi de lână de culoare roşie, brodate cu fir de aur şi încă alte vreo cincisprezece, toate înăuntrul rândului de corturi ienicereşti. Înafară îşi ridică corturile ceilalţi oameni ai Porţii, armurachorii şi paharnicii numiţi la ei saraptari şi purtătorii de steaguri, numiţi emuralmii, şi serdarii Porţii, aşa numiţii viziri, care îi aduc împăratului veştile şi rapoartele. Aceştia fiind mari dregători şi având cu ei slujitori foarte mulţi, formează o mulţime nesfârşită (de corturi)."

— : |î îi:

Laonic Chalcocondil „Expuneri istorice" IX

„… Lui Vlad, împăratul i-a încredinţat domnia Daciei, şi cu ajutorul împăratului, Vlad, feciorul lui Draculea, a năvălit şi a luat domnia. Dar cum a ajuns la domnie, mai întâi şi-a făcut o gardă personală nedespărţită de el; după aceea chemând câte unul din boierii săi, despre care putea crede că ar fi în stare să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor, îi sluţea şi trăgea în ţeapă cu toată casa pe el, pe copii, femeie şi slujitori, încât am auzit că acesta singur dintre toţi bărbaţii, câţi îi ştim noi, a ajuns să facă o mare ucidere de oameni. Căci ca să-şi întărească domnia, să fi ucis în puţin timp la douăzeci de mii de bărbaţi, femei şi copii; şi înconjurându-se cu un număr de ostaşi şi trabanţi aleşi şi devotaţi, acestora le dăruia banii şi averea şi cealaltă bună stare şi situaţie a celor ucişi, încât peste puţin timp s-a ajuns la o schimbare din rădăcină şi omul acesta a prefăcut cu totul orânduiala Daciei. Şi peoni, nu puţini, despre care credea că au vreun amestec în treburile publice, necruţând nici pe unul din aceştia, i-a ucis în număr foarte mare. Când aşadar a

crezut că-şi are domnia Daciei pe deplin consolidată, se purta cu gândul să se lepede de împăratul. Dar pe oamenii aceştia îi pedepsea cu ştirea împăratului, că doar şi-ar întări domnia, oa să nu aibă necazuri când bărbaţii de frunte ai Daciei s-or răscula iarăşi şi i-ar aduce pe peoni aliaţi într-ajutor.

Acestea deci dară le-a săvârşit aşa. Şi atuncea, iarna aceea, când împăratului i s-a dat de ştire că acesta umblă cu gânduri vrăjmaşe de răzvrătire şi că, îndreptându-se către peoni, face cu ei învoieli şi alianţă, a socotit că e lucru grozav; şi trimiţând un bărbat încercat de la Poartă, un diac elin, l-a chemat la Poartă, că, dacă o să vină la Poartă, nimic neplă-’ cut nu va păţi de la împăratul, ci pentru că s-a arătat cu priinţă pentru interesele împăratului, va dobândi bine şi favoruri şi răsplătire chiar mai mare decât priinţa ce-a arătat-o împăratului. Cu acest ordin l-a trimis la el pe diacul Porţii Catavolinos. Iar lui Chamuza, numit purtătorul de şoimi, care primise însărcinarea să guverneze nu puţină ţară la Istru şi să fie guvernator la Vidin, îi trimite în taină ordin că va avea parte de mare bine de la el dacă prin viclenie va putea să i-l aducă pe om şi să-l prindă, cum va putea, fie cu vicleşug, fie în alt chip, Acesta aşadar, spunându-i diacului că e vorba să-l prindă pe om, se sfătuiesc asupra hotărârilor care să-i ducă la scop, anume când Vlad îl va însoţi la întoarcere, să-i întindă în taină o cursă de mai înainte chiar în această ţară a lui şi aşa să-l prindă; diacul însă să-i dea de veste când va avea să pornească înapoi. Diacul face aceasta şi-i dă de veste într-ascuns ora în care trebuia să plece însoţit dt» Vlad; şi Chamuza s-a pus de mai înainte la pândă chiar într-acest loc. Vlad însă înarmat cu oamenii lui, cum însoţea la întoarcere pe conducătorul Porţii de aici, a căzut în cursă şi, cum şi-a dat seama, de îndată a poruncit şi-i prinde pe aceştia cu însoţitorii lor; când Chamuza a atacat, s-a luptat în chip remarcabil şi

biruindu-l, l-a prins şi din ceilalţi care au luat-o la fugă, a nimicit nu mulţi. Pe aceştia cum i-a prins, i-a dus cu toţii şi i-a tras în ţeapă, după ce i-a ciuntit mai întâi; lui Chamuza însă i-a făcut o ţeapă mai înaltă; şi slujitorilor le-a făcut acelaşi lucru ca şi stăpânilor lor. Iar după aceea, îndată şi-a pregătit, pe cât a putut, o oaste foarte mare şi a pornit-o de îndată spre Istru şi trecând în localităţile acestea de la Istru în ţara împăratului, a nimicit cu desăvârşire locuitorii împreună cu femei şi copii şi caselor le-a dat foc, arzând totul pe unde mergea. Şi făcând mult şi mare omor, a plecat înapoi în Dacia.

Când i s-a anunţat acestea împăratului Mehmet, că atât solii lui au fost ucişi de Vlad, domnul Daciei, cât şi Chamuza, un bărbat cu mare trecere al Porţii împăratului, a fost dat morţii aşa fără nicio vorbă, s-a îndurerat, precum era firesc, şi socotea lucru mai grav dacă va trece cu vederea uciderea în aşa fel al unor oameni ca aceia şi nu va pedepsi îndrăzneala atât de mare a aceluia, încât să-i ucidă solii, şi nu va cere domnului Daciei socoteală pentru moartea chiar a acelora. Dar era îndurerat şi de aceea, că a trecut Istrul cu oaste multă şi că, după ce a ars împăratului şi a făcut omor printre oameni din neamul lui, s-a putut întoarce înapoi. Dar din toate acestea cu mult mai grav socotea ceea ce a făcut solilor săi. De aceea a trimis celor mai de frunte ai săi veste în toate părţile şi le-a spus şi celorlalţi după rang să vină în ordinea cea mai frumoasă şi să i se înfăţişeze deplin înarmaţi, fiindcă pleacă la război cu armatele. Aşadar şi-a pregătit expediţia asupra dacilor. Dar se mai spune şi aceasta că mai înainte de a-i fi sosit ştirea despre uciderea solilor şi a guvernatorului Chamuza şi de pârjolirea ţării, Machmut vizirul fără să fi fost la împăratul, a spus oamenilor împăratului cele întâmplate la daci şi s-a mâniat rău; şi se spune că i-a dat omului şi bătaie. Şi aceasta la Poarta împăratului nu se consideră ceva cu totul ruşinos, când e

vorba de oameni care din robi şi nu din feciori de ai turcilor au ajuns la înalta dregătorie. Trimiţând aşadar crainici în toate părţile, a poruncit oastea să i se înfăţişeze bine şi deplin înarmată şi toată cavaleria uşoară de pradă să-l însoţească în această expediţie. Crainicii împăratului îi duc veştile în ţară şi vestitorii când s-ar întâmpla ceva nou, sosesc foarte repede la Poartă; şi în puţine zile de tot, fac drumuri foarte lungi în chipul următor: Unde se întâmplă de vede în cale un cal, de îndată dă jos călăreţul de pe cal şi însuşi încălecând, mână din răsputeri şi calul aleargă cât de tare îl ţine puterea. Apoi găsind pe altul, îl dă jos şi calul de mai înainte îl dă omului. Şi aşa făcând popasuri scurte, săvârşesc un drum foarte lung. Şi întreg corpul şi-l au încins, încât să nu-şi obosească prea mult trupul, să nu aibă dureri când gonesc. Şi din Peloponez până la Adrianopole ştim crainici care ajung în cinci zile un drum de cincisprezece zile pentru un bărbat care călătoreşte mult şi bine. Olăcari se cheamă aceşti crainici.

După ce ostile îi fuseseră pregătite, împăratul a pornit asupra Daciei îndată la începutul primăverii. Această armată, spun oamenii că a fost foarte mare, a doua după năvala acestui împărat asupra Bizanţului. Această tabără se spune că a fost cea mai frumoasă decât alte tabere şi că avea mare pregătire în ce priveşte armele şi îmbrăcămintea, iar armata să se fi ridicat la două sute cincizeci de mii. Şi aceasta se poate socoti uşor de la bancherii care au luat vadul Istrului şi care au cumpărat de la împăratul trecerea peste fluviu cu trei sute de mii de galbeni şi se spune că au câştigat mari sume de bani. Pe uscat armata a pornit de la Filipopole, iar pe mare a umplut vreo douăzeci şi cinci de trireme şi la o sută cincizeci de vase şi mergea de-a dreptul spre Istru, cu gândul să treacă la Vidin. Şi a poruncit ca aceste vase să plutească pe Marea Neagră spre Istru. Şi flota, potrivit poruncii împăratului a plecat pe Marea Neagră la gura

Istrului; şi îndată ce a ajuns la gură, s-a dus pe fluviu în sus spre Vidin. Şi pe unde flota a făcut vreo debarcare, dădea foc la case şi ardea şi, punând foc, au ars Brăila, oraş al dacilor, în care fac un comerţ mai mare decât în toate oraşele ţării. Căci, mai peste tot, casele sunt de lemn. Dar dacii când au auzit că împăratul vine asupra lor, copiii şi femeile le-au adăpostit, pe unele în muntele

Braşov, pe altele într-un oraş cu numele în jurul căruia întinzându-se în cerc loc mlăştinos, îl apăra şi-l păzea şi-l făcea foarte întărit din fire şi-l punea foarte bine la adăpost. Iar pe altele le mai adăposteşte în pădurile de stejar, greu de străbătut pentru un om nou venit şi care nu e localnic, căci sunt foarte dese şi acoperite de copaci foarte deşi, îneât foarte puţin se poate intra mai adânc în ele. Copiii şi femeile le-au adăpostit deci astfel, iar ei înşişi, adunându-se în acelaşi loc, l-au urmat pe Vlad domnul. Şi împărţindu-şi armata în două, o parte o avea cu sine, iar cealaltă a trimis-o în contra domnului Bogdaniei Negre, ca să-l respingă, dacă acela ar încerca să năvălească, şi să nu-l lase în pace, dacă ar fi năvălit în ţară. Dar Vlad însuşi cu partea mai mare din oaste, umbla prin păduri, aşteptând să vadă încotro va înainta armata împăratului. Împăratul însă, după ce ostile i-au trecut peste Istru, îndată ce a ajuns în Dacia, nu se abătea nicăieri din cale la pradă. Căci împăratul nu-i lăsa, ci mergea cu armata în ordine de luptă. Mergea de-a dreptul asupra oraşului în care dacii îşi adăpostiseră femeile şi copiii, iar ei se ţineau prin păduri în urma împăratului; şi dacă vreun detaşament se rupea din armată, era nimicit îndată de aceştia. Împăratul aşadar, când s-a anunţat că nimeni nu stă să iasă la luptă în contra sa şi că nici din partea peonilor nu i-a venit lui Vlad vreun ajutor, îi păsa puţin şi nu avea grijă de întărirea taberei şi tabăra a dat peste un loc deschis. Dar Vlad, cum aflase de năvala duşmanilor, a trimis sol la peoni care le spune următoarele: „Bărbaţi peoni, voi ştiţi doar că ţara

noastră e vecină cu a voastră şi că amândouă popoarele ne avem ţara aşezată la Istru. Aţi auzit acuma, cred, şi voi că împăratul turcilor porneşte cu oaste mare la război asupra noastră. Şi dacă Dacia aceasta îşi va supune-o şi o va subjuga, înţelegeţi bine şi voi că ei nu vor sta în pace şi liniştiţi, locului, ci îndată vor năvăli cu război asupra voastră şi locuitorii ţării voastre vor avea de suferit nenorociri foarte grele din partea lor. Acum e deci vremea ca, ajutându-ne pe noi, să vă apăraţi şi voi, oprind cât mai departe de ţară armata aceasta, şi să nu lăsaţi să ne strice ţara şi să ne nenorocească şi să ne subjuge neamul nostru. El mai are însă şi pe fratele tânăr al domnului nostru, ca să-l pună domn în Ţara Românească; o, de nu i-ar ieşi nimic după gândul lor, nici unuia dintre înşii! Căci când se pornesc cu război asupra Daciei, pe tânărul frate al lui Vlad cu multă prietenie l-a ridicat la mare cinste şi i-a dat bani şi veşminte multe şi alese şi l-a pus să trimită vorbă în Dacia la boierii cu trecere din divanul ţării. Aşa ajungând deodată la multă bogăţie, a trimis şi a făcut precum i-a spus împăratul. Dar trimiţând atuncea de mai înainte, n-a izbutit întru nimic". Auzind peonii de la sol acestea au ascultat de vorbele lui şi se simţiră îndemnaţi să-i ajute şi să-l apere cât mai mult. Şi strângeau armată. Şi ei erau ocupaţi cu aceasta; sultanul însă înaintând cu armata, dădea foc satelor şi prăda vitele peste care se întâmplă să dea. Şi robi foarte puţini aducea în tabără cavaleria uşoară de pradă, ea însă suferea pierderi foarte grele, ori de câte ori vreo parte din ea se rupea din tabără. Iar despre Vlad se spune că şi el însuşi a intrat ca iscoadă în tabăra împăratului şi că, umblând prin ea, a iscodit cum este tabăra. Nu pot crede însă că chiar Vlad a voit să ia asupră-şi o primejdie atât de mare, putând doar să se folosească de iscoade multe (ci cred că e o plăsmuire) pentru explicarea îndrăznelii lui…"

Critobul din Imbros (cronicar al Porţii otomane),

descrie astfel „expediţia contra lui Vlad Ţepeş de la 1462, în cronica „Din domnia lui Mahomed al II-lea”:

„1. În timp ce împăratul (sultanul) se preocupa de acestea, i se anunţă că Draculea, domnul geţilor (românilor din Ţara Românească), umblând după schimbări, s-a răzvrătit şi că, adunând destulă oaste şi călăreţi şi arme, s-a ridicat împotriva împăratului (sultanului), care înainte vreme îi dăduse această domnie.

2. Căci atunci când acesta şi fratele său au fost alungaţi de Ioan Getul, domnul peonilor (ungurilor) şi al dacilor (românilor din Transilvania) care cu putere a venit asupra lor şi a ucis pe tatăl lor şi a dat altuia domnia, părintele (Murad al II-lea) împăratului (sultanului) i-a primit pe aceştia fiind fugari, căci s-au refugiat la el; şi când copii încă, i-a crescut în palatele împărăteşti cu multă cinste şi dărnicie şi când a murit i-a lăsat în seamă împăratului (sultanului), fiul său. Iar acesta i-a ţinut şi i-a crescut cu multă grijă şi cu cinste pe lângă sine, făcându-i părtaşi de venituri împărăteşti.

3. Întâmplându-se apoi schimbări în legătură cu domnia geţilor (românilor din Ţara Românească) şi acela, care o avea, fiind izgonit rău, împăratul (sultanul) cu multă oaste şi cheltuială l-a adus pe acesta, predându-i toată domnia asupra geţilor şi legindu-l prin tratate şi jurăminte că într-adevăr va păstra faţă de împărat (sultan) dragoste curată şi fără gânduri duşmane şi are să-i fie într-adevăr cu priinţă şi cu credinţă în legăturile încheiate.

4. El însă ţinându-se puţin timp de acestea, apoi uitând ele toate şi arătându-şi răutatea faţă de cel. Ce s-a încrezut într-însul, s-a răsculat asupra împăratului (sultanului). Şi mai întâi trecând pe ascuns peste Istru cu putere şi oaste nu puţină, cutreeră cu duşmănie toată ţara împăratului (sultanului), ce-i era vecină, adică regiunea de pe Nicopole şi Vidin, luând pradă foarte multă; şi făcând nu puţin omor, a trecut înapoi (peste Dunăre) şi s-a întors

în ţara sa.

5. După aceea, când împăratul trimite soli la el, să-i aducă aminte de tratatele încheiate şi care să-i vorbească de pace şi să-l întrebe de pricina necredinţei, acesta, înainte de ce să afle de ce au venit, i-a prins pe aceştia şi i-a tras în ţeapă, strigând multe şi urâte ameninţări la adresa împăratului.

6. Împăratul neputând răbda această batjocură, dreaptă mânie l-a cuprins; strânge de îndată oaste cât mai multă, şi, peste iarnă pregătindu-se bine, deodată cu primăvara trece peste Istru, şi după ce a trecut, în nu multe zile cutreeră cu duşmănie, aproape toată ţara geţilor strieând-o şi pustiind-o; şi, revărsându-se ca un şuvoi de munte, târăşte cu sine tot ce întâlneşte în cale, cucereşte cetăţi, jefuieşte sate şi ia pradă foarte multă.

7. Iar acel îndrăzneţ şi fanfaron, neputând ţine piept năpraznicei năvale a împăratului, a luat-o de îndată la fugă, ajungând la locurile cele mai adăpostite ale ţării, se aţinea prin codri, aşteptând să vadă sfârşitul lucrurilor ce se întâmplau. Împăratul însă prăda şi pustia ţara lui şi la urmă îl pune domn al geţilor pe Radu, fratele aceluia, căci îl avea pe acesta cu sine.

8. Iar Draculea descurajat acuma cu totul de slarea lui de lucruri şi nemaiavând nicio nădejde în viitor de domnie, s-a hotărât ca, omorind, să facă un rău duşmanilor, chiar dacă ar fi însuşi s-o păţească. Şi hotărând aceasta în fără de mintea lui, vrea în timp de noapte să atace tabăra; şi, pe la miez de noapte, atacă fără nicio ordine şi rânduială o margine de tabără şi face mult omor printre animale, cămile, cai şi catâri, căci peste oameni n-a dat.

9. Căci atunci când au năvălit, împăratul de îndată dă ordin dinadins soldaţii să se retragă puţin, ca el să înainteze mai mult, spre a veni mai la îndemână. După aceea, dând oştirii consemn, porunceşte să-l atace din

toate părţile. Şi el năvălind cu strigăt şi cu repezeală şi cu mare avânt, îi taie pe toţi oamenii lui, afară de câţi i-au prins vii, puţini de tot. Iar Draculea, strecurându-se pe aici pe undeva şi scăpând cu fuga, a plecat la peoni; iar aceştia însă, prinzându-l, l-au aruncat în închisoare.

10. Dar împăratul, precum am spus, după ce i-a luat jurământul de credinţă pune domn şi oblăduitor al geţilor pe Radu, dându-i toată stăpânirea şi domnia lor; apoi luând pradă foarte multă de robi şi vite, o împarte oştirii; şi trecând înapoi Istrul, ajunge vara la Adrianopolc. Îşi odihneşte puţin armata şi, după aceea chemând la sine pe comandanţii flotei, le porunceşte să pregătească o flotă de 200 de corăbii contra Lesbosului…”

Ducas „Istoria turco-bizantină” XLV: Expediţia lui Mahomed II în contra lui Vlad Ţepeş 1462

„… În anul 6970 trimite la voievodul Ţării Româneşti un sol, anunţându-i să vină în grabă la închinăciune şi să aducă neapărat cu sine 500 de băieţi şi tributul ce-l dă în fiecare an, adică zece mii de galbeni aur. Voievodul i-a răspuns însă: galbenii îi are gata să-i dea, băieţii însă nu poate; cât despre sine să vină însuşi la închinăciune, şi aceasta e mai cu neputinţă. Auzind tiranul aceasta s-a înfuriat şi, trimiţând pe unul din oamenii lui de seamă cu unul din secretarii săi, a spus: „Aduceţi-mi tributul! Şi despre celelalte mă voi gândi eu”. Iar ei venind şi arătând românului cele spuse de sultan, mai întâi pe ei i-a tras în ţeapă, o moarte neomenească, dureroasă şi urâtă. Pe urmă trecând cu armata, a străbătut cu duşmănie porţile Distriei şi, luând mult popor de rând, i-a trecut pe toţi în Ţara Românească şi le-a luat viaţa cu acelaşi fel de moarte în ţeapă.

Un comandant din marginile acelea al tiranului voind să se arate cu o faptă de mare vitejie, a trecut în Ţara Românească cu zece mii de turci; românul ciocnindu-se cu ei, pe care i-a ucis în război, i-a ucis, pe care însă i-a prins

de vii, pe toţi amarnic i-a osândit la moarte şi pe comandantul lor Chamza, traşi fiind în ţeapă.

Când tiranul a auzit acestea, i s-a făcut negru înaintea ochilor şi turbat de mânie şi-a strâns armată de pretutindeni, peste 150 de mii; şi în vreme de primăvară, ieşind din Adrianopole, a venit la Dunăre şi acolo ridicând corturile, a stat până ce să se strângă toată armata într-un singur trup. Dar românul şi el i-a mutat pe toţi supuşii lui în locuri pustii şi vitele de tot felul le-a mânat mai înăuntrul hotarelor dinspre alani şi huni; iar însuşi cu armata de sub el se aţinea toată ziua în locuri scutite de silile şi păduri dese. Tiranul trecând Dunărea, a străbătui loc mai bine de 7 zile şi n-a găsit nimic, nici om, nici cel mai neînsemnat animal şi nici ceva de mâncare sau de băut. Şi ajungând într-un loc frumos ca o livadă, vede mii şi mii de pari sădiţi în pământ încărcaţi în loc de fructe cu oameni morţi, şi în mijloc pe Chamza pe care l-am amintit mai sus, în îmbrăcămintea de în subţire şi purpură ce o purta, tras în ţeapă. La vederea acestei ameninţări, tiranul s-a înspăimântat şi noaptea, când a ridicat corturile, fiindu-i frică, a tras şanţuri şi a ridicat valuri şi sta în mijlocul lor. Românul însă sculându-se dis-de-dimineaţă, şi rânduindu-şi bine oamenii de sub el, a năvălit când era încă întuneric, şi nimerind în partea dreaptă a taberei, a intrat deodată înăuntru şi până în ziuă a tăiat turci fără număr; şi până ce s-a luminat de ziuă, mulţi turci s-au ucis între ei. Când însă s-a făcut dimineaţa, românii au intrat în ţarcurile lor şi s-au culcat; iar tiranul sculându-se, plin de ruşine, a trecut Dunărea şi a ajuns la Adrianopole…”

*! $

Laonic Chalcocondil: „Expuneri istorice” IX

„… Iar despre Vlad se spune că şi el însuşi a intrat ca iscoadă în tabăra împăratului şi că, umblând prin ea, a iscodit cum este tabăra. Nu pot crede însă că chiar Vlad a voit să ia asupră-şi o primejdie atât de mare, putând doar

să se folosească de iscoade multe, pentru explicarea îndrăznelii lui. Însuşi, aşadar venea, şi ziua, foarte aproape de tabără şi se uita la corturile împăratului şi la cortul lui Machmut şi la piaţă. Având chiar mai puţin de zece mii de călăreţi, dar unii spun că nu avea mai mult de şapte mii de călăreţi, cu aceştia pornind pe la straja întâia de noapte, a năvălit în tabăra împăratului. Şi întâi s-a produs o spaimă mare în tabără, deoarece oamenii împăratului credeau că o armată străină nou venită i-a atacat, şi ei, înspăimântaţi şi apucaţi de mare frică din cauza năvalei, se şi socoteau daţi cu totul pieirii. Căci năvala se dădea la lumina făcliilor şi la răsunete de corn, care îi indicau locul de năvălit. Tabăra, ce-i drept, a rămas întreagă locului, nemişcându-se nici într-o parte; căci şi de altcum ostile acestui neam noaptea au obiceiul să nu se mişte niciodată nicăieri, ci să rămână neclintite locului, fie că se întâmplă ca un hoţ să pătrundă în tabără, fie că a dat peste ei vreo altă răzmeriţă. Şi atuncea, turcii deşi apucaţi de mare frică, stăteau neclintiţi, unde fiecare îşi avea cortul. Şi crainici de-ai împăratului, de îndată ce Vlad a năvălit, urablau prin tabără şi vesteau ca nimeni să nu se urnească din loc, căci doar moartea îl va ajunge îndată de mâna împăratului. Astfel crainicii împăratului încurajându-i, îi îndemnau să rămână fiecare pe loc, unde fusese rânduit, spunându-le astfel de cuvinte: „Bărbaţi musulmani, aşteptaţi puţin! Căci veţi vedea foarte curând în tabără, căzut, pe duşmanul împăratului şi luându-şi pedeapsa pentru îndrăzneala lui faţă de împărat!” Acestea le spuneau, repeţând şi multe altele asemănătoare, în deosebit aceea că, dacă armata stă locului, duşmanul este dat îndată pieirii, iar dacă se urneşte din loc, sunteţi pierduţi cu toţii; căci împăratul întâi vă va ucide, înainte de ce v-aţi îndepărta, fugind de acela. Când însă Vlad a dat foarte repede năvală în tabără, l-a întâmpinat mai întâi armata asiatică şi s-au luptat puţin timp cu el: apoi însă puşi pe

fugă, încep a se retrage pe rând, căutând să scape ei cu viaţă. El însă având făclii şi torţe aprinse şi înaintând cu armata în ordine desăvârşită şi bine închegată, s-a pornit întâi asupra Porţii împăratului. Şi dând greş, nu nimerise curtea împăratului, ci au căzut în corturile vizirilor Machmut şi Isaac; şi la acestea s-a dat luptă mare şi au ucis cămile şi catâri şi animale de povară. Şi Juptând în rânduri bine strânse, n-au avut nicio pierdere care ar fi vrednică de însemnat, dar dacă s-a îndepărtat careva din rând, deîndată a căzut sub loviturile turcilor. Şi oamenii din jurul lui Machmut fiind viteji, se luptau în chip remarcabil, pedestraşi cu toţii. Dar cei din tabără şi-au încălecat şi caii, afară de ostaşii Porţii împăratului. Timp destul de mult s-au luptat aici, apoi însă întorcându-se au pornit asupra Porţii împăratului şi pe ostaşii din jurul împăratului i-au găsit afară de Poartă aşezaţi în ordine de luptă. Şi luptându-se încă şi aici puţin, s-au întors spre piaţa taberei şi, prădând şi ucigând, dacă le stătea cumva în cale cineva, cum era acum aproape de zori şi se lumina de ziuă, începe să se retragă din tabără, pierzând în noaptea aceasta câţiva oameni puţini de tot…”

IX

Da, da; unii se-ndoiesc, dar eu singur am intrat de câteva ori în tabăra sultanului, nu numai ca s-o văd cum e orânduită, dar ca să lovesc şi, mai ales, să-mi încerc oamenii cât de bine ştiu a lovi în tăcere şi în fugă, iar apoi să lunece pe vântul nopţii înapoi în codru.

Nu-mi dădeam seama prea bine: le e teamă de mine pentru că, nu s-ar putea spune că eu le sunt un suflet apropiat şi această teamă îi face să lupte atât de bine, sau ie e ciudă pe duşman şi văd în mine steagul lor, care-i apără de acesta?…

Pe atunci nu-mi păsa ce răspuns aflu la o asemenea întrebare. Îmi păsa numai să-i văd mişcându-se sigur, să-i văd intrând, lovind, plecând, toţi într-un corp, ca o singură

armă în mâna mea, uşor de mânuit, prin ordine scurte şuierături de păsări, glas de animale, pe care numai ei le prindeau, le înţelegeau şi ştiau că vin de la mine, prin căpitanii mei.

Mă învârteam noaptea ca un diavol, şi tare mai eram mândru când simţeam cum toţi zece mii ai mei sunt fiare şi draci, cu mers de pisică, lovitură de urs şi retragere de vulpe. Iar ziua eram ca lupii pe lingă ei, agei'i, păstrându-ne în adăpostul pădurii şi ştiindu-le orice mişcare.

Mahomed a dat poruncă să îndoiască paza acolo unde a tăbărât. Au săpat salahorii şanţuri şi au făcut palisade din pari. În spatele acestora a legat catârii şi cămilele purtătoare de poveri ca într-un lanţ şi şi-a aşezat muselmii de pază. Iar în spatele lor, a mai făcut un gard din suliţi şi din scuturi, după care a aşezat în două jumătăţi de inel la dreapta corturile armatei din Asia, iar la stânga ale armatei din Europa. Carele negustorilor înconjurau marele bazar. Le urmau în roată mare, nesfârşită, corturile călăreţilor cu caii priponiţi -alături şi apoi abia începeau cele ale ienicerilor şi ale întregii Porţi. Iar, la mijloc, corturile sale frumos împodobite ţinta roşie pentru toate planurile mele, pentru toate gândurile mele, pentru toată priceperea mea de războinic. O suliţă trebuie sa ajungă pâna acolo şi, aşa cum pe vampiri îi dovedeşti străpungându-le drept prin mijloc inima, vampirul ăsta uriaş, care era oastea otomană venită să sugă sângele nostru, avea să cadă când eu voi străpunge inima roşie a cortului padişahului.

Şi-am aşteptat noaptea cea mai neagră, cu norii cei mai deşi, aşa cum luna lui iunie trebuie să aducă deasupra ţinuturilor noastre de deal.

Cu feţele acoperite de întuneric, oştenii mei au ieşit deodată, ca la zece mii, de sub frunza neagră a pădurii şi, fire de umbră umplând câmpul, uşori şi mlădioşi ca iarba au ajuns la palisade, au sărit şanţurile răsărind neauziţi pe

sub burţile cămilelor. Au trecut acest zid trimiţând la pământ cu lovituri scurte, înfundate, saialele şi muselmii şi, abia după aceea, făcând loc prin gardul de scuturi şi suliţi, au năvălit odată cu călăreţii ce veneau din urmă cu făcliile aprinse. Şi chiotul lor înconjurător de păduri şi munţi şi-a dat drumul odată cu primele mii de spahii care mureau… Ca o urgie căzuserăm. Ca o urgie de foc şi moarte, diavoli negri ţinând într-o mână sabia şi-ntr-alta făclia sub cerul de smoală ce se-nnegrea şi mai mult de fumul ce se ridica acum deasupra taberei. Strânşi în rânduri ca lanţurile, lovind cu flacăra şi tăind în acelaşi timp cu sabia, ca un burghiu lăsând moarte în jur, noi nici nu ne-am terminat chiotul bojocilor atât de multă vreme apăsaţi în tăcere că, având câte doi morţi lăsaţi de fiecare în spate, căzusem în mijlocul corturilor vizirilor Machmut şi Isaac. O-nvălmăşeală de oameni şi animale se auzi cu vaier în mijlocul nopţii. Care scăpaseră din armata din Asia, fugeau acum speriaţi, neştiind pe întuneric să se roage la dumnezeul lor. Fugeau din tabără părăsindu-şi şi viziri şi sultani, neştiind că, perete nevăzut în miezul nopţii, doar la o goană de cal îi aşteptau călăreţii mei, să-i culeagă pentru ţepele de-a doua zi.

În acest timp, în alte locuri din tabără, oameni de-ai mei sunau din corn ca spre a ne chema lupta în locurile acelea, şi duşmanii care năvăleau într-acolo în apărare se omorau ei între ei. Iar noi, ca la seceră pe o moşie nesfârşită, ne tăiam crâncen drum tot mai spre miezul taberei, culcând şiruri după şiruri de oameni şi animale, în urletele lor înfricoşătoare, în goana lor nebună şi speriată, în vaierele răniţilor călcaţi în picioare, în năvala tropăitoare a animalelor îngrozite, în fuga de moarte cu care tâmargiii, cei mai nobili şi mai aleşi ostaşi, strânşi de sultan dintre moştenitorii familiilor bogate, îşi căutau caii şi goneau, făcându-şi ei înşişi loc cu sabia printre capetele alor lor.

Spulberarăm astfel şi a doua armată, cea a beilerbeiului Asiei. Noaptea apăsa şi ceasurile treceau repezi, în iureş. Noi tăiam şi alţii răsăreau mereu înaintea noastră. Mare de oameni înspăimântaţi, înfricoşaţi sau îndârjiţi se zbăteau la lumina faclelor şi a corturilor cărora le dădusem foc. Noaptea vuia ca o pădure în furtună şi loviturile oţelelor nu se mai auzeau de-atâta mare zgomot şi ţipete. Iar noi, drăceşti şiruri legate zdravăn precum minerul de sabie, înaintam ca un rug aprins de care nimeni nu se putea atinge săbii şi flăcări sub noaptea de vârcolaci, armată străină şi nemaipomenită pe care duşmanul o credea căzută pe el de-a dreptul de pe porţile iadului. În mijlocul ei, spălându-mi furia cu lovituri crunte, eu n-aveam decât un gând: Mahomed. La cortul lui roşu să ajung, obrazul lui palid şi nasul lui strâmbat în plăceri străine să le văd, şi să-mi înfig suliţa în inima lui de epileptic ce-a înspăimântat omenirea. Mă simţeam tare, mă simţeam sigur cu fiarele mele mlădioase care ştiau, corp la corp, să lupte pehlivăneşte, fără greş, fără să cadă. Lupta asta o pregătisem eu, şi astfel o pregătisem ca să mă ştiu tare, să nu-mi pese de mulţimea lor şi mai ales, să n-aibă ei ce face cu tunurile lor. Minunatele arme, ca la o sută douăzeci, câte le numărasem la Turnu, fuseseră trase până aici omorând şiruri de bivoli însetaţi, iar acum stăteau fără folos. Ca şi minunatele lor uniforme care sute de mii cârduiseră vreme de două săptămâni prin foame şi sete pentru ca acum să-ncerce a-şi scăpa viaţa care cum putea, fugind care-ncotro pe drumurile cunoscute numai mie. Acolo, prinşi şi înlănţuiţi, de mulţi ce erau, armaşii mei îi grăbeau să-şi cioplească singuri ţenpa. Asta voisem, asta pândisem, asta făcusem eu, cu mintea mea pe care unii o numeau diavolească, li obosisem şi-i însetasem şi-i înspăimântasem de la o duminică la alta şi apoi la încă una, vreme de două săptămâni nelăsându-i să mănânce şi împiedicându-i să doarmă, pentru ca acum să cad peste ei

cu zece mii de oameni odihniţi în răcoarea pădurii cu frunză tânără, cu setea potolită la apa limpede a izvoarelor numai de noi ştiute, încălecându-i pe cai ce rumegaseră otava spălată cu rouă şi aprinzându-le-n priviri flacăra cruntă a urii de duşmanul care le-a călcat ţara şi vrea să-i ia în robie. Iar eu, cu pletele negre-n vânt, drac negru în mijlocul lor. Nu le strigam nimic, aşa cum, înspăimântaţi, crainicii sultanului dezmeticit în strigăte şi vaiere porunceau tuturora să nu se clintească din jurul împăratului lor, trâmbiţând ameninţări de moarte. Nu; nu mi se-auzea glasul. Poruncile mele erau săbiile pe care le băgăm în duşman, flăcările faclei roşii care le ardeau privirea. Poruncile mele erau icnetul scurt al loviturii şi pasul înainte în care săltăm calul. Poruncile mele erau răsuflările mele, egale, ca o bătaie de inimă, răpunând la fiecare câte-un duşman. Şi simţeam cum, fiecare mişcare a mea, se repetă, odată cu mine, de zece mii de ori, de zece mii de braţe, în bătaia sănătoasă a zece mii de inimi. Era armata pe care mi-o făurisem în şase ani de domnie, şi loveam cu ea, loveam cu ea, loveam cu ea, tot aşa de sigur cum loveam cu propriul meu braţ! Loveam, loveam, loveam, secerând răzbunare!… Şi în lumina torţelor a căror răşină umplea văzduhul cu miros ca de tămâie, i-am văzut cum, nebună învălmăşeală, nemaipăsându-le nici de porunca de moarte a sultanului, fug. Fug cu miile care mai rămăseseră netăiaţi.

Aşa mântuirăm cu toate armatele de spahii, de achingii, de beşlii şi de gemlii, pentru că muselmiii şi saialele fuseseră tăiaţi şi-mprăştiaţi din prima clipă. Mintuirăm cu toţi lăsându-i înghiţiţi de întunericul veşnic al morţii, sau de întunericul drumurilor ţării mele sub noaptea neagră aleasă de mine, şi ajunserăm faţă în faţă cu Ienicerii care făceau zid în jurul împăratului lor.

Zid de neclintit. Zidul dintotdeauna al Porţii otomane, făcut din feciori care nu au mamă, nu au neamuri, sunt

născuţi numai şi numai pentru paza vieţii sultanului.

Deci, ştiam: din toată armata de două sute cincizeci de mii cu câţi venise sultanul asupră-ne, rămăsesem în faţă -cu atâţia, cu cei vreo douăzeci de mii. Am lovit -odată cu caii în ei şi-am spulberat un rând; apoi ne-am aruncat făcliile peste ei, spre corturile din care ieşiseră.

Când ne-am întors în goana cailor a doua oară, zidul era făcut la loc, neclintit ca şi mai înainte siluete negre în faţa focului care încinsese corturile. Ne despicarăm a doua oară goana lovindu-ne de ei şi îndrumând spre lumea cealaltă pe care cum îi puteam lovi din galopul cailor ce se loveau în două aripi pe lângă ei.

A treia oară când am venit, zidul lor era la fel de crâncen umplut la loc, dar se arăta, negru, pe lumina zorilor care tulburaseră întunericul cerului.

Se sfâivşise. Venea ziua, cea care rânduieşte şi trădează forţele, aşa cum stau ele într-adevăr de fiecare parte. Venea, cu lumina roşie a răsăritului care acoperea flăcările aduse de noi. Am dat semnul. Se deschidea ziua de şaptesprezece iunie. Dar, pentru noi, se închidea noaptea de şaisprezece, noaptea victoriei noastre.

Încununarea ei pentru mine, însă, nu a fost aici; a fost alta. A fost atunci când spre prânzul zilei au adus la mine un moşneag -cu ochii uscaţi de durere. Mă privea fără să mă vadă şi repeta mereu:

— Doamne, să ştii că niciunul n-a spus; doamne, să ştii c-au murit, dar n-au spus; niciunul n-a spus.

M-am răstit la el, dar tot asta spunea. Numai într-un târziu a adăugat:

— Ca pe butuci i-a tăiat, cu fierăstraiele pe din două, dar niciunul n-a spus… Niciunul; nici când îi tăia; ca pe butuci: cu fierăstraiele, pe din două.

Am priceput greu: dimineaţa, în vreme ce unii fugari dintre spahiii care mai scăpaseră, se-ntorceau rupţi la tabără, pe urmele noastre pornise o armată cu cei mai

aleşi ostaşi de-ai guvernatorilor, având în fruntea lor pe Ali-bey. Ei au cutreierat locurile şi-au găsit prin satele din jur câteva sute de ţărani, bătrâni, femei şi copii. Împăratul a pus să-i chinuiască până vor spune unde mă aflu eu. I-a omorât pe unii, a început, pe alţii, să-i taie cu fierăstraiele pe din două, cum povestea bătrânul care cine ştie prin ce minune a scăpat. Dar de la niciunul nu a putut scoate un cuvânt despre soarta mea şi a oştirii mele. De la niciunul, cu toate că-i tăia, cu moartea aceea cruntă şi înceată, acolo, pe la prapurele de la mijlocul trupului, şi, încă nu cu tăişul săbiei, ci cu fierăstraiele, ca pe butuci. Iar ei nu scoteau o vorbă despre mine şi armata mea. Ştiau unde îmi am tabăra mărturisiseră mulţi în faţa morţii dar nu voiau, pentru nimic în lume, nici măcar pentru viaţa lor, nu voiau să spună.

Am auzit apoi că această voinţă a oamenilor mei, adăugându-se movilelor de morţi care se ridicau prin tabără şi fugarilor care se-ntorceau spăşiţi, ou sperietură nebună-n ochi, l-a tulburat foarte pe Mahomed. El, învingătorul Constantinopolei, dădea, deodată de-un zid tăios şi tare, de diamant, la care nu se aşteptase!… L-a tulburat tare şi s-a-ndreptat fără vlagă spre apropiata mea cetate de scaun, tânjind să dea ceva pradă celor care-i apăraseră viaţa.

L-a tulburat pe el, dar pe mine şi mai!… Eu, care făcusem din oastea asta şi din ţara asta doar o armă pentru mâinile mele, doar un trup cu mii de braţe înarmate care să lovească, îi simţeam acum, pentru prima oară, şi inima. I-o simţeam cum bate lângă a mea, peste a mea, alături cu a mea, inima norodului ăstuia pentru care nu făcusem prea multe, pentru că, moşiile, chiar dacă le-am luat de la unii, le-am dat la alţii!… Ah, să mă-ntorc, ştiu eu ee-aş face acum cu oamenii ăştia, ştiu eu!… Pentru că ei au simţit în mine flacăra unei neatârnări; asta au simţit. Asta le-am dat. Altceva nimic. Pentru că i-am asuprit şi i-am

lăsat asupriţi de alţii. Atâta au simţit, şi tot le-a fost de-ajuns!… Ah, de-aş apuca să mă-ntqrc acolo, la ei, la oamenii aceia care ştiu să moară tăiaţi de fierăstraie şi să nu spună unde le arde flacăra neatârnării, pentru ca să nu vină duşmanul şi, cu răsuflarea lui spurcată, s-o spulbere! …

Ce puteam face într-un asemenea ceas pentru inimile lor?!… Oştenii din juru-mi au priceput durerea răzbunătoare din ochii mei fascinaţi. Am pornit în galop nebun, până la pădurea de ţepi pe care le-o pregătisem în faţa Târgovişte. Am pustiit cetatea, lăsând doar tunarii care să-i sperie şi să-i atragă în acelaşi timp. Şi, acolo unde, în iarnă, îl cinstisem cu ţeapă aurită pe Hamza guvernatorul a tot ce-avea sultanul la Dunăre de la Dristor la Vidin şi peste cetatea Giurgiului subaşă, acolo am pus, fără milă, să se tragă în ţeapă toţi câţi rămăseseră atunci ostateci. Toţi. Fiindcă auzeam în urechi beschia fierăstraielor care tăiau la trupurile bieţilor mei ţărani şi pe aceştia că nu vor să spună.

Am tras ostatecii alături de spahiii care stăteau încă din iarnă acolo sus, sub comanda lui Hamza căruia elonţul păsărilor îi mâncaseră totul, în afara oaselor, a mantiei de slujitor al Porţii şi turbanului cu surgiuc. Iar alături lor, în faţa oaselor mai vechi, ce albiseră de ploi în vreme ce, tot de ploi, ţepile de sub ele înnegriseră, am pus să se tragă, repede ca la război, miile de prizonieri ai nopţii trecute. Se trăgea la ei cu grabă şi furie şi tot nu se mai terminau. Atunci mi-am dat seama că prizonierii ajunseseră atât de mulţi încât, dacă ar fi avut doar mâinile libere, i-ar fi dovedit pe cei ce alcătuiau oştirea mea.

Apoi, poruncind tunarilor să tragă ca să-l aducă încoace pe Mahomed, am pornit spre pădurile mele de deasupra Târgovişte.

Şi, din depărtările lor negre-verzui, binecuvântate de ceaţa răcoroasă a munţilor, auzeam acele tunuri care

bubuiau, slăvind parcă victoria mea. Victoria mea. Victoria mea asupra lui Mahomed, şi victoria mea asupra inimii ţării acesteia!

Ah, Ştefane, de ce mi-ai lăsat-o atât de puţină vreme şi mi-ai stors în ea picătura amară a durerii?!

De ce, Ştefane?!

X

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND TULBURAREA LUI MAHOMED: Semseddin Ahmed bin Suleiman Kemal-Paşa-Zade mare muftiu al Porţii otomane, în opera „Tevarih-I Al-I Osman”

„… împăratul cel glorios ca Alexandru (Iskender Alexandru Macedon) a mers cu 15 tumeni de ostaşi purtători de victorii asupra Ţării Româneşti cea plină de î’ăutăţi.

…Peste sus-numitul fluviu vestit (Tuna-Dunărea), care era lat cât Oceanul Atlantic (Bahr-î-Muhât), a trecut repede cu vasele în bătaia zefirului şi, răspândind focul nimicirii în satele şi oraşele acelui nenorocit rătăcit, a împrăştiat prin ţara sa scânteile copitelor cailor. Oştile asemenea oceanului s-au scurs val după val în diferite părţi ale acelei ţări. N-au lăsat niciun ţinut neatins, ci le-au cotropit şi le-au pârjolit sub potcoavele lor scânteietoare.

…Potrivit înaltului firman împărătesc, purtător de glorie, Alibeioglu Evrenos-bei a făcut incursiuni în unele locuri din împrejurimi. Trecând munţii şi pădurile prin focul războiului el a zburat iute ca vântul şi a plecat repede aşa precum curge un torent. După ce a lovit locurile care erau de lovit din ţara ghiaură, pe când serdarul cel mai sus-arătat se întorcea spre ordie, ducând cu el, după putinţă, robi şi vite din acea ţară. A aflat despre aceasta căpetenia oştii voievodul Ţepeş (Kazâklu) şi a ocupat intrarea trecătorii aflate în calea lor.

Când duşmanii nenorociţi au văzut în împrejurimi o mare de cercetaşi ai ordiei care se aşezaseră şi stăteau

acolo crezând că sunt cetele împrăştiate în împrejurimi ale călăreţilor oare se întorceau din incursiune, s-au năpustit asupra lor. Ei (turcii) au fugit, şi ei (romanii) au venit după ei şi astfel, gonindu-i, i-au adus până la ordie. Ei au venit şi au atacat din partea unde se afla oastea rumeliotă..

Lui Mahmud-paşa, care avea asupra sa şi comanda oştii din Rumelia, i s-a poruncit să taie calea acelor călăreţi nenorociţi care veniseră ca torentul, ascultând de hotărârea căpeteniei ţării celei mai sus-amintite… Acela, la rândul său, dând îndată ascultare poruncii, şi-a rânduit alaiurile şi a pornit la măcel.

…Iar el (sultanul) a plecat asupra duşmanului, aşezând în dreapta sa pe Turhanoglu Omer-bei şi pe Evrenosoglu Ahmed-bei şi pe Mihaloglu Ali-bei şi pe Malkacioglu Bali-bei şi pe alţi câţiva bei mari ca ei, iar în stânga sa l-a pus pe beiul Arnavut, Nasuh-bei, şi pe beiul de Iania, Duraluoglu Umur-bei şi pe Mihaloglu Iskender-bei şi pe mulţi alţii, împodobind cu ei stânga persoanei sale împărăteşti.

…Când duşmanul cel nenorocit s-a uitat la steagurile strălucitoare ca luna şi care împrăştiau lumină, a văzut atunci de aproape că ostaşii care veneau nu erau cei care se duseseră în incursiune… Venind faţă în faţă pe câmpul de luptă, el s-a întors totuşi pe calea înfrângerii înainte de a se lupta şi de a fi fost înfrânt. Gazii s-au pus pe urmele lor şi, ajungându-i din urmă cu iuţeala unui ogar (tazi), au făcut să dispară mulţi dintre acei nenorociţi răufăcători, trimiţându-i în iad.

Dar până să iasă ei din câmpul de luptă pe malul salvării şi până să se odihnească şi să-şi îngrijească caii, s-a ivit pe neaşteptate în faţa lor Evrenos-bei împreună cu acângiii săi.

…Evrenos-bei, crezând că nenorociţii aceia au venit să se lupte cu el, s-a pregătit de luptă şi măcel şi a pornit la bătălie. Dar până ce acângiii, rânduindu-şi alaiurile, să

transforme acel loc de bătălie într-o grădină de lalele… alaiul acelor nenorociţi s-a împrăştiat întocmai ca un harman măturat de uragan. Acângiii, ai -căror cai erau puternici ca nişte lei, s-au dus gonindu-i pe acei nenorociţi slăbiţi şi, ajungându-i din urmă, pe unii i-au prins, făcându-i robi, iar pe alţii, trântindu-i pe pământul negru, i-au măcelărit… I-au nimicit într-atâta pe ghiauri, încât n-a scăpat niciunul din zece şi, din cei 7000 de nenorociţi, n-au scăpat cu viaţă nici 700.

…Hurşidul cel puternic şi Cemşidul cel măreţ (sultanul) umblând timp de o lună încheiată prin vilaietul Ţării Româneşti, a pustiit ţinutul ghiaurilor şi, mulţumindu-i pe cei din ordia împărătească cu prăzi nenumărate, a pârjolit şi a dărâmat casele ghiaurilor cu săbiile cele purtătoare de foc.

Voievodul Ţepeş (Kazâklu), care era căpetenia răzvrătiţilor şi conducătorul răsculaţilor şi al duşmanilor, când şi-a văzut răsturnat cortul răscoalei şi când a văzut că locul unde şedea el a fost devastat prin atacul ca o vijelie al oştilor curajoase, iar calea fugii sale a fost închisă de săbiile purtătoare de foc, s-a străduit atunci ca, adunându-şi într-o noapte supuşii şi lucrurile sale, să se arunce asupra împăratului cel strălucitor şi puternic, cu gândul să dea un atac de noapte.41

Despre atacul de noapte al duşmanului grosolan mai sus-amintit asupra ordiei purtătoare de noroc a sultanului lumii, precum şi despre plecarea sa, în- torându-se cu faţa înnegrită, în timpul nopţii, după ce oastea sa a fost înfrântă de ostile norocoase

„… Nenorocitul cel mai sus-amintit, venind în grabă călare asupra oştii purtătoare de noroc, a sosit pe neaşteptate ca un torent de noapte.

Ostaşii musulmani s-au sculat din somn şi s-au pregătit de luptă. Scânteiele ieşite din loviturile săbiilor luminau ca ziua locul bătăliei.

Cetele de ostaşi în zale cenuşii-albastre (gomgok) ale nenorociţilor se vedeau ea nişte nori negri. Când pe câmpul de luptă trompetele sunau şi tobele bubuiau ca cerul înnourat, atunci ploaia de sânge devenea torent, iar săbiile scăpărau ca fulgerele.

Ostaşii ghiaurilor s-au învârtit ca nişte aştri călători în jurul ordiei, asemenea cerului, a padişahului care ţine universul. Ostaşii islamici, stând pe locurile lor ca nişte stele, s-au războit cu duşmanul care venise asupra lor. În calea lor, nenorociţii aceia au dat mai întâi peste ostaşii Anatoliei. Aceştia, neprimindu-i în conăcire, nu le-au dat drumul să intre. Voind să se năpustească asupra lor cu forţa, ca nişte oaspeţi nepoftiţi, ei s-au bătut şi i-au izgonit de la uşă şi nu i-au lăsat să treacă la loc de cinste. Peste oricare dintre corturi au dat, ei (ienicerii) au tăiat cu săbiile odgoanele lor. Funiile acelea au devenit ştreanguri pentru propriul lor gât şi, înfăşurându-se de picioarele cailor lor, s-au preschimbat în pripoane. Ei n-au putut să meargă şi să intre înăuntru şi nu şi-au putut împlini dorinţa. Atunci, ocolind pe partea unde se afla oastea de Poartă (Kapu halkî), s-au dus drept spre cortul cel venerat şi au dat peste călăreţi şi peste ceilalţi ostaşi care stăteau culcaţi, făcând cerc în jurul sultanului lumii. Nici ei nu i-au lăsat să intre înăuntru. Săbiile închizându-le drumul, au stat de-a curmezişul în calea lor. La orice uşă au bătut acei oaspeţi nepoftiţi, neprimindu-i la zaiafet, i-au izgonit cu dojane. În noaptea aceea, călăreţii oştii Ţării Româneşti s-au rotit ca orizontul în jurul oştii şi a ordiei, asemenea cerului, rătăcind şi mişcându-se necontenit… şi ostaşii aceia nenorociţi s-au împrăştiat, plecând cu feţele înnegrite.

Voievodul Ţepeş (Kazâklu) s-a războit aşa cum trebuia, dar când a văzut că nu se poate ajunge la sultanul lumii, care era steaua polară a califatului vremii… a fugit îndată întorcându-se îndărăt ca să-şi scape viaţa şi,

mânjindu-şi faţa cu sângele atâtor mii de oameni, şi-a risipit pe pământ propria sa cinste.

...Şi în timp ce fugeau, ieşind din ceata ordiei cea norocoasă, ei au dat peste oastea rumeliotă...

Emirii au adus robii pe care-i primiseră în timpul bătăliilor. Pe cei 2700 de luptători călări nenorociţi i-au pus să se culce la locul de osândă şi la firmanul dat de stăpânul lumii, i-au despicat în două pe răzvrătiţii aceia plini de uneltiri."

Tursun-bei defterdar de Istambul al lui Mahomed al II-lea scrie în a sa lucrare „Tarih-I Ebul-I Felh-I Sultan Mehmed-Han"

Descrierea expediţiei împotriva voievodului Kazâklî, conducător nesupus al gliiaurilor din Ţara Românească; distrugerea acestuia şi a ţării sale, precum şi înlocuirea lui cu fratele său

„... Când acel tiran sângeros şi ghiaur fără de îndurare a ajuns domn al Ţării Româneşti, a fost impus faţă de Poartă la dări foarte mari. Ia fiecare an el însuşi venea la Poartă, aducând tributul (gizie) şi multe daruri şi, sărutând Pragul Fericirii, îşi reînnoia domnia. Padişahul îl trimitea înapoi în ţara sa, dăruindu-i veşminte scumpe, caftan roşu, cucă aurie şi alte daruri împărăteşti. Dar era un tiran neîndurător în faţa cetăţii de lemn (Agac-Hisar) unde îşi avea reşedinţa, el a pus, pe o lungime de şase mile, să i se împletească două rânduri de garduri, pe lângă care a pus mărăcini, spunând că-şi face o grădină. Apoi a umplut locul dintre cele două garduri cu oameni traşi în ţeapă. În afară de aceasta, împrejurimile cetăţii fiind împădurite, de fiecare cracă de copac atârnau nenumăraţi oameni spânzuraţi şi poruncise ca acela ce va lua jos pe unul dintre spânzuraţi să fie spânzurat în locul aceluia.

În felul acesta, încrezându-se în înalta Poartă, el i-a biruit pe unguri, omorând pe mulţi dintre ci. În chip asemănător se purta şi cu ceilalţi domni de seama lui. Dar

gloria l-a făcut să se încreadă prea mult în propriile-i puteri, şi atunci când sultanul a fost plecat în îndepărtata expediţie din Trapezunt, împins de trufie şi de pofta lui de gâlceavă, s-a gândit să pricinuiască pagube ţărilor musulmane. Fiindcă el fusese pus în domnie de către înalta Poartă, această faptă nu putea rămâne nepedepsită.

...Vrând să-l încerce, i-au cerut tributul cuvenit şi i s-a poruncit să vină la Poartă el însuşi. Dar acel hain fricos şi-a scos capul din cercul supunerii, născocind diverse pretexte şi scuze.

Astfel, a spus că n-are putere să plătească haraciul, deoarece duşmanul de ungur este puternic şi-i stă în cale ca o piedică. De asemenea a zis că, fiind departe de Poarta Fericirii nu poate veni şi că şi-a cheltuit în acest an în lupte tot ce a avut pentru a împiedica victoriile duşmanilor săi.

...Nici n-a venit şi nici nu şi-a plătit haraciul. Atunci acel nenorocit a trebuit să fie pedepsit şi nimicit. Când a venit primăvara anului 066, steagurile biruinţei au fâlfâit în drum spre Ţara Românească. O oaste de vreo 30 de tumene a trecut marea apă a Dunării; pământul Ţării Româneşti strălucea de prezenţa sultanului. Oastea islamică a început cu îndrăzneală să tragă şi să distrugă.

...Adevărul în această povestire este că, într-o zi, Mahmud paşa, unul dintre marii viziri pricepuţi, pregătind călăuze le-a poruncit să culeagă ştiri adevărate din acele locuri. La fel, a trimis în faţa cortului fericit (al sultanului) călăuze şi ostaşi.

Versuri (nazm):

Într-o dimineaţă când strălucea lumina soarelui, Oastea victorioasă a trecut sub conducerea şahului. De asemenea, întreg cerul se pusese în mişcare. Oastea a pornit ca valurile puternice ale mării. Când s-au apropiat de locul hotărât, a sosit de la oastea din faţă, purtătoare de victorie ştirea că în acel loc nu se găseşte nicio picătură de apă pentru potolirea setei. Toate carele şi animalele s-au

oprit acolo. Arşiţa soarelui era aşa de puternică, încât pe veşmintele de zale ale gaziilor se putea face chebap (kebab). Din această pricină, padişahul, supărat, i-a învinuit pe comandanţi de nepăsare. În acelaşi timp, călăuzele au fost mustrate şi pedepsite. Deoarece în acele locuri nu se găsea apă, au trebuit, în cele din urmă, să înainteze până la un nou popas. Într-un cuvânt, după ce, cu mii de greutăţi şi necazuri, au ajuns la localitatea următoare, şi-au aşezat acolo cortul (împărătesc), purtător de victorie, şi corturile oştilor. Dară încă nu descăleoaseră şi nu-şi lăsaseră din mâini săbiile şi lăncile, şi s-a dat vestea că a venit duşmanul. Adevărul despre această ştire era că voievodul Ţării Româneşti pusese în acea margine (de ţară) pe beilerbeiul său împreună cu 7000 de ostaşi - aleşi pentru a-şi apăra ţara. La rândul său, cel victorios trimisese pe Evrenosbeioglu Ali-bei să facă o incursiune în acele părţi. Ghiaurii, auzind tropăitul cailor acestuia şi fiind lacomi de a-i distruge pe acângiii obosiţi, Veniseră în faţa trecătorii şi se ascunseseră acolo.

El (Vlad Ţepeş) se gândea că vitejii se vor întoarce obosiţi şi că, tăindu-le calea, îi va nimici în acest fel. Dar, potrivit versetului din Coran că „prea înaltul Allah îi ajută pe credincioşi4', ajutorul lui Allah s-a arătat aici astfel că la popas a dat roade o măsură la care ghiaurii nu se aşteptau, adică, negăsindu-se apă, Allah a condus oastea victorioasă asupra acelei cete de ghiauri răufăcători. Din cauza pădurilor şi a bălăriilor înalte (giârluk), ghiaurul nu aflase de sosirea în acel loc a oştii purtătoare de victorie. Pe de altă parte, deoarece oastea de cercetaşi mergea împrăştiată, ghiaurul, crezând că sunt acângiii lui Evrenosbei, şi-a împărţit oastea sa josnică în 10 cete şi a atacat dinspre partea oştii de Rumelia. Când a sosit ştirea că a venit duşmanul, nu s-a dat voie oştii întinse ca apa mării să facă zgomot, iar oastea de Poartă şi oastea din Anatolia n-au făcut nicio mişcare, ci au stat gata pregătite

pe locurile lor. Maria-sa padişahul î-a poruncit lui Mehmed-paşa să-i intâmpine pe duşmani. Potrivit acelei porunci care trebuia îndeplinită, el şi-a rânduit alaiurile şi rândurile şi, punând în faţă pe azapii săi, şi-a întărit amândouă aripile.

Turhanbeiogâu Omer-bei şi Alibeioglu Ahmed-bei şi Mihaloglu Ali-bei şi Malkacioglu Bali-bei, de asemenea şi mulţi alţi bei renumiţi, au stat pe partea dreaptă a oştii, Nasuh-bei, bei de Arnavut, Delioglu Umur-bei, bei de Iania, Mihaloglu Iskender-bei, precum şi alţi emiri de seama lor, au stat în partea slângă a oştii. Astfel întărit a mers el împotriva duşmanului. Când ghiaurul, ieşind din ascunzişul pădurii, a văzut accastă pregătire, precum şi fâlfâitul steagurilor împodobite, a înţeles îndată că este învins. Spaima a cuprins inimile acelor nedemni (kelb) ’ în aşa măsură, încât:

Nicio clipă n-au putut să reziste puternicelor săbii vărsătoare de sânge. Şi aici şi-au plecat capul şi trupul în faţa loviturilor de săbii şi de lănci… Cu ajutorul lui Allah, timp de aproape 30 de zile oastea cea mândră s-a agitat ca valurile mării în Ţara Românească. Bunuri şi prăzi şi mai ales captivi destoinici, băieţi şi fete, umpleau oastea imperială. Deodată, părăsindu-şi culcuşul liniştit din răsărit, el (Vlad Ţepeş) a pornit spre apus şi, într-o noapte întunecoasă, şi-a pornit viclenia; cu alte cuvinte, într-o noapte a fost nevoie să fie atacată acea oaste de umili. Acel călăreţ nedemn, adică acel nenorocit şi îngâmfat, s-a gândit să-şi conducă oastea proprie asupra puternicei oşti împărăteşti, purtătoare de victorie. Ştia că Allah îi ajută pe cei drepţ, i, dar, aşa cum spune un verset din Coran, acel ghiaur nu ştia că, ciocnindu-se de un ocean de oşti sfârşitul nu poate aduce altceva decât propria lui distrugere. Apoi a căutat să ducă la îndeplinire acest gând. Sultanul, primind într-o noapte veşti despre acest nedemn, a cercetat mai bine, la lumina clară a lunii, starea războinicilor turci.

Luptătorii ghiaurului, adunmdu-se şi pregăţindu-se, s-au lovit de oastea împărătească, dar a fost ca şi cum o picătură de apă s-ar lovi de un ocean. El s-a ciocnit mai întâi de oastea din Anatolia, dar acolo i s-au citit versetele de bun sosit şi de ucidere, aşa cum merita. Neputând să pătrundă în grabă printre corturile întinse ale oştii celei biruitoare şi nesfârşite, oastea josnică a ghiaurilor a făcut un ocol şi a nimerit peste oastea de Poartă şi peste corturile ienicerilor, dar şi acolo a găsit ce căuta. Primirea care i s-a făcut a fost întocmai cea bună; gurile lor au fost umplute cu săgeţi, cum rar s-a mai întâmplat. Versuri:

S-a vărsat atâta sânge de duşman, încât cerul cel negru s-a înroşit ca o lalea, Iar strălucirea săbiilor în noaptea întunecoasă făcea să pară că şi-a deschis petalele.

f’ ’fc

Constantin Mihailovici de Ostroviţa, fost ienicer în oastea lui Mahomed al II-lea, scrie în ale sale „Memoriile unui ienicer, sau cronică turcă” publicate în Polonia între 1497-1501:

„… Despre voievodul valah Dracula care stăpânea ţara Moldovei de jos. Acest voievod avea doi fii şi îi dăduse împăratului Mahomed la curtea lui. Acest voievod, tatăl, în eurând a murit; auzind împăratul turcesc despre moartea voievodului Valahiei, a dăruit pe fiul mai mare cu bani, cai, podoabe, corturi, cum se cade unui domn şi l-a trimis cu cinste în Ţara Românească, spre a domni în locul tatălui său, cu înţelegerea ca în fiecare an să vie la dânsul, ca să i se înfăţişeze şi să dea tributul la fel cum dăduse şi tatăl său. Iar pe fiul al doilea, fratele acestuia, l-a lăsat la curtea lui.

Acest fiu al lui Dracula’a venit doi ani de-a rândul la curtea împăratului de a adus tributul, potrivit înţelegerii. Dar după aceea nu a vrut să mai vină. Împăratul a trimis după dânsul pe un domn, Hamza beg care era conducător peste vânătorii împăratului, ca să se ducă acolo la el, într-

un oraş care se numeşte „Ibrail” (Brăila). Dar voievodul nu a vrut să i se înfăţişeze, ci a poruncit curtenilor săi să ţie între dânşii pe solul împăratului, până ce va sosi dânsul. Şi pornind voievodul, Dracul cel Tânăr, a adunat oaste şi era iarnă, Dunărea era îngheţată şi a trecut voievodul Dracul peste Dunăre cu toţi oamenii săi în ţara împăratului, mai jos de Nicopole. Şi acolo a dat drumul oamenilor săi ca să prade şi să omoare, atât pe turci, cât şi pe creştini prin sate şi în oraşele deschise şi au pricinuit mare pagubă împăratului turcesc. Şi tuturor celor vii şi celor ucişi a pus de le-a tăiat nasurile, atât femeilor cât şi bărbaţilor şi a trimis acele nasuri regelui Mathias al Ungariei, fălindu-se că acele multe nasuri sunt a tot atât de mulţi turci biruiţi şi ucişi.

Iar împăratul fără întârziere, adunându-şi oastea, a pornit pe urma lui. Iar când a fost la Nicopole, pe malul Dunării stătea de asemenea voievodul Dracul cu oastea sa şi oprea trecerea oştii împăratului.

Iar împăratul Mahomed a spus către ienicerii săi: „Iubiţii mei berbeci, ce este al meu, este al vostru şi mai ales visteria mea. Vă rog, daţi-mi un sfat căci aceasta atârnă de voi, ca să putem să trecem de cealaltă parte, împotriva duşmanului meu”. Au răspuns ienicerii: „Fericite stăpâne, porunceşte să se pregătească luntrele, iar noi în timpul nopţii ne vom pune capetele şi vom trece pe partea cealaltă”. Deci împăratul îndată a poruncit să li se dea 70 de luntre potrivite, pe lângă aceasta să li se mai dea şi altele de care aveau nevoie şi de asemenea bombarde, tunuri uşor de purtat şi altele mari. Şi când s-a făcut noapte ne-am aşezat în luntre şi ne-am lăsat la vale pe Dunăre şi am trecut de partea cealaltă, la câteva stadii mai jos de locul unde stătea oastea voievodului. Şi acolo ne-am îngropat în şanţuri, aşezând tunurile pe rând în jurul nostru. Ne-am îngropat în şanţuri pentru ca oamenii călări să nu ne poată vătăma. După aceea, ne-am întors înapoi pe

partea cealaltă şi astfel am transportat şi pe alţi ieniceri peste Dunăre. Şi când toată oastea pedestră trecuse, atunci ne-am pregătit şi am pornit pe încetul către oastea lui Dracul, cu tunurile şi cu celelalte ce le aduseserăm cu noi. Oprindu-ne, am aşezat tunurile. Dar până să izbutim să facem aceasta, ne-au fost ucişi 300 de ieniceri. Pentru aceasta împăratul s-a întristat foarte mult, văzând de pe partea cealaltă o mare bătălie şi neputând el însuşi să vie într-acolo. Se temea foarte mult ca să nu-i fie ucişi toţi ienicerii, de vreme ce împăratul însuşi încă nu trecuse. După aceea noi văzând că partea noastră slăbeşte foarte mult, având trecute peste râu 120 de bombarde, ne-am arătat cu dânsele şi ne-am apucat să tragem un foc des, încât am respins toată oastea voievodului de pe acel loc, iar noi ne-am întărit. După aceea împăratul, având mai multă siguranţă, a trecut peste râu şi alţi pedestraşi, care se cheamă azapi, cum sunt la noi drabanţii. Iar Dracul, văzând că nu poate opri trecerea, s-a retras de la noi.

Iar apoi, după ce împăratul a trecut după noi cu toată oştirea lui peste Dunăre, acolo ne-a dat nouă ienicerilor 30 000 de zloţi ca să-i împărţim între noi. Pe lingă aceasta, pe toţi ienicerii care încă nu erau liberi, i-a făcut liberi, să poată lăsa cui vor voi averea lor, după moarte.

De acolo am pornit în Ţara Românească pe urma lui Dracul, iar fratele lui mergea înaintea noastră. Totuşi ne cuprinsese o spaimă mare, deşi voievodul român avea o oaste mică şi peste tot eram cu mare grijă şi ne îngropam în fiecare noapte în şanţuri, totuşi nu puteam fi siguri. Ne-au lovit într-o noapte încât au omorât oameni, cai, cămile, au omorât o sută de mii de turci. Când toţi turcii fugind din faţa lor au venit la noi la ieniceri, ienicerii i-au alungat de la dânşii şi-i ucideau, ca să nu fie cotropiţi de dânşii, aşa încât au făcut mare pagubă împăratului.

Iar după aceea, a doua zi, au prins câteva sute de români şi împăratul a poruncit ca pe toţi să-i taie în două…

Iar împăratul Mahomed, încredinţând fratelui acestuia Ţara Românească, a plecat din această ţară. Mai târziu turcii spuneau împăratului cum că mai înainte, de multe ori, au fost biruiţi românii de turci, dar de atâtea ori acolo au pierit mulţi turci „şi de aceea, şi tu, fericite stăpâne, trebuie să te gândeşti la aceasta44. Şi a spus către dânşii împăratul: „Atâta vreme cât Chilia şi Cetatea Albă le ţin şi le stăpânesc românii", iar ungurii Belgradul sârbesc, noi nu vom putea avea nicio biruinţă..."

***

Nicoiae de Modrussa, legat papal la anul 1462:

„... La acest cot al Dunării, în anul al treilea al pontificatului lui Pius al II-lea, necuratul împărat al turcilor, chemat de mulţi boieri valahi împotriva tiranului lor, pe nume Dracul, trecând Dunărea cu 150 000 de ostaşi, l-a urmărit pe acela prin întreaga Valahie timp îndelungat şi, în cele din urmă, l-a asediat aflându-l (ascuns) într-un munte oarecare, în care Valahul, sprijinit de natura locului, se închisese cu 24 000 de oameni, care îl urmaseră de bună voie. Unde, când şi-a dat seama că sau va pieri de foame, sau va cădea în mâna preacrudului duşman şi socotind că ambele eventualităţi sunt nedemne de oameni viteji, a îndrăznit să comită o faptă demnă de a fi amintită. Chemându-i aşadar pe ostaşi şi înfăţişându-le situaţia, i-a convins uşor să invadeze tabăra duşmană, cu trupele-i împrăştiate şi fie să cadă vitejeşte în luptă, cu glorie şi cinste, fie, dacă soarta va îi favorabilă acestei iniţiative, să se răzbune împotriva duşmanului într-un chip nemaipomenit. Aşadar, folosindu-se de câteva căpetenii turceşti pe care le-a prins spre amurg, pe când rătăceau în chip imprudent, a pătruns la începutul nopţii cu o parte a trupelor în tabăra turcească, străpungând fortificaţiile şi în tot cursul nopţii, alergând ca un fulger în toate direcţiile, a făcut măcel. Mare; încât, fie dacă celălalt dintre comandanţi, căruia îi încredinţase restul trupelor, ar fi avut

tot atâta curaj, fie dacă turcii s-ar fi conformat mai puţin strict poruncilor repetate ale împăratului de-a nu părăsi garnizoanele din pricina ciocnirilor nocturne, Valahul fără îndoială ar fi dobândit cea mai mare şi strălucită victorie. Dar întrucât nici celălalt comandant nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, după cum fusese stabilit, şi din această pricină nici turcii nu au păzit cu mai multă străşnicie locurile lor, Dracul, după ce a provocat un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atât de mare pe mulţi dintre ai săi, dintre care foarte mulţi au fost răniţi, a părăsit tabăra duşmană înainte de zorii zilei şi s-a reîntors în aceiaşi munţi (de unde venise), fără ca cineva să îndrăznească a-l urmări, într-atât le dăduse de furcă şi vârâse groaza în toţi. Am aflat, eercetându-i pe cei care au participat la această luptă, că împăratul turcilor, pierzând în acea noapte orice încredere în privinţa situaţiei sale, a părăsit în ascuns tabăra, luând-o la fugă în chip ruşinos şi ar fi continuat drumul, dacă, dojenit de prieteni şi adus îndărăt aproape împotriva voinţei sale, nu ar fi văzut în zorii zilei tabăra în locul ei. Înapoiat în tabără, după ce a văzut marea pierdere suferită de ai săi, şi aflând că ungurii aduc întăriri Dracului, s-a grăbit să se întoarcă pe unde venise şi a trecut Dunărea în acelaşi loc pe unde fluviul îşi îndreaptă cursul spre nord…”

***

Laonic Chalcocondil „Expuneri istorice” IX

„… împăratul însuşi, înaintând de aici înăuntrul ţării, s-a gândit să meargă deadreptul asupra oraşului, în care însăşi domnul Vlad îşi avea reşedinţa. Şi, în fiecare noapte, ori de câte ori poposea, îşi înconjura tabăra cu palisade şi înăuntrul palisadelor o întărea şi o ţinea închisă şi punea străji mari ca de obicei şi dădea porunci ca ostile să-i fie zi şi noapte sub arme. Înaintând astfel cu armata în rânduri strânse mai departe în Dacia, a ajuns în oraşul în care Vlad îşi avea reşedinţa-i domnească. Şi dacii pregătiţi să fie

împresuraţi aici de împărat, au deschis porţile şi stăteau gata să dea piept cu însuşi împăratul care venea cu oastea asupra lor. Împăratul trecând pe lângă oraş şi nevăzând niciun om pe ziduri decât tunari trăgând cu tunurile asupra oştirii, nici tabăra n-a aşezat, nici de împresurat nu s-a apucat. Dar înaintând a mers ca la douăzeci şi şapte de stadii, când i-a văzut pe ai lor traşi în ţepe; oastea împăratului dă peste câmpia cu ţepe, care se întindea în lungime până la şaptesprezece stadii şi în lăţime până la şapte. Şi erau pari mari în care erau înfipţi la douăzeci de mii, precum se spunea; spectacol pentru turci şi pentru însuşi împăratul! Chiar şi împăratul, cuprins de uimire, spunea într-una că nu poate să ia ţara unui bărbat care face lucruri aşa de mari şi, mai presus de fire, ştie să se folosească aşa de domnia şi de supuşii lui. Mai spunea că acest bărbat care face astfel de isprăvi, ar fi vrednic de mai mult. Şi ceilalţi turci văzând mulţimea de oameni traşi în ţeapă, s-au înspăimântat foarte.

După ce Vlad, ţinându-se pe aproape de urma oştilor împăratului, a ucis într-una orice se desprindea, fie călăreţ de pradă, fie ostaş pedestru, el însuşi s-a îndreptat asupra domnului Bogdaniei Negre, care, precum se anunţase, împresura Chilia; dar lăsând pe loc o oaste ca de şase mii, i-a ordonat să se ţină prin păduri de urma împăratului şi, dacă cineva s-ar desprinde îndată să năvălească asupra acestuia şi să-l strivească. Şi el s-a dus asupra domnului Bogdaniei Negre…”

XI

Înţelegi acum: pentru ei, şi pentru orice duşman, da, am vrut să fiu necruţător!… Să intre odată groaza în ei.

Pentru că numai eu groaza puteam eu să schimb ceva pe lumea asta…

Nici tu nu m-ai crezut, Ştefane!…

Îţi aminteşti Târgovişteа noastră, sub soarele toamnei, când totul în jurul ei e o livadă şi merele de aur

atârnă în pomii scunzi ea nişte daruri pentru copiii raiului? Cum fugeam noi pe sub bolta de cărămidă care cuprindea o bucată rotundă de cer deasupra drumului cu copaci bătrâni şi alergam pe lângă zidul mânăstirii de care parcă se lipeau în trecerea lor sfioasă negri călugări eu bărbi lungi, până la casa unchiului tău Vlaicu?

Eu eram atunci coconul, fiul de Domn, iar tu, ruda noastră din Moldova, din osul lui Alexandru cel Bun, adică din osul mamei mele care mai trăieşte şi astăzi şi se roagă ca şi tine pentru odihna sufletului meu acolo, În paraclisul mânăstirii unde toţi o cinstesc spunmdu-i cuvioasa Eupraxia. Iar tatăl tău, Bogdan, care fugise din Moldova lăsându-şi alţi doi fraţi să se taie şi să se chiorască-ntre ei pentru scaunul părintesc, te zămislise aici, pe tine, cu munteanca Oltea, care mi-a fost ea şi o mamă când am venit eu în Moldova, ruda voastră din osul lui Mireea cel Bătrân, iar tu erai atunci coconul, fiul de Domn.

Vezi cum poate vremea să lege-ntr-un muiat de pană întreaga soartă a două mari familii!…

Amintirea mea, însă, despre Târgovişteа cea cu ziduri grele, făcută din cărămidă subţire şi lucitoare ca un zmaiţ, aşa cum n-am mai văzut nicăieri, cu biserici grele în mijlocul livezilor încărcate de roade, cu asfinţitul acela roşu, peste pădurile verzi, în dreptul turnului din latura palatului domnesc, se leagă de chipul tău de oopil bucălat, cu obrajii roşii ca merele domneşti, cu ochi albaştri-verzui, când blânzi, când şotii, când foarte atenţi la-nţelepciunea mea de băieţandru mai mare cu un an şi mai umblat pe la curţi împărăteşti pe lângă dragonul acela cu flăcări verzi în ochii de smaragd, pe care, subţire şi vânos, ca şi mine astăzi, îl purta la gât tatăl meu.

Numai odată ţi-am văzut mânia în ochii aceia ce seamănă cu ai oamenilor noştri din munţi ce-au moştenit chipul strămbunilor şi, adevăr spun, m-ai îngândurat. Era aspră şi nu rea, ca a mea rea şi tunătoare, ci foarte

hotărâtă. O mânie domoală şi adâncă pe care nu ţi-o cunoscusem; şi-ţi făcusem oarecare pocinog copilăresc pe care tu l-ai luat drept umilinţă.

Şi mi-ai venit, de-abia peste câteva luni, când eu plecam cu tata la Edirne, la sultan, şi nu mă gândeam decât la fala lui. Mi-ai dat cingătoarea aceea de pumnal pe care-o purtau copiii Muşatinilor, dar ochii tăi păreau că ştiu mai mult.

Bănuiau că acel drum avea să mă ducă prizonier şi ostatec la curtea ale cărei obiceiuri am învăţat să le urăsc cum nu-l urăsc nici pe cel mai crunt duşman al meu!

Tu ştiai ceva, şi nu mi-ai spus. Sau înţelepciunea ta aşezată de o negrăbită minte ageră te făcea doar să simţi ceva?

Mi-ai pus cingătoarea, m-ai sărutat în acoladă, ca la curţile domnilor Europei, şi te-ai depărtat.

Iar eu te-am întâlnit de-abia peste opt ani, când faţa ta rotunjoară prinsese o umbră de mustaţă, iar obrazul meu supt îşi aflase, la numai douăzeci de ani, asprimea de icoană galbenă, pe care-o are şi astăzi. Mi-ai spus „Maria-Ta”, fiindcă fusesem trei săptămâni domn, dintre care două durase drumul şi una bătălia cu Vladislav. Mi-ai spus „Maria-Ta” şi deodată ţi-am descoperit lumina şotie a ochilor tăi albaştri-verzui pe care îi ştiam.

— Nu mă batjocori, ţi-am răspuns.

Eram cătrănit, dar în casele acelea domneşti din Roman a venit ca un duh blând al Târgoviştei copilăriei noastre doamna Olttea şi m-a mângâiat. Apoi, tatăl tău Bogdan-Yodă, mărunt şi puternic, numai iibră, muşchi de luptător, obraz plin ca al tău şi mână cu degetele lungi, dar asprite pe arme, ne-a dat în pocale vin cu mied, cum se dă numai la cumătriile dulci, de neamuri apropiate, când rămân cei mai de suflet unii cu alţii şi robii ţigani le prăjesc în tăvi de argint miejii de nucă. Ne-a privit şotiu, cu ochii buni ai tatălui său Alexandru, ascunzându-şi sub

clipirea pleoapelor bucuria că ne vedea împreună, şi ne-a spus cu glas încet să fim fraţi, aşa cum cei din neamurile noastre nu pot fi cu fraţii lor adevăraţi.

Apoi ne-a lăsat singuri. Şi mie, care vreme de opt ani de zile trăisem printre duşmanii cărora le vedeam doar răul, mi s-a părut tare ciudat să am un frate, mai ales că, acolo, avusesem unul; adevărat; din aceeaşi mamă.

Mi s-a părut tare ciudat. Iar vinul tău cu mied, dulce ca şi vorba moldovenilor.

A fost una dintre puţinele seri ale vieţii mele când, după rătăciri de ani şi ani, mă simţeam ajuns acasă. Eu, care n-am culcuş, şi pot alerga oriunde, şi nu am nevoie de oameni care să-mi mângâie inima apropiindu-mi-o de ei.

Da, Ştefane; sau eu eram beat, ceea ce nu-mi amintesc să mi se fi întâmplat de vin vreodată, sau tu erai fratele meu „căruia îi vorbeam mai mult decât vorbisem toţi cei opt ani, şi la Egrigoz în închisoarea din turnul căreia vedeam marea, şi la Adrianopole, la curtea sultanului, unde trebuia să mă plec tuturor obiceiurilor lor.

Dar era vinul neamului nostru atât de dulce, încât pătrunsese până şi la inima mea.

XII

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

Cronica burgundă a lui Jehan de Wauvrin, supus al regelui Engliterrei, despre expediţia pe Dunăre a flotei comandate de cavalerul Walerand de Wauvrin, şi ajutorul pe care l-a primit el de la Vlad Dracul, domnul Ţării Româneşti, şi de la fiul acestuia

„… Şi acum îl voi lăsa pe acel senior de Wavrin, care se afla în mare beteşug de boală şi vă voi spune despre domnul Regnault de Comfide şi despre domnul Ţării Româneşti care puneau să se adune lemne şi legături de surcele cât mai multe cu putinţă. Şi şi-au împlinit bine oştenii datoria lor şi au adunat atâta că îşi făceau pavăză împotriva apărării turcilor. Şi când li s-a părut că erau

îndeajuns, s-a dat porunca să se arunce totul în şanţuri, care nu erau mai adinei de patru picioare, până ce s-or umple, şi apoi s-a aruncat tot ce a mai rămas la piciorul unui zid şi unui turn cât s-a putut de sus. Dar cum s-a aruncat tot lemnul şi s-a văzut că nu ajunge destul de sus, s-a poruncit ca fiecare să se ducă din nou să mai aducă, afară doar de cei rânduiţi să facă de pază.

Turcii, când au văzut că duşmanii se mai duceau încă după lemne pentru a le îngrămădi mai sus peste acelea care erau proptite de zidul lor, în ciuda tunurilor şi puştilor care trăgeau împotriva zidurilor şi a gheretelor lor, au venit să întâmpine moartea, coborând cu frânghii coşuri pline de jeratic asupra lemnelor care erau aşezate lângă zidurile lor. Dar era prea târziu; măcar că dacă ar fi dat foc de la început când se aruncau lemne lângă zidul lor, niciodată cetatea n-ar fi fost cucerită aşa cum a fost. Căci pe măsură ce s-ar fi aruncat acolo lemnul, s-ar fi aprins, ar fi ars şi s-ar fi mistuit mai mult lemn decât s-ar fi putut aduce. Dar, din focul pe care l-au aruncat în coşuri s-a aprins vălvătaie atât de mare în mijlocul lemnelor, încât flacăra a zburat până la gherete care s-au aprins şi focul a înaintat şi mai mult şi a pătruns în cetate şi în turnurile care erau acoperite cu lemn şi s-a întins mai departe decât ar fi voit turcii. Aceştia, cu apa pe care se duceau să o aducă de la poarta dinspre şanţ, se sârguiau mult să stingă focul şi puşcaşii şi arbaletierii îşi făceau prea bine datoria de a nu-i lăsa.

Subaşul, când a văzut că apărarea prin luptă nu le-ar folosi la nimic şi că până în cele din urmă ei nu vor putea scăpa şi vor fi toţi morţi şi prinşi, atâta s-a tocmit cu domnul Ţării Româneşti încât i s-au predat, ou condiţia să le cruţe viaţa şi puţinele lucruri pe care le aveau în cetate; şi l-a rugat să binevoiaseă să înceteze tragerea pentru ca să poată stinge focul şi să-i predea cetatea nevătămată şi întreagă.

Domnul Ţării Româneşti care dorea mult ca cetatea să rămână nevătămată şi să nu fie arsă, luă ca ostateci, drept chezăşie a acestui lucru, pe acel subaşiu împreună cu treizeci din turcii cei mai buni. Apoi a venit la domnul Regnault de Comfide care punea să tragă din plin împotriva celor care voiau să stingă focul. Şi i-a spus că, pentru Dumnezeu, să înceteze tragerea şi aruncarea de ghiulele, căci turcii i s-au predat cu condiţia să le cruţe bunurile lor şi viaţa lor drept care el a şi primit ca ostateci pe subaşiul cetăţii şi treizeci de turci. Şi a spus de mai multe ori: „pentru Dumnezeu, lăsaţi să se stingă focul pentru ca cetatea mea să nu fie arsă; căci este cea mai puternică cetate care se află pe Dunăre şi care ar putea să facă cel mai mare rău tuturor creştinilor de pe aci, dacă ea ar fi în mâinile turcilor44. Căci atunci când turcii vor să facă incursiuni în Ţara Românească sau în Transilvania, ei trec împreună cu caii lor pe această insulă de aci şi pe podul castelului care este pe braţul râului ce pătrunde în Ţara Românească. Şi ei cutreieră toată ţara şi cară cu ei pe acolo tot ce au prădat. Aşa că românii, când îi urmăresc pentru a-şi redobândi lucrurile lor, nu le pot face niciun rău din cauza acelei cetăţi. Dar atunci când turcii treceau dincolo, prin râu, românii întotdeauna îi ajungeau din urmă şi îi loveau în spate, ucigându-i şi luând pe mulţi din ei în prinsoare. Aşadar domnul Regnault de Comfide, văzând cum stau lucrurile, a zis românului: „Mergeţi la stăpânii mei, cardinalul şi domnul de Wavrin, pentru a afla care este voinţa lor şi apoi faceţi-mi-o cunoscută şi mie căci eu vreau să mă călăuzesc după ea”.

Atunci domnul Ţării Româneşti a dat pinteni calului; şi a alergat la cardinal, căruia i-a povestit lucrul în acelaşi chip cum îl povestise domnului Regnault de Comfide, mai spunând pe deasupra cardinalului: „Dacă îmi pot redobândi întreagă cetatea mea, pe care tatăl meu a pus să o ridice, atunci chiar şi femeile din Ţara Românească,

cu furcile lor de tors, vor fi în stare să recucerească Grecia44. Dar celor care îl auzeau li se părea într-adevăr că el nu lua seama la ceea ce spunea, decât numai doar ca să-şi poată recăpăta cetatea nevătămată şi întreagă. Căci el mai spunea că nu se afla nicio piatră în acea cetate care să nu fi costat pe tatăl său cât un bolovan de sare, care se scoate din stâncile din Ţara Românească cum se scoate pe aici pietrişul din cariere.

Deci cardinalul a trimis la seniorul de Wavrin care era rău bolnav şi avea toate mădularele sale ca sfâşiate, în afară de limbă. În ciuda acestui fapt, a fost foarte bucuros când a auzit vorbindu-se despre predarea cetăţii. Şi a zis că voinţa cardinalului era şi a sa. Aşadar cardinalul a poruncit să se stingă focul şi să fie înapoiată cetatea domnului Ţării Româneşti care a fost foarte bucuros de aceasta. Şi când focul a fost stins, turcii au plecat din cetate cu toţi caii şi cu bagajele lor. Prin tratatul pe care-l încheiaseră cu acel domn român, el trebuia să-i treacă în siguranţă, împreună cu lucrurile lor, peste râul Dunării în ţara Bulgariei. Drept care domnul Ţării Româneşti a cerut cardinalului să le dea un salv-conduct şi acesta de îndată i l-a şi dat.

În timpul acesta, fiul domnului Ţării Româneşti s-a dus la seniorul de Wavrin şi după ce l-a salutat i-’a spus printr-un tălmaciu că avea de gând să pornească o ispravă împotriva turcilor şi că dacă i-ar făgădui să nu-l dea pe faţă, el îi va dezvălui taina sa. Lucru pe care i l-a făgăduit cu jurământ seniorul de Wavrin, de bunăvoie. Şi atunci tălmaciul, învăţat de fiul domnului Ţării Româneşti, zise aşa: „Tatăl meu a trimis să mă cheme şi mi-a spus că dacă nu îl voi răzbuna împotriva subaşiului acestei cetăţi a Giurgiului, mă reneagă şi nu mă mai socoate ca fiul său. Căci el este acela care l-a trădat şi care, cu salv-conduetul sultanului, l-a făcut să meargă la acel sultan şi apoi l-a dus prizonier în castelul din Gallipoli unde l-a ţinut muiltă

vreme cu amândouă picioarele ferecate în lanţuri. Dar s-au întors lucrurile astfel că el şi turcii lui s-au predat tatălui meu cu condiţia cruţării vieţii şi a lucrurilor lor şi să fie trecuţi nevătămaţi în ţara Bulgariei. Şi eu mă voi duce cu două mii de români la două leghe de aici să trec râul pe acolo şi le voi întinde curse pe drum şi astfel, când vor crede că se îndreaptă spre Nicopole, eu voi fi înaintea lor şi îi voi ucide pe toţi”.

La aceasta, seniorul de Wavrin nu a răspuns niciun cuvânt, nici că e rău, nici că e bine. Şi a plecat acel fiu al domnului Ţării Româneşti ca să se ducă să-şi îndeplinească isprava. Şi până în două sau trei ore după aceea, cardinalul trimise seniorului de Wavrin salv-conductul pentru turci, pe care îşi pusese el pecetea ca să-şi atârne şi acesta pecetea sa.

Şi a răspuns că nu era în căderea sa să pună pecetea împreună cucardinalul, pentru că acela era în fruntea întregii armate; dar făgăduia că atât el cât şi oamenii săi vor păzi acel salv-conduct pe care l-a întocmit cardinalul. De care răspuns a rămas foarte mulţumit cardinalul. Şi li s-a dat turcilor acel salvconduct împreună cu vasele pentru a trece Dunărea.

Aşadar când turcii s-au văzut eliberaţi astfel, şi-au scos mai întâi şeile de pe cai şi le-au pus într-o luntre mică ce fusese capturată în faţa acelei cetăţi. Apoi au legat toţi caii unul de coada altuia şi au legat calul dintâi de acea luntre care mergea cu vâsle. Şi în felul acesta au trecut râul. Şi se vedea bine, dacă te uitai la cai, că ei erau obişnuiţi să meargă adesea astfel. Şi în alte monoxile înguste s-au suit turcii cu toate lucrurile lor. Dar când au trecut prin faţa galerelor i-au privit pe creştini cu ochi răi şi foarte duşmănoşi. Şi îşi ţineau arcurile întinse, cu săgeata în ’mână, scuturile la gât, arătând prin înfăţişarea lor că dacă s-ar lega cumva de ei erau gata de luptă. Şi în chipul acesta au trecut acel râu al Dunării şi au intrat în

ţara Bulgariei.

Aşadar turcii, după ce au trecut apa, au încălecat pe caii lor pentru a-şi urma drumul. Dar ei nu au ajuns departe, că i-a prins în cursă pe neaşteptate acel fiul al domnului Ţării Româneşti şi i-a ucis pe toţi. Şi subaşiul însuşi care îl trădase pe tatăl lui, aşa cum s-a arătat mai sus, a fost adus viu înaintea lui; acestuia după ce i-a amintit trădarea sa, i-a tăiat capul cu mâna sa. Şi îndată ce românii despuiară pe acei turci, i-au înşiruit goi pe malul apei şi era o privelişte cruntă pentru cei din galere, când au trecut prin faţa lor.

Acum voi înceta de a mai vorbi de fiul domnului Ţării Româneşti, care îndeplinise porunca tatălui său şi voi vorbi despre creştinii noştri, adică despre cardinal şi despre seniorul de Wavrin, cum au plecat din acest loc pentru a se duce să atace o cetate aşezată pe malul râului în ţara Bulgariei, numită Rusciuc…4*

***

Laconic Chalcocondil: „Expuneri istorice V-VII

„… Ioan însă când a ajuns la Istru, armatele, după ce au trecut, i s-au împrăştiat; aici, cum mergea cu puţini oameni pe lângă sine, a fost prins de Draculea, domnul dacilor, care îi era vrăjmaş.

Şi. Mai înainte, Ioan între peoni lucra împotriva lui pe lângă împăratul Ladislau, când plecau din Dacia, să treacă Istrul; şi-i jefuia satele şi-l vorbea de rău la împăratul peonilor, că ar ţinea partea turcilor şi a lui Amurat şi le-ar face cunoscut orice s-ar întâmpla să facă de fiecare dată. Şi l-a prins cu gândul să-l dea pierzării; mai apoi însă a lucrat cu bani şi a izbutit să i se dea drumul.

Cum pleca prin Dacia, a pus mâna pe el cu gândul să se răzbune şi, închizându-l îl ţinea sub pază. Peonii însă, oum au ajuns acasă, au aflat că Ioan a fost prins; şi socoteau lucru mare şi de nesuferit ca un bărbat peon şi fiind într-o mare demnitate să fie ţinut prins de Draculea.

Au trimis deci vorbă să dea drumul lui Ioan; iar de nu, îl vor trata ca pe un duşman, năvălind asupra lui cu toată oastea. Când i s-a dat astfel de ştire din partea peonilor, teama l-a cuprins pentru situaţia lui, ca nu cumva peonii în legătură cu bărbatul să pună la cale vreo schimbare şi, năvălind să-l scoată din domnie; şi atunci i-a dat drumul, şi omenindu-l, l-a trimis la peoni prin Braşov în Ardeal…”

„… Dar şi în Dacia năvălind peonii aceia sub conducerea lui Choniat, le-au pus domn pe Dan şi au poruncit să asculte de el. Domnul lor Dracul fiind izgonit şi mergând la Poarta împăratului, ţara a ocupat-o acest Dan şi pe cei care au ţinut cu domnul Dracul, îi suprima, ori unde afla că trăieşte vreunul dintr-înşii. Aceştia se spune că au fost feciori din flori ai lui Mircea; şi pe unii dintre aceştia, plăsmuiţi de către cei de neam mare şi cu multă avere ai ţării, ei caută să-i pună în domnia Daciei, cu intenţia că ar putea fi în interesul şi spre folosul lor, dacă sunt puşi în domnie. De unul, doi dintre aceştia, informându-mă, am aflat şi ştiu neamul lor şi cine le-a fost tatăl, ci nu-i voi scoate la ştirea mulţimii, notându-le numele. Dan aşadar a fost adus atunci de peoni la domnie şi a ţinut ţara, căutând cu stăruinţă de atuncea să-şi păstreze bunăvoinţa peonilor. Şi cum guvernatorii împăratului care erau rânduiţi aici la Istru, trecând într-ascuns, făceau într-una stricăciuni ţării a trimis soli la împăratul şi, cerând pace a izbutit ca să o obţină, cerându-i-se să dea în fiecare an trei mii da arcuri şi patru mii de scuturi; şi a făcut pace. Şi aşa dobândind o situaţie prielnică pentru sine, domnea peste Dacia; şi printr-un sol trimis la domnul Bogdaniei Negre, a făcut pace şi, înrudindu-se prin căsătorie cu dânsul, i-a stat într-ajutor în războiul ce l-a avut după aceea cu Dracul. Aşa îşi aranjase domnia şi în această situaţie îi era ţara…”

***

Scrisoarea din 1130 a lui Vlad I Dracul către judele şi

pârgarii Braşoveni

„Io Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea multă sănătate tuturor pârgarilor din Braşov. Ştiţi bine voi înşişi că domnul Chesarul (Kaişer) m-a însărcinat pe mine să păzesc această margine (Prahova, Teleajenu, Branul) şi fără voia mea să nu aveţi pace cu Ţara Românească. Iar domnia mea v-am slobozit, după voia voastră, ca să vă hrăniţi şi să aveţi pace printre oameni, iar cât pentru munţi şi plaiuri, voi nu sânteţi datori nimănui să-i păziţi. Dar voi nu-mi vreţi binele nici mie nici slugilor mele, care îşi varsă sângele lor în fiece zi pentru voi toţi. Şi pentru că aţi auzit că domnia mea mă duc la stăpânul meu, la Chesarul, aţi poruncit oamenilor voştri răi să gonească pe slugile domniei mele şi le-au luat caii şi tot ce au găsit la dânşii. Deci să nu vă pară rău dacă domnia mea nu Voi lăsa pe slugile mele în pagubă şi dacă pentru una voi lua îndoit şi întreit de la voi. Şi ce va spune sluga domniei mele Voloder, să credeţi: sunt cuvintele mele. Şi Dumnezeu să vă dea sănătate.

Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn.11

XIII

Şi avea, după câte-mi amintesc, avea Cetatea Romanului o biserică mare, cu turle cam năstruşnice, nici după asemănarea cupolelor elineşti, cu bolţi mari şi joase sprijinite pe ziduri pătrate, nici după a celor nemţeşti, înălţând turnuri ascuţite către cer, ce se desprind în suliţi ca nişte flăcări. Aceasta avea turle înalte, foarte înalte, ca şi domurile, dar nu se ascuţeau, ci mai degrabă se umflau acolo sus, unde se plimbă-n jurul lor întotdeauna vânturile şi atârnă ziua ca nişte ciorchini, înveliţi în aripile lor cu oase şi piele ca ale diavolului, liliecii.

Noaptea, însă, atunci când rămăseserăm noi la ceasul nostru de taină, în încăperea aceea făcută pentru străji în împrejmuirea caselor domneşti, liliecii zburau şi ajungeau până la noi. Iar eu ţi-am arătat cum le pot porunci. Nu, nu

era o vrajă, erau anii mei de pedeapsă în turnul de la Egrigoz, de unde vedeam marea spălând pietrele unei vechi cetăţi greceşti Nimphaeon cetatea Nimfelor, care uneori îmi părea să răsară din îngemănarea pietrelor cu valurile înspumate.

Ţi-am arătat cum îi pot aduce, ca pe fluturi, la lumină, cum am forţa să-i atrag, să-i fac să vină la mine, să-i las să se depărteze şi apoi iarăşi să-i aduc

Şi ţi-a plăcut vrăjitoria mea, când i-ai văzut, bezmetici, toţi liliecii din clopotniţă cum ascultă de poruncile mele, cum rămân smirnă în aer, înşiraţi ca oştenii, cum fug şi-şi fac ocoalele, cum vin iarăşi în faţa mea şi stau la câtă depărtare-i ţin eu, până ce eu le dau drumul cu un semn, să umple noaptea cu zborul lor zăpăcit, de animale fără noimă, firimituri de draci înviate sub lumina moartă a lunii.

Ţi-a plăcut, dar mi-ai spus că sunt un diavol. Mi-ai spus că de asta am faţa atât de subţire şi obrazul ca foaia unei citanii de biserică.

— Ai chip de drac şi ochi de turcoaică cu gene mari, mi-ai spus.

Şi nu m-ai crezut că eu, c-un şuierat subţire, ţâşnit pe lângă luciul dinţilor şi-aproape neauzit urechii omului, îi făceam să asculte de porunca mea.

Te luminai cu surâsul. Tău hâtru şi îmi puneai vin cu mied, dădeai cu facla-n măruntele jivine ale iadului ce se-adunau sub vraja mea, şi-mi spuneai, închinând:

— În sănătatea Măriei Tale, Vlad! Maria Ta Dracul! Ia uite cu cine mă leg eu frate de cruce: cu un drac, din neamul Drăculeştilor pe care, după obiceiul turcesc de a-l numi cu numele tatălui, îl cheamă de fapt Draculea!

M-am înfuriat. Cândva m-am înfuriat. Am trântit geamul slobozind liliecii şi-am spus, cu mai multă ciudă către mine decât către obrazul tău sănătos, ca şi al tatălui tău, cu bărbie mică şi frunte mare:

— Sunt prost; sunt prost eu că mă port ca ţampanzii la panaire!… Oare de ce m-oi fi prostit aşa? Niciodată n-am fost astfel?!!!

Mă prostisem de căldura voastră de neamuri, de aerul acela curat al codrilor Moldovei pe care-l regăseam după aerul îmbâcsit de parfumuri din palatele sultanului, de ochii tăi albaştri-verzui, aşa cum mi i-am închipuit întotdeauna pe ai strămoşilor, lucioşi care erau la fel ca acum opt ani, doar că se făcuseră mai mari, iar sub nas îţi mijeau tuleiele alea ca de motan rotofei, cu care le e drag pisicilor să se alinte.

Mi-ai simţit durerea care nu era a întâmplării aceleia ci a firii mele pidosnice, schimonosită-n închisoare şi întărită-n lumea lacomă şi făţarnică de la Poartă. Mi-ai mângâiat sfios braţul, cu degetele tale lungi, de arhanghel.

— Ce era să fac?! am strigat eu bând până la fund cupa. Ce era să fac altceva decât să strunesc şoimi şi lilieci, în lumea aia de fiare hulpave?!!

Tu m-ai privit blând, răbdător şi-ai întrebat, mai mult ca şi cum m-ai fi înţeles, decât aşteptând răspuns:

— Te-ai chinuit mult?

— Nu cât am fost în închisoare, am strigat eu, ci pe urmă. Pe urmă, înţelegi?!

— Nu înţelegeai, n-aveai de unde înţelege. M-am liniştit, m-am limpezit şi-am început să-ţi spun ceea ce ţineam în mine de atâţia ani:

— Sunt o lume trufaşă şi înapoiată, Ştefane. Şi sunt mulţi, şi au forţă războinică-n ei. Vai nouă, ţărişoarelor mici, dacă nu vom şti să ne apărăm. Ne înghit. Ne înghit şi ne macină în burta lor şi ne fac totuna după voia Porţii, fără alt vis decât prada şi căpătuiala. Vai nouă, ţară mică; ce folos că ne-am născut mai curaţi, mai cu gânduri bune, mai neapucători, dacă vine peste noi valul cel mare al fărădelegii. Ei, cei printre care am stat, nu ştiu a munci, ci numai a jefui, a lua de la alţii. La curtea sultanului totul se

cumpără pe faţă, fără nicio ruşine. Cinstea se plăteşte, înţelegi?! Cine dă mai mult, ăla se bucură de mai multă cinste. Slujbele se cumpără. Cine pradă mai mult are putinţa să dea preţ mai bun şi primeşte slujba mai grasă. La rându-i, după ce-a cumpărat-o atât de scump, încearcă să scoată cât mai mult de la alţii. O lume în care tâlhăria e lege, aia nu e lume. Sultanii o asemenea lume au făcut. Şi, ce e mai rău, năravul lor prinde; intră spre noi mai adânc decât oştile lor. Iar de la furt, omul se spurcă la orice. Va trebui omenirii sute de ani ca să scape de-o asemenea ciumă care intră-n sufletele ei. Pentru că unora le convine. Îşi închină ţara, dau haraci sultanului şi-şi fac poftele. Eu am văzut ce-nseamnă să fii dus la Poartă. Am văzut şi cum i-au pus tatii de mâini lanţurile, după ce l-au primit cu mare cinste. Noi n-am păţit ruşinea asta până de curând. N-a trecut nicio tinereţe de om de când domnii noştri s-au recunoscut unşi de Poartă. De ce?... Pentru că unor boieri mari le place să nu-i ştie atât de puternici. Eu am văzut, Ştefane, şi-am trăit pe pielea mea ce-nseamnă să fii închinat la Poartă. Şi-am văzut zeci de fii de domnitori fără ţară şi fără putere, cum sunt ţinuţi numai ca să fie azvârliţi unii împotriva altora, şi cum îşi pierd credinţa şi neamul acolo, în parcurile seraiului. Sau strâng în adâncul sufletului lor venin, aşa cum am strâns eu. Venin pe care cine ştie dacă mai apucă să-l răzbune. Dar eu am s-apuc. Ei m-au adus, cu steag dat de sultan, dar înapoi, în colivia lor de aur „nu mă mai prind. Iar ţara mea, mică aşa cum este, mi-o voi căpăta, şi n-am s-o las să se spurce sub apăsarea lor. Ce dacă e mică, ce dacă ei sunt mulţi?... Sunt mulţi, dar de adunătură, Ştefane; şi puşi pe distrus, pe jaf... lumea este strâmbă!... Ar trebui arsă şi luată de la-nceput, tu, frate al meu, pe care nu te-am mai văzut din chindia Târgovişte. Uite că au venit zorii şi liliecii s-au atârnat sub clopotniţă în ciorchinele lor!

Ştii de ce-i îmblânzesc?... Ca să-i fac mai răi pentru

alţii!… Niciunul dintre paznicii închisorii mele nu îndrăznea să treacă noaptea pe sub ferestrele turnului. Îi trimiteam o puzderie în plete şi nimeni nu-i mai descurca. Ba, pe unul l-au găsit mort a doua zi dimineaţa. I se-ncurcaseră în păr şi-i supseseră tot sângele capului făcându-i găuri mici în piele. I-ai văzut de-aproape? Au numai ochii şi urechile de şoarece. În loc de bot le-a crescut clonţ ca de pasăre.

Dar acuma dorm. După ce vin zorii nu mai faci nimic cu ei. Nu-i nimic. Am să-i întărit noaptea. Şi nopţile vor cuprinde întotdeauna ceasurile răzbunării mele!…

Să nu lăsăm, Ştefane, să nu lăsăm să ne-apese ei, cu trupul lor mare care aduce năravuri urâte din străfundurile sălbatice ale lumii, să nu-i lăsăm!

XIV

Când a venit, albă, zăpada cu ger aspru şi cer oţeliu făcând clopotele să slăvească naşterea Domnului cu sunet mai subţire şi mai adânc în aerul de gheaţă, săniile cu şube de lup ne-au adus din nou lângă clopotniţa aceea stranie a hramului de la Roman.

Trimisese Bogdan-Vodă după noi, să fim prinţi ai pământului şi coconi domneşti împliniţi la trup şi minte cu cei douăzeci de ani, la întâmpinarea lui Iancu de Hunedoara, tatăl şi fratele său de peste munţi.

S-a mâniat Bogdan-Vodă pe mine. Cu mânia lui înceată şi adâncă, aşa cum e şi a ta, cea care-ţi împurpurează puţin obrazul şi-ţi aprinde ochii într-un fel anume. Da, la mânie obrajii altora se fac negri. Al tău se-mpurpurează. Vracii spun că ăsta-i semn bun, de viaţă lungă. Fiindcă mânia neagră se aşază-n inima ta şi te face tot mai rău şi mai amar, în vreme ce mânia sângelui clocotitor se varsă odată cu potolirea lui, lăsându-ţi mintea limpede să judece pe mai departe. Aş vrea să fiu şi eu aşa, Ştefane, dar nu mai pot. Prea mi s-a aşezat mult venin pe fundul inimii şi prea-l simt tare, făcut ca sticla acolo, ca să

mai încerc a fi altfel…

Aşa că, s-a mâniat Bogdan-Vodă pe mine, mai ales că dintru început se luminase, văzând ce plecăciune cavalerească îi fac războinicului aceluia mare, cu ochi bulbucaţi sub fruntea întinsă, care se mişca greu şi sigur, mocăneşte. Dar, după ieşirea din biserică, atunci când, cu mâna sa puternică, în stare să doboare un bivol, feciorul cnezilor Hunedoreni mi-a dat acolada, eu i-am spus:

— Aşa i-aţi dat-o şi tatii, înainte de a-i tăia capul, şi fratelui meu Mircea!…

Lui nu i-a plăcut. A mormăit rău şi privindu-mă cu ochii săi bulbucaţi despre care se spune că, nescăpându-le nimic, fac minuni pe câmpul de bătaie, mi-a spus mişcând rar fruntea lucitoare:

— Ai chipul de drac inteligent şi ager ca şi al tatălui tău!…

Şi s-a depărtat, oştean mare, cu paşi mari, făcându-şi în faţa clopotniţei cruci mari, poate ca să îndeplinească datina de smerenie în faţa mulţimii adunate, poate ca să scape de arsura ochilor mei verzi ca frunza de primăvară, despre care cei de la curtea sultanului spuneau că sunt bântuiţi de cine ştie ce forţe vrăjitoreşti.

Bogdan-Vodă s-a mâniat. I-am văzut patima cu care îşi făcea crucile pravoslavnice sub clopotele ce le băteau alaiul. Parcă înjura, nu se-nchina, cu mâinile zdravene ale trupului său care, pe lângă al voievodului Transilvaniei, părea mai mic, dar deloc mai puţin puternic. Şi s-au dus în ceaţa gerului alb de februar, alai domnesc însoţit de clopote, desenând pe zăpadă strălucirea odăjdiilor şi crupele cailor. Iar pe mine m-a pedepsit şi la masa domnească m-a aşezat cât mai departe şi de tine şi de ei doi.

Suflet drept de român, Iancu însă şi-a amintit de mine şi, pe seară, a pus de m-a chemat.

— Vrei să vii în oastea mea? Îţi dau comandă bună şi

loc de cinste, mi-a spus, de-a dreptul.

Dezbrăcat era altfel; fără gulerele cămăşii, cu mâinile arătând multe cicatrice sub mânecile suflecate. Era ca un dac simplu şi războinic, poate aşa cum mi-l închipuiam eu pe Decebal, cel despre care auzisem că fusese aspru, drept şi viteaz.

— Ba, doamne, i-am răspuns eu pentru că aşa mă împungea inima.

Nu s-a mâniat, nici nu s-a tulburat. Poate că se aştepta la asta. A făcut semn slugilor să plece şi s-a descins de cureluşa cu pumnalul ce-l ţinea pe dedesubt, punându-l soldăţeşte pe capul patului.

Apoi s-a aşezat în jilţ, făcându-mi semn să m-aşez şi eu.

— Tu ştii de ce-am trecut Ciceul şi-am venit până aici? M-a întrebat ca şi cum m-ar fi mustrat. Tu crezi că ajunsesem la vânătoare chiar prin părţile astea şi mi-am găsit o aruncătură de băţ ca să cobor până la Bogdan?…

— Vă mulţumesc pentru încrederea de-a fi sincer cu mine, i-am răspuns, iar el mi-a retezat-o:

— Sincer am fost şi cu tatăl tău!… Şi ne-am avut ca fraţii în multe bătălii, iară în anul de la Isus, una mie patru sute treizeci şi unu, când împăratul Sigismund l-a uns la Niirnberg domn al Ţării Româneşti, eu am fost acolo, în oastea împăratului, şi i-am dat onorul. Când am ajuns eu voievod al Transilvaniei, primul legământ l-am făcut cu el

— Domnul Ţării Româneşti, pentru că eram de o limbă şi acelaşi neam, iar când v-a chemat sultanul la Poartă şi v-a închis şi pe el, şi pe voi, fiii lui, eu am intrat cu armată în Ţara Românească şi mi-am spus domn al ei; şi m-am înţeies şi cu Moldova, tocmai ca să leg ţările astea ce sunt de-un neam!… Dar despre aceste gânduri de mâine ce le am o să-ţi mai vorbesc eu; acuma să ştii un lucru: că la Bălteni, tatăl tău şi-a primit osânda pe care-o merită toţi câţi închină cu turcul. Cât despre fratele tău Mircea, acolo

e mâna lui Vladislav-Dan, pentru că eu la Bălteni n-am fost. Mă înţelegi?… N-am fost!…

Se ridicase-n picioare strigindu-mi asta, ceea ce m-a făcut ca înfruntându-l să-l întreb:

— Dac-aţi fi fost, i-aţi fi păstrat viaţa?…

— Să ştii că Iancu de Hunedoara nu-şi neagă nici im păcat pe care l-a făcut cu arma-n mină şi împotriva duşmanului, tună el, ca şi cum ar fi poruncit armatelor. Şi, aşezându-se, adăugă: Un lucru numai vreau să ştii: că nu-i aşa cum spune lumea rea, a boierilor intriganţi; Vlad-Dracul nu m-a ţinut prizonier când m-am întors de la Vama, ci m-a salvat. A venit la Dunăre, la Târgul cu Floci, şi m-a luat deacolo şi-am stat o noapte-ntreagă cu el, aşa cum stau acum cu tine, şi-am plănuit ce să facem cu aceste trei ţări care sunt o limbă: Transilvania, Moldova, Ţara Românească, şi cum să le facem să fie o simţire şi să fie tari împotriva turcilor!… Asta am făcut.

— Tot asta vreţi să faceţi acum şi cu mine? l-am întrebat eu la fel de sfidător, cu toate că simţeam, pe dinlăuntrul meu, ceva neobişnuit mie. Simţeam că omul ăsta butucănos şi aspru şi mişcându-se când foarte greu, când foarte agil, ca un leu bătrân, trezeşte în mine oarecare căldură.

— Băie’te, îmi spuse el, eu sunt acuma guvernatorul Ungariei, care este o ţară cu nume în Europa. Şi, cu toate astea, am venit aici, la Bogdan, să mă înţeleg cu el ce facem noi cei de-un neam şi de-un sânge, pentru că mie ori peste cine-aş ajunge cârmuitor, aici mi-e inima şi aici mi-e nădejdea!…

Vorbea foarte convins. Îndirjirea i-o simţeam numai pe sub glas. Vorbea drept ca unul ce n-are vreme de-ntors cuvintele, îl simţeam că-mi spunea numai ceea ce mă chemase să-mi spună şi nimic altceva. Din pricina aceasta şi limba lui românească suna mai răspicat, aşa cum o-nvăţasem eu în copilăria mea vorbindu-se-n părţile

Sighişoarei şi la Alba Iulia.

— Ascultă-mă bine. Îţi vorbesc aşa cum aş vorbi fiilor mei şi poate chiar altfel decât lor. Pentru că ei sunt mai mult legaţi de regatul ungurilor pe care eu îl guvernez astăzi. Cu armata mea îl guvernez, plătită de mine, din ce-mi aduce mie Transilvania, că asta îmi este moşia. Eu am ajuns acum a apăra interesele întregii creştinătăţi, şi tot de la această creştinătate întreagă a-mi afla dezamăgirile. De asta am fost în Valahia şi am vrut să pun domn prieten mie acolo, de asta am venit în Moldova, l-am ajutat pe Bogdan şi vreau să-l am domn prieten mie aici. Pentru că, dacă va încerca să mă răpună cineva, eu aici am să vin, sau la Târgovişte am să caut sprijin. Fiindcă suntem de-un sânge şi ţara noastră una-i, chiar dacă o-mpart mai multe domnii. Eu, când l-a chemat sultanul pe tatăl tău, lăsând gol scaunul Ţării Româneşti, de asta am venit cu oaste şi l-am ocupat, şi-am pus locotenent al meu acolo; iar aici, în Moldova, la fel am făcut, punându-l să mă reprezinte pe comandantul meu Csupor, căruia oamenii i-au spus Ciubăr-vodă. De ce? Pentru că, atunci când toaţă Europa m-a numit „căpitan al românilor” a fost după ce în acea sfântă duminică de la începutul lui septembrie eu l-am bătut la râul Ialomiţa pe Sehabeddin care venise c-o armată de optzeci de mii. L-am bătut atât de rău, i-am luat cinci mii de cai şi cămile, i-am spulberat toată oastea, în aşa fel încât Murat al II-lea sultanul a stat trei zile îmbrăcat în negru fără să mănânce şi să bea nimic. Ce arătasem eu atunci lumii care nu-mi spunea altfel decât „capitaine des Walaques” că, prin luptă dârză, înaintarea otomană poate fi zădărnicită. Da, poate fi!…

Şi-ţi spun eu ţie, cel ce mă priveşti cu ochii aceia cruzi, ca de femeie frumoasă şi rea care nu crede-n nimic n-ai decât să nu crezi până ce nu te vei convinge. Mie mai degrabă-mi plac aliaţii care se conving greu, dar sigur, decât cei uşuratici, care mă şi vând a doua zi. Şi te-ntreb

eu pe tine, dară cine stă în faţa înaintării lor dacă nu noi? … Pe greci i-au cucerit, pe bulgari i-au făcut paşale, pe sârbi aidoma. Noi suntem cele trei principate care urmăm. Noi trebuie să ne şi apărăm, să şi arătăm lumii că se poate învinge. Mă înţelegi acum de c'e-am venit aici?… Pentru că aici îmi e inima, cum altfel nu poate fi inima transilvănenilor. Eu am ajuns guvernator la Buda. Pentru că ţara ungurească e drămuită şi sfâşiată. Şi din ea fac parte şi sârbi iar despotul Gheorghe Brancovici mă pizmuieşte că n-a ajuns el guvernator la Buda şi alţii de limbă nemţească, cum ar fi corniţele Cilii, care e duşmanul meu de moarte tot pentru stăpânirea regatului unguresc şi alţii, chiar unguri, care nu au atâta putere câtă avem noi străinii. Ca să-i domolesc pe toţi le-am adus cândva rege polonez, iar acum, după moartea lui la Vama, ei vor să se răzbune pe mine şi ce fac? Fac pace cu turcii, nemailăsându-mă să mă bat cu ei, obligându-mă să rămân înăuntrul regatului. Ce altceva ar putea să însemne asta decât ca pe duşmanul şi aşa destul de apropiat să ni-l aducem şi mai aproape?!… Iar pentru voi, pentru Moldova. Şi Ţara Românească, înseamnă vasalitatea, robia la sultan. Acolo, la Buda, cu ei, cei care mă urăsc, nu mă mai pot înţelege. A fost o vreme când aveam eu ultimul cuvânt. Acum ei, marii baroni, Garai, Cylaki, Lasonezi, Cilii, Brancovici, au făcut o ligă contra mea. În Dictă eu nu mai găsesc înţelegere. Aici, cu voi, trebuie să mă-nţeleg pentru că eu, Iancu de Hunedoara, orice pot fi sau nu fi, dar voievod al Transilvaniei voi rămâne! Transilvania ci nu mi-o pot lua. Şi de asta cu vreau s-o leg mai bine cu ţările voastre, după cum ne e neamul. Pentru că ei au venit în Transilvania după sare pentru vitele lor din Câmpia Panonică. Aşa că îi înţeleg foarte bine că n-are cum să le pese dacă voi veţi fi ocupaţi de turci. În vreme ce noi, care aici ne-am născut laolaltă, simţim laolaltă ameninţările de unde vin şi cum vin. Să ştii băiete: că ai stat şi tu pe-un

scaun domnesc câteva săptămâni, poate că nu-ţi spune prea mult, că ai stat în preajma tatălui tău câţiva ani, poate şi asta să te-ajute să mă-nţelegi să ştii, băiete, că eu de guvernări râvnite de alţii şi de tot ce se ţese în jurul meu la Buda pot ajunge sătul şi cu amar, aşa cum sunt acuma, dar de ştiut că trebuie să apăr, la acest colţ de lume, trei ţărişoare ce se trag din vechea Dacie, am să ştiu întotdeauna. Pentru că aici ne-am născut, aici am rezistat până acum, iar cel care va fi smuls să nu-şi poată alătura puterile celorlalţi, va cădea sub robia lor devenind paşalâc. Trebuie să luptăm ca să ne păstrăm fiinţa. Şi dacă noi, aici la Carpaţi, ne-o vom păstra, lumea întreagă scapă de ei. Sunt gândurile mele acum, la vârsta când pot spune că am văzut multe şi cu ele rămân până la mormânt. Şi, ca să-nţelegi bine cât de legat mă simt de voi, cum am fost atunci când papa a tras clopotele pentru mine cel care, în fruntea tuturor românilor, am răpus oastea lui Sahabeddin, eu, astăzi, cu Bogdan, am semnat un tratat prin care să ne dăm ajutor şi chiar azil unul altuia. Adică, dacă cei de la Buda, sau turcii sau şi ei şi turcii, ajungând la înţelegere, mă vor izgoni, eu, aici, să-mi găsesc adăpost cu armata mea de transilvăneni, şi de aici, făcând o armată de transilvăneni şi munteni şi moldoveni laolaltă, să mă duc să-mi recâştig scaunul.

Eu asta vreau şi asta ţi-am spus ţie pentru că aşa cum ai pricină să mă urăşti nu mai pot grăi cu tatăl tău.

Nu mi-a mai spus să vin la el. M-a lăsat cu gândurile astea pe care mi le-a semănat grijuliu, scoţându-şi sămânţa nu din vorbe, ci din adâncul inimii.

Obosit, cu adânci cute lăsate de facle pe obrazu-i neprietenos, stătea în faţa mea mare şi greu. Mai greu parcă de gândurile ce-i îmbătrâneau fiinţa ajunsă la vârsta când omul ştie tot şi poate judeca tot. Nu era obosit de drum sau de petrecere. Era obosit de tot ce purta cu sine, sub fruntea aceea mare şi lucitoare pe care, nu ştiu de ce,

dar cred că tot aşa o avusese şi Decebal. Clădită cu asemenea gânduri.

Nu i-am mai spus nicio vorbă. Nici măcar că mă dureau înfruntările firii mele pornite. M-am aplecat pe mâna lui care avea ceva din mirosul săbiei şi i-am sărutat-o. Şi n-am mai gândit nimic de tata. Simţeam că-l chinuie. Poate că nu amintirea lui, ci lămurirea pe care mi-o desluşise sincer.

Apoi am ieşit printre străji, în noaptea aspră de ger moldav pe care-l respiră pădurile semeţe, cu gândul mereu la cel la care aveam să mă duc. Pentru că, în inima mea, mi-l şi alesesem domn şi învăţător. Şi mi-a fost. Vreme de şase ani, până ce s-a săvârşit ca un erou la Belgrad.

XV

DOCUMENTE LĂMURITOARE: TRATATELE DE ALIANŢĂ ROMAN. 1450 FEVRUARIE 11 Bogdan Yoevod scrie lui îaneu de Huneadia, guvernatorul Ungariei, făgăduindiî-şi ocrotire unul altuia-

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Bogdan Voevod Domn Ţării Moldovei, facem cunoscut şi cu această carte a noastră tuturor, cari vor căta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, când îi va fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit iubitului nostru părinte, lui lanăş de Hunidia, guvernator al întregei Ţări a Crăiei şi altor, ca să-i fim lui în chip de fiu, cât viaţa noastră, şi el şi Domnia sa asemenea să ne fie nouă părinte şi orice îi va fi de trebuinţă din partea noastră, noi să stăm pe lângă Domnia sa şi cu căpeteniile noastre şi cu toate ostile şi cu tot sfatul cel bun al nostru, pentru bunul Domniei sale şi să fim tuturor prietenilor Domniei sale prieteni, iar duşmanilor

Domniei sale duşmani şi asemenea Ţara Domniei mele şi cu Ţara Domniei sale să fie în una. Şi solilor şi neguţătorilor şi tuturor oamenilor buni să fie Ţara Domniei mele deschisă şi slobodă şi de bunăvoie cu tot dreptul, iar iubitul nostru părinte să ne ocrotească sub mâna sa şi să

ne apere de orice duşmani ai noştri. Iar noi să nu avem a ne căuta un alt părinte mai bun nicăieri, decât pe iubitul nostru părinte Huniade Ianăş, marele guvernator, nici într-o altă parte aiurea, decât să avem nedăjde în Dumnezeu cel de sus şi în iubitul nostru părinte. Şi asemenea, ceia ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întâmpla părintelui nostru vreo nevoie, Ţara noastră să fie deschisă Domniei sale şi averilor Domniei sale şi cu boierii săi şi cu toate ostile Domniei sale, de bunăvoie şi fără zăbavă să intre şi de bunăvoie să iasă şi cu toţi boierii săi şi cu averile. Şi asemenea, ceia ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întâmpla vre-o nenorocire, să ne fie nouă deschisă şi de bunăvoie a intra în Ţara părintelui nostru, Hunead Ianăş, şi cu toate averile noastre şi cu toţi boierii şi iarăşi slobod şi de bunăvoie să ieşim şi cu toate slugile noastre.

Toate cele de mai sus le făgăduim iubitului nostru părinte să le ţinem şi să le înplinim după zapisul nostru şi cât viaţa noastră, pe cinstea noastră şi pe credinţa creştinească.

Şi la aceasta este credinţa mai sus scrisului, Domniei mele, Bogdan Voevod, şi credinţa iubitului meu fiu, Ştefan Voevod, şi credinţa boierilor noştri, credinţa lui pan Duma Braevici, credinţa lui pan Oană Julici, credinţa panului Braţul, credinţa panului Coste Orâş, credinţa panului Ivan Balcean, credinţa panului Dragomir vornic, credinţa panului Ilie fost logofăt, credinţa panului Oţel vornic, credinţa panului Danciul pârcălab, credinţa panului Lazea, credinţa panului Costea Danovici, credinţa panului Tador Vascan, credinţa panului Tador Moicescul, credinţa panului Sârbul, credinţa panului Stanciul comis şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveni mari şi mici.

Iar spre mai mare tărie a acestor toate mai sus scrise, am atârnat pecetea noastră către această carte a noastră.

A scris Mihail pisar, în Roman, în anul 6958 Fevruarie

11.”

***

Suceava. 1450 Iulie 5.

Bogdan Voevod scrie lui Iancu Voevod de Huneadia, ca să-l ocrotească contra duşmanilor

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Bogdan Voevod, Domnul Ţării Moldovei, facem cunoscut şi cu această carte a noastră tuturor cari vor căuta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, oricui îi va fi de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit iubitului nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod de Huneadia, Guvernator al întregei Crăimi a Ungariei şi altora, ca să ne fie nouă Domnia sa părinte şi Domn, iar noi să fim Domniei sale în loc de fiu şi de slugă şi cât va fi viaţa noastră, iar el, Domnia sa, asemenea să fie nouă iubit părinte şi Domn, cât va fi viaţa noastră şi dacă îi va fi trebuinţă Domniei sale de Noi, Noi să stăm pe lângă Domnia sa şi cu căpeteniile noastre şi cu boierii noştri şi cu toată Ţara noastră şi cu ostile noastre şi cu tot sfatul nostru cel bun, pentru bunul Domniei sale, ca şi pentru al Domniei mele şi să slujim Domniei sale cu credinţă şi Coroanei Ungureşti. Şi să primim şi să fim prieten prietenilor Domniei sale şi duşman duşmanilor Domniei sale şi asemenea Ţara Domniei mele şi cu Ţara Domniei sale să fie ca una. Şi solilor şi neguţătorilor şi tuturor oamenilor buni să le fie ţara noastră deschisă şi slobodă şi de bună voie solilor Domniei sale şi neguţătorilor şi tuturor oamenilor buni, cu tot dreptul. Şi sântem sub mâna Domniei sale, iar Domnia sa ne va apăra sub mâna Domniei sale şi ne va feri de duşmanii noştri, iar

Noi asemenea să nu ne căutăm pe alt părinte şi Domn mai bun decât pe Domnia sa. Şi să ne fie ocrotitor Domnia sa nouă din toate părţile, asemenea şi Ţării noastre. Şi dacă s’ar întâmpla, Doamne, aceasta, ^ să nu dai, vreo împresurare din partea duşmanilor noştri, să fim alungaţi din Ţara noastră în Ţara părintelui şi a Domnului

Ianăş Voevod, în Ungaria sau la orice margine de Ţară sau prin oraşe, Ţara Domniei sale să fie deschisă a intra şi a petrece cu toţi boierii noştri şi cu toate slugile şi averile şi să rămânem în Ţara iubitului nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, cât ne va fi nevoie. Iar când se va întâmpla, Dumnezeu să ne dea aceasta, să ne întoarcem în moşia noastră, asemenea să mergem de bună voie şi slobod şi cu ajutorul Domniei sale, ce ni-l va da iubitul nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, ca să dobândim moşia noastră. Şi asemenea când s-ar întâmpla vreo nevoie, Doamne, aceasta să n-o dai, iubitului nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, ţara noastră să fie deschisă Domniei sale şi boierilor săi şi slugilor şi averilor lui şi să petreacă în moşia noastră, până când îi va fi voia Domniei sale. Iar când, milostivul Dumnezeu şi vremea să ne dea aceasta, părintele şi Domnul nostru, Ianăş Voevod, va dori să meargă să-şi dobândească Ţara Domniei sale, Crăiea Ungurească, Noi să avem a merge înşine cu viaţa noastră şi cu ostile noastre, ce milostivul Dumnezeu ni le-a dat, să avem a merge cu iubitul nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, şi să stăm pe lângă Domnia sa cu oştile noastre. Şi deasemenea noi să nu avem nici decum să dobândim cu sabia Chilia, fără voia părintelui nostru şi Domn, Ianăş Voevod, cât vom fi în viaţă.

Toată aceasta mai sus scrisă făgăduim să o ţinem şi să o împlinim iubitului nostru părinte şi Domn, Ianăş Voevod, după această carte a noastră şi zapis, pe cinstea şi pe credinţa creştinească, cum se cade în această lume.

Şi la acesta este credinţa Domniei noastre mai sus scris, Noi Bogdan Voevod, şi credinţa tuturor boierilor noştri şi mari şi mici.

Îar spre mai mare întăritură acestei toate mai sus scrise, am atârnat pecetea noastră către această carte a noastră.

Scrisă în Suceava, în anul 6958 luna iulie 5 zile”.

XVI

M-aş fi dus la Iancu, dar dintr-o dată primăvara a început sub ameninţarea polonilor împotriva tatălui tău. Şi am rămas cu el şi cu tine în codrii aceia frumoşi ai Ţării de jos, pe care atunci îmi dădeam seama cât de mult îi dorisem şi, de atunci, mi-au rămas ca loc drag de adunat oastea şi de atras duşmanul.

Îţi aduci aminte ce spunea Bogdan-vodă purtându-se prin lumina lui verzui-aurie?... „Noi, oştile mici, când ne strângem în codru, parcă ne numărăm mai mulţi, că nu mai ştii care-i oşteanul şi care-i buşteanul.44

Zâmbea subţire; zâmbetul vostru hâtru de bărbaţi vânjoşi şi scunzi, puşi tot într-atâta şi pe şagă şi pe faptă. Zâmbea hâtru între noi doi, mânându-ne caii pe covor de muşchi şi frunze, pe sub ramurile aspre ale stejarilor luminate pieziş de razele soarelui care închipuiau acolo, cu lumină, frunză, umbre şi ramuri, minunate castele. Şi ne povăţuia răbdător:

— Noi, ţări mici, mereu ameninţate de cei mari şi puternici, avem nevoie a-i birui prin deşteptăciune, prin vitejia îndrăcită şi şireată pe care o avea tatăl tău Vlad Dracul despre care toţi spuneau că e vestit prin pricepere şi înţelepciune şi că cei cinsprezece mii de călăreţi ai lui sunt dintre cei mai de neînvins din lume. De la el şi de la înaintaşii mei am învăţat un lucru: noi să apărăm ţara şi ţara să ne apere pe noi.

Ne-a privit pătrunzător, arătându-ne din sprâncene pădurea pe care armata lui de răzeşi o lucra pentru luptă:

— Îi vedeţi, ei mă iubesc, chiar dacă boierii cei mari ba. Iar eu, în codru, de ei am nevoie; să-l muncească pe duşman aşa cum îşi muncesc brazda şi braniştea.

Era un om voios şi priceput în luptă, unde parcă tot cu voioşie pornea. Acum, când mă gândesc bine, mă-ntreb: oare tu ai ajuns să-i semeni?... Oare tot aşa ca el te lupţi voios între moldovenii tăi de la ţară care pocnesc la capete

de duşmani spunând snoave?…

Se vedea foarte mândru de oştenii săi inimoşi, viteji şi simpli:

— Boierii cei mari stau la Suceava şi mi se-nrpotrivesc, spunea el bucuros, văzând întregul codru plin de oşteni cu cai ţărăneşti, mici şi ageri, şi-i flutura un zâmbet ambiţios, de încăpăţânare adâncă: Da’ cu mine-i toată ţara!… Boierii cei mari uneltesc să vină să mă-nfrângă, că le place mai mult să aibă în scaun un copil, să-şi împartă ei ţara!… Da’ ţara-i cu mine, ia uite-o! Băieţii mei, să ştiţi, câtă vreme o să fie domnul la mâna boierilor săi, hiclenia o să stea în scaun, şi nu domnul!

Îţi aminteşti de vorbele astea, Ştefane? Cum ni le spunea omul acela care ţi-a fost tată, treeându-şi sub priviri călăreţii şi pedestraşii, în ziua aceea de vară târzie, cu lumină pârguită, acolo, în poiana largă dintre Codrii Vasluiului?…

Şi cum i-a mai bătut apoi pe poloni. Şi pe toţi boierii care-i aduseseră pe poloni împotriva lui!… Frumoasă luptă!… De la el am învăţat că oastea ţării, chiar dacă n-a deprins undeva meşteşugul armelor, când simte că duşmanul vrea s-o robească, e de zece ori mai folositoare decât o armată de nobili.

Cum am ieşit noi din codru în faptul dimineţii şi-am împânzit deodată tot câmpul în goana iute a cailor! Şi ce luptă s-a dat! Muncită! Până-n faptul serii, când ne-a-nghiţit codrul înapoi. Acum, după ce-am trecut prin atâtea bătălii, după ce am ajuns să ştiu eu prea bine cum se ţine şi cum se mânuie o armată, şi tot, când mă gândesc la luptă, la mâna sigură prin care puzderia aceea de oameni trebuie să fie ca unu], tot la bătălia aceea din văile Crasnei mă gândesc.

9*

Poate pentru c-a fost prima mea luptă adevărată, cu două armate puse faţă-n faţă, cu încleştare cruntă, pe

întinsul de lumină al unei zile întregi.

A doua zi eram altfel; parcă mai bărbat; parcă de-abia aşteptam o nouă luptă. Şi pe tine te simţeam altfel. Te simţeam ca pe cel care-mi stătuseşi alături şi loviseşi cu sete, ca şi mine, şi, fără vorbe, tăindu-ne drum zdravăn prin gloata de duşmani, având sufletul sigur că-mi stă om de nădejde alături. Îţi aminteşti cum ne-am îmbrăcat a doua zi şi-am ieşit din cort?... Parcă ne-aştepta o nouă luptă pe care eram siguri c-o s-o câştigăm. Nimic nu ne mai stătea în cale. Aveam douăzeci de ani, ne-ncercasem săbiile o zi întreagă, văzându-le că ţin, şi acum eram pregătiţi s-o ducem într-o luptă toată viaţa. Văzusem cum e, şi văzusem că se poate ieşi învingător. Să ştii că eu intru de atunci în orice bătălie gândindu-mă la ziua aceea, la frigurile, nu de teamă, ci la frigurile de-a începe odată, de-a intra odată într-o luptă adevărată pe care le aveam în zori, şi la liniştea atotcuprinzătoare cu care ieşeam din ea, la asfinţit. Mai sigur parcă, şi văzându-mă cu alţi ochi, cu totul alţi ochi decât până atunci. Ştergându-mi sabia ca pe o unealtă cu care făcusem treaba pe care o aveam de făcut dintotdeauna şi de-abia aşteptând tabăra ca să cad pe blana de urs, într-un somn adine şi liniştit, ca de om care şi-a făcut datoria. Nici nu mă mai gândeam la bătălie, nu o mai vedeam şi nu mi-o mai aminteam. Nici sabia, nici ameninţările, nici năvala cailor, nici chipurile chinuite ale duşmanilor căzuţi, nici marea plăcere de a lovi cu sabia, de a sfârteca, nici vaietele, nici strigătele, nici mirosul sângelui. Era totul doar ca o simţire că făcusem treabă bună. O simţire care mă învăluia, mă liniştea şi mă făcea să simt că am un rost.

Şi tu, Ştefane, ştiu prea bine, la fel simţeai. Te-am văzut în faptul zilei: tot încercai chinga calului şi şaua de deasupra ei. Şi frâiele... Vedeai că totul stă bine, şi iar le încercai. Iar, când nu făceai asta, ţineai mâna pe minerul săbiei. Ca şi cum ai fi vrut S-o ştii mereu acolo. Ţi-am spus

ceva, iar tu mi-ai răspuns cu totul altfel. Ţi-ai răspuns gândurilor tale, întrebărilor tale.

De fapt, îţi arătasem pumnalul luat din zestrea Muşatinilor, pe care tu mi-l încinseseşi cu opt ani în urmă, sub bolta de cărămidă a Târgovişteiy când eu plecam în surghiun. Îl aveam la mine şi mi-l pusesem ca un talisman. Şi voiam ca să ţi-l arăt, tocmai ca să găsesc ceva să-mi umplu timpul care mă fierbea şi pe mine.

— O să-i batem; o să-i alungăm!… mi-ai răspuns tu cu gândurile tale…

Seara, când te-am văzut, te-am întrebat dacă eşti atins undeva, dacă ai vreo rană. Ai vrut să-mi răspunzi, în codrul aspru unde se mişcau încet oştenii şoptind, ca şi cum ar fi sorbit fiecare din taina acelui ceas de uşurare. Dar tot gândurile tale, cele pe care le aveai tu, înlăuntrul tău, ţi-au fost mai aproape de gură:

— Ai văzut? I-am răpus!… mi-ai spus plin de fapta aceasta care-ţi umplea şi gândurile, şi făptura, cu glas încet, ca şi cum n-ai fi vrut s-o ştie şi alţii.

Te-am îmbrăţişat atunci. Eu. Eu, cel aspru şi lipsit de slăbiciuni sufleteşti. Eu, cel crunt, a cărui inimă nu se moaie. Da, Ştefane, tu ai fost singurul om faţă de care m-am lăsat slab şi duios. Şi nu numai o dată. Faţă de tine, simt şi eu acel dulce fior al frăţiei, al unei copilării de aur cu gânduri bune şi nevinovate peripeţii. Mi-a spus mie un grec bătrân, un fel de paznic sau, mai degrabă, prizonier la Egrigoz, că orice om, oricât de tare şi de aspru vrea să fie, tot are-n suflet o picătură de miere, care-l moaie. Află aşadar că, la mine, picătura asta de miere pentru tine-i, orice mi-ai face!…

M-am întrebat multă vreme de ce. De ce-am venit năvală împotriva ta, spre Chilia, şi de ce, în sufletul meu nespus nimănui, am fost bucuros că ghiuleaua aceea ţi-a lovit glezna? Am fost bucuros. Pentru că eu ţi-aş fi lovit grumazul. Cu sabia. Şi nu ţi-ar mai fi rămas capul pe

umeri.

Târziu, când mi-am dat seama de ce eram bucuros, am văzut că nu pentru tine o simţeam. Ci pentru mine: pentru că mi-a rămas în viaţă prietenul. Pentru că aveam şi eu pe lumea asta un prieten.

Acum, amintindu-mi de Crasna, de botezul luptei pe care l-am primit amândoi acolo, sub braţul vânjos şi grijuliu, ca o aripă de vultur peste pui, al tatălui tău, aflu şi răspunsul picăturii de miere din inima mea, singura picătură de miere a inimii mele, care se tot scurge către tine. Sunt la mijloc gândurile mari care-mi aprinseseră sângele trudit de lupta biruitoare.

Era, pentru mine, ca o beţie. Acele zile de după luptă când urcam victorioşi pe drumul mare al Şiretului şi oamenii ne ieşeau în cale cu feţe luminate, aducându-ne fructele toamnei în semn de dragoste şi de credinţă pentru Bogdan-vodă. Iar satele acelea mărunte, cu case mici şi albe răsfirate pe costişele Moldovei, printre brănişti şi livezi, aduceau într-adevăr tihna vieţii dintotdeauna, pe care o poate simţi deplin numai soldatul ieşit teafăr din bătălie. Lunecau lungi stoluri de păsări călătoare deasupra noastră, pe cerul albastru de deasupra câmpurilor negre şi pădurilor verzi, de-tm verde bătrân, încercat acum de viaţa trecătoare a frunzei prin primăvară, vară şi toamnă. În marginile satelor ieşeau ţăranii cu preoţii lor în întâmpinarea noastră, iar, pe la răscruci, cu căciulile-n mâini şi arcurile la spinare, bărbaţii din oastea de ţară care ajungeau în dreptul caselor lor veneau să sărute pulpana domnului, mulţumindu-i că i-a luat în luptă alături de el şi jurându-i credinţă la chemările lui viitoare.

Cu inima înălţată de tot ce trăisem, mi-am spus şi eu gândurile în legătură cu lupta la care luasem parte. Iar tu te-ai mirat. De-abia atunci pricepeai că trăisem ca şi tine frigurile primei înfruntări.

— Dar lupta cu Vladislav, când te-ai suit şi când te-ai

dat jos din scaun?…

— Aia n-a fost luptă, ţi-am răspuns eu. M-au adus trei sute de ieniceri, m-au pus în scaunul de unde el lipsea fiind în Serbia la război, iar când a venit, m-a spulberat şi am fugit. Altfel am să-mi iau eu scaunul acesta!…

— Crezi c-ai să-l mai iei?

— Cred. Şi am în minte chiar planuri: cu armata mea, cu armata asta moldovenească, cu armata lui lancu. Aşa cum spunea el.

— Cu toate vrei să te ajuţi ca să iei domnia?

— Nu; astea-s gânduri pentru după aceea.

— Dar dacă te spulberă iarăşi careva, într-o luptă cum ai avut-o cu Vladislav?

— Aia n-a fost luptă, n-a fost bătălie, a fost cel mult o bătaie. Iar eu nu comandam armata mea. Ci o armată de turci care erau mai degrabă paznici ai mei, decât ajutoare. Ei mă păzeau pe mine să nu fug, înţelegi?…

— Şi tot ai fugit.

— Tot.

— Ţi-e chiar atât de silă de ei?…

— În jurul sultanului mişună o lume ca păduchii. Numai să sugă de la alţii aşteaptă. Totul se scaldă-n trândăvie şi-n aur furat. Oamenii nu sunt oameni. Cine te priveşte, ştii că preţuieşte cam ce-ţi poate lua sau cât poate lua pe tine, cu totul, dacă te vinde sclav. Au adus, din întinsurile alea de unde-au venit, o gândire barbară şi apucătoare. Ochii lor n-au niciodată lumina încrederii în altcineva. De ce crezi că eu m-am făcut închis şi rău?… Dac-am trăit printre ei!… Pentru că n-am vrut să mă molipsesc, aşa cum s-au molipsit alţii. Toată omenirea se poate molipsi de gândirea asta. Fiindcă e mai uşor să furi un lucru decât să-l faci!…

— Şi ce ai de gând să faci?… m-ai întrebat atunci. Ne lăsasem în voia cailor care, în mijlocul oştirii, ne tot duceau printre colinele împădurite de sub poalele

Neamţului.

— Ce spunea lancu!… ţi-am răspuns eu cu fruntea sus. I-am văzut pe oamenii ăştia cum luptă. Sunt aprigi şi iuţi şi neclintiţi în credinţa lor. Ia gândeşte-te dacă am face o armată mare din ei: Valahi, Moldoveni, Transilvăneni. O singură armată!… Ca să punem stavilă. Să nu ne ocupe aceia cu năravurile lor care şi aşa au spurcat lumea. O armată mare, care s-ar lupta cu îndârjire!…

Nu mi-ai răspuns. Îţi priveai de pe înălţimea calului alb ţara, şi se părea că ai altfel de gânduri. Nu mi-ai răspuns atunci, Ştefane, ştiu bine că nu mi-ai răspuns, eu toate că oastea tu ai trimis-o de multe ori în ajutorul ţării mele. Iar eu visam cum voi ajunge odată să leg oştirea mea de a ta, şi să-mi răzbun toată copilăria furată la Poartă. Erai omul în legătură cu care puteam crede cinstit ce voiam.

De asta, gândesc eu, când mi-amintesc de tine, inima mea simte că are în ea şi picătura aceea de miere.

Mi-ai răspuns de-abia un an mai târziu, după ce, la Reuseni, în plină petrecere, capul tatălui tău a fost despicat de trup prin mâna lui Harnazan, ce i se pretindea frate spunându-şi Petru Aron…

Vine peste noi blestemul năravurilor Porţii, asta este!

Ne omorâm fraţi între fraţi pentru a lua puterea. Şi dacă încă nu ne-au cotropit cu arma, aşa cum au cotropit Ţarigradul, stingând lumina lumii noastre vechi şi înţelepte, cu blestemele orânduirii netrebnice pe care o dau ei vieţii ne-au biruit.

Ne-au biruit şi ne sufocă, Ştefane, aşa cum au făcut-o cu Ţarigradul.

XVII

DOCUMENTE LĂMURITOARE: PLÂNGEREA ŢARIGRADULUI… pe care o face Ducas în a sa „Istorie turco-bizantină”

„… O Ţarigrad, o Ţarigrad, cap al tuturor oraşelor. O

Ţarigrad, o Ţarigrad, centrul a celor patru părţi ale lumii! O Ţarigrad, o Ţarigrad, fala creştinilor şi moartea barbarilor. O Ţarigrad, o Ţarigrad, al doilea rai sădit spre apus cu pomi de tot felul înăuntrul său încărcaţi de roade spirituale.

Unde-ţi e frumuseţea raiule? Unde-ţi e înviorarea binefăcătoare de trup şi suflet, a darurilor spirituale? Unde-s trupurile apostolilor Domnului meui de mult sădite în raiul mereu înflorit, având în mijlocul lor veşmântul de purpură, lancea, buretele, trestia, pe care sărutându-le, credeam că-l vedem pe cel răstignit pe cruce? Unde-s moaştele cuvioşilor? Unde-s ale martirilor! Unde-s ale marelui Constantin şi trupurile celorlalţi împăraţi? Străzile, foişoarele, răscrucile drumurilor, ogoarele, îngrădirile viilor, toate pline şi iar pline de moaşte sfinte, trupuri ale celor de neam mare, trupuri ale celor de neam mic schimnici şi schimnice. O, ce osândă! „Rămăşiţele pământeşti ale robilor tăi, doamne, le-au pus de mâncare păsărilor cerului, trupurile cuvioşilor tăi fiarelor pământului împrejurul noului Sion, şi nu era nimeni care să-i îngroape”.

O, biserică, o cerule pe pământ, o altar ceresc, o dumnezeieşti şi sfinte lăcaşuri, o tu frumuseţe între biserici, o sfinte cărţi şi cuvinte ale lui dumnezeu, o legi vechi şi nouă, o table scrise cu degetul lui dumnezeu, o evanghelii grăite de gura lui dumnezeu, o ştiinţi dumnezeieşti ale îngerilor purtători de trup, o învăţături ale oamenilor purtători de spirit sfânt, o îndrumări ale eroilor semizei, o stat, popor şi armată, fără sfârşit mai înainte, acum însă dispărut ca o corabie ce se îneacă în drumul ei pe mare, o case şi palate de tot felul şi voi, sfinte ziduri, astăzi vă chem pe toate şi plâng dimpreună ca şi când aţi fi însufleţite, având pe profetul Ieremia conducător al jalnicei cântări.

„Cum a rămas singură cetatea cea cu multe popoare?

A ajuns ca o văduvă, ea îmbelşugată între neamuri: doamnă între ţări, a ajuns birnică. Plângând a plâns noaptea şi lacrimile ei pe obrajii ei şi nu este nimeni cine s-o mângâie din toţi câţi o iubeau pe dânsa. Toţi care îi erau prieteni şi-au călcat euvântul faţă de ea, i s-au prefăcut în vrăjmaşi. S-a aşezat printre păgâni, n-a găsit odihnire. Toţi prigonitorii ei au prins-o în mijlocul asupririlor. Străzile oraşului jelesc, că nu mai e cine să meargă la serbare. Toate porţile *ej* au fost stricate. Preoţii ei suspină adâne, fecioarele ei sunt târâte şi ea însăşi amărâtă în sinea ei. Asupritorii ei i s-au suit în cap şi duşmanii ei sunt cu voie bună, pentru că domnul a umilit-o pe dânsa pentru mulţimea fărădelegilor ei. Copiii ei au luat calea robiei în faţa asupritorului. Şi s-a dus de la fiica Sionului toată podoaba ei. Marii ei dregători au ajuns ca berbecii ce nu găsesc păşune şi mergeau fără nicio putere din faţa prigonitorului. Duşmanii ei priveau şi au râs de bejenirea ei. A păcătuit din greu Ierusalimul; de aceea a ajuns să se clatine”.

„Vrăjmaşul şi-a întins mâna asupra tuturor lucrurilor scumpe ei, căci a văzut intrând în locaşul sfânt al ei neamuri păgâne, despre care i-ai poruncit să nu intre în biserica ta. Tot poporul ei suspină adâne, căutând pâine. Toate cele scumpe ale ei le-a dat pentru demâncare, ca să-şi ţină sufletul. Vezi, doamne, şi uite-te! Toţi care treceţi în cale, uitaţi-vă şi vedeţi dacă este durere ca durerea mea ce m-a încercat pe mine. Dintru înălţimea lui a trimis foc întru oasele mele şi l-a adus asupra mea. Cursă a întins picioarelor mele; înapoi m-a întornat. M-a dat să fiu nimicită, toată ziua să sufăr de durere44.

„A ridicat din mijlocul meu domnul pe toţi cei tari ai mei; şi a adus asupra mea vreme să zdrobească pe cei aleşi ai mei. A strivit-o ca în teasc pe fecioara, fata lui Iuda. Pentru acestea plâng eu. Feciorii mei au fost nimiciţi pentru că duşmanului i s-a dat puterea44.

„Drept este domnul, pentrucă am amărât gura lui. Ascultaţi toate popoarele şi vedeţi durerea mea; fecioarele mele şi junii mei au luat drumul robiei mele. Am chemat pe cei ce m-au iubit, dar ei m-au înşelat; preoţii mei şi bătrânii mei au pierit în cetate”.

„Ascultaţi suspinul meu44.

„Ca un duşman s-a făcut domnul şi a smuls ca un butuc de vie cortul lui, sărbătoarea lui a stricat-o. Să fie uitate, a făcut domnul, sărbătoare şi sâmbătă în cetate şi întru pornirea lui a urgisit pe împărat şi preot. A îndepărtat domnul de la dânsul jertfelnicul lui, s-a lepădat de sfântul lui locaş. A sfărâmat întru mâna lui zidul turnurilor ei. Glas de război a ridicat

În casa domnului ca un psalm al leviţilor în zi de sărbătoare”.

„Vezi, doamne, şi te uită pe cine ai încercat aşa. Copiii au fost ucişi de la sânul maicii. Dacă vor ucide în locaşul sfânt al domnului preot şi profet?! Au adormit în pământul pribegiei tânăr şi bătrân; fecioarele şi junii mei au luat calea robiei”.

„A împlinit domnul mânia lui, a vărsat mânia urgiei lui; şi a aprins foc în cetate şi a mistuit temeliile ei”.

„Adu-ţi aminte, doamne, ce ni s-a întâmplat nouă. Priveşte şi vezi ocara noastră. Moştenirea noastră a căzut în mâinile celor din altă ţară, casele noastre în mâini străine. Orfani am ajuns, ca şi când n-am avea tată, mamele noastre ca nişte văduve”.

„Prigoniţi am fost, am muncit, odihnă n-am avut”.

„Părinţii noştri au greşit şi nu mai sunt; şi noi am suferit pedeapsa fărădelegilor lor. Robi au pus stăpânire pe noi; nimeni nu este care să ne scoată din mâinile lor”.

„Pielea noastră s-a ars ca în cuptor, s-a sbârcit în faţa foametei ce bântuia”.

„Cei aleşi au învârtit la râşniţă şi tineri au fost răstigniţi pe lemne. Bătrânî au lipsit de la poartă şi cei

aleşi au încetat cu psalmii lor. S-a topit bucuria inimii noastre, jocul nostru sna întors în jale, a căzut cununa de pe capul nostru. Vai de noi, că am păcătuit! Dinspre acestea inima noastră s-a umplut de durere; ochii noştri s-au întunecat. În Noul Sion, pentru că a fost risipit, vulpile cutreieră prin el. Tu, doamne, stai de-a pururi în casa ta, tronul tău din neam în neam. De ce întru prigonire ai uitat de noi, ne-ai părăsit întru lungimea zilelor?! Întoarce-ne, doamne, pe noi către tine şi ne vom întoarce; şi să se înnoiască ziua noastră ca şi mai înainte! Pentru că, respins fiind, ne-ai respins, te-ai mâniat asupra noastră prea cumplit14.

Aceste plângeri şi tânguiri ale lui Ieremie, cu care s-a tânguit la cucerirea vechiului Ierusalim, cred că şi cu privire la noul Ierusalim, spiritul bine i-a indicat Profetului.

Care limbă va fi aşadar în stare să spună şi să grăiască despre nenorocirea ce s-a întâmplat în Constantinopole şi despre groaznica robire şi amara strămutare ce a suferit-o, nu de la Ierusalim la Babilon sau în Asiria, ci din Constantinopole în Siria, Egipt, în Armenia, Persia, în Arabia, Africa, în Italia, Asia Mică şi în celelalte ţări, risipiţi. Şi în alte locuri, schimbaţi dintr-o limbă într-alta şi de la credinţă în necredinţă şi de la dumnezeieştile scripturi la scrieri nebune.

Infioară-te, soare; şi tu, pământule, oftează, că dumnezeu, dreptul judecător a părăsit cu totul neamul nostru pentru păcatele noastre. Nu suntem vrednici să ridicăm ochii la cer, ci numai plecaţi şi cu faţa în pământ să strigăm: „Drept eşti doamne, dreaptă e judecata ta; am păcătuit, am făcut fărădelegi şi nedreptăţi mai mult ca toate neamurile. Şi toate câte le-ai adus asupra noastră, cu dreaptă şi bună judecată le-ai adus. Numai îndură-te de noi, doamne te rugăm”.

XVIII

A şa e obiceiul tău, Ştefane; acum ţi-l ştiu: să nu

răspunzi decât târziu, după ce rumegi şi rumegi un gând. Aşa e obiceiul tău şi la fel ai făcut, ani mai târziu, când ai venit la Târgovişte, în cetatea mea de scaun. Ţi-am spus un lucru atunci. Iar răspunsul, pe care-l aveai sub mustaţa ta subţire, mi l-ai dat deabia la Chilia, peste încă cinci ani!…

Eram domn atunci. Intrasem, la 23 august, anul 6964 după numărătoarea bizantină, 1456, după cea a Papei din Roma, în cetatea Târgovişte. Cu o zi înainte îl bătusem crunt pe Vladislav la Târgşor, răzbunând tăierea tatălui meu şi a fratelui meu Mircea, iar boierii se şi grăbiseră să-mi iasă în întâmpinare acolo unde eu am zidit o biserică şi să mi se închine. Am primit închinarea lor, pentru că aşa e obiceiul pământului, dar adevărata sărbătoare am simţit-o în inimă a două zi, când Târgovişte a m-a primit cu porţile deschise şi bucuria oamenilor ei, iar eu m-am suit pe scaunul tatălui meu, şi al tatălui tatălui meu, primind ungerea mitropolitului care a scos, din lăcriţa altarului acelei biserici de piatră şi cărămidă a copilăriei mele, chipul de aur cu mir domnesc. Este această zi de 23 foarte însemnată în istoria neamului meu. La un douăzeci şi trei, exact cu şaptezeci de ani mai înainte, s-a suit în scaun moşul meu Mireea cel Bătrân; tot la un douăzeci şi trei, cu cincizeci şi şase de ani în urmă, s-a aşezat în scaunul Moldovei moşul meu şi al tău, Alexandru cel Bun; la douăzeci şi trei august, cu unsprezece ani în urmă, tatăl meu cucerea de la turci cetatea Giurgiului, întărindu-şi astfel neatârnarea şi, tot la douăzeci şi trei august, cu doi ani în urmă, eu luptând alături de lancu de Hunedoara, am fost primii care i-am bătut pe turci după marea lor biruinţă asupra Constantinopolelui, le-am arătat că nu sunt de neînvins şi l-am luat prizonier pe Feruzbeg. E o zi însemnată şi cred în ea.

Atunci, primind ungerea şi urcându-mă în scaun, m-am gândit la tine, la ce ne juraserăm noi pe sângele tatălui tău. Învăţasem multe în armata lui lancu de Hunedoara şi,

toată vremea, trăisem cu visul de a ajunge puternic pe-o ţară din care să-mi făuresc armata aşa cum gândeam eu şi să pot întotdeauna s-o leg cu a Transilvaniei, cu a Moldovei, pentru că, fiind cu toţii de un neam şi de-o limbă, se vor înţelege bine, şi nu se vor trăda, şi nu se vor lovi unii pe alţii, mergând ca un singur suflet împotriva duşmanului.

Erau mari gândurile mele. Simţeam că nouă ne venea locul pe care-l avusese până acum marele Bizanţ în această parte a lumii, şi tare m-aş fi mândrit să-l şi meritătm.

Pentru că întreaga lume fusese zguduită de căderea Constantinopolelui şi eu am văzut pe feţele strâmbe ale boierilor mei lumina unei liniştiri când le-am spus că vreau să plătim cuminţi haraciul către Poartă. Le place cuminţenia; le place vânzarea ţării.

Mă uitam la ei, la chipurile lor tinere şi bătrâne, aspre sau smerite, viclene sau neîncrezătoare. Pe unii îi ştiam încă din copilărie, pe alţii, atunci îi vedeam prima oară; de numele tuturor ştiam ale lor şi ale înaintaşilor lor. Şi mi s-a părut că nu mai sunt aceiaşi. Pierduseră ceva, sau îşi adăugaseră ceva în felul lor de-a fi, în afara bărbilor şi hainelor scumpe, şi săbiilor. Ceva ce nu se poate cântări cu ochiul, ci pe care-l simte numai mintea. Asupra preacinstitelor lor feţe, căderea Constantinopolelui adusese ca un duh simţirea că trebuie să se pună bine cu turcul. Era simţirea lor din totdeauna de-a se pune bine cu cei tari, de-a se întoarce de la cei slabi şi de a-şi face astfel viaţa mai zemoasă, mai moale şi mai sigură.

N-am să uit chipurile lor de vază, înşirate în faţa mea ca ale sfinţilor pe un zid de biserică atunci când în clătinarea flăcării candelelor ţi se pare că şi ele se clatină, cum s-au luminat, ca la deschiderea unei uşi, atunci când le-am spus că vreau să mă păstrez credincios în plata haraciului.

I-am înţeles: nu mai erau aceiaşi, din anii copilăriei

mele, dar nici alţii nu erau. Numai că, faţă de vânturile care le clătinau altădată sufletul, altul mai mare semănase grija anilor acestora în socotelile lor: căderea Constantinopolelui. Simţeam cum îi copleşise acest vânt, cum îi făcuse să caute să i se supună. Ştiu: ei se vor mari şi, întotdeauna, îşi caută locul în armata învingătoare. Iar armata învingătoare a lumii era acum cea a lui Mahomed.

Pe ei i-a înspăimântat venirea mea în haine apusene, cu suită apuseană, respectând portul cavaleresc dintotdeauna al înaintaşilor mei. Era ca o sfidare la hainele orientale ce începuseră să pătrundă. Vedeam pe chipurile lor spaima luptelor şi pedepselor spre care aveam să-i trag, şi i-am judecat astfel mai multă vreme. Apoi am spus ceva despre prietenia mea cu sultanul. I-am văzut cât de bucuroşi erau, şi cum au început într-adevăr a se simţi mai în largul lor, şi a mă recunoaşte în adânoul sufletului drept domn al lor, atunci când le-am spus că eu îl cunosc bine pe

Mahomed, că am copilărit cu el la curtea tatălui său, că îi cunosc şi dregătorii şi obiceiurile lor şi tot oe ţine de bunele legături cu Poarta.

Au răsuflat parcă altfel şi feţele lor lungi sau rotunde s-au ridicat mai voios, mai îndrăzneţ deasupra caftanelor scumpe care-i îmbrăcaţi. Mi-au devenit mai apropiaţi, mai sinceri în viclenia lor, mai mieroşi. Atât de tare îşi pusese pecetea asupra gândirii lor, asupra vieţii lor, asupra instinctelor lor, căderea Constantinopolelui.

Era acelaşi lucru pe care-l văzusem şi la cei care l-au înfruntat şi, până la urmă, i-au luat puterea lui lancu de Hunedoara, şi acelaşi care, pesemne, se întâmpla în acei ani la multe curţi ale lumii.

Le încuviinţam nădejdile care ungeau acum obrajii lor îmbujoraţi de nădejdea prieteniei cu cel tare, şi le făceam placul povestindu-le despre prietenia mea cu Mahomed.

Şi, simţindu-i cum numai astfel mă recunosc domn, în

vreme ce le vorbeam, cătam cu ochii pe ferestre hotărând pierderea lor.

Atunci am trimis după tine, Ştefane!…

DOCUMENTE LA MURITOARE s Scrisoarea lui Vlad Voievod trimisă braşovenilor la anul 1456

„Dumneavoastră, fraţilor, prietenilor şi vecinilor! noştri cu adevărat iubiţi. Prin aceasta vă dăm ştire, cum v-am dat ştire şi mai înainte, că acum a venit la noi solul turcilor: să vă intre bine în minte şi să păstraţi cu tărie ce ne-am învoit mai înainte pentru frăţie şi pace bună: ce am zis atunci, acum şi totdeauna cu tragere de inimă a noastră şi bunăvoinţă vom ţinea statornic. Aşa precum ne ostenim şi lucrăm pentru ale noastre, aşa, şi mai mult, voim să ne ostenim şi să lucrăm pentru ale voastre. Iată acum a venit vremea şi ceasul pe care dinainte vi le-am spus: sarcini mari, aproape cu neputinţă de purtat, vreau să le puie Turcii pe umerii noştri şi să ne îngreuie. Nu pentru noi sau pentru ai noştri pun greutăţi aşa de mari, ci pentru voi şi ai voştri vreau Turcii aceia să facă şi să ne silească. Pentru că, în ce priveşte ale noastre, zău că uşor am putea face pace şi bună linişte, dar pentru voi şi ai voştri pacea cu acei Turci nu putem s-o facem, că ei caută cale să iasă şi să prade la voi prin ţara voastră; şi afară de aceasta ne mai silesc în multe cele a lucra împotriva credinţei catolice şi împotriva voastră. Însă voinţa noastră desăvârşită este a nu face nimic rău ’âmpotriva voastră, ci nu voim a ne despărţi de voi niciodată, voind, cum am spus şi v-am jurat, să fiu frate credincios şi prieten al vostru. De aceia am oprit aici pe solul turcesc până voiu da de ştire. Şi să vă gândiţi că, atunci când un om ori Domn e puternic şi tare, atunci poate face pacea cum vrea; dar, când e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui şi va face cu dânsul ce va voi. De aceia cu aceasta vă cerem de la fiecare din voi, cu dragoste, ca, la vederea acestora, îndată, pentru folosul nostru şi al vostru, fără zăbavă să ni trimiteţi ajutor 200 ori

100 ori 50 de oameni aleşi până Dumineca viitoare. Când vor vedea Turcii putere de la voi, vor fi mai moi, şi li vom spune că vin şi mai mulţi. Aşa că vom putea rândui după cuviinţă lucrurile noastre şi ale voastre până ce vom fi avut porunci de la dumnealui Craiul. Cum v-am zis mai sus, pentru binele, apărarea şi folosul alor voştri şi alor noştri cât puteţi mai iute grăbiţi, că, martur mi-e Dumnezeu, ne gândim mai mult la binele şi statornicia voastră decât la ale noastre. Şi voi gândiţi-vă bine ce ni poate cădea nouă şi alor noştri spre cinste şi folos, că poate sânt unii cari se gândesc rău asupră-mi şi lucrează nedrept. Unora ca acelora duşmani să li fiţi, cum li sântem noi duşmanilor noştri; să li faceţi cum facem noi acum pentru voi. Târgovişte, Vineri după SântăMaria Mică (10 Septemvre), anul Domnului 1456. Vlad-Vodă al Ţerii-Româneşti, şi herţec de Făgăraş, fratele şi prietenul vostru întru toate.”

XIX

Şi atunci, în iarna aceea târzie care s-a năpustit cu nămeţi groşi peste babele lui Martie, tu ai venit la mine, Ştefane.

Pe zăpada albă, zidurile de cărămidă ale Târgovişte sângerau frumos, ca-n ajunurile de Crăciun ale copilăriei noastre.

Te-am văzut pe fereastră: ai intrat pe sub boltă însoţit de cei câţiva oameni ai tăi şi de mica suită de zece călăreţi pe cai albi ou valtrapuri roşii pe care ţi-am trimis-o în întâmpinare. Caii păreau de abur, crescând parcă din zăpadă, pierzându-se în ea şi rămânându-le doar ochii negri, căpestrele şi fuioarele ce le ieşeau frumos pe nări. Iar oştenii cui căciuli ţuguiate şi suliţi ridicându-şi vârfurile păreau că plutesc negri în hainele lor, pe valtrapurile roşii, deasupra aburului alb al iernii. Printre ei, mărunt şi zdravăn, tu: începuseşi să semeni cu Bogdan-Vodă.

Da, aveai vâna lui în mişcările iuţi ale trupului scund şi zdravăn am văzut când ai descălecat; şi sub mustaţa

sucită subţire, aveai obrazul lui sănătos şi roşu, pe care zâmbetul se deschidea atât de liniştit. Vigoare-n mişcări şi linişte pe chip, iuţeală-n mâini şi senină glumă în zâmbet, fierberea trupului netrădând-o decât ochii tăi iscoditori. Intâmpinându-te, te vedeam astfel şi-mi aminteam cum, la castel la Hunedoara, fetele se topeau după obrazul tău dulce de cocon moldovean şi se intimidau sau, poale, chiar se speriau de răutatea aspră a feţii mele subţiate, aşa cum o moştenisem de la Drăculeşti şi cum, cu gândurile mele aprinse, o mai înăsprisem şi eu. Te simţeam aproape, prieten drag al tinereţii mele, cu care băusem vin cu mied, hârjonisem fetele boiereşti din Roman, înfundasem nişte frumoase ţigănci într-o şură din Borzeşti, dansasem copile de cnezi transilvăneni care se strângeau la curtea din Hunedoara, îmbrăcând horbote pentru petrecerile date de Ianou Voievod, şi furaserăm în mai multe rânduri fetele de târgoveţi din Cluj şi din Timişoara, la bâlciurile sfintelor Marii.

Şi-ţi vedeam zâmibetul subţire, şotiu, pe obrazul de copilandru dulce la mângâiere nu numai fetelor, ci şi nevestelor, când te-apropiai de mine în mantia tivită cu blănurile animalelor şi blănurile zăpezii albe ce acoperea totul. Te-ai plecat ca un curtean de rasă şi-ai spuis cu glas tunător în care numai eu am înţeles glumeaţa emoţie sentimentală:

— Închinăciune, Maria Ta!…

: Eu stăteam în uşa deschisă, între doi străjeri, pentru că nu puteam să te-aştept în scaunul meu, în mijlocul divanului, aşa cum îmi cerea rangul, şi nici să mă port la venirea ta cu caftan şi sabie, ca la primirea solilor străini. Te aşteptam pe tine, prietenul drag al inimii mele, şi, privindu-ţi mersul voinic prin zăpada spulberată de încălţările negre, mă-ntrebam încă o dată de ce eşti tu drag şi oamenilor şi muierilor, iar eu sunt urâcios. Mă-ntrebam, dar nu te pizmuiam. Iar când ţi-am auzit glasul:

„închinăciune, Maria Ta!” am uitat de acolada ce-mi propusesem să ţi-o dau şi te-am îmbrăţişat şi ţi-am simţit obrazul înroşit de ger şi ţi-am privit boabele verzui ale ochilor, întrebându-te ca un copil, vrând mai întâi să mă conving că te-am bucurat într-adevăr:

— Ţi-a plăcut ce armăsari albi cu valtrapuri roşii ţi-am trimis în întâmpinare?…

Şiret, tu te-ai plecat şi-ai rostit eu zâmbet pe sub’ mustăcioara subţire:

— Îţi mulţămesc, Maria Ta!…

Dar se vedea cât de colo că simţiseşi inima mea de prieten şi bucuriile ce veneau dintr-o copilărie apusă.

— Ce-ai înţeles din asta? te-am întrebat urcând scările pe lângă curtenii plecaţi.

— Am înţeles că-i sângele roş care ne leagă în cruce, pe albul ăsta al zăpezii ce ne-nconjura când noi fugeam după uciderea tatii.

Te-am îmbrăţişat din nou, te-am arătat boierilor şi le-am cerut să plece. Să ne lase. Nu aveam chef de sărbători de curte. Te aşteptasem. Atât fiindcă aveam multe să-ţi spun şi numai ţie ţi le puteam spune. De când urcasem în scaun, ştiusem că aveam multe pe care numai şi numai ţie ţi le puteam spune pe lumea asta.

Nu ştiu de ce, şi nu ştiu dacă altcineva decât diavolul mă poate înţelege, dar eu, Vlad, căruia nimeni nu se sfieşte să-mi spună Drăculea, ceea ce este mai mult decât fiul dracului, ceea ce înseamnă şi fiu de drac şi de neam drăcesc, dar şi drac eu însumi, în acelaşi timp, şi toţi se tem de privirile mele, de răsuflarea mea, de tăietura apăsată a paşilor mei, eu, acesta, temutul, în faţa ta sunt moale ca o luminare şi duios ca un copil. I

I-am eliberat pe boieri şi-am cerut să ne dea pocale de vin ou mied, aşa cum, tot în iarnă, şapte ani mai înainte, băusem la Roman, în încăperea aceea albă de taină pe fereastra căreia se vedea clopotniţa cu lilieci..

XX

P e ferestrele mele se vedea Târgovişteа în zăpadă. Turlele ei aveau o brumă strălucitoare ea argintul, ramurile copacilor sticleau în gheaţă, iar zidurile încingeau brâie cărămizii, ca o rugină străveche aşezată peste fala curţii noastre;

Lumina unui soare cu dinţi de aur se aşternea ovală în dreptul ferestrelor ce-o atrăgeau înăuntrul sălii celei mari, pe feţele boierilor care, plecându-se, se retrăgeau. Era Codrea, marele vornic, cu faţa lui de profet rău, care ucide oamenii dacă nu-i împărtăşesc credinţa, şi Oprea, marele logofăt, dintru totul altfel, cu ochi jucăuşi care te cântăresc le iscodesc şi te preţuiesc la preţ mic, preţul mare avându-l doar îngâmfarea sa. Era apoi, uriaş, cu mâini mari, viteaz, pesemne bun la inimă, dar cam prost în încăpăţânarea lui, Moldovean, marele spătar, Iova, mare comis cu mutra de viezure care te iscodeşte dar nu-ţi arată ce gândeşte, Buda, marele stolnic cu faţa neagră ca şi inima, după lingura şi limba căruia mă-ntreb şi azi cum de-am avut încredere măcar o dată să gust mâncarea, Milea, marele paharnic, ai cărui ochi focoşi deasupra bărbiei rase râvneau întotdeauna la mai mult şipe care, din pricina asta am crezut că-l voi trage de partea mea, Manea al lui Udrişte bătrân ce se voia înţelept dar era numai făţarnic şi agonisea mereu, de la vii şi de la morţi, jupan Dragomir Ţacal, om cuminte care m-a înşelat multă vreme, încă un Ţacal, frate cu acesta, încă mai rău, despre care ştiam eu multe lucruri, Cazan al lui Sabac, un bărbat tăcut, cu ochi limpezi pe care încă nu ştiam de unde să-l apuc, Pahuleâa cel bătrân cu obrazul lui de corcitură gata să te vândă, jupan Duca, un boier mai cu minte dar încăpăţânat ca toţi ceilalţi în dispreţul pentru coconii cărora dumnealor ştiau că trebuie să li se închine dar nu să-i şi cinstească, jupan Voico Dobriţa „om inimos, poate singurul cămia-i puteam citi în privire, ca şi grămăticul Calcio, căruia din prima zi i-

am arătat ţeapa spunându-i că are de ales între ea şi mine şi care de atunci mă privea c-un zâmbet tâmp de supunere, dar scria o dumnezeire!

Nu era, bine-nţeles, jupan Albu, Albu cel Mare, care se voia domn sub domnia mea sau deasupra domniei mele. Amintirea lui m-a mâniat foarte şi i-am cam alungat pe toţi, spunându-le să ne lase singuri şi privindu-le-n tăcere bărbile ce se-nclinau în faţa noastră, care mai stufoase, care mai adunate, care mai negre, care-ncărunţite, ascunzându-le sau descoperindukle ochii fiecăruia după sufletul lui, mai viclean ori mai încăpăţânat, mai rău ori mai slugarnic, mai darnic ori mai apucător. Iar eu aveam plăcerea să-i fulger fiecăruia privirea, înfruntând-o cu cocleala ochilor mei neiertători.

Şi le-am urmărit încovoierea spinărilor lunecând spre uşă, în caftane scumpe, pentru ca, nemaiputându-mă abţine, să-ţi spun gâfâit:

— Li vezi: abia aşteaptă să mă vadă închinat sultanului şi tuturor celor din jur, ca Petru, ucigaşul tatălui tău. Atunci m-ar slăvi într-adevăr şi m-ar preţui. Cu cât aş fi mai de nepreţuit în faţa propriilor, mei ochi, cu atât ei m-ar preţui mai mult!… Şi m-ar, susţine în toate ploconelile mele!…

M-ai priceput. Ai simţit care era nevoia mea de mărturisire şi ai simţit că te chemasem nu numai pentru politica ce aveam s-o punem la cale, ci şi pentru frământările mele într-o lume în care mult mai degrabă puteam să (tai decât să vorbesc.

Te-am văzut cum ai veniit alături mie, în dreptul ferestrii prin care soarele de afară ne aurea hainele şi chipurile, şi cum, fără să te pripeşti, fără să mă grăbeşti, ai stat alături mie şi mi-ai însoţit privirea prdvindu-i pe boierii divanului meu, în caftanele lor, lungi de mătăsuri veneţiene şi postăvior de Flandra, blănite cu spinări de jder şi burţi de veveriţă, cum se răspândeau în zăpada de

afară, pete de diferite culori pe întinderea albă, cărora capetele le stăteau unora mai drepte, altora mai plecate, iar picioarele li se îndepărtau repede de palatul pe care nu-l aveau la inimă şi în care, dacă nu puteau ajunge a domni, apoi îşi îndeplineau cu prisosinţă rostul ce li se potrivea: hiclenia.

Sub privirile noastre, parcă împinşi de ele, se-ndepărtau încet prin zăpada mare sumecându-şi caftanele şi învăluiindu-şi capetele în aburul răsuflărilor ca şi cum le-ar fi ferit, simţind prin ceafă care erau gândurile mele. Iar tu m-ai lăsat să-i văd cum se făceau tot mai mici, to, t mai mici răspândindu-se ca nişte bile colorate pe întinderea de spumă strălucitoare a curţilor albe.

Bătea un clopot în dungă, rar şi încăpăţânat, semănând la sunet cu gândurile mele. Gândurile mele în legătură cu acele capete şi acele trupuri pe care cu cât le vedeam îndepărtându-se în lumina reoe a iernii, eu atât ştiam mai bine ce aveam de făcut cu ele. Gândurile mele care se voiau răzbunate şi liniştite în acelaşi timp.

Şi, în răbufnirea lor, ţi-am spus mai degrabă îngândurat decât furios:

— Când mă urcam în scaunul ăsta chibzuiam că trebuie să apăr ţara de tot ce vrea să pătrundă din imperiul sultanului; de tot năravul uirât care mi-a secat tinereţile. Acuma însă ştiu prea bine: nu am a o apăra, oi a o curăţi! A o curăţi de tot ce-a mânjit-o şi a molipsit-o!…

— Crezi că ne-am turcit atât de mult? m-ai întrebat…

— Nu ştiu dacă ne-am turcit, adică nu ştiu dacă ăsta e adevăratul rău, turcii cei de rând, ca oameni sunt buni şi drepţi; nu credinţa şi nici sângele n-are aici însemnătate, Ştefane, ci năravul celor care-i stăpânesc!… Tronul sultanului aduce o duhoare de obiceiuri nedemne, iar ăştia, pe care i-ai văzut ieşind, se îngraşă în această duhoare. Şi înfloresc aşa cum înfloreşte mucegaiul!… Să ştii, căderea Constantinopolei nu are atât însemnătate

militară, cât în scârna din sufletul oamenilor. Vine asupra noastră o mulţime sălbatecă şi pofticioasă care arată oamenilor că-şi pot da pe faţă colţii de fiare, că se pot purta ca lupii şi corbii, că se pot fura între ei fără nicio grijă, că se pot mânji cu cele mai murdare lucruri şi pot să n-aibă teamă de nimic sfânt. Legea lor e prada, credinţa lor e şiretenia şi asta convine oricărui om de nimic!... Aşa că nu numai cucerirea lor ne ameninţă, ci boala molipsitoare a felului lor de a trăi care trezeşte-n fiecare om sălbatece rămăşiţe făcând-u-l să se simtă mai bine în necinste, plătindu-i pe unii şi furând de la alţii. I-ai văzut pe boierii mei?... Pe unii îi cunosc de când eram copil. Acum, însă, îi aflu aici, tot pe pământul nostru, tot în hainele lor, tot cu chipurile lor, dar alţii. Au altă duhoare. I-a molipsit cea care vine din preajma luminatului tron. Întâi le-a fost frică, apoi şi-au dat seama că se poate trăi cu spahiii în coastă, pentru că şi-au dat seama cum se poate trăi. Iar acum, trezindu-se-n ei apucături ascunse, chiar se simt bine aşa şi de-abia aşteaptă un semn ca să-mi dea act, aşa cum boierii moldoveni i-au dat lui Petru Aron, ca să-şi închine ţara oricât ar vrea sultanului. Credeam, Ştefane, când am venit aici, că am un măr frumos pe care-i voi îmbrăca în ceară aurită şi-l voi păzi de putreziciunea ce-i vine din afară. Acuma iau seama că trebuie să curăţ mărul, fiindcă putreziciunea a început să pătrundă.

Document târziu, de pe vremea lui Mircea Ciobanul

1551 (7059) Aprilie 1, Bucureşti

„Doamne ajută!

+ în Hristos Dumnezeu binecredinciosul şi binecinstitul şi de Hristos iubitorul şi singur stăpânitorul Io Mircea marele voievod, fiul marelui şi preabunului Radul voievod, din mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu, stăpânind şi domnind peste toată ţara Ungrovlahiei şi a Podunaviei, încă şi al părţilor de peste munţi, Amlaşului şi Făgăraşului herţeg. Bine am voit domnia mea cu a mea

bunăvoinţă, cu curată şi luminată inimă a domniei mele, ca să proslăvesc pe Dumnezeu, cel ce m-a proslăvit pe mine şi cu slavă m-a înălţat pe scaunul răposaţilor părinţi ai domniei mele. Aşa doar am văzut şi domnia mea, că împăraţii şi domnii ce au fost mai înainte de noi urmând scriptura şi împlinind porunca domnului nostru Isus Hristos, au zidit şi au înfrumuseţat sfintele biserici şi mânăstiri; pentru sufletul lor bine întocmind şi s-au dus către domnul Dumnezeu.

Iar când a fost în zilele lui Vlad voievod Ţepeş, a fost un boier ce se chema Albul cel Mare. Astfel, a luat mai sus numitele sate (Glodul şi Hinţea n.n.) cu sila şi încă a pustiit şi sfânta mânăstire, până la vremea când a dăruit domnul Dumnezeu cu domnia pe părintele domniei mele Radul voievod cel Bun, fiul lui Vlad voievod Călugărul. Şi după aceia, atunci, în zilele lui Vlad voievod Ţepeş, acest boier, Albul cel Mare s-a ridicat domn peste capul lui Vlad Voievod Ţepeş, iar Vlad voievod a ieşit cu oaste împotriva lui şi l-a prins şi l-a tăiat pe el şi pe tot neamul lui. Astfel a văzut Vlad voievod sfânta mânăstire pustie, de aceia a miluit cu acele sate, Glodul şi Hinţea, pe nişte slugi ale sale.

…După aceia, încă am dat domnia mea cinstitului părinte egumen chir Maxim şi stareţului Teodor… 12 boieri şi au jurat înaintea domniei mele cu aceşti 12 boieri că satele Glodul şi Hinţea sunt dedina sfintei mânăstiri, de la începutul Ţării Româneşti (…)… Blestem punem domnia mea: după moartea domniei mele pe cine va aduce domnul Dumnezeu sa fie domn al Ţării Româneşti sau din rodul inimii domniei mele sau din neamul domniei mele sau, după păcatele noastre, din alt neam, dacă va cinsti şi va întări şi va păzi acest hrisov al domniei mele, pe acela domnul Dumnezeu să-l cinstească şi să-l întărească şi să-l împuternicească şi să-l păzească în domnia lui; iar dacă nu va cinsti, ci îl va strica şi-l va călca şi-l va batjocori, pe

acesta domnul Dumnezeu, care a făcut cerul şi pământul, să-l ucidă şi să-i batjocorească aici trupul şi în veacul viitor sufletul lui să fie blestemat de 318 sfinţi şi purtători de Dumnezeu părinţi, cei din Nicheia şi de 12 apostoli şi de cei 4 evanghelişti şi să-i fie potrivnică preacurata la cumplita şi neîndurata judecată, unde făţărnicia nu este şi să aibă parte cu Iuda şi Arie şi cu alţi iudei care au strigat…”

Scrisoarea lui Albul Vornic din Ţara Românească trimisă braşovenilor

„De la jupânul Albul multă sănătate şi închinăciune fraţilor mei, pârgarilor braşoveni, la toţi, la cei mari şi la cei mici. Şi iată vă dăm de ştire despre acel Voevod pe care l-aţi pus aici Drăculea: cui îi e drag dintre voi, pupaţi-l, că multă vreme 11-0 să-l mai vedeţi; căci am nădejde în Dumnezeu că, de unde merge, nu se va mai întoarce. Şi mie, care am făcut pentru voi bine, nu-mi arătaţi nicio mulţămită; dar Dumnezeu ştie, şi el va da credinţă. Drept aceia, cum aţi pus cuvântul odată şi aţi tocmit, să staţi la aceia, şi să lăsaţi a ti drumurile slobode. Ce-i place cuiva, să aducă: şi fier, şi mied, şi toate cumpărăturile. Şi cine are vre-o datorie, să şi-o scoată în voie. Ci săracilor oameni care se găsesc să vie, fiecare cu ce poate, pe Prahova ori pe Teleajen, voi li prădaţi casele şi-i bântuiţi, ca să nu vie. Drept aceia, dacă vă este voia şi pofta să staţi la cuvânt, eu să ştiu, dar, dacă v-aţi pus alt gând, şi noi să ştim ce avem de făcut. Şi Dumnezeu să vă bucure. “

XXI

M -am simţit atât de bine în acele zile alături de tine, Ştefane!

Tu m-ai înţeles întru totul. De fapt, erai singurul om care ştiam că poate asta, că merită asta. Iar, de la o vreme, am simţit chiar mai mult decât înţelegerea ta; am simţit îngrijorarea ta.

Ţi-aduci aminte dimineaţa aceea cu ceţuri dese

printre care braţele copacilor se-nchipuiau atât de straniu şi de nelumesc, iar soarele se întrezărea printre ele pleşuv, ca un bulgăre de seu?... Dimineaţa când am plecat la vânătoare de jderi.

Ţi-au plăcut cavalerii mei, mica mea suită rânduită în patrulater, cu uniformele acelea frumoase şi vesele, cu care nu-mi era ruşine să mă duc la niciuna dintre înaltele curţi ale Europei.

— Parc-am fi la regele Francilor, sau la curtea Engliterrei, ai spus tu pe când încălecam, iar cornul de vânătoare suna dulce în ceaţă.

— Suntem europeni doar!... Ţi-am răspuns bucuros de faptul că-ţi plăcuseră. Aşa ne-a fost portul până acum, şi nu trebuie să ne lăsăm turciţi!... Şi, rotindu-mă în scările şeii, am tunat cu glas ameninţător în care numai tu pricepeai voioşia: Sunt unii pe-aici care şi-ar pune repede şalvari şi -cealmale, dar vom avea noi grijă să le retezăm şi capul şi fundul, ca să nu mai aibă pe ce le pune.

După aceea de-abia m-am mâniat, când mi-a venit gândul celălalt:

— Îţi dai seama: dacă n-ar trebui să plătesc cei zece mii de galbeni haraci Porţii, ce armată mi-aş înzestra cu ei! ...

Mi-am înfipt pintenii în burta fierbinte a calului şi-am pornit. Îmi călcam ciuda într-un galop apăsat care spulbera zăpada sub copite. Şi tocmai când am ajuns în deal, deasupra Târgovişte înzăpezite, privind alaiul cu oşteni, cai şi câini de vânătoare ce urca pe urmele mele, mi-am continuat gândul:

— Zece mii de galbeni înseamnă, la preţul de azi, optzeci de sate, cu case şi eu oameni cu tot. Îţi dai seama! Câtă armată aş face eu cu preţul a optzeci de sate!... Şi cum aş îmbrăca-o, şi cum aş înarma-o!... în fiecare an sultanul îmi va fura banii ăştia, şi-n fiecare an boierii divanului meu vor fi liniştiţi şi mă vor recunoaşte în sinea

lor domn numai după ce vor şti că am trimis aceşti galbeni la Poartă!

Fierbeam. Ţi-am făcut semn să pornim la trap înainte, numai ca să pot striga în voie:

— Eu am moştenit haraciul ăsta şi mă voi scutura de el!… Dar Petru-Aron cel ticălos l-a recunoscut de-abia acum pentru Moldova care era neatârnată!… A închinat şi Moldova, când eu speram să ajung neatârnat ca Moldova! …

Vorbele mele se-mpiedicau în pâcla dimineţii, rămânând parcă deasupra capetelor noastre ca nişte ameninţări. În urma trapului pe care îl pornisem, venea suita. Tropotul nu se auzea. În schimb, ca o coamă de sunete se lungea în urma noastră sforăitul cailor şi lătratul câinilor. Ca o coamă de sunete aspre ce se-mpletea într-o barbară melodie bărbătească. Iar ceaţa şi zăpada amesteca totul într-o mişcare de umbre în culori moarte, din care, ca prin minune, răsărea uneori pieptul câte unui cal cu hamuri ţintuite, vreun bot de eâine cu limbă roşie sau câte-un chip rumen de oştean cu chiciură la mustăţi. Începea pădurea care ne primea c-o iarnă moale şi dulce, împletită alb printre tulpinele cenuşii. Ea mărea parcă, în răsunet de lemn, amestecul acela de fornăit de armăsari şi lătrături întârâtate. Gonacii se răspândeau pe întinderi mari, iar animalele pădurii tăceau, cu simţurile încordate.

Am cerut plosca, ţi-am întins-o, am tras şi eu un gât şi, lăsând ca vânătoarea să se desfăşoare cu tot ritualul ei de zgomote şi mişcări, ţi-am vorbit mult, privind cum sunetele glasului meu se prefac în abur şi lunecă-ncet printre crenguşul ce părea de fier al copacilor.

— Eu am văzut orânduirea lor, în celelalte ţări care li s-au supus sau pe care le-au subjugat. Încep întâi cu haraciul. Mii de galbeni pe care îi dai Porţii. Apoi, când te duci să-l duci, fiindcă sultanul îţi face cinstea să te primească, îi duci şi lui personal un peşcheş, tot cam atât

de mare cât şi haraciul. Dacă-i duci lui, trebuie să-i duci şi marelui vizir, plocon important, căci el dintr-o privire îl sfătuieşte pe sultan cum să se poarte. Iar dacă-i duci acestuia, trebuie neapărat să ai grijă de beglerbeiul Rumeliei, poate şi de cel al Anatoliei, de saingibaşa ienicerilor şi de-o puzderie de alţi curteni, favoriţi şi oameni de la Poartă, pentru care ploconul e toată viaţa lor de nevolnici care stau şi moţăie şi fumează lângă sublima Poartă şi au mâinile făcute numai pentru a le sta întinse după peşcheş, iar ochii bulbucaţi numai pentru a iscodi şi-a afla unde e ploconul mai gras… Ai văzut o baltă cu peşti flămânzi, tăcuţi şi cu gurile mari, stând nemişcaţi şi aşteptând?… Aşa-i Istanbulul!… Slăvitul Bizanţ s-a umplut de oamenii ăştia apucători, care cresc ca ciupercile pe spinarea noastră. Dacă haraciul e zece mii de galbeni, cu tot ce trebuie să le dai lor, aur şi blănuri şi cai şi şoimi, la sărbători, la botezul copiilor, la aniversarea lor, ca şi la aniversarea ta, mamelor, femeilor din harem, eunucilor, ienicerilor, cerşetorilor de pe stradă, adunând toate la un loc se ridică la douăzeci şi cinci de mii. Fă socoteala câte sate înseamnă asta şi-ai să vezi că tu, domn în ţara ta, trebuie să ţi-o sleieşti ca să le trimiţi lor, an de an, cu groaza că, de nu-i mulţumeşti te cotropesc şi nu-ţi mai rămâne nimic spre a ctitori şi tu ceva pe pământul tău, spre a-ţi face armata, spre a-ţi turna ceva tunuri, sau clopote de biserici, sau a-ţi împrospăta caii de rasă. Iar cel mai crunt dar pe care-l cer sunt copiii. Câteva sute de copii pe oare-i smulgi de la ţâţa mumelor lor şi li-i trimiţi ea să-i crească în legea lor scârboasă, animale de pradă pentru ci şi de pază pentru sultan, uitându-şi tot ce-i leagă de omenia vieţii noastre care-a fost dintotdeauna săracă dar dreaptă. Asta e lucrul cel mai îngrozitor. Că iau copii din sângele tău şi le schilodesc sufletele îndreptându-i împotriva ta, şi fac din ei, sărace suflete crescute-n bătaie şi-n dorinţa de-a apuca ceva, cei mai turciţi dintre hulpavii

şi nesătuii ce pleacă la război după pradă, sau stau la Istanbul aşteptând plocoane. Eu, fiindcă m-au ţinut în lumea lor, prizonier, ostatec şi curtean, mai ales asta nu pot să sufăr: să-mi ia copiii din care eu mi-aş face cei mai zdraveni oşteni, şi să-i crească strâmb, în nemila lor apucătoare, stâlcindu-le sufletul în sălbăticie, de parcă s-ar fi născut cu mii de ani în urmă! Din aceştia se aleg apoi şi negustorii sultanului, care vin în ţările atârnate şi au întâietate la a cumpăra totul pe preţuri de nimic. Gelepii neguţători de oi şi de vite, balgiii neguţători de miere şi grăsimi, vin cu firman de la Poartă, iau totul şi, dacă nu te supui preţului lor de nimica, te taie sau te pun în lanţuri. Aşa se duc din ţară, pe lângă banii de haraci, hrana şi agoniseala, de rămâne sleită şi nu se mai înzdrăveneşte în veac. Aşa se face că poţi vedea acum, în toată Rumelia, cele mai sărace sate din lume, unde, de peste o sută de ani, nu s-a mai putut aşeza piatră pe piatră, bărbaţii în putere fiind luaţi şi să salahorească pentru imperiu. Sunt ca lăcustele, năvălesc pe un loc şi-l lasă gol şi ros, întorcându-l în sălbăticia unor mii de ani în urmă. Înţelegi, Ştefane, de ce ura mea cea mare pentru, cei de pe pământul ăsta care, pentru liniştea lor, vor să-l aducă într-o asemenea stare?... Şi mai ales pentru Petru Aron. Că Moldova rămăsese până-n acest an ferită! Iar eu, de unde speram să scap şi Ţara Românească, mă văd mai înglodat. Fiindcă, dacă tu eşti legat şi ai alături un frate cu mâinile libere, eşti pe jumătate liber, iar dacă ai în coastă unul înrobit ca şi tine, eşti de două ori mai rob...

Vânătoarea se desfăşura gălăgioasă. Hăitaşii strigau, chiuiau, cornurile sunau. Flăcăii erau veseli, ageri şi pricepuţi. Un grup de boieri bărboşi ne priveau cu interes. Cu prea mult interes. Prin ceaţă, simţeam mai mult decât vedeam ochii lor puşi pe iscodit şi pândind prilejuri să mă vândă.

— Ce staţi, le-am strigat, prindeţi jderi să-i facem lui

Ştefan caftan, să-l aşezăm în scaunul Moldovei. Prindeţi jderi, dar nu le stricaţi vizuinele, ca să puteţi să v-ascundeţi voi în ele!…

Am simţit o răcorealăca şi cum până atunci aerul curat al pădurii de iarnă nu-mi pătrunsese cum trebuie în adâncul plămânilor: Ştiindu-mi mânia, boierii s-au repezit care-ncotro pe urmele gonacilor, au luat din mâinile slugilor lor jderii şi i-au adus, trofee moarte, cu sânge picurând din nări, în faţa ochilor noştri. Frumos, în aburul acela rece mirosea a sânge cald; boierii aveau feţele fericite arătându-ne jderii, ca şi cum erau bucuroşi că-mi făceau o poftă scumpă cu cheltuială puţină din partea lor. Şi le-ntindeau frumoasele blăni aurii în zăpada albă pătată cu sângele lor roşu, aşezându-le îngheţate în moarte, supuse animale moi, la picioarele noastre, ca o slavă.

Dar atunci, pe când cu ochii lui ca o cucută otrăvitoare, Pahulea cel tânăr, înjurându-mă în sinea lui, se apleca să-şi aşeze ofranda în grămada de animale vânate, un jder, pesemne atins foarte puţin sau prins în capcană cu vreun mădular sfărâmat, a sărit dintre mortăciuni şi i-a înfipt colţii în beregată.

Am zărit mai întâi, prin mişcarea înceată şi făloasă ia boierilor, ochii lui. Apoi, văzându-i animalul zbătându-i-se în beregată şi şuviţe iuţi de sânge ţâşnind pe lângă dinţii aceluia, mi-am dat seama mai bine de tot ce se-ntâmplase. Pentru că ochii mei fuseseră martori. Şi doar timpul prea scurt m-a luat prin surprindere, făcându-mă să tresar înfiorat.

Şuviţele alea subţiri de sânge ţâşneau din gâtul boierului, înroşind gulerele hainei sale, ca şi blana animalului ce se zbătea cu dinţii încleştaţi în beregata ce sughiţa pe rană!… Cu câteva clipe mai înainte văzusem ochii ascunşi, cam strâmbi, ai acelui boier în putere care nu-şi putea ascunde sub hlizeală ura ce mi-o purta, împletită cu frică sau izvorâtă din frică. Ştia, sau bănuia ce

ştiam eu, şi stătea alături mie doar aşteptând clipa prielnică să mă lovească sau să mă vândă. Fratele său era omul lui Albu cel Mare. Aşa că nici el nu se afla mai pe departe. Aveau să-i spună şi, prin acela, avea s-ajungă la duşmani dorinţa mea de a te aşeza în scaunul Moldovii… I-am văzut, deci, ochii strâmbi, atenţi la mine, nu la grămada de animale din care ieşea un abur mort de blană şi de sânge. Astfel s-a-mpiedicat şi, aplecându-se mai mult s-arunce prada, s-a trezit deodată, dintre mortăciuni, cu acel jder rănindu-i beregata. I-am văzut apoi ochii din nou, cu o tulbureală de moarte. Fiindcă mâinile-i trăgeau de animal, iar jderul se desprindea cu tot cu beregata pe care-o ţinea încleştată. Atunci am rămas uimit. Văzându-i spumele ce-i gâlgâiau pe lingă rană. Pentru că o asemenea moarte, adică să te ucizi singur folosind în loc de armă dinţii unui animal, e foarte rară. 11 vedeam cum moare holbând spre mine ochii de cucută. Iar ochii jderului erau orbiţi de sângele ce-i împroşca.

Vedeam mâinile nenorocitului cum, trăgând înebunite de jder, îşi smulgeau beregata.

Şi-am auzit deodată, cu urechea mea de jivină ageră, am auzit bâlbâiala îngrozită. Era, desigur, frate-său: Pahulea cel bătrân care, printre cruci mari, nemaiputându-se abţine, spunea că asta-i curată vrăjitorie, că animalul fusese minat de diavol chiar la ţinta gâtlejului, că auziseră toţi de înrudirea mea cu diavolul, de vrăjile cu sânge pe care le făceam ca un demon, dar acum vedeau pe faţă totul…

Nu m-am mâniat. Îmi dădeam seama că oamenii ce smulseseră acum animalul din gâtul victimei o făcuseră prea târziu. Acela horcăise pentru ultima oară mai înainte, prăbuşindu-se în zăpada muiată în sânge. Doar o mână, încleştată zdravăn, mai ţinea în ea coada smulsă a jderului. Îmi aminteam cum o văzusem smucind, smucind de moarte, din trupul lunguieţ al animalului ce pârâia.

Uimiţi, oamenii stăteau într-o roată largă în jurul mortului. Eu am trecut prin golul acela, ştiind că-i înfiorez. Iar când am ajuns în dreptul fratelui îngrozit, i-am aruncat:

— Nu, jupane Dimitrie, nu e vrajă; îi era scris să moară astăzi, ai să vezi dumneata că aşa el… Eu ştiu vrăjitorii, dar mai aprige decât asta!…

Am pornit în galop. Mă bucura credinţa lor în puterea mea de-a asmuţi de la depărtare animalul pe jumătate mort.

Tare mă bucura.

Ca şi sângele acela fierbinte de duşman pe care îl dorisem gâlgâind. Nu astfel, dar îl dorisem.

XXII

Mai târziu, ai înţeles şi tu de ce.

Am galopat o vreme tăcuţi, lipiţi de grumajii fierbinţi ai cailor şi înfruntând cu fruntea aerul de gheaţă al amiezii care limpezise cerul. Am galopat întărâtat prin zăpada ce strălucea acum ca o sare în lumina soarelui. Un aur alb se spulbera şi scânteia dinainte-ne. Era o câmpie prelungă, acoperită de zăpadă ca pulberea, în care se scuturaseră orbitoare fire subţiri din lumina soarelui. Pădurile cembrăţişau larg acel loc păreau negre de-atâta strălucire cită le-mpingea parcă şi le-nghesuia pe zare.

În spatele nostru, un grup de doisprezece oşteni de credinţă şi-n urmă mult, despărţiţi de mari hectare albe, grosul suitei care se aranjase greu până să ne urmeze. Atunci mi-a venit în minte că, pe-ntinsul acela de zăpadă strălucitoare, un pâlc de patruzeci-cincizeci de inşi ne-ar fi putut prinde şi căsăpi în câteva clipe. Poate de aceea te-am întrebat atât de aspru:

— Ştefane, dacă ne-ar ataca acum, m-ai apăra, ai muri tu pentru mine?!…

Soarele scânteia aprig în promoroaca mustăţii tale, aşa că nu prea îţi puteam vedea ochii. Doar după glas mi-am dat seama c-ai înţeles prea mult din întrebarea mea,

pentru că, la rându-ţi, m-ai întrebat: l Chiar ţi-e teamă de ei?... i Mă înfrunta întrebarea asta a ta; ca şi scânteierile promoroacei din mustăţi şi sprâncene, care nu mă lăsau să-ţi văd ochii.

M-am învârtit în loc, am căutat cu privirile toată zarea zilei de aur mai strălucitor şi mai alb decât orice lumină şi ţi-am strigat peste toată acea întindere:

— Nu, Ştefane!... Nu mi-e teamă. Mi-e gândul numai să fiu cât mai tare şi cât mai puternic aici, înăuntru la mine!...

Am făcut semn să-ntindă acolo, în mijlocul câmpului binecuvântat de ţepii soarelui, ca să mâncăm şi, trăgându-te într-un mers roată, agale, care ne legăna în apele lucioase ale amiezii, ţi-am spus:

— Ţine seama de asta: când un om sau un domnitor este t&re şi puternic înăuntru, atunci el poate să capete pacea pe care o doreşte; dar când este fără de putere, unul mai tare va veni asupra lui şi va face cu dânsul ce va pofti! ... Te-am privit, că ne-ntorsesem într-un fel în care îţi puteam privi ochii, şi-am strigat deodată râzând rău, cu dinţi de lup: Cu mine n-o să facă nimeni ce va pofti!... Iar pentru tine, doresc tot asta, Ştefane, de îndată ce te vei urca în scaunul tatălui tău!... Noi suntem neam de domnitori, os de voievozi şi stăpâni!... Noi nu venim în scaun ca oricare altul, numai cu pofta de-a domni, noi trebuie să ştim limpede pentru ce domnim şi cum domnim! ... Să-nvăţăm asta din ce-au făcut părinţii noştri şi să ducem numele neamului nostru mai cu glorie, fie el Drăculesc sau Muşatin! Înţelegi, Ştefane; de asta eu ştiu limpede pentru ce domnesc şi ce am de făcut: voi fi tare în aşa fel încât să-mi pot arăta tăria şi în afară!...

N-am mai aşteptat prânzul întins pe zăpadă. Şi nici pe ceilalţi care se-apropiaseră nu i-am lăsat să le tihnească. Ţi-am aruncat plosca şi am pornit în galop nebun făcând semn tuturor să mă urmeze. Mi-era poftă de

altceva. Galopam cu nările fremătânde, ca şi ale armăsarului. În urma noastră, o dâră groasă de zăpadă spulberată, un drum larg adâncit de copitele cailor se-ntindea până-n miezul de nea al câmpiei unde o dâră subţire de fum albăstrui se ridica din jarul pentru prânzul nostru neaşezat.

Flămânzi, veneaţi toţi după mine. Priveam din când în când înapoi parcă vrând dintr-o ochire să vă număr, nu cumva să-mi lipsească cine trebuia.

Galopam pe drum drept, coboram văioage, urcam costişe printre arborii dezgoliţi ce-şi răstigneau pe cerul strălucitor zecile de braţe ale crengilor, iar eu, din când în când, priveam înapoi ca să mă asigur că nu lipsea niciunul.

Pe la trei ceasuri după amiază, când soarele începuse uşor să bată strâmb îngălbenindu-se, am ajuns. Era un loc închis între coame de deal, şi numai către asfinţit se deschidea o câmpie largă cu pilcuri de copaci scunzi şi mocirle îngheţate pe care acum le acopereau zăpezile.

Acolo, trecând printre zidurile vechi ale unui conac ars, am intrat în livada stearpă pe care oamenii mei o şi curăţaseră de zăpadă lăsând locul drept şi la vedere aşa cum îl găsisem în toamnă. Era, sub un zarzăr bătrân, o groapă adâncă, cu pământ scos

Într-o movilă crudă şi fundul acoperit de zăpada rece. M-am uitat înăuntru şi ţi-am arătat şi ţie ca şi cum el s-ar fi aflat în fund, acolo, sub zăpadă:

— Vezi, asta-i groapa lui Mircea; de viu l-au îngropat în ea…

Spunând asta, parcă mi s-a arătat trupul lui zbătându-se acolo, în fundul gropii, sub zăpadă, şi deodată am ridicat fruntea cu privirile mele care-i îngheţau pe toţi.

— Jupând Dimitrie, i-am spus eu lui Pahulea, cel care încă mai sughiţa având dinainte chipul fratelui său dându-şi duhul cu jderul de gât fie pomenit numele fratelui dumitale ca şi numele fratelui meu; viii cu viii, morţii cu

morţii!… Ia spune-i fratelui meu Ştefan, cocon Moldovean, ce mi-ai spus şi mie, că nu e această moarte vina lui Iancu de Hunedoara.

Cu obrazul negru de ceea ce-l încercase, Pahulea nu-şi stăpânea tremurul, de parcă într-adevăr era vrăjit.

— Ţi-am mai spus, Maria Ta, Iancu de Hunedoara n-a ajuns până aici; pe tatăl măriei tale, într-adevăr, el l-a pedepsit.

— Dar pe Mircea? am şuierat eu scoţând abur pe sub mustaţă.

— Pe Mircea l-au îngropat de viu…

— Cine?!…

— Ţi-am spus, Maria Ta, ţi-am mai spus… Duşmanii Drăculeştilor…

Am auzit eu glasul lui gâfâind şi, deodată, când am ridicat privirile fulgerându-l, i-am văzut şi ochii tulburi.

Am stat aşa o vreme, ţintuindu-l, şi l-am întrebat cu glas stins, aşezând vorbele foarte încet, una câte una, ca şi cum le-aş fi învelit în ceva.

— Fratele dumitale, răposatul de azi dimineaţă, era şi el aici, lângă groapa asta?…

— Era, nu chiar lângă…

— Dar tu erai lângă… Am strigat eu atunci deodată şi-am făcut semn armaşilor.

S-a zbătut. Cred c-a făcut pe el. Era rău şi nevolnic iar faţa lui de corcitură se strâmbase mai rău. Când s-a târât în faţa mea să ceară milă, l-am împins cu talpa încălţărilor înspre ţărâna udă, proaspăt scoasă din groapa fratelui meu.

Şi m-am întors, numai până ce i-au pregătit ţeapa. M-am întors către ceilalţi, stând aşa, cu privirile înfipte în privirile lor, ca şi cum i-aş fi ţintuit acolo, să nu plece, să stea să vadă cu ochii lor pedeapsa.

Stăteam către ei, cu spatele la pregătiri, şi-i priveam pe toţi, patruzeci-cincizeci dintre feţele cele mai luminate

ale ţării, cum vedeau ceea ce se pregăteşte. Ca o toacă deasă şi muşcătoare, securea ce ascuţea ţeapa lovea egal şi aspru măsurând grăbit timpul. Simţeam dogoarea focului care avea s-o încingă. Iar eu scormoneam în ochii lor. Crunt, tăcut, neiertător, dorind să-i simt cum se feresc de arsura privirilor mele care se roteau încet oprindu-se pe fiecare faţă. Şi pricepeam, după expresia obrazelor lor, ce se petrecea în spatele meu de unde-mi veneau sunetele securii care muşca din lemn subţiind clipele ce le mai avea de trăit Pahulea.

Asfinţea şi umbrele crenguşului copacilor brăzdau straniu feţele îngrozite sau îndurerate ale boierilor mei, pe care le vedeam acum subţiate şi amare precum, sub candele, chipurile pictate pe pereţii bisericilor. În faţa lor stăteam eu, neclintit şi aspru, văzându-mi umbra cum se întinde către ei ca o ameninţare pe zăpada călcată în picioare. În spatele meu se afla groapa neagră a sărmanului Mircea şi ţepuşa albă pregătită lui Pahulea. Securea smulgea din ea ultimele aşchii, lovindu-ne sacadat cu sunetele ei.

Când a tăcut, m-am întors. Pahulea spânzura în funii deasupra şi alte funii îi legau picioarele crăcănindu-i-le. La semnul meu, armaşii au început să tragă de ele şi am văzut cum trupu-i primeşte ţeapa, învelind-o în carnea lui. Mă sileam să stau drept, pentru că auzeam în urechi, de zece ori mai puternic, ecoul rupturii măruntaielor lui. Crăpau şi

XI*

pocneau pătrunse de vârful ţepii, şi eu le auzeam prea bine, mai bine chiar decât vaietul lui. Dar mă sileam să stau drept, ca să dau pildă de neiertare! Când a ajuns în jos, mai în dreptul meu, făcându-le semn armaşilor să-i plece capul ca să mă vadă, i-am spus cu glas încet, fără patimă, dar tare, mai ales ca să audă ceilalţi.

— Acum pricepi, jupân Dimitrie, de ce eram eu sigur că fratelui tău îi fusese scris să moară astăzi?… Nu ştiam

că de colţii jderului, dar, de scris, îi fusese scris!…

Atâta i-am spus privindu-i adâne ochii în care se tulburau apele morţii, laolaltă cu spaima şi eu durerea. Îmi înfrângeam orice era părere de rău, ştiind că doar astfel îi fac pe duşmani să nu mai cuteze.

Cândva, mi-am dat seama că înserarea aducea gerul.

— Îmbrăcaţi-l, am strigat, să nu lăsăm noaptea pe frig o cinstită faţă!…

Şi am privit cu încăpăţânare cum îl îmbrăcau în şube.

Apoi, când mi-a fost de-ajuns pentru spaima pe care poftisem s-o trezesc, când mi-am dat seama că dădusem pildă bună de răzbunare a fratelui meu, m-am întors către ceilalţi. M-am întors deodată, răzbit, strigându-le în acelaşi timp cu mişcarea trupului:

— Aşa vor păţi toţi ce vor clinti şi toţi ce vor crâcni! Supuneţi-vă legii mele, v-o spun!… Nu e o plăcere să omori, dar veacul nostru aduce această nevoie. Şi, la nevoie, omul devine rău. Fiţi siguri că voi fi, dacă nu vă supuneţi.

Ultimele vorbe s-au amestecat cu tropotul calului. Goneam îndârjit, căutându-mi odihna după o zi plină.

Cândva, întoreând capul, bucuros te-am văzut cum galopezi alături de mine. Galopam împreună, călcând sub cai umbrele nopţii ce ne venea din faţă.

XXIII

Veneau Paştile tare devreme în primăvara aceea.

Tu mă înţeleseseşi bine în planurile mele de domnie. Te asemănai cu mine la gând şi-mi dădeai dreptate atunci când spuneam că trebuie să fiu tare înăuntru. Am stat la multe ceasuri de taină şi am chibzuit cum să facem lucrul acesta în aşa fel încât, întărindu-ne înăuntru, să putem fi cât mai neatârnaţi în afară.

Şi toată dreptatea celor puse la cale de noi s-a dovedit încă o dată când diacul acela, pe numele lui Leu, a venit din Moldova vorbindu-ţi de răscoala pornită de

fratele său. Asta dovedea slăbiciunea împotriva a acelui uzurpator de tron Harnazan pe nume, care şi-a zis ca vodă Petru Aron, şi putinţa ta de a-l alunga.

Era în săptămâna mare. O săptămână încă friguroasă, cu soare galben ce bătea oblic.

Popa acela tânăr şi grăsun a venit aducându-ne cai; o herghelie de cai, fiecare încărcat cu câte două burdufe de vin de Huşi, cel care miroase ca florile de toamnă şi aşterne bobiţe mici de aer pe pereţii pocalului.

Când m-a-mbunat vinul acela, ascultând glasul dulce al diacului ce povestea smerit, i-am privit ochii rotunjori şi mi-am zis că semănau leit cu ai tăi.

— Păi noi suntem supuşi de-ai Măriei Sale tatălui lui, a răspuns popa cu glas înalt şi frumos. De pe moşia Tuţcanilor, unde s-a născut vodă Bogdan. Suntem dintotdeauna supuşii Ilorinceştilor, a căror jupâniţă i-a fost credincioasă lui Alexandru Vodă cel Bun, crescându-i pruncul care ne-a fost domn. Iar la casa noastră, vodă Bogdan trăgea ca la el…

— Şi fratele cum ţi-a ajuns tocmai în Ţara de sus, să pornească răscoala de acolo?

— Ne-am strămutat. De când i-au tăiat capul domnului nostru Bogdan, i-au strămutat pe toţi dintre Horinceşti şi slugile lor, moşia intrând pe mâinile jupanului Mihail.

— Şi de-asta v-aţi răsculat?

— Ne-am răsculat că nu mai puteam dovedi birurile. Petru Aron se supune la toţi şi le-ar plăti tuturor biruri ca să se ţină-n scaun. Boierii cei mari l-au silit să se-nchine turcilor.

— De unde ştii, popo, că boierii cei mari şi nu strâmbătatea sufletului lui?…

Diacul m-a privit drept, zâmbind şotiu la tine, şi a scos de la brâu două suluri:

— Boierul Duma al lui Brae, care i-a fost credincios

tatălui vostru, Vodă Bogdan, le-a copiat; spre ştiinţa măriilor voastre. Sunt gânduri potrivnice celor ce m-au trimis aici cu solia lor, prefăcându-mă în neguţător de vinuri. Citeşte-le, Maria Ta, şi ajută-l pe Ştefan să vină să ne scape, că noi i-om sta alături cu oaste din Ţara de jos!…

Erau două scrisori. Prima, e! u care se acoperise Harnazan zis Petru Aron prin peccţile boierilor săi, spunea că au rugat cu toţii la Vaslui, pe Mihail logofătul ca să meargă la turci, să le ridice greutatea şi să facă pace oricum, dându-le cei două mii de ducaţi de aur pe care de atâtea ori ei i-au cerut… A doua însă, cuprindea chiar şi turaua pe care i-o dăduse sultanul logofătului Mihail către domnul său după ce primise legământul de haraci, şi suna tare strâmb:

„Dela marele domnitor şi marele Emir sultan Mehmed-beg, nobilului şi înţeleptului şi vrednicului de orice cinste şi laudă Ioan Petru Voevod şi Domn al Mavrovlahiei. Prietenească salutare să primeşti nobleţea ta! Ai trimis solul tău, pe boierul Mihu logofătul. Şi domnia mea a luat cunoştinţă de toate cuvintele ce el a rostit. Dar dacă vei trimite domniei mele haraciu două mii de galbeni de aur în fiecare an, să fie pace desăvârşit. Şi acesteia îi puneam termen peste trei luni. Dacă haraciul va sosi la acel soroc, atunci să fie pace desăvârşit cu Domnia mea. Iar dacă nu va sosi, atunci ce va fi, ştiţi. Şi Dumnezeu să te bucure! În luna lui octombrie 5 la Sahranbeili”.

Era limpede ca o tăiere a capului.

— Şi nobilul, înţeleptul şi vrednicul de orice cinste şi laudă ce face acuma?… l-am întrebat pe popa cel tânăr, căruia acum îi descopeream mustăţile mijind ca şi ale tale pe faţa rotofeie.

— Dârdâie, Maria Ta!… Şi l-a-nălţat în streang pe fratele meu tocmai la hotarul din Pocuţia, să vadă Murzillo al leşilor că le-a făcut placul şi li l-a sacrificat pe Leu, răsculatul, ca să-i dea lui adăpost de-o avea nevoie.

— E slab.

— E slab că-l poartă boierii cum vor ei!

Atunci m-am înflăcărat şi ţi-am strigat fără să mă ruşinez:

— Ştefane!… Cată cum vorbeşte popa ăsta cu nume de fiară din neamul tău!… Cată adâne, pentru că puterea unui domn se simte în ţara lui şi cum este şi cum se clatină şi din pricina cui se clatină!… Spune, popo, cum au venit oamenii la răscoala fratelui tău?

— Cu miile-au venit, răspunse acesta.

— Vezi, Ştefane, vezi cum arată o ţară în care domnul nu e tare înăuntru!… i-am luat eu cu plăcere vorba. Supuşii i se răscoală pentru că el face pe placul boierilor şi, tot pentru că face pe placul boierilor, vecinii dinafară îl apără!… Eram luminat. Diacul acela, mic şi îndesat, care arăta a leu aşa cum arăţi şi tu, îmi limpezise gândurile.

— Du-te părinte Gheorghe al lui Leu, i-am spus; du-te la ai tăi şi pregăteşte-i să-l întâmpine şi să-l ajute pe Ştefan. Pregăteşte-i că, de-ndată ce trece săptămâna mare, porneşte şi el către voi, cu ajutor de la mine, ca să-l punem în scaun. Du-te cu Dumnezeul tău şi spune tuturor care-i sunt prieteni să se strângă cât mai la hotarul dinspre noi! … Apoi, privindu-te pe tine, am adăugat: Iar dacă vom fi amândoi tari înăuntru, către cei de afară vom fi şi mai puternici!

Popa a plecat, iar noi am rămas cu pocalele pline de vinul acela înmiresmat şi rece, care făcea mărgele pe margine. Eram întărâtat şi vesel. Ştiam ce-aveam de făcut, iar vinul tânăr spumega voios

În mine, tocmai pentru că ştiam prea bine şi chiar îmi închipuiam cum.

Era în joia mare şi clopotele băteau împingând sunete grele, care se făceau una cu noaptea, arătându-ne-o ca pe un întuneric sunător.

— Boierii!… am strigat eu vesel. Boierii!…

, Şi întâlnindu-ţi privirile cam nedumerite de cele ce se lămuriseră sub fruntea mea, am început să-ţi explic:

— Boierii sunt lăsaţi să fie peste neamurile astea şi sub noi. Dar eu cred că ei vor mai mult: vor să fie ca noi, sau în locul nostru. Oamenii cei de jos nu vor. De asta muncesc liniştiţi şi nu au pohte. Pohtele cestorlalţi, însă, îi fac să se vadă cât de neoameni sunt, ce fiinţe slabe sunt, cu care nu te poţi ajuta, ci mai rău a te-ncurca… Omul e o fiinţă slabă, Ştefane, curajul şi dreptatea, eare-ar fi darurile lui cele mari, se năclăiesc în minciună şi hoţie şi lene. În sufletul lui, acestea din urmă triumfă şi, în cel mai bun caz, curajul i se preface-n pohtă de jaf!… N-ai văzut cum îşi încheie sultanul scrisoarea către ucigaşul tatălui tău: „Iar dacă haraciul nu va sosi, atunci ce va fi, ştiţi!”… Vezi, asta mi-a răscolit copilăria la curtea sultanului, poftele lor de oameni primitivi veniţi din pustie şi aducând asupra întregii lumi gândul lor la jaf şi la lene, la strâmbătate şi la năravuri de animal. Iar boierii, îi vezi, aşa cum au făcut la Aron, sunt şi aici gata. Gata să-mbrace hainele turcilor şi obiceiurile lor, şi să se supună năravurilor lor, numai ca lor să le fie bine!… Aşa cum dovedea cea de-a doua scrisoare adusă de diac:

„… Noi, Petru-Voievod, din mila lui Dumnezeu domnul ţării Moldovii, cu panii sfatului nostru moldovenesc şi cu mitropolitul nostru, chir Teoctist, şi cu toţi panii, de la mare până la mic, ne-am sfătuit mult şi am socotit între noi despre cotropirea şi pieirea ţării noastre, care este din toate părţile şi mai ales de la turci, care au prădat şi pradă de atâtea ori şi cer de la noi dare două mii de galbeni ungureşti. Noi însă nu am fost datori să le dăm. Dar, să ne apărăm, nu este cu putinţă nicidecum, pentru că nu avem sprijin şi nici cu ajutor din nicio parte, aşa cum au avut înaintaşii noştri. Iar nedându-le, îşi vor lua ei singuri, precum şi până acum au luat soţiile şi copiii fraţilor noştri.

Pentru aceea am hotărât cu toţi împreună ca să

înlăturăm nevoia cum vom putea şi să ne plecăm capul în faţa acelei păgânătăţi, să găsim şi să le dăm cu ce vom putea să-i îmblânzim, până când milostivul Dumnezeu se va îndura, ca să putem avea iarăşi ajutor de la Dumnezeu şi să găsim aliaţii noştri, aşa cum au avut înaintaşii noştri. De aceea, sfătuindu-ne cu toţi împreună, am rugat pe boierul nostru pan Mihail logofătul să meargă la turci să înlăture greutatea noastră, luând pe Dumnezeu într-ajutor, şi să ne facă nouă pace cum ar fi, ca ţara noastră să nu piară. Dacă va putea cu ceva mai puţin, e bine, şi iar, de nu va putea să-i roage şi să izbutească întru aceasta atunci să dea şi acei două mii de galbeni ungureşti, ca să avem noi pace, iar ţara noastră să nu se mai piardă.

Şi am jurat şi jurăm cu această carte a noastră panului Mihail logofăt ca să nu spunem niciodată niciun cuvânt împotriva lui şi, de asemenea, ca nimeni să nu poată spune împotriva lui că el a făcut acea dare, pentru că noi toţi împreună l-am trimis să dea acea dare pentru nevoia noastră. Şi pentru aceasta am dat cartea noastră panului Mihail logofăt, împreună cu toţi panii noştri şi sfatul moldovenesc, sub pecetea noastră şi sub peceţile tuturor boierilor noştri, ca el să umble din toată inima pentru încheierea păcii noastre.

Iar panii noştri, anume mai întâi mitropolitul nostru chir Teoctist, şi panul Braţul, pan Duma Brae, pan Lazor, pan Standul, pan Manoil, pan Ivan Balcean, pan Oană Pântece, pan Cosma Şandru, pan Hodco Stibor, vornic, pan Petru, pârcălab, pan Petru, logofăt, pan Hodco Creţu, pan Moica şi fratele său, pan Toader, pan Goean, pan Coste Orâş, pan Coste Danu, pan Sendrică Tolocico, pan Lazea Pitic, pan Andruş, pan Ion Bucium, pan Mic Crai, vornic, pan Toader Dulce, pan Mihul Staroste, pan Sân de la Hotin, pan Bolbosea, postelnic, pan Roman Hudici, pan Iaţco Hudici, pan Ivaşco Hrâncu, pan Ilea, vistiarnic, pan Vasco Leu, pan Hrâncu Leu, pan Danciul Cneaj, pan Negru

Câmpeanu, pan Ivaşco Usteclă, pan Dragoslav, pan Negoi şi fratele său, pan Braţul, pan Eremia, pan Porcu, pan Ezerean, comis, pan Mihul, stolnic, pan Gangur, spătar, pan Negrilă, vornic, pan Dragoşe, ceaşnic, pan Zeicu, pan Duma Micu, pan Duma Balbinu, pan Coste Tolici, pan Petru Sârbescul, pan Micul, spătar şi pan Giurgiu! Leanţea, şi pisarii noştri: pan Toader Prodan, şi pan Dobrul, şi pan Crâstea, şi pan Vulpaş, şi pan Solomon, şi alţii toţi.

Iar Steţcu a scris în Vaslui în anul 6964 (1456).”

Se vede: înfricoşaţi şi daţi după căpătuială, ei sunt gata să ne lăsăm rupţi de trupul Europei, şi să luăm obiceiurile care ne trag înapoi cu sute de ani, numai ca lor să le fie bine. Vezi, Ştefane, de asta nu pot să-i sufăr. Omul e o fiinţă slabă, ţi-am spus; dar ei îi arată şi mai mult slăbiciunile. Şi, dacă au o virtute, dacă sunt în stare într-adevăr să se ţină de ceva, apoi, acest lucru este şiretenia! … Ei nu vor sănşi înfrângă slăbiciunile ci, dimpotrivă, au şiretenia să şi le prefacă-n câştig pentru ei… De asta ţi-o spun, Ştefane, eu aşa am de gând să fiu tare-nlăuntrul ţării mele: stârpind ce e slăbiciune. Vreau cinste. Să mă ştiu sigur, nu pândit şi furat. Pentru asta, am să curm tot ce înseamnă hoţie trăgând furii în ţeapă în faţa tuturor. Am să tai tot ce înseamnă lene, pedepsind crunt, ea să fie învăţătură. Şi am să ucid tot ce-nseamnă hiclenie, ca să se ştie că una este ţara şi una este puterea ei. Îmi voi face, astfel, o ţară tare şi dreaptă înăuntru, curăţită de lene, de furt şi de intrigi; şi astfel, cu o asemenea ţară, voi sta la hotarele sultanului şi nu voi lăsa să treacă de mine năravurile rele!… Voî curăţa copacul, chiar dacă îi voi lăsa numai jumătate din ramuri. Dar astfel îl voi păstra sănătos în pământul lui, să crească zdravăn şi să se-mputernicească. Dacă şi tu vrei să faci astfel, Ştefane, bate palma pentru că fraţi suntem şi, spate-n spate, vom fi mai tari!… Iar, dacă firea lucrurilor ne va arăta că fără boierii din jur nu se poate, ne vom face noi alţii, din alt sânge mai

sănătos, după ce-i vom stârpi pe aceştia!…

Vreau să stârpesc, Ştefane, ce e rău, şi-am să tai de-ar curge râuri de sânge, până or rămâne din oameni mănunchiul ăla bun şi sănătos, pe care nu-l poate molipsi molima celor corupţi ca animalele pe care le astâmperi doar aruncându-le bucata de la gura ta. Atunci doar mă voi socoti demn urmaş din Mircea şi din Muşatini!…

XXIV

N u te-am întrebat clacă-mi dai sau nu dreptate. Erai fratele meu şi ceea ce simţeam eu trebuia să steie şi în inima ta.

Ţi-am pregătit oştirea ce-avea să te-nsoţească, l-am trimis pe popa Leu cu veste la cei ce urmau să te-aştepte în Ţara de jos, şi-am hotărât să aşteptăm ziua de Paşti oare cădea -chiar pe doi al lui aprilie, ca să luăm împreună, la Târgovişte, în catedrala copilăriei noastre, sfânta cuminecătură.

În urma noastră i-am lăsat şi pe toţi boierii s-o primească, din mâna mitropolitului, a arhimandritului şi protopopilor săi, şi i-am chemat la praznicul nostru, aducând în proţape miei tineri hrăniţi cu iarbă crudă.

I-am cinstit ridicând paharul eu vin pe care-l înăspriseră frunzele pelinului şi, odată cu şerbeturile pe care dinadins le-am poruncit ca la Poartă, aduse de ţigănci cu nurii acoperiţi de fuste lungi, au apărut în spatele fiecăruia şi armaşii mei tineri pe care mi-i făcusem oameni de credinţă.

; Am ridicat palma pe care purtam inelul cu pecetea cea mică şinam dat semn, simţind cu plăcere freamătul neliniştii lor de animale pregătite pentru junghiere. Dar m-am făcut că nu înţeleg nimic şi i-am poftit:

— Luaţi mai întâi pelteaua, boieri dumneayoastră!…

Nu mi-a păsat de zarva iscată. Armaşii mei i-au luat, în vreme ce trâmbiţaşii dădeau din turn semnul către călăreţii care aveau să-nconjoare oraşul, împingând toată

lumea spre grădina castelului meu, toată înfiptă cu ţepi proaspete, cioplite la vârf cu dichis şi bătute-n pământ la câte-un pas numai, pentru ca cei ce vor sta în vârfurile lor să mai poată schimba câte-o părere.

Erau patru rânduri a câte zece puse în grup, tocmai ca să se poată plimba deasupra lor cumpăna pe care mi-o făcuse neamţul meşter în maşinării de moarte.

Urcasem pe zid şi priveam. Călăreţii aduceau, împingând-o încoace, mulţimea oraşului. Armaşii îi duceau, cu mâinile legate în şnururi de mătase ca pentru sigiliile de ceară, alese înadins pentru rangul lor, pe cei patruzeci de boieri ale căror stomahuri încă mai mistuiau carnea de miel tânăr.

Recunosc: mă înfiora chiar şi pe mine noua invenţie, maşinăria neamţului: o cumpănă lungă, aşezată pe un trunchi gros cu câteva roţi şi scripeţi, în aşa fel încât îşi putea roti braţul deasupra întregului pătrat de ţepi. Meşteşug nemţesc!… Priponea omul numaidecât, îl ridica în sus şi-l aşeza direct deasupra ţepii în care urma să fie tras. Prin ea, trasul în ţeapă devenea un mecanism şi nu o orbecăială ca de obicei, când îl spânzurai pe om de vreun copac, şi-apoi îi potriveai ţeapa, şi-apoi te chinuiai cu el. Era o armă nouă, înfricoşătoare, iar eu, aşa cum mă jurasem, trebuia s-o folosesc dacă voiam binele ţării.

Braţul se lăsa, ea un gât de girafă, boierul se lega de el, ca un ciorchine, cătuşele-i prindeau lanţuri de picioare, cumpăna îl ridica în sus, roţile şi scripeţii se mişcau aducându-l în dreptul ţepii. Apoi, ca la fântână, când armaşii trăgeau de lanţurile prinse de picioare, cumpăna se lăsă încet, petrecându-l pe osândit cu grijă, ca un braţ ocrotitor, până ce ţeapa-i ieşea prin gât, sau prin ceafă, după cum Dumnezeu voise să-i dea direcţia…

Apoi, trăgând caielele prinse, cătuşele se desfăceau şi, rotindu-se peste capetele celor pe care-i aşezase, braţul lung se-ntorcea zornăindu-şi lanţurile înapoi, spre grupul

de osândiţi de unde-l înşfăca pe altul ridicându-l ca pe-un ciorchine-n aer!…

În ţepele noi, cei traşi se zbăteau. În spate, păzită de călăreţi, mulţimea privea îngrozită. Neamurile îşi ascundeau feţele, neplângându-i prea mult pe cei osândiţi, de teamă să nu le aşez în ţepele de-alături ca să le aline durerile. Armaşii lucrau şi asudau, păsările de pradă începuseră să dea ocoale pe cerul cenuşiu. Ochii mei erau doar la cumpănă, la braţul ei. La mişcarea lui care trebuia să fie egală, cumpătată, ca mersul măsurat al unei armate de călăreţi. Era armata cu care eu îmi cuceream pacea în ţară. Îi măsurăm timpul marcat de câte un singur scârţâit când se elibera de greutatea trupului: jos, în aer, deasupra ţepii, jos, în aer, scârţâitul, apoi ridicarea şi mersul înapoi. Ca mersul măsurat al unei armate ce nu trebuie să greşească.

Maşina trebuia să meargă perfect. Mersul ei îmi arăta că pot cu mişcare sigură să scap de duşmani. Deci, şi de oştenii Porţii. Nu trebuia să se împiedice, ci să pedepsească, să cureţe lumea de canalii. Pentru că sfântul Bizanţ, Constantinopolul, căzuse din pricina unor asemenea boieri trădători. Maşina asta mă făcea să cred că eu pot apăra lumea de năvala sultanului. Mersul ei mecanic îmi dădea curaj şi siguranţă: lumea nu va cădea! …

Când m-am întors către tine, cred că eram ca beat. Simţeam cum globurile ochilor mi se făcuseră mai mari, ieşind din orbite.

— Du-te acum, Ştefane, ţi-am spus. Fă-ţi o asemenea grădină la ferestrele tale şi vei fi sigur pe puterea ta dinlăuntru.

Tu m-ai privit cu ură şi-ai strigat tare, oarecum înspăimântat, de parc-ai fi vrut să te audă, peste păsările ce se roteau pe cer, Dumnezeu:

— Asemenea păcate eu n-am să fac!… N-am să fac!…

Am rămas cu strigătul tău atârnat deasupra grădinii de ţepe în care mi se zbăteau duşmanii, dându-şi duhul.

Şi n-am înţeles de ce mă urai!...

SFÂRŞITUL PĂRŢII INTÂI

PARTEA A DOUA

ÎN LOC DE ÎNCHINARE:

POVESTIREA ÎN LIMBA SLAVA DESPRE VIATA'

, LUI DRACULA

datată astfel: „*În anul 6994* (*1486*) *februarie 13, a scris cel de mai înaintea mea* (*aceste rânduri*). *Apoi, în anul 6998* (*1490*) *ianuarie 28, am transcris-o eu...*"

„A fost în Ţara Muntenească un voievod creştin de credinţă grecească, anume Dracul, pe limba românească, iar pe a noastră, diavol, atât era de rău. Precum i-a fost numele, aşa şi viaţa.

I. Odată au venit la dânsul soli de la împăratul turcesc. Când au intrat la dânsul şi s-au închinat după obiceiul lor, iar turbanele lor nu le-au scos din cap, el i-a întrebat: „De ce faceţi aşa? Veniţi la un mare stăpânitor şi-mi faceţi o astfel de ruşine". Ei au răspuns: „Astfel de obicei are stăpânul nostru şi ţara noastră!" El le-a spus lor: „Şi eu vreau să întăresc legea voastră, să o ţineţi cu tărie". Şi a poruncit să Ie înţepenească turbanele pe cap cu un cui mic de fier. Şi le-a dat drumul, spunându-le: „Mergeţi, spuneţi stăpânului vostru: el este învăţat să rabde această ruşine de la voi, noi nu suntem învăţaţi; să nu trimită obiceiul său la alţi stăpânitori, care nu voiesc să-l aibă, ci să-l ţie pentru dânsul".

II. Împăratul foarte s-a supărat pentru aceasta şi a pornit cu oaste împotriva lui şi a venit asupra lui cu multe puteri. El a adunat oastea cât avea (30 900) şi a lovit pe turci noaptea şi a nimicit o mulţime dintre dânşii şi nu a putut să se bată cu oameni puţini împotriva marii oştiri şi s-a întors înapoi. Şi pe cei care au venit cu dânsul din această luptă, a început el însuşi să-i cerceteze. Care era

rănit în faţă, aceluia îi dădea mare cinste şi-l făcea viteaz al său, care era rănit la spate, pe acela poruncea să-l pue în ţeapă, spunându-i în loc de prohod: „Tu nu eşti bărbat, ci femeie”. Iar atunci, când a pornit împotriva turcilor, astfel a vorbit întregii lui oşti: „Cine se gândeşte la moarte, acela să nu meargă cu mine, să rămâie aci”. Împăratul auzind aceasta, a plecat cu mare ruşine; a pierdut oaste nenumărată. El nu a îndrăznit să meargă mai departe împotriva lui.

III. Împăratul a trimis la dânsul un sol, să-i dea bir. Dracul a cinstit mult pe solul acela şi i-a arătat toată averea sa şi i-a spus: „Eu nu numai că vreau să dau bir împăratului, ci cu toată oastea mea şi cu toată visteria vreau să merg la dânsul în slujbă. Cum îmi va porunci, aşa îi voi sluji. Şi tu dă de veste împăratului, când voi merge la dânsul, să poruncească împăratul să nu mi se facă niciun rău în ţara lui, mie şi oamenilor mei. Iar eu voi merge la împărat, curând după tine şi voi aduce birul şi însumi voi veni la dânsul”. Împăratul auzind aceasta de la solul său că Dracula vrea să vie la dânsul în slujbă, i-a trimis cinste şi multe daruri şi a fost foarte bucuros, căci pe atunci se războia cu împăraţii şi cu ţările din răsărit. Şi în dată a trimis pe la toate cetăţile şi prin ţară, ca atunci când va veni Dracula, nimeni să nu facă niciun rău lui Dracula, ci încă şi cinste să-i dea. Dracula a pornit, adunându-şi toată oastea şi pristavii împăratului erau cu ei şi i-au dat mare cinste. El a străbătut prin ţara lui vreo 5 zile şi pe neaşteptate s-a întors şi a început să prade cetăţile şi satele şi a prins mulţime mare şi i-a tăiat, pe unii turci îi punea în ţeapă, iar pe alţii îi tăia în două jumătăţi şi-i ardea, pe nimeni nu a lăsat… Pe alţii, care sunt creştini, i-a mânat în ţara lui, şi i-a aşezat acolo şi luând mare mulţime de avere s-a întors înapoi. Iar pristavilor acelora le-a dat drumul cu cinste, spunând: „Mergeţi, povestiţi împăratului vostru ce aţi văzut. Cât am putut, atâta i-am slujit şi dacă

slujba mea îi va fi plăcută şi eu încă îi voi sluji aşa, după cum îmi este putinţa”.

Împăratul nu a putut să-i facă nimic, ci a fost înfrânt în chip ruşinos.

IV. Şi aşa de mult ura răul în ţara lui, încât dacă cineva făcea un rău, furt sau tâlhărie, sau vreo minciună sau nedreptate, niciunul dintre aceştia nu ră- mânea viu. Fie că era boier mare sau preot sau călugăr sau om de rând, chiar dacă cineva avea mare bogăţie, nu se putea răscumpăra de la moarte. Şi atât de temut era, încât era într-un loc al lui un izvor şi o fântână şi la această fântână şi la izvor veneau mulţi călători din multe părţi şi mergeau mulţi oameni şi beau din fântână şi din izvor, căci apa era rece şi dulce. El a aşezat la acea fântână, în loc pustiu, o cupă mare şi minunată de aur. Şi cine voia să bea din acea cupă, o punea înapoi la locul acela şi cât a ţinut-o vremea, nimeni nu a îndrăznit să ia acea cupă.

V. Odată au venit la dânsul din Ţara Ungurească doi călugări latini, după milostenie. El a poruncit să-i aşeze deosebit şi a chemat la dânsul pe unul dintre ei şi i-a arătat în jurul curţii o mulţime nenumărată de oameni în ţepe şi pe roate şi l-a întrebat: „Oare bine am făcut aceasta şi cum îi socoţi pe cei ce sunt în ţeapă?” El a spus: „Nu, stăpâne, rău ai făcut, pedepseşti fără milă, se cuvine stăpânului să fie milostiv. Iar cei ce sunt în ţepe sunt mucenici11. A chemat şi pe al doilea şi l-a întrebat la fel. El a răspuns: „Tu, stăpâne eşti pus de dumnezeu, ca pe făcătorii de rele să-â pedepseşti, iar pe făcătorii de bine să-i miluieşti. Iar aceştia au făcut rău, după fapta lor au fost răsplătiţi”. El a chemat pe cel dintâi şi i-a spus: „De ce din mânăstirea şi din chilia ta umbli pe la marii stăpânitori, neştiind nimic? Iar acum., tu însuţi ai spus că aceştia sunt mucenici. Eu vreau să te fac şi pe tine mucenic, ca şi tu să fii cu ei mucenic’1. Şi a poruncit să-l puie îndată în ţeapă. Iar celuilalt a poruncit să-i dea 50 de ducaţi de aur, spunând:

„Tu eşti un om înţelept” şi a poruncit să-l ducă cu trăsura eu cinste până în Ţara Ungurească.

VI. Odată a venit un oarecare negustor străin din Ţara Ungurească la cetatea lui. Şi după porunca lui a lăsat căruţa lui pe uliţa oraşului, înaintea casei şi marfa lui în căruţă, iar el însuşi dormea în casă. Şi a venit cineva şi a furat din căruţă 160 de ducaţi de aur. Negustorul s-a dus la Dracula, şi i-a spus de pierderea aurului. Dracula i-a spus: „Du-te; în această noapte vei afla auru141. Şi a poruncit să se caute hoţul prin tot oraşul, spunând: „Dacă nu se află hoţul, atunci voi nimici tot oraşu141. Şi a poruncit să se aducă aurul său, să-l aşeze în căruţă în timpul nopţii şi a mai adăogat un zlot. Negustorul sculându-se, a găsit aurul şi a numărat o dată şi de două ori; s-a aflat un zlot mai mult. Şi s-a dus la Dracula şi i-a spus: „Stăpâne, am găsit aurul. Şi iată; este un zlot mai mult, care nu este al meu11. Atunci au adus şi pe hoţ şi cu aurul. Şi a spus negustorului: „Mergi în pace, dacă nu mi-ai fi spus despre un zlot, eram gata să te pun în ţeapă cu acest hoţ44.

VII. Odată mergând el pe drum a văzut la un oarecare siromah o cămaşe foarte ruptă. Şi l-a întrebat: „Oare ai femeie? 44 El a răspuns: „Am stăpâne44. El a spus: „Du-mă în casa ta, să o văd11. Şi a văzut pe femeia lui, tânără fiind şi sănătoasă. Şi a spus bărbatului ei: „Oare aţi semănat în? 44 El a răspuns: „Stăpâne am mult în” şi i-a arătat mult în. Şi a spus femeii lui: „De, ce eşti leneşă faţă de bărbatul tău; el este dator să semene şi să are şi să te hrănească, iar tu eşti datoare să faci bărbatului tău îmbrăcăminte curată şi frumoasă, iar tu nici cămaşe nu vrei să-i faci, sănătoasă fiind la trup. Tu eşti vinovată, iar nu bărbatul tău. Dacă bărbatul nu ar fi semănat în, atunci bărbatul tău ar fi fost vinovat11. Şi a poruncit să-i taie mâinile şi trupul ei să-l puie în ţeapă.

VIII. Odată a venit la dânsul un sol de la craiul unguresc Matiaş, om mare, boier, de neam polon şi i-a

poruncit să stea cu el la masă. Şi lângă dânsul se afla o ţeapă foarte groasă şi înaltă, aurită peste tot. Şi a întrebat Dracul pe sol: „Spune-mi, de ce am făcut aşa această ţeapă? 44 Solul atunci s-a înfricoşat tare şi a spus: „Stăpâne, aşa mi se pare, vreun om mare a greşit în faţa ta şi vei să-i faci moarte mai cu cinste decât a celorlalţi”. Dracula a spus: „Adevărat ai spus. Tu eşti solul regal al marelui stăpân, pentru tine am făcut această ţeapă”. El a răspuns: „Stăpâne, dacă voi fi făptuit ceva vrednic de moarte, fă ce vrei, căci eşti judecător drept, nu tu vei fi vinovat de moartea mea, ci eu singur”. Dracula a râs şi a spus: „Dacă nu mi-ai fi răspuns aşa, în adevăr ai fi fost pe această ţeapă”. Şi l-a cinstit mult şi l-a dăruit şi i-a dat drumul, spunând: „Ţie în adevăr se cuvine să umbli în solie de la mari stăpânitori, căci eşti învăţat să vorbeşti cu stăpânitorii cei mari, alţii să nu îndrăznească, ci mai întâi să fie învăţaţi cum să stea de vorbă cu stăpânitorii cei mari”.

IX. Astfel de obicei avea Dracula: Ori de unde venea la dânsul un sol, de la împărat, de la rege, şi nu era îmbrăcat în chip ales şi nu ştia ce să răspundă la cursele ce le întindea, atunci îl punea în ţeapă, spunând: „Nu eu sunt vinovat de moartea ta, ci stăpinul tău sau tu însuţi. Nu-mi faceţi vină. Dacă stăpânul tău sau tu însuţi. Nu-mi faceţi vină. Dacă stăte-a trimis la mine, la un stăpânitor înţelept, atunci stăpânul tău te-a ucis. Dacă singur ai îndrăznit să vii, ne fiind învăţat, atunci singur te-ai omorât”. Unui astfel de sol îi făcea o ţeapă, înaltă şi aurită peste tot şi-l punea în ea. Şi stăpânului lui îi scria aceste cuvinte, prin alţii: „Să nu trimită la un stăpân înţelept în solie un om cu minte puţină şi neînvăţat”…

I

Xoţi mă cred mort.

Iar când voi ieşi de aici, când îmi vor vedea faţa, se vor cruci şi vor fi convinşi că am înviat.

Se vor răscoli în ei, venindu-le în minte toate părerile despre puterile mele vrăjitoreşti, despre sufletul meu de vampir, despre legăturile mele cu diavolul şi de-abia atunci vor fi convinşi că n-am fost om, ci drac, suflet vrăjit care nu se desparte de trup, inimă de vampir care trebuie pătrunsă în cruce de o ţeapă precum ţepele mele şi, care, dacă nu e cruce dreaptă, într-adevăr dreaptă, nu-şi dă duhul în niciun chip.

Ce ochi vor face când mă vor vedea!…

Toţi. Parcă-i văd.

Îşi vor face cruce şi vor fugi din calea mea.

Iar eu îi voi urmări, îi voi goni, băgând groaza în ei.

Toţi, în afară de Matei.

Pentru că el mă ştie viu, mă ştie întreg şi mă ştie aici, în beciurile Vişegradului. El n-o să se mire. Poate doar c-o să se înspăimânte văzându-mă la chip. Văzând cum arată chipul celui pe care l-a vândut ca să-şi acopere hoţia.

Da, strig din nou. Strig să răsune beciurile astea până la Dunăre; strig înmormântându-mi strigătul aici:

— Matei m-a furaaaaat!…

M-a furat, înţelegi?! Lucrul ăsta trebuie să se ştie!… Trebuie!… Şi dacă oamenii, plătiţi sau neplătiţi de cineva, ar fi dornici să-l uite, dacă tu, Ştefane, din interesele politicii tale, ai să accepţi să-l uiţi, eu am un fiu, undeva, făcut eu acea româncă frumoasă şi pietroasă, cu obrajii şi sânii ca merele şi cu ochii preaplecaţi în faţa furiei dragostei mele de fiară!… Eu am un băiat făcut de Anouţa, pe care-am trimis-o să-l crească la Săcele, lângă oraşul Coroanei, într-o casă pe care am cumpărat-o pe ascuns de la nişte braşoveni… Pe ascuns, pentru ca să nu se ştie că Mihnea este fiul meu şi cineva să-l ucidă vrând să-mi ucidă stirpea!… Nu!… Sămânţa mea care continuă neamul Basarabilor pe ramura lor cea mai mândră, aceea a Drăculeştilor întemeiată de tatăl meu, cel căruia împăratul Sigismund i-a atârnat de gât la Ntirnberg colanul

Dragonului în cea mai înaltă clasă de cavaleri din Europa, sămânţa aceasta nu va pieri! Sunt acolo, în casa aceea neştiută de nimeni, braţele calde ea nişte pâiniţe mari şi pufoase ale Ancuţei, braţe care s-au prins de grumazul meu când am iubit-o gemând şi care, iubind acum într-un alt fel, îl cresc <pe fiul meu!…

Ştefane, din inimă grăiesc către tine: nu mai sânt' un'tânăr, să cred în toate iu-birile tinereţii. Nu mai sunt un om dornic de gloria ascunsă a marilor prietenii pe care nu le-am avut, pentru că în^am lovit încă de copil de toate cele ale lumii! Ştiu, Ştefane, vine o vreme când jurămintele tinereţii trec şi nevoile vieţii cu toată curvăsăria ei pun stăpânire asupra sentimentelor noastre. Tu îţi ai acum ţara ta, politica ta, interesele tale! Aş fi copil să cred că te poţi întoarce de la ele, ca să îndeplineşti lucruri pe care eu, prietenul tău din tinereţe, am sperat atunci că le vom îndeplini. Viaţa e parşivă, e o paceaură, şi învinge cel care nu se lasă amăgit de vorbe sau de sentimente calde. Prost aş fi dacă aş crede că tu ai renunţa astăzi la ceea ce-ţi cere viaţa ta, ea să te ţii de jurămintele pe care le-ai făcut cu un mort. Pentru că, iată, sunt mai bine de zece ani de când eu zac aici, în neştirea nimănui, deci, de când eu sunt mort pentru tine, ca şi pentru toată lumea!…

Nu, Ştefane, nu ţi-aş cere lucruri nebuneşti şi încrederea în cele ce ţi-ai jurat faţă de un mort, într-o vreme demult moartă. Chiar dacă aş şti că mă ştii în viaţă, şi tot nu ţi-aş cere!… Aşa e făcut omul, să spere şi să viseze frumos la tinereţe, pentru a se porcăi după aceea, luat de valul vieţii şi-al intereselor ei. Ceea ce este curat şi sfânt în visurile tinereţii noastre, ni se par apoi doar prostii frumoase care ne-ar fi dus pe calea pierzării… Nu-i adevărat! Proşti suntem mai târziu, când nu ne mai putem ţine de ceea ce este frumos şi înălţător. Atunci ne prostim, ne înjosim, ne coborâm! Dar ce să-i faci?! Ştim cu toţii că omul e o fiinţă slabă şi mai multe păcate trag de el

înjosindu-l decât adevăruri frumoase înălţându-l. Şi, pe măsura îmbătrânirii noastre, cu cât spunem că ne-a venit minte mai multă, cu atât asta înseamnă mai multă şiretenie, mai multe politicale printre nemerniciile şi netrebniciile vieţii, mai multă îndepărtare de ce-am fost în stare să visăm frumos cândva. Viaţa o stăpânim supunându-ne ei şi mizeriilor ei, omul îşi iese din pielea curată a dorinţelor şi năzuinţelor tinereţii, aşezându-se sub vremuri, făcându-le voia şi omorând în el ceea ce era frumos. Aşa ajunge a fi considerat de semeni priceput şi a fi temut. Dar dragoste de sine însuşi şi înflăcărare pentru ceea ce face, nu mai are ca-n tinereţe.

Acestea spunându-ţi-le limpede, înţelegi, Ştefane, că nu aştept de la tine să-ţi calci pe interesele tale şi să duci sus dorul răzbunării mele; nu sunt copil să cred că vei face aşa ceva. Eşti om în putere şi-n scaunul tău, şi tu ştii cum se păstrează acesta mai bine, cu câte clătinări şi îngăduinţe şi nelinişti, şi renunţări şi fapte aspre şi fapte nedemne.

Nu-ţi cer s-o faci tu, iar dacă interesele tale te fac să zici că mârşavul ăsta de Matei, care după sângele tatălui său îşi trage sângele dintr-al nostru, e mare şi aurit şi preacinstit şi prealuminat pe tronul său din Buda, atunci aşa să fie şi aşa să zici pentru că, mai presus de toate şi mai aproape de inimă decât tot ce ne e drag, ne sunt fiecăruia interesele politicii noastre!…

Dar, Ştefane, ceea ce nu cer gurii tale să spună faţă de oameni, cer inimii tale să sădească în sufletul curat de om tânăr al fiului meu, atunci când el va avea vârsta şi a înţelegerii pe care încă nu o are, dar şi a înflăcărării pe care noi nu o mai avem.

Tu să nu vorbeşti despre asta; să-ţi vezi de nevoile scaunului tău. Dar fă cumva ca fiul meu să ştie că Matei m-a furat. El trebuie să ştie, înţelegi!… El trebuie să afle asta la vârsta la care-i clocotesc simţurile, să ştie că eu n-am

fost învins, ci vândut, şi să răzbune ceea ce mi-a făcut Matei pe deoparte şi ceea ce mi-a făcut fratele meu, fătălăul Radu, pe de alta!

Iată, la gândurile astea nu mă mai pot abţine şi strig răscolind tăcerea beciurilor şi surzenia paznicilor mei bătrâni, pe care înadins i-a ales Matei astfel, ca să nu afle ce vorbesc eu de unul singur!... La gândurile astea nu mă mai pot abţine. Pentru că Radu nu cu mintea, că minte n-avea, l-a îndemnat pe antihrist să vină cu oştirea, cea mai numeroasă de la căderea Constantinopolelui, asupra mea; iar Matei a luat bani de la papă şi de la toată creştinătatea ca să siringă armată să vină să mă ajute, şi i-a cheltuit altfel, lăsându-mă să lupt singur, sigur fiind că voi cădea şi că nimeni nu-l va mai întreba despre modul cum m-a ajutat.

Dar eu n-am căzut. Ha! Ha!... Sunt viu şi urlu aici în beciurile de dedesubtul Dunării:

— Matei m-a furaaat! Ne-a furaaat!... Şi nu pe mine m-a furat. Pe papăăăă!... L-a furat pe papa de la Roma!...

Da, a furat banii cu care creştinătatea voia să mă ajute, banii cu care Europa întărea armata mea ca s-o apăr de sălbăticia pe care-o duceau osmanlii asupra ei!...

Iar căderea lui cea mare a fost când a văzut că eu am învins chiar şi fără acest ajutor! Că eram viu, că alungasem singur oastea lui Mahomed şi Europa mă sărbătorea trăgând clopotele în Capitalele ei!...

S-a temut foarte Matei!... S-a temut că voi spune celor ce mă sărbătoreau că n-am primit ajutorul lor trimis prin el. Că-l voi face de două ori de ruşine în faţa Europei: odată pentru că eram atât de viteaz incit putusem să înving fără ajutor şi, a doua oară, pentru că îl va întreba toată lumea ce e cu banii trimişi de papă!... Se mai temea el că, în acest chip, Transilvania, care fusese apărată şi ferită de năvala turcilor prin zidul ce-l făcusem eu în Ţara Românească, mă va voi poate pe mine, nu pe el!... Şi-aş fi

îndeplinit visul tatălui său, lancu de Hunedoara, de-a pune toate ostile românilor sub steagul aceluiaşi voievod. S-a temut de multe Matei în tinereţea lui, sfătuit strâmb de nobilii de la Buda. Şi ca să şteargă totul, a vrut să mă piardă măsluind scrisori neadevărate.

Iar dincolo, fratele meu strâmb, fătălăul, s-a grăbit să-mi ia fără luptă, prin viclenie, scaunul!...

O vor plăti, Ştefane!... Strig aici s-audă toate vămile subpământului. O vor plăti!... Şi cel puţin unul din ei, de mâna mea o să moară!...

H

DOCUMENTE LÂMURITOARE Scrisoarea lui Vlad Ţepeş, trimisă lui Matei Corvin, din cetatea Giurgiului la anul 6970 (1462)

„... Deci să ştii, Maria Ta, că am călcat pacea cu dânşii, nu pentru vreun folos al nostru, ci pentru cinstea Măriei Tale şi a Sfintei Coroane a Măriei Tale şi pentru păstrarea Creştinătăţii întregi şi pentru întărirea legii catolice. Ceia ce văzând ei că am făcut, şi-ai părăsit gâlcevurile şi certurile pe care le aveau până acum în orice parte, şi de spre ţara şi Coroana cea sfântă a Măriei Tale şi de spre toate celelalte părţi, şi şi-au aruncat toată turbarea asupră-ni. Cum se va deschide vremea, adecă primăvara, au de gând să vie duşmăneşte, cu toată puterea lor. Însă vaduri n-au, căci şi vadurile lor la Dunăre, afară de Vidin, am pus să le ardă, să le nimicească şi să le facă pustii. Pentru că pe la vadul Vidinului nu prea pot să ni strice, ci ei ar voi să-şi aducă vasele de la Ţarigrad şi Galipole, pe Marea, în Dunăre. Deci Maria Ta, milostive doamne, dacă voia Măriei Tale este să ai luptă cu dânşii, atunci strânge-ţi toată ţara şi tot poporul de oaste, şi călării şi cei de pe jos, adu-i în această Ţară-Românească a noastră şi binevoieşte să te baţi aice cu dânşii. Iar, dacă nu vrei să vii Maria Ta însuţi, atunci fii bun de-ţi trimite oastea întreagă în părţile ardelene ale Măriei Tale, încă de la Sf. Gheorghe. Dacă

Maria Ta nu vrei să-ţi dai însă toată oastea, atunci dă numai cât ţi-e voia, măcar Ardealul şi Secuimea. Ci, dacă Maria Ta voieşte să dai vreun ajutor, atunci Maria Ta să fii bun a nu ne zăbovi, ci să ni spui cu adevărat gândul Măriei Tale. Pe omul nostru, care aduce scrisoarea, de data aceasta să nu-l întârzii, mă rog, Maria Ta, ci să mi-l trimeţi îndărăt, îndată şi iute. Pentru că nici cu un chip nu voim să lăsăm în drum ce am început, ci să ducem lucrul la capăt. Căci, dacă Dumnezeu cel atotputernic va asculta rugăciunile şi dorinţile creştinilor şi-şi va apleca auzul cu bunăvoinţă spre rugăciunile sărmanilor săi şi ni va da. Astfel de biruinţă împotriva păgânilor, duşmani ai Crucii lui Hristos, va fi cea mai mare cinste şi folos şi ajutor sufletesc pentru Maria Ta şi Sfânta Coroană a Măriei Tale şi pentru toată Creştinătatea cea adevărată. De oare ce nu voim să fugim înaintea sălbăteciei lor, ei să avem, în orice chip, luptă cu dânşii. Iar, dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un capăt rău, şi va peri ţărişoara noastră aceasta, nici Maria Ta nu vei avea folos şi înlesnire de aşa ceva, pentru că va fi spre paguba Creştinătăţii întregi. De altminterea, să crezi ce-ţi va spune acest om al nostru, Radul Farmă, ca şi cum am grăi noi de faţă cu Maria Ta. Din cetatea Giurgiului (?), 11 Februar 1462.”

— * *

În celebra sa lucrare „*Regnum Hungciriae*”, Katona citează astfel modul în care Matei Corvin îşi instruieşte ambasadorul la cetatea Vaticanului să solicite bani pentru susţinerea luptei lui Vlad: „Qui videm Voywoda transalpinus quotidie hic sollicitat ut adjuventur quia solus tautus impetus susţinere non potest…” J

III

Se zguduie dedesubturile acestei cetăţi, înfipte în stânca tăiată de apa Dunării, de strigătul meu!…

Se înfioară chiar paznicii surzi, pe care mi i-a pus Matei, pentru că sunetul se loveşte de ziduri şi apoi se-

ntoarce izbindu-le trupurile.

Mă uit la chipurile lor de bătrâni soldaţi prostiţi în războaie multe, oare-şi petrec bătrâneţele în uniformele amintirii bătăliilor unde-au fost zmei, păzind şobolanii ce mă păzesc pe mine. Sunt chipuri aspre, bărbierite proaspăt, aşa cum stă bine unui oştean al imperiului, lucru care tare-i plăcea tatălui meu! Am moştenit şi eu gustul ăsta: să-mi văd oştenii îmbrăcând cele mai frumoase uniforme ale Europei şi purtând cele mai noi arme… Dar sunt surzi toţi, şi surzenia le tâmpeşte privirea, sau le-o înrăieşte sau, în acelaşi timp, le-o înrăieşte şi le-o tâmpeşte. Ei râd cu guri ştirbe atunci când, simţindu-mă înfierbântat de dorinţele mele de răzbunare, ajung să mă-ntărâte.

Dar când strig ca acuma, o alarmă se dă în ei şi stau cu ochii holbaţi, furioşi că nu pricep nimic în castelul ăsta de groază şi de mister, prin încăperile căruia pluteşte stafia veşnic lipsită de bărbat a reginei Elisabeta.

Eu am mai apucat-o. Eram copil şi mâna ei care se-nfiora la atingere de bărbat, poate că mi-o fi mângâiat obrazul. Dar altfel mă plecam atunci, în reverenţa pe care, ca orice cocon de domn pregătit să trăiască pe la marile curţi ale lumii, o învăţasem odată cu prima îmbucătură.

Acum însă, ca un taur mă reped asupra stafiei ei, când îmi apare prin hrubele lungi, şi intră printre gratii în încăperea eu mobile grele, italieneşti, pe care le-a poruncit-o Matei a mi se aranja în beciul acesta. Vine, îmi face ea reverenţa şi se-aşază-n patul meu cu toată viaţa ei nesatisfăcută.

Iar când se linişteşte, plânge cu lacrimi mici, suspinând ca un cântec:

— Eu sunt Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vişegradului coroana sfântă a Ungariei, ce avea bătute cincizeci şi trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald şi trei sute treizeci şi opt de perle mari. Am dat-o

zălog, păcătoasa de mine, pentru două mii cinci sute de ducaţi, lui Frederich al IlI-lea de Habsburg, ca să-mi plătesc mercenarii, bărbaţi frumoşi care niciunul nu m-a iubit ci numai s-au lăsat plătiţi de mine!…

Plânge mereu cântecul ăsta, sau cântă plânsetul, şi atunci când vine către mine nălucă albă din depăr188 tarea hrubelor, şi când străbate gratiile care n-o opresc să treacă, şi când se-ntinde cu toate fustele care n-o opresc să fie goală.

Plânge mereu cântecul ăsta mângâindu-mă recunoscătoare pentru bărbăţia cu care o chinui nechezând:

— Eu sunt Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vişegradului coroana sfântă a Ungariei, ce avea bătute cincizeci şi trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald şi trei sute treizeci şi opt de perle mari. Am dat-o zălog, păcătoasa de mine, pentru două mii cinci sute de ducaţi, lui Frederich al III-lea de Habsburg, ca să-mi plătesc mercenarii, bărbaţi frumoşi care niciunul nu m-au iubit ci numai s-au lăsat plătiţi de mine!…

Îmi e şi milă de ea. Şi, peste poftele mele, mai încerc s-o bat, s-o muşc, s-o frâng şi s-o storc, numai aşa, ca să se bucure duhul ei de ceea ce nu i s-a bucurat trupul. Pentru că a avut o viaţă tare tristă.

A luat-o şi-a încoronat-o alături de el un bărbat firav, Albert de Austria, care-a iubit-o numai din nevoia de-a avea un moştenitor. Şi nevoia asta s-a răzbunat. Pentru că aşa este făcută viaţa: tocmai ceea ce vrei mai dinadins, asta n-ai şi dacă pui în locul plăcerilor interesul, că ţi-l vei face nu poţi fi sigur; poţi doar fi sigur că plăcerea în niciun caz n-o vei trăi!

El s-a suit pe tron în 1437 când a murit Sigismund de Luxemburg, cel eare-l încoronase pe tatăl meu. A avut doi ani grei, luptându-se cu husiţii şi înăbuşind în sânge răscoala de la Bobâlna. Trupul lui firav şi bolnăvicios îl

făcea să fie sângeros cu răsculaţii şi umil cu Elisabeta. Fugea de frica lor, căuta armate să trimită să-i potolească, se-nfricoşa de triumful răsculaţilor şi întinderea răscoalei, trăgea sfori să facă „unio trium nationum”, dar de Elisabeta n-avea vreme. Apoi, l-au zdruncinat zdravăn evenimentele şi, de sperietură, acest duşman al transilvănenilor a rămas multă vreme fără vlagă în faţa nevesti-şi.

În 1439 a plecat la război să salveze Semendria de turci şi Elisabeta l-a petrecut din ochi de la fereastra castelului, simţind ceva prunc în pântece sau, măcar, spunându-i lui aşa spre a-l pregăti sufleteşte pentru ce avea de gând să facă. El n-a mai apucat să vadă coconul şi să ştie de-o fi fost al lui, de n-o fi fost al lui, pentru că, de la luptă, nu s-a întors cu cine ştie ce victorii, ci cu o pântecăraie ce l-a răpus în braţele arhiepiscopului de Strigoniu.

Elisabeta a rămas văduvă şi atunci, de teamă, a spus că nu e singură, ci sunt doi împreună cu pruncul din pântecele ei. Că l-o fi făcut cu Albert, care-a chinuit-o în neputinţa lui, că o fi aşteptat plecarea lui la luptă pentru a-şi aduce bărbat zdravăn în pat, sau că l-o fi făcut apoi, din dorinţa de-a striga ceea ce striga, nu se ştie!… Fapt este că ea striga că trebuie să rămână-n tron aşteptând moştenitorul. Numai că nici cu nobilii nu i-a mers, pentru că i-au spus-o de la obraz: „Aşteptăm, aşteptăm; şi dac-o fi fată, nu aşteptăm degeaba?!”…

Au tărăgănat-o aşa în discuţii, până când chibzuiala nobililor a învins şi, în dietă, l-au ales ca rege al Ungariei pe cel care era deja încoronat ea rege al polonilor Vladislav al III-lea Jagello!…

Elisabeta, atunci, văzând că nu are altă ieşire, i-a propus lui Vladislav ca, odată cu tronul, să o ia şi pe ea, dacă vrea să nu i se împotrivească. Şi astfel au plecat solii spre Cracovia. Dar tocmai atunci când Vladislav Jagello,

tânăr şi el foarte, accepta propunerea solilor, aici la Vişegrad soţia şi regina lui năştea copilul care s-a numit ca rege Ladislau Postumul. Văzându-l băiat, ea s-a gândit să nu mai împartă tronul cu polonul şi a poruncit întoarcerea solilor. Vladislav însă acceptase, aşa că a venit cu armată şi s-a-ncoronat la Buda. Atunci a dat Elisabeta zălog coroana sfântă a regilor Ungariei, pentru două mii cinci sute de ducaţi de aur cu care şi-a plătit mercenarii. Şi a pornit lupta împotriva celui care-i era soţ, dar nu şi tată al regescului ei fiu pe care s-a grăbit să-l încoroneze în scutece. Ungaria avea acum doi regi; dar regina niciun bărbat. Şi, ca să nu existe pricină să fie renegată, ea s-a abţinut de la orice, deci iarăşi s-a chinuit, ca pe vremea neputinciosului Albert.

Astfel, din ianuarie 1440 când l-a născut pe -cel -ce singur în istorie e denumit ca după moarte „Postumul”, şi până în noiembrie 1442, aproape trei ani, adică, ea s-a luptat cu Vladislav pentru coroana pe care de fapt o zălogise. Şi, după atâta vreme, au ajuns să se împace, văzându-se prima oară la Gyor, în 23 a lui noiembrie. Ce i-o fi făcut Vladislav în patul nupţial, sau cât de mari or fi fost poftele ei de femeie care avusese parte doar de regi, nu şi de soţi, nu se ştie prea bine. Se ştie doar că, la câteva zile după aceasta, Elisabeta şi-a dat, c-un zâmbet satisfăcut pe buze, obştescul sfârşit.

Asta-i povestea, iar stafia ei vine mereu adusă de gândurile mele, stafie de femeie care n-a avut parte decât de noaptea de dragoste care a jertfit-o. Vine lăcrimând şi înainte, şi după, cu acelaşi eântec plâns: „Eu sunt Elisabeta, regina care a înstrăinat din tezaurul Vişegradului coroana sfântă a Ungariei ce avea bătute cincizeci şi trei de safire, cincizeci de rubine, un smarald şi trei sute treizeci şi opt de perle mari…” Vine la mine, cel ce zac aici de zece ani şi Matei mi-a trimis după gratii mobilă italienească, grea şi cu multe chipuri cioplite care,

uneori, se preschimbă-ntr-unul singur, plângând cântat:

— Eu sunt Elisabeta, regina care…

IV

O înd mă-nfurii, o dau afară.

Pentru că tot cu tine am de stat de vorbă, Ştefane, nu cu ea!…

Tu m-ai lovit cel mai crunt, cu toate că, acum, aş putea să-ţi dau şi dreptate.

Da, dreptate aş putea să-ţi dau, dar lovitura tot rămâne, ce-am simţit eu, vreau să spun, ce m-a clătinat pe mine!…

Cum de-ai putut tu, Ştefane, să vrei să-mi smulgi mie Chilia?!…

Vezi, asta nu o mai strig. Asta o spun în şoaptă, cu durere, ca şi cum mi-aş linge o rană…

Ştiu, ştiu acum: ai avut toate motivele. Înafară de unul sufletul meu; inima mea!… Tu n-ai ştiut, Ştefane, cum mă poate clătina rana pe care mi-ai lăsat-o în inimă. Şi cum mă mai clatină şi acum. Pentru că eu sunt atât de tare făcut, mai tare decât orice fiinţă în faţa loviturilor duşmanilor. Ştiu, ştiu dintotdeauna că omul este slab tocmai în faţa unor asemenea lovituri. 11 blestem pe păcătosul nostru pentru această neîndemânare a lui şi, când mi-am dat seama pentru prima oară de ea, m-am şi gândit cum să mă apăr; cum să-ndrept eu, muritorul, ceea ce a greşit El veşnicul! Şi am găsit; pe fiinţa mea am găsit. Pavezele pe care nu le putem pune trupului, le-am pus sufletului. M-am obligat în primul rând să fiu ager, să nu mă las niciodată nici moleşit de lene sau de plăceri deşarte, nici obosit până la a duce la capăt un lucru. M-am învăţat apoi să stau cu simţurile treze în faţa oricui, să-l eântăresc eu mai înainte de a mă cântări el, să-l întreb eu mai înainte de-a-mi spune el ce crede, să-i spun eu ce să facă mai înainte de a-mi arăta el ce vrea, să-i cer eu mai înainte de a-mi lua el, să-l lovesc eu mai înainte de a ridica

el mâna… Şi, numai dacă e vorba de îngăduinţă şi ochi buni, să zâmbesc eu mult, mult după ce încearcă el să-mi smulgă un zâmbet. M-am strunit, de asemenea, să nu-mi fie milă de nimic şi de nimeni şi, dacă vreau a îndeplini ceva, acela să-mi fie singurul gând de călăuză. Călcând pe orice, trecând peste orice. Şi mi-am ascuţit mintea, ca să pătrundă ea mai înainte în gândurile altora, să le răscolească, să le cearnă şi să le aleagă în aşa fel încât nimic din ceea ce fac eu să nu fie cu gândul altuia, nimic din ce-mi şopteşte altul să nu fie poruncit de mine!… Iar cât ce priveşte gândurile altora, ele nu au niciun fel de ecou la mine până ce nu le înfrunt cu ale mele, până ce nu judec eu lucrul după mintea mea şi ştiinţa mea, până când nu ajung eu la gândul cum trebuie să fac…

Astfel, mi-am făcut o platoşă veşnic închisă şi veşnic trează, care să-mi apere sufletul şi mintea de orice lovitură pe care trupul ar putea-o primi. Pentru că, am chibzuit eu, trupul nostru care e slab şi se poate da pierzării repede, de multe ori ajunge acolo din pricina minţii. Or, dacă trupului, oricâte i-ai pune, tot se mai găseşte un loc pe unde să-l pătrundă un vârf ascuţit, otrăvindu-i sau scurgându-i sângele, mintea şi sufletul le poţi închide perfect în platoşele acestea.

Aşa am crezut şi totul a mers bine. Până când mi-am descoperit şi aici locul rămas slobod pentru lovitura duşmană: dragostea mea oarbă către tine, Ştefane. R

N-o meriţi?!… Ba da. Aş spune-o în faţa lui Dumnezeu de câte ori ar trebui.

Pentru mine, copil purtat de fraged printre străjerii şi eunucii sultanului, pentru mine, copil învăţat de fraged să văd în orice zâmbet sau mângâiere gestul unei iscoade care vrea să-mi spurce sufletul şi învăţat să mă apăr pentru că fiecare zaharicală şi haină frumoasă erau preţul depărtării mele de credinţa mea, amintirea anilor când ne jucam împreună la Târgovişte a rămas singura imagine

într-adevăr curată despre copilărie.

Pentru mine, apoi, tânăr care m-am învăţat să stau închis în mine şi să urăsc tot ce vedeam corupt, urât şi primitiv la Poartă: lenea şi sufletul hrăpăreţ, poftele ca de animale şi favorurile nedrepte făcute numai pentru bani, daruri şi curvăsărie bărbătească, ideea unică nu de-a cuceri totul, ei de a arde totul, de-a distruge totul, mintea lor care, pentru o bucată de aur aşezată în fruntea unui templu, poate dărâma tot ce-a gândit şi-a construit omenirea civilizată, hoardele care nu ştiu munci, venite după căpătuială din Asia şi, celelalte, ale copiilor Europei luaţi şi întorşi la sălbăticia de animale apucătoare ale strămoşilor strămoşilor lor, pentru mine, tânărul care-a luptat cu ei ca şi cu sine însuşi să se păstreze curat, să nu se înnoroiască, să nu piardă ce-a câştigat în gândire, ştiinţă şi simţire neamul lui de Basarabi cinstiţi la toate curţile Europei, reîntâlnirea eu tine, flăcău în toată legea, a fost ca o recăpătare a tuturor acestor credinţe.

Îţi aminteşti, nici nu începuse bine vara aceea, când s-a-ntins asupra întregii lumi vestea zguduitoare a căderii Constantinopolelui. Eram doi tineri temerari care nu împliniserăm încă douăzeci şi patru de ani. În jurul nostru toată omenirea era cutremurată. Năvala celor care de două veacuri veneau către ea din adâncurile Asiei ajunsese acum de neîmpotrivit. Tot ce le mai putuse rezista, căzuse. Cruciadele, ce adunaseră vreme de veacuri floarea continentului, nu făcuseră decât să dovedească neputinţa lui. Iar actul de nedreaptă mărinimie pe care-l făcuse sultanul ucigându-i pe cei ce-l trădaseră pe ultimul împărat al Bizanţului şi, bine-nţeles, luându-le averile, era pentru toată lumea nu dovada dreptăţii, ci a puterii nesfârşite cu care-şi îngăduia orice.

Atunci tu m-ai crezut. Erai, poate, singurul om din lume în acea zi care mă credea şi care era gata să pornească alături de mine:

— Eu îi ştiu, Ştefane, ţi-am spus. Sunt puternici, au avânt cum n-are nimeni în a jefui pe altcineva. Dar sunt găunoşi. Orânduirea lor e cea mai şubredă, pentru că ceea ce o leagă e tocmai pofta asta de pradă. Ei n-au a-şi apăra ceva, ci-i mână încontinuu doar dorinţa de a smulge de la alţii. De asta îţi spun eu că nu sunt atât de tari precum par şi precum ar crede cei care nu-i cunosc. Sunt găunoşi, ţi-am spus-o. Şi, dacă ştii unde să-i loveşti, nu sunt de neînvins. Eu îi cunosc, aşa că eu îi voi învinge. Şi te voi învăţa şi pe tine să-i învingi. Europa se sperie. Noi nu mai avem de ce ne speria. Noi, sau le stăm împotrivă, sau ne lăsăm înghiţiţi. Altă cale nu avem… Iar eu, eu ştiu cum să mă-mpotrivesc lor. Şi o voi face!… De vei sta alături mie, Ştefane, gloria noastră va fi mare. Ne vom salva şi pe noi eu neamurile noastre, dar vom arăta întregii omeniri că teama nu trebuie să fie atât de mare încât s-o îngheţe. Şi, văzând cum noi, cu nişte ţărişoare mici, ţinem piept năvalei sălbatice a celor atât, de netrebnici încât nici pământurile lor din Asia n-au mai vrut să-i ţină, vor prinde vlagă din nou şi celelalte ţări, în lupta împotriva lor… Te prinzi, Ştefane?…

Şi ne-am legat. Încă o dată ne-am legat, de data asta nu numai cu inimile şi cu simţirea noastră, ci cu gândul tainic a ceea ce aveam de făcut ca domnitori în ţările părinţilor noştri. Ţi-am privit lucirile verzui ale ochilor: Da, mă puteam încrede-n tine; voiai şi tu, ca şi mine, să ajungi stăpân în scaunul tău şi să te umpli de glorie în faţa Europei, apărând-o de năvala sălbaticilor pofticioşi!…

Şi atunci, vine strigătul meu, Ştefane, atunci cum de te-ai putut tu ridica împotrivă-mi ca să-mi iei Chilia?

Cum, diavole, cum?!!!

V

Ş du: ai să spui că au trecut zece ani şi că în zece am omul se schimbă, mintea lui devine mai limpede la interese şi o înmoaie mai greu simţămintele.

Ştiu: ai să-mi spui că ceea ce dă omului viaţa la vârsta lui deplină nu se mai aseamănă cu visele frumoase ale tinereţii.

Ştiu: ai să-mi spui că, bărbat în fire fiind, în scaunul ţării tale, purtând grija ei pe umeri, nu mai poţi fi credincios, doar de dragul credinţei frumoase, unor jurăminte pe care le-ai făcut la vârsta sângelui clocotitor.

Ştiu toate astea şi cumplit mă doare, mai ales atunci când îmi dau seama că, pe deasupra păcatelor noastre, ele sunt, din nefericire, adevărate.

Şi strig: nu, nu sunt adevărate!... Pot fi cel mult demne de crezut, demne de ascultat şi de ţinut seama, dar nu adevărate!...

Pentru că ceea ce este adevărat e şi frumos. Iar lucrul într-adevăr frumos pe lumea asta e credinţa tinereţii noastre.

Credinţa ei, avintul ei, clocotul ei generos, neatârnarea ei de gânduri meschine şi socoteli egoiste, măreţia curajoasă a planurilor ei!...

Dar, din păcate, nu e aşa. Cu timpul ne dăm seama că poate fi adevărat şi ceea ce nu e chiar frumos. Iar apoi, chiar şi ce nu e frumos... Pentru ca, după aceasta...

Ce să mai vorbim!... Lanţul de triste porunci ale vieţii, care ne depărtează de tinereţe şi de frumos, ne trage pe toţi de când e lumea şi ne leagă după cum e rostul lumii ăsteia. Iată-mă pe mine! Ieri, de m-ai fi întrebat, n-aş fi avut mintea altfel decât ca să mă fi răzbunat atât pe Matei, cât şi pe Radu; atât pe cel ce nu m-a ajutat, cât şi pe cel ce m-a uzurpat. Astăzi, aş fi încă mulţumit numai cu unul dintre ei. Iar mâine, cine ştie...

Nu! Nicicând însă nu mă văd aşezându-mă cu amândoi la masă; nicicând!...

Nicicând!...

...Vezi ce gânduri laşe îmi trezeşte amintirea armei pe care tu ai ridicat-o împotriva Chiliei mele, Ştefane!?!

Ştiu, ştiu prea bine: ai să spui în primul rând că nu era a mea. Că era încă sub paza garnizoanei pe care-o lăsase acolo eu ani şi ani în urmă Ioan Corvin. Şi că n-ai vrut să loveşti în mine, ci în Matei Corvin, la care încă avea sălaş Petru Aron Harnazan, ucigaşul tatălui tău! Ai să spui, apoi, că eu tot eram învins, că venise asupra mea Mahomed al II-lea cu o armată de două sute d*e mii de oameni, cum nu mai ridicase el de la asediul Constantinopolelui, că după socotelile tuturor eu nu aveam niciun fel de scăpare şi, atunci, tu ai chibzuit că-i mai bine să rămâie Chilia neamului nostru, fie unei ţări, fie alteia, decât s-o ia duşmanul… Ştiu prea bine şi asta, şi-ţi dau dreptate la orice-ai să spui!… Dar să spui cinstit şi că în clipa aceea nu te-ai gândit la inima mea, nu ţi-a păsat de inima mea, poate chiar nici n-ai crezut că mai bate inima mea sau că mai poate să bată inima mea.

Iar ea era vie, şi-o ardea crunt nepăsarea ta. Socotelile pe care tu le făcuseşi faţă de orice, numai în legătură cu ea, nu!…

Vezi, de asta sunt vampir şi când voi ieşi de-aici mă voi hrăni numai cu sângele inimilor altora!… Pentru că al inimii mele a fost supt de alţii. Pentru că ce n-a putut face în faţa mea virtutea de luptă, a făcut trădarea şi nepăsarea!…

Ce folos, Ştefane, că, două luni mai târziu, tu îmi dădeai oşti, ea să mă lupt eu fratele meu Radu, să-mi apăr scaunul pe care cei două sute de mii de oşteni ai sultanului nu mi-l putuseră lua. Lovitura rămăsese în inima mea şi putere de-a ieşi din descumpănire n-am mai aflat.

Iar Mahomed ştia prea bine aceasta. Ceea ce n-a putut face el cu oastea cât frunză şi iarbă, l-a lăsat pe Radu să facă fără glorie militară, cu intrigi şi promisiuni. Cu intrigi, cu promisiuni şi, mai ales, cu necredinţa dintotdeauna a boierilor. Pentru că aceeaşi boieri, gata a zâmbi în barbă şi-a râde răutăcios pe seama beteşugului

care-l culca pe fătălău în patul sultanului, când a fost vorba să le vină domn, au cântărit beteşugul drept cinste şi glorie: ei voiau să se pună bine cu Poarta, ei voiau domn care, având trecere la sultan, să le poată face interesele, să-i ierte pe ei şi să jupoaie numai ţara, aşa că tot ce era pidosnie la Radu le convenea şi le folosea. Şi i-au pus şezutul în scaunul ţării, ploconindu-se lui cu convingere, tot aşa cum altă dată zâmbeau în bărbi cu înţelesuri ruşinoase. Dar nu le păsa decât de interesele lor şi din ceea ce era ruşine au făcut glorie, din ceea ce era slăbiciune au făcut cinste, din ceea ce mirosea urât au făcut tămâie, ploconindu-se lui Radu nu pentru osul lui domnesc, ci pentru trecerea lui în ochii sultanului.

Ah, ce-am să-l frig eu când am să-l prind!…

Iar pe boieri, înainte de a-i trage-n ţeapă, am să-i pun să pupe ceea ce credeau ei că are mai tare ca să-i susţină la Poartă. Doară ei n-au nimic mai sfânt decât meschinele lor interese.

Precum nobilii saşi care atât au aşteptat ca să-i servească lui Matei pricinile trădării sale. Şi, pentru ca Europa să-l uite pe viteazul pentru care a strâns bani ca să-i susţină lupta împotriva otomanului, au umplut-o cu cele şase file mârşave în care mă arată ca pe un rău, ca pe un sadic sângeros şi vampir… Minciuni!… Strig aici, cu pieptul plin de ură, ca să audă cine poate auzi: Minciuni!…

Mă-ntreb eu şi mă zgudui, aici, în închisoarea mea, ce invenţie mârşavă poate fi şi ce putere drăcească poate avea acest tipar. Dacă toate faptele mele la un loc, dacă toată purtarea mea care a dus la curăţirea dinlăuntru şi apărarea din afară a linei ţări. Dacă toată asprimea mea ce a fost îndreptată numai spre binele Valahiei, pe care-am moştenit-o de la părinţii mei şi n-am lăsat-o să se strice, nu atârnă cât mârşăviile înscrise pe şase foi şi minciunile despre mine!…

Drăcească invenţie tiparul, dac-a putut umple Europa

cu faptele mele, văzute astfel, în vreme ce ei şi Matei, cel care-a furat banii nedându-mi ajutor, şi Radu, cel urcat în scaunul meu, sunt cuminţi şi drepţi şi bine văzuţi.

Da, ei sunt cinstiţii şi luminaţii, păcatele lor mari sunt cu bună-ştiinţă transformate-n cinste, viţiul în glorie şi netrebnicia în laudă, iar eu sunt de râs, şi urât, şi înfricoşător pentru toată lumea. Pentru ca să uite lumea că am fost furat şi am fost trădat, că s-au furat ajutoarele trimise către mine pentru vitejia mea, că s-a trădat neatârnarea pe care-am vrut s-o dau ţării mele.

M-aş linişti, spunându-mi că suntem făcuţi pe lumea asta spre a fi trădaţi, a suporta ruşini şi necinste. Dar încă nu cred!... Cu toată forţa drăcească a acestei invenţii care este tiparul!... Încă mai cred în ziua când voi ajunge la lumină.

Ah, Doamne, cât de mult am de răzbunat când voi ieşi de-aici; cât de mult!...

VI

DOCUMENTE LĂMURITOARE Laonic Chalcocondil: „Expuneri istorice”:

„Creşterea puterii turceşti, căderea împărăţiei bizantine şi alte istorii despre felurite ţări şi popoare”

„...Iarna aceasta însă împăratul petrecând-o în palatele sale, a trimis după Vlad, feciorul lui Draculea, domnul Daciei; şi avea la sine pe fratele aceluia, mai tânăr, trăind şi locuind la el. Şi s-a întâmplat că în timpul, când a ajuns la domnie şi sta să plece asupra lui Caraman, împăratul dorind să aibă relaţii cu acest băiat, era cât pe ce însuşi să moară de mâna aceluia. Căci fiindu-i drag băiatul, îl chema la petreceri şi, închinând cu patimă paharul către el, îl chema în camera de culcare. Şi băiatul, fără a bămii că va păţi aşa ceva din partea împăratului, l-a văzut pe împărat repezindu-se la el pentru un lucru de aşa fel şi s-a împotrivit şi nu se da la dorinţa împăratului. Şi-l săruta împotriva voiei lui şi băiatul, scoţând un pumnal, îl

loveşte în coapsă pe împărat şi aşa îndată a luat-o la fugă, pe unde a putut. Doctorii i-au vindecat rana împăratului. Iar băiatul urcându-se într-un copac undeva pe acolo, s-a fost ascuns”…

„…Şi prinzând ostaşii împăratului în noaptea aceasta un ostaş de ai lui Vlad, l-au dus la Machmut; şi-l întreba cine e şi de unde vine. Apoi, după ce a vorbit de toate, l-a întrebat dacă ar şti pe unde se aţine acuma Vlad, domnul Daciei. Iar el i-a răspuns că ştie bine, dar despre acesta, de locul aceluia „n-ar spune nimănuia nimic. Atuncea, cum îi spuneau mereu că-l vor ucide, dacă nu află de la el ce voiesc să-l întrebe, el spunea într-una că e gata să moară oricând, dar să descopere ceva cu privire la acela, n-ar putea s-o îndrăznească. Machmut minunându-se mult de aceasta, să-l fi ucis pe ostaş dar să fi adăugat cu oarecare teamă pentru situaţia sa, că dacă Draculea ar avea o armată însemnată, s-ar putea să ajungă la mare putere…”

„…Şi aşa s-a întâmplat cu cea de a doua năvală îndrăzneaţă a dacilor asupra armatei împăratului; iar împăratul a luat nu puţini robi din ţară, căci slobozind pe urmă cavaleria uşoară, au cutreierat ţara nu puţină şi, aducând robi, dobândeau mari câştiguri. Şi mânând cu ei şi vite, mai mult de două sute de mii de cai şi boi şi vaci, a ajuns armata împăratului la Istru. Totuşi taberei îi era, ce-i drept, frică de dacii care întru nimic cu mai puţină îndrăzneală făceau câte o mare ispravă, dar turcii cu multă grabă au trecut peste Istru. Iar împăratul a poruncit lui Aii al lui Michal să acopere spatele armatei; şi când a tăbărât la Istru, l-a lăsat pe Draculea fratele domnului Vlad, acolo în ţară, ca să trateze cu dacii şi să aducă ţara sub ascultarea lui, şi a poruncit guvernatorului din părţile acestea să stea în ajutor, iar el însuşi a pornit de-a dreptul spre reşedinţa împărătească… “

„…Aşadar Draculea cel Tânăr (Radu cel Frumos) îl chema pe fiecare deosebit şi-i spunea: „Bărbaţi daci, ce

credeţi că o să mai vină asupra voastră în viitor?! Au nu ştiţi. Împăratul ce putere mare are şi că, foarte curând vor veni asupra voastră ostile împăratului, pustiind ţara, şi o să fim despoiaţi de orice ne-a mai rămas?! De ce nu vă faceţi prieteni împăratului? Şi veţi avea linişte în ţară şi în casele voastre. Ştiţi doar că acuma n-a mai rămas niciun capăt de vită. Şi toate aceste suferinţe grele le-aţi avut de îndurat din cauza fratelui meu, pentrucă aţi ţinut cu acest om făr-de dumnezeu şi care a adus mare nenorocire asupra Daciei, precum n-am mai auzit nicăieri pe pământ". Trimiţând aceste vorbe dacilor, care treceau să-şi răscumpere pe cei robiţi dintre ai lor, i-a înduplecat şi i-a îndemnat să spună şi altor nobili să vină la el cu toată încrederea. Aceştia aşa dar, întrunindu-se au cunoscut că tânărul e de preferat pentru ei faţă de domnul Vlad şi, trecând de partea aceluia, se adunau puţini câte puţini. Şi ceilalţi nobili daci, cum au băgat de seamă, repede l-au părăsit pe Vlad şi au trecut la frate-său. Şi de îndată ce i s-a strâns armată, a năvălit şi a pus mâna pe domnie şi, adunându-şi totodată armată de a împăratului şi-a supus ţara. Atunci fratele său, căci dacii au trecut de partea fratelui său şi când şi-a dat seama că în zadar a făcut mai înainte atâta omor, a plecat la peoni…"

***

Laonic Chalcocondil: „Expuneri istorice" X

„Expediţia împăratului asupra dacilor s-a desfăşurat deci aşa; Vlad însă, de îndată ce fratele său Draculea a năvălit şi a supus ţara Daciei, el însuşi, ce-i drept, a plecat la peoni. Peonii însă, ale căror rude le-a ucis în Dacia, l-au pârât de moarte la împăratul peonilor, feciorul lui Choniat, şi, osândindu-l din greu, ca pe unul ce a ucis oameni fără niciun drept, l-au băgat la închisoare, în oraşul Belograd…"

***

Naraţiunile germane asupra lui Vlad Ţepeş: „Van

deme quaden thyrane Dracole wyda”

*texte din manuscrisul bibliotecii conventului din St. Gali, No. 806 pag. 282-288 **

— Item, imediat după aceasta (ajutorul dat de saşi unui pretendent, n.n.) a poruncit să se ardă sate

* Intrucât aceste texte sunt scrise într-un vechi dialect, asemănător celui numit „plattdeutsch” reproducem doar ceea ce s-a putut traduce în mod inteligibil. Textul de la St. Gali se presupune a fi fost reprodus nu după primele tipărituri de la 14(>lî, ci după o broşură tipărită în timpul lui Matei Corvin, după anul 1177.

şi castele din Transilvania, lingă Sibiu, castele şi sate legate de mânăstirile Holzmundorf şi Holtznetya, prefăcându-le în cenuşă.

— De asemenea, pentru neguţătorii şi cărăuşii din Ţara Bârsei, Dracula a poruncit o zi de târg şi în acea zi pe mulţi i-a tras în ţeapă.

— De asemenea, mulţi băieţi tineri şi bărbaţi care veniseră din alte ţări ea să înveţe limba românească şi să iscodească au fost prinşi şi i-au fost predaţi. Pe aceştia, i-a strâns pe toţi într-o încăpere şi i-a ars. Erau patru sute la număr.

— De asemenea, el l-a prins pe tânărul Dan (care venise cu armată să-i ia scaunul) (n.n.) a poruncit preoţilor să-i facă slujba de îngropăciune după obiceiul creştinilor încă viu fiind şi abia după aceea i-a tăiat capul lângă mormântul săpat.

— De asemenea, regele a trimis din Ungaria, din Saxonia şi din Transilvania cincizeci şi cinci de soli la Dracula, în Ţara Românească. Acolo, Dracul i-a lăsat pe acei nobili să aştepte vreme de cinci săptămâni poruncind de asemenea ca, lângă locul unde erau adăpostiţi să se cioplească o mulţime de ţepi. Văzând aceasta ei credeau că li se pregăteşte tragerea în ţeapă şi s-au perpelit în mari

griji!… Dar el (Dracul) i-a ţinut atâta de mult numai pentru ca să nu fie trădat de ei. Şi, când a putut, s-a ridicat eu toată puterea sa trecând în Ţara Bârsei. În zorii unei dimineţi năvăli peste satele, castelele şi oraşele toate distrugându-le, iar roadele şi cerealele le-a ars. Şi pe toţi cei pe care i-a prins acolo i-a dus în afara oraşului numit Braşov, la capela care se cheamă Sfântul Iacob. Acolo Dracul a prădat şi a pus să se ardă întreaga mahala.

— De asemenea, pe neguţătorii şi ceilalţi oameni care porniseră cu marfa întregii negustorimi din Ţara Bârsei către Dunăre, prinzându-i la Predeal în număr de şase sute, Dracul îi trase în ţeapă şi le luă bunurile.

— De asemenea el porunci să se facă un cazan mare cu două minere şi deasupra lui să se bată scânduri cu găuri atât de mari încât câte un om să poată scoate capul prin ele. După aceea, făcu un foc mare dedesubt, clocotindu-i. A tras în ţeapă mulţi oameni, femei şi copii, tineri şi bătrâni.

— Şi iar a venit în Transilvania, către Tălmaciu (unde se ascundea un alt pretendent), acolo a poruncit ca duşmanii lui să fie tocaţi ca varza, iar pe cei ce i-a dus în Ţara Românească, i-a tras în ţeapă în mod crud şi diferit.

— De asemenea, el a născocit o tortură teribilă, îngrozitoare şi de neînchipuit pentru altă minte, încât a poruncit să se tragă în ţeapă mame şi copii sugaci de un an sau doi sau mai mult. Şi copilaşii au apucat sânii mamelor, iar mamele i-au apucat pe ei. A şi despicat sânii mamelor, iar pe copii i-a împins cu capul în despică-tură şi abia după aceea pe ele le-a tras în ţeapă. Asemenea mari torturi şi dureri n-a născocit niciunul dintre tiranii şi prigonitorii creştinismului, nici Herodes, Nerone, nici Diocletian nu au născocit chinuri ea acest tiran.

— De asemenea, era un ţigan care fusese prins furând. Şi veniră ceilalţi ţigani să-l roage pe Dracul să-l ierte şi să li-l dea lor. Dracul le-a spus că hoţul trebuia

spânzurat şi că ei înşişi trebuie să-l spânzure, dar ei au răspuns că asta nu e în obiceiul lor. Atunci, Dracul puse ca ţiganul să fie fiert într-un cazan şi, când a clocotit îndeajuns, i-a pus pe ei să-l mănânce cu carne şi oase…

VII

Minciuni! Minciuni spurcate, născocite ca să se răzbune pe mine şi să arate papei că n-avea de ce să mă ajute.

Când au scris mârşăviile acelea, răstălmăcind adevărul şi amestecându-l cu minciunile lor spurcate, ei încă nu credeau tot ce născoceau. Dar lumea crede! 203

După zece ani, a ajuns să creadă, tot aşa cum crede că eu sunt mort.

Şi atunci, ce altă mulţumire poţi avea în beciurile astea pline de vuietul Dunării, cum îţi poţi dovedi ţie însuţi că eşti mai tare decât toţi cei care te cred mort, care te cred astupat, care te cred ferecat în pământul de sub ei?!

Hai, spune tu: ce mulţumire crezi că mi-am găsit?… Prima o ştiu mai mulţi: cos. Croiesc şi cos. Cos haine de gală. Haine de împăraţi, de voievozi, de duci… Uneori, când mă gândesc la armatele pe care mi le voi face, cos şi haine de oşteni. Dar pentru nişte oşteni anume, aşa cum mi-i închipui eu!… Tot aşa cum le cos pentru nişte împăraţi anume, sau pentru nişte duci anume.

Ei mi le smulg. Pun să mi se umple beciul cu mătăsuri, cu taftale, cofterii, postavuri, atlasuri, velururi aduse din Flandra şi de la Veneţia, din Spania şi din Francia şi, repede, când dorm, iau hainele cusute, de teamă să nu mă trezesc şi să le tai bucăţele cum am făcut nu o dată!… Praştii!… Nu ştiu că eu numai când nu vreau nu le tai şi numai când vreau li le las, să se-mpopoţoneze cu ele la balurile lor şi, când le e lumea mai dragă, privindu-se unii pe alţii, să mă simtă pe mine printre ei şi deodată să-i înfioare spaima!…

Da, de asta fac aceste haine. Pentru ca să-mi îmbrac

armata mea, curtenii mei, suita mea, divanul meu. Cu foarfecele şi cu acul pe care le mânuiesc, eu închipui curtea mea de mâine, cu toată strălucirea unei ţări europene, cu tot fastul pe care-l ştiu de la curţile Francilor, ale Engliterrei, ale Sfântului Imperiu Roman şi cu ceva încă în plus. Pentru că e curtea mea, voievod din neamul Basarabilor care l-au bătut pe regele Carol Robert de Anjou şi le-au fost chezaş de izbândă cruciaţilor. Ei nu ştiu că prin aceste haine, pe care le smulg uimiţi de frumuseţea lor, eu îmi fac viitoarea curte. Aşa va arăta ea, cu cele mai frumoase haine din lume, semănând cu toate curţile apusului şi fiind mai frumoasă decât toate la un loc.

Aşa am ajuns să fac cele mai frumoase haine, eu, care nu ştiam nici croi, nici coase. Meşteşugul nu-l ştiam, dar cum trebuie să arate curtea mea ştiam prea bine. Şi atunci, dorinţa mea, pofta mea mi-au fost meşteşug, iar filendrişurile, bogasiile, mătăsurile au luat formele ce-i uimesc şi-i farmecă pe to£i. Ei nu ştiu, proştii, că atunci când voi ieşi de-aici aşa îi voi trage în ţeapă: în hainele scumpe făcute de mine. Şi va fi cea mai frumoasă pădure de ţepe, cu cele mai mari minuni ale îmbrăcăminţii fluturând sub aripile corbilor.

Asta, însă, e prima mea mulţumire. Şi cea mai nevinovată. Cea care le face plăcere curtenilor, înfiorându-i doar uneori la gândul mâinilor mele care au croit şi-au cusut, dar mai ştiu şi ştiu şi ei asta mai ştiu să şi pedepsească!…

Cea de-a doua, însă, e numai pentru mine!… Sunt gândurile mele ce nu pot fi închise, aşa cum nu stă închis timpul. Gândurile pe care oriunde le trimit.

Uite, către tine le trimit, Ştefane!…

Le trimit către tine şi te fac să-l urăşti pe Matei!… Mai mult decât îl urăsc eu; mai puternic!…

Da, îmi trimit gândul către tine şi-l fac să-ţi ţină braţul drept, pentru că ce eşti tu altceva decât fratele meu,

gândul meu cel bun, stăpân pe-o ţară şi pe-o oaste, în stare să răzbuni neputinţa fiinţei mele închise!…

Şi atunci, fac toate vrăjitoriile de pe lume, câte-am învăţat la ofiţerii din ordinul Dragonului, al cărui mare cavaler a fost tata, la vracii din Sighişoara, la cei din Târgovişte, şi la neîntrecuţii vrăjitori pe care i-am aflat la curtea sultanului, fugiţi din apus, unde i-ar fi ars rugurile inchiziţiei, sau sclavi luaţi din ţările calde ale Asiei, unde se-nvaţă tot felul de alte credinţe, mult mai vechi şi mult mai ştiutoare decât ale noastre.

Şi, dacă e adevărat ce am văzut eu într-un vis al meu, dacă tu ai pus zugravii ca într-o biserică nouă ce-ai ctitorit-o să aştearnă pe perete şi pe tâmplă un sfânt Gheorghe cu chipul meu imaginat, este tocmai pentru că eu mă aflu veşnic lingă tine şi te apăr, şi-ţi ţin braţul drept, şi-ţi port gândul cel bun. Gândul cel folositor adică, pentru că „bun” nu înseamnă blajin, ci, în viaţa noastră spurcată de necinstea altora, poate însemna de cele mai multe ori crunt, rău, neiertător, sângeros, dar folositor ţie şi ţării!…

Şi nu e bucurie mai mare pentru mine decât să ştiu cum l-ai tăvălit pe îngâmfat, cum l-ai întors pe targă cu trei răni, cum i-ai plătit cu vârf şi-ndesat ajutorul pe care mi l-a furat el mie!… Mi-a povestit chiar un. Transilvănean din oastea lui Matei, care apoi a scăpat de pedeapsa lui aspră, când a smuls bucăţi de carne cu cleştele roşu, la Cluj, din trupul celor ce voiau un voievodat al Transilvaniei liber, ţară românească alături de celelalte două… Da, ştiu că tu ai sprijinit mişcarea Transilvănenilor dăruiţi acestui adevăr pe care Matei, depărtându-se de spiţa tatălui său, îl uitase, aşa cum uneori, ispitit de puterile mari ale regatului, vrea să uite că are sânge românesc. Şi atunci, trufaşul Matei a pornit împotriva ta.

Cu patruzeci de mii de oşteni a pornit şi pe Berindei aducându-ţi-l rival!… Să ştii, Ştefane, să ştii că cea mai ruşinoasă din cele trei răni pe care le-a primit Matei

săgeata aceea din fier bătut ţărăneşte, dintr-un arc întins de mâna mea a primit-o!

Nu crezi?... Trebuie să crezi!... E gândul meu, e voinţa mea care mă ajută să părăsesc această închisoare, ca şi trupul ce mă închide în el, şi să vin, strigoi neliniştit, să vin spre voi, cei care mă credeţi mort. Şi vin spre Moldova, întotdeauna vin spre Moldova, pentru că în ea bate inima ta cea asemănătoare mie. Vin mereu într-acolo, ca un strigoi damnat în blestemul de-a încerca mereu ceea ce n-a izbutit în viaţă. Numai că blestemul meu e dulce, pentru că în puterea ta eu văd puterea mea, şi-n biruinţele tale eu văd biruinţele braţului meu. Aşa că, să ştii, Ştefane, Matei nu numai că n-a putut avea pentru mine lanţuri şi gratii, dar mâna mea i-a făcut cea mai ruşinoasă dintre cele trei răni pe care el le-a primit la Baia rana din spate, rana fugii şi a laşităţii, rana cu care nu te poţi decât ruşina fiindcă dovedeşte că arma duşmănoasă te-a atins pe când tu dădeai bir cu fugiţii. Pentru asemenea răni, când li le găseam după bătălie, eu îi pedepseam pe ostaşii mei, fiindcă n-aveam nevoie de laşi şi fugari!...

Da, i-am înfipt adânc vârful săgeţii aceleia bătute de ciocane ţărăneşti drept unde e pentru bărbat ruşinea mai mare!... Să nu poată sta decât pe burtă, şi să râdă de el întreaga Europă, ca un rege tânăr şi trufaş ce este.

Avea douăzeci şi cinci de ani atunci Matei, nu-l mai puteai ierta, ca-n urmă cu cinci ani când mă vânduse pe mine, că era încă fraged şi sub îndemnul altora!... Era mintea lui întreagă în tot ce făcea şi teama că, aliindu-se cu tine, Transilvania va deveni o ţară precum a mea şi a ta. A fost a lui mintea şi nu a altcuiva, pentru că gândul acesta îl avea de multe ori, spre binele nostru şi-al locului pe care-l ocupăm sub soare, părintele lui întru totul şi-al nostru spiritual, Ioan de Hunedoara.

De asta a sărit ca ars, şi-a lăsat luptele în celelalte părţi ale regatului şi, rege tânăr în plină putere, crezând

neştirbit în voinţa sa, a pornit în fruntea a patruzeci de mii de oşteni, luându-i cu sine pe Giskra, pe Gara, pe Ladislau de Kanisza ca şi pe Ştefan Bathori, cel dornic de putere în Transilvania.

Nu arăta prea chipeş Matei când l-am văzut eu, cu zece ani în urmă. Avea o frunte înaltă, moştenită de la tatăl său, dar nasul strâmb şi mare îi acoperea faţa până la buzele groase. Te privea aspru cu ochi mohorâţi de sprincenele late care-i apăsau într-o parte şi-ntr-alta, mărindu-i şi mai mult fruntea. La acest chip, ce te impresiona era bărbia mare, plină de trufie, o bărbie într-adevăr regească. Datorită chipului acestuia neprietenos părea mai vârstnic, iar glasul lui era ceea ce moştenise într-adevăr de la Iancu: un glas puternic, venind din piept ea dintr-o biserică.

Cu glasul ăsta a poruncit el armatei celor patruzeci de mii să pornească împotriva ta, la vreme de iarnă, pentru că este voinic şi plin de încredere Matei, la vârsta sa. II şi văd cum a trecut prin secuime şi a apucat pasul Oituzului, în fruntea steagurilor sale cu cavaleri buni, bine aleşi şi straşnic instruiţi încă de mâna vitează a lui Iancu. Era sigur de biruinţa sa înaintând nepăsător şi primind în faţă vânturile înăsprite de gheaţa Carpaţilor. Cât despre singurătăţile din jur, el nu se speria făcând să bubuie din când în când tunurile grele ce le ducea cu sine.

Aşa o fi fost o zi, două, trei, mergând prin valea adâncă, pe lângă firul apei cu margini sticloase de gheaţă. Până ce şi-a dat seama că tu oh cât mai cunosc de bine lupta asta! îl lăsaseşi biruitor asupra pustiului. Satele luaseră drumul bejeniei, cetăţile tăceau goale, buşteni prăvăliţi ca-n pustia nimănui împiedicau drumul carelor, tunurilor şi trăsurilor ce se-nşirau în coada oştirii…

Ah cât mai cunosc de bine lupta asta!… Cu câtă plăcere am chibzuit-o şi eu, cum am mai ars satele, îngropat grânele şi otrăvit fântânile pentru ca să-mi

păstrez acele bogăţii şi acele forţe ale ţării pe care numai eu le pot şti şi care-mi folosesc numai mie, cel care le cunoaşte!… Ce-o fi fost în mintea lui tânără şi înfumurată de om care n-avea pe vremea aceea tristeţea crudă de acum, când ştie că nu poate face copii şi că singura-i menţinere pe lumea asta este să stea el cât mai mult în tron, pentru că neam care să-l urmeze şi-n care să-şi sădească speranţele nu va afla!… Pe atunci era mai bun, zic, mai omenos neavând încă apăsarea cruntă a nimicniciei neputinţei sale, aşa că nu se poate să nu-l fi zguduit imaginea Bacăului gol şi mort, ca un oraş de leproşi, părăsit de orice numai de moarte nu, şi nu ştiu cum a stat, fără să-l bântuie gânduri negre, între paramalicii de lemn gol, lipsit de suflet, ai Romanului!… Nu i-o fi spus nimic amintirea pustiului pe care eu l-am aruncat în lupta cu Mahomed, făcându-l să ţină locul unei sute de mii de călăreţi, câţi aş fi avut trebuinţă pentru o înfruntare dreaptă, sau n-a mai vrut să-şi aducă aminte de rezistenţa mea ce mi-a dus feţlet-n toată lumea şi l-a făcut pe papă să strângă bani, să i-i trimită lui, pentru a nu-mi mai ajunge niciodată mie?!…

Altfel nu înţeleg cum de nu l-a înfiorat pustiul ăsta pe care noi ştim să-l facem atât de viu şi atât de ameninţător, pândind duşmanul şi lovindu-l când nu se-aşteaptă şi cum nu se-aşteaptă. Mă gândesc la el, cum se lăsa supt de pustiul ăsta prin care răsuna ropotul cavaleriilor mele, dar şi la tine, Ştefane, cu ochii tăi hâtri şi neiertători, pândind înmiit acuma din adâncul codrilor şi având ungerea sufletească a faptului că tu ştii tot despre orice mişcare a duşmanului, în vreme ce el înaintează în pustia înspăimântătoare a neştiutului. Cunosc prea bine ochii ăştia ascunşi cu care vezi totul în ţara ta şi te simţi ocrotit de pădurile tale, în vreme ce duşmanul se ţinea strâns de frică numai în largul drumului, târându-şi coloana greoaie pe văile cu prunduri şi neînţelegând cum cetatea

Neamţului este doar piatră moartă fără de suflare, în vreme ce împrejurul cu codri e viu, ameninţător şi de neapucat.

Şi văd eu bine, limpede, printre ramurile dese ale copacilor, desprinzându-se încet şi cu greu şi numai pentru un ochi obişnuit, din împletitura lor, prin împletitura lor, deasă şi neagră precum împletitura lor, chipul tău rotund, cu buze subţiri, isteţe şi ochii când hâtri, când ageri, dar mai mult ageri şi scrutători.

Aşa a ajuns Matei la Baia, cu armata lui greoaie şi înfumurată, simţind mereu ameninţarea unei pânde tăcute a pământului nostru, care ne rabdă şi ne ajută numai pe noi.

Baia!... Îmi amintesc târgul acesta, cetate în care slujesc doi vlădici şi unde s-a aflat odinioară scaunul strămoşilor noştri, cei până la Muşata, din care ne tragem! ... De pe vremea lor se-nalţă turnul puternic din piaţă, pe creştetul semeţ, ca de mare cetate, al căruia, străjerii pot veghea tot înconjurul, ca şi cele două străzi late de burg, mărginite de zidurile groase ale caselor din piatră, care rânduiesc aşezarea în trei părţi: mijlocul de zidire trainică şi cu acoperişuri înalt meşteşugite, şi mărginile de livezi cu garduri groase de mărăciniş prin care nu pot trece nici pe-

U

destraşii şi nici cavaleriile. În faţa turnului, bunicul nostru, Alexandru cel Bun, a zidit episcopului catolic de Baia biserica Sfintei Fecioare, cu multe altare şi înalte bolţi sprijinite pe stâlpi de piatră îndeamănunt cioplită cu viţă de vie şi ciorchini şi frunze din minunaţii arbori ai pământului făgăduinţei. Şi a împrejmuit-o cu zid trainic din cărămidă roşie, ca şi la cetatea noastră din Târgovişte.

În Baia, Matei a intrat trufaş, nesinchisindu-se de faptul că nu-i ieşeau în întâmpinare nici credincioşii şi nici episcopul ţinând de biserica apusului. I-au sunat cinstire şi glorie-fi luptă trâmbiţele propriei lui armate şi, în slava

alămurilor lor, el s-a aşezat la masa orânduită-n oraşul pustiu, printre căpitanii săi care i-au închinat pocalele strigând obişnuitul nostru „Vivat, crescat, floreat!”

Era mândru, şi o lumină triumfătoare îi poleia fruntea înaltă. Pentru că de-aici, din Baia, drumul către Suceava era deschis şi drept, fără capcane, îngustimi şi ocolişuri, şi se chema că el era ca şi stăpân pe cetatea ta de scaun. De asta au pornit cu toţii chef frumos, ostăşesc, cu vin gros care-ndulcea gerul alb de afară. Şi cântecele lor de bărbaţi puternici răsunau voioase deasupra pocalelor din care prindeau vigoare şi-n care căpătau răsunet.

Dar abia ajunse să se înstăpânească noaptea cenuşie de iarnă, că ospăţul îl strică un om cu figura speriată, ce venea şi-i aducea veşti de la boierii de care ţi-am spus eu să te fereşti, Ştefane!

„Vin moldovenii, vin din pădurile înzăpezite, salvaţi-vă cât mai puteţi!…” striga el.

Şi, din vineţeala nopţii ameninţătoare, nimeni nu putea vedea de unde avea să-şi nască pământul Moldovei răzbunătorii. Nici străjile aşezate în turnul semeţ al vechii aşezări, nici călărimea ce aştepta neîndemânatică atacul pe uliţele strimte, nici tunarii care nu ştiau cum să-şi îndrepte bombardele. Doar dintre pedestraşi s-au ales cei două sute care-l înconjurau pe rege şi aveau să-şi dea viaţa ca să i-o păstreze cu orice chip pe a lui; restul s-au răspândit în pilcuri strânse de frica duşmanului nevăzut.

Oricum, aveau o şansă: se putuseră aşeza în apărare trădătorul le spusese că pădurile sunt vii şi mişună sub haina zăpezii mai înainte ca tu să cazi asupra lor.

Ah, această bucurie de-a cădea asupra duşmanului când el mai puţin se-aşteaptă!

Oum o ştiu, cum o simt şi cum o gust, ca pe-o băutură tare, dată peste cap deodată, cu plăcere şi-nfiorare!…

Pentru că în ele îşi spune cuvântul cu adevărat iscusinţa, şi iuţeala, şi curajul!… în ele, pământul tău te-

ajută să dai peste cap armate de zece ori mai mari. Ele sunt mândria şi speranţa noastră, a ţărilor mici, şi ne dau credinţa că n-avem «umaidecât a ne speria de numărul mare al cotropitorilor. Prin ele, te simţi stăpân pe pământul tău, căruia îi foloseşti fiinţa ca pe încă o armată, şi-ţi păstrezi încrederea că te poţi scutura de cotropitori!…

Ah, cum mă-nfioară gândul de-a cădea frumos şi iute duşmanului în spate!

Vino, Ştefane, adu obiceiul pământului nostru şi zdrobeşte armata trufaşă a trufaşului Matei, răzbunându-mă!…

Te văd, te văd cum vii în noaptea moldavă de iarnă, cu paşi moi ca ai jivinelor pădurii, din care ieşi călcând zăpada pufoasă. Şi, deodată, zarea se-ncinge roşie ca zorii, cu toate că suntem de-abia la întâia strajă a nopţii!… Se-ncinge roşie de flăcări şi noaptea cu fum se înfioară de chiotele moldovenilor porniţi la atac. E înfiorător chiotul, răbufneşte-n el toată apăsarea tăcerii mocnite cu care l-ai urmărit, nevăzut, săptămâni şi săptămâni, pe duşman!

Şi acum năvăleşte, Ştefane! Năvăleşte şi loveşte-l unde nu se-aşteaptă, pentru că lupta lui nu mai e pentru cinstea armelor, ci, cel mult, pentru a-şi scăpa viaţa…

Dacă mai poate, din loviturile crâncene ale lupilor tăi fioroşi, ieşiţi cu cuşmele pe ochi din desişul pădurii de nea. Îi văd cum luptă, tenaci şi vajnici, asudând de parcă şi-ar lucra pământul. Aşa erau şi ai mei, când i-am adunat de prin satele muntene: lucrau ia duşman cu simţul lor de oameni ai trudei, de parc-ar fi fost la plug, ori la coasă; lucrau temeinic, curăţind fiecare tot ce era postaţa lui.

De asta sunt şi eu cu tine, înconjurând tot mai strâns Baia în focul faclelor celor douăsprezece mii de oameni ieşiţi din pădurea golaşă şi strângând, strângând mereu cercul, până ce el începe să crească pe cer odată cu oraşul care ia foc. Înfricoşat, Matei stă înăuntrul zidului a două sute de pedestraşi, care ţin piept atacurilor cu coase şi

măciuci şi suliţi al celor ce-şi răzbună pământul călcat şi te răzbună pe tine, cel ce-ai fost vrut umilit şi mazilit. Ar încerca să fugă, dar n-are pe unde fiindcă munţii de-aproape sunt cu atât mai grei cu cât sunt mai necunoscuţi, şi nu se-ncumetă niciunul de-ai lui să-i treacă. Aşa că nu-i rămâne decât lupta pe rugul încins care-a ajuns acest oraş moldovenesc, o luptă câinoasă şi plină de spaime pentru că nici nu poate şti pe unde se află, sau au căzut, sau cad toate steagurile sale care strângeau sub ele cei patruzeci de mii de luptători. Aude numai vaierele şi icniturile acoperite de strigătele vrăjmaşe pe care moldovenii ieşiţi din tăcerea de săptămâni a pădurii, nu le mai contenesc. Ele ţâşnesc răzbunător odată cu loviturile şi se înalţă mai sus decât flăcările spre cerul de fum negru şi noapte vânătă.

Şi se bat, se bat, sub loviturile lor scurgându-se străjile nopţii ca şi valurile de sânge cald ce înroşeşte zăpada. Se bat întruna, unii ghiftuiţi de ospăţul asupra căruia au fost surprinşi, alţii flămânzi de dreptate, pentru trufia cu care-au fost călcaţi.

Cu tot zidul cavalerilor săi, Matei primeşte o rană, şi încă una, iar în zori, când începând a vedea pe unde, îşi caută fuga, săgeata lată, ascuţită pe nicovală, i se-nfige ruşinos în moalele spatelui şi iese de-acolo greu, smulgând multă carne, în aşa fel încât, de câte ori se va aşeza pe tronul său, el îşi va aminti de tine!…

Ha, ha!… De mine-ar trebui să-şi amintească, pentru că cu am îndreptat săgeata aceea spre spatele lui netrebnic!… Ura mea a îndreptat-o. Ca să-i pecetluiască acolo fuga şi ruşinea de-a nu fi primit lupta cu priviri viteze şi cu braţul înarmat!…

L-au scos pe targă, printre movilele de jar pe care ardeau miile de trupuri ale celor căzuţi, iar tu l-ai lăsat în grija vornicului Isaia, care trebuia să le cadă-n spate, aşteptându-i pe fugari să se strângă în valea Şiretului şi

dându-le ultima lovitură în aşa fel încât să-i înece pe toţi sau să-i îngroape în pământul românesc al Moldovei!…

Tu te-ai oprit în lumina zorilor pe treptele bisericii cu boite mari de piatră, înălţate de bunicul Alexandru, ai primit steagurile multe pierdute de Matei în luptă şi-ai descifrat în ele semnele unora sub care am luptat şi noi, lângă braţul lui Ioan Corvin de Hunedoara, cel care ne-a sădit visul puterii unei armate unite a tuturor românilor. Şi te-ai întristat atunci mai rău de îndepărtarea fiului său, şi-ai cerut cu glas spart socoteala duşmanilor răpuşi. Ţi-au adus oamenii tăi, făcându-i movile, şapte mii de trupuri tăiate de sabie, astea fiind numai cele pe care le-au aflat pe-aproape şi le-au putut târî acolo, sub turnul înalt, zidit în Baia încă înainte de Muşatini.

Ningea cu fulgi mari peste sânge, hoituri şi tăciuni şi, spulberând neaua, ceata unui comişel a oprit caii în spume, vestindu-ţi că vornicului Isaia i-au scăpat urmăriţii de la locul de înghesuială unde trebuia să-i cureţe.

L-ai privit mânios, ca şi cum trădarea o bănuiai şi-n acest comişel cuminte. Apoi, stăpânindu-te, ai făcut din mână un semn de răzbunare viitoare şi te-ai întors spre naosul unde preoţii începuseră slujba.

Dar sunt sigur, Ştefane, că-n fumul de tămâie care nu miroase chiar aşa de plăcut cum miroase focul pus taberei duşmane de către tăciunarii noştri, lăsând să-ţi curgă pe lângă urechi slujbele cădelniţate, îngenunchind supus Domnului, fierbea în tine mânia împotriva trădării boiereşti care-ţi era acuma limpede. Şi, sub răsunetul bolţilor mari ale lui Alexandru cel Bun, făcându-ţi cruci largi, tu adunai cu degetele veninul pe care ţi-l făcuseră cei care te-au vândut pe jumătate, salvând viaţa duşmanului tău, şi te-ar fi vândut întreg în noaptea aceea, de le-ar fi fost cu putinţă.

Aşa a ajuns Matei înapoi, dus în trăsura ruşinii sale până la pasul Oituzului, cu o armată împuţinată, trenţuită

şi obosită, care nu mai avea tăria să-l treacă. Şi, spre a-şi salva vieţile în pragul Crăciunului, au dat foc la trăsuri, au prăvălit tunurile în râpele munţilor, îngropându-le pe vecie, şi şi-au aflat scăparea trecând pe jos până-n secuime.

De-abia la Braşov, ajungând şi oblojindu-şi rănile, Matei şi-a scuturat frica şi a rămas cu celelalte sentimente: ruşinea şi ciuda pentru ce păţise. Şi a poruncit către Cluj pedeapsă cruntă transilvănenilor care se voiau rupţi de Buda şi apropiaţi de Moldova, făcând să le rupă carnea cu cleşti înroşiţi.

Omul meu din închisoare, de-acolo a scăpat.

Şi-a ajuns lângă mine, umplându-mi de plăcerea răzbunării mulţi ani de temniţă.

Dar răzbunarea ta, Ştefane, răzbunarea ta?!…

Nu cea trăită faţă de Matei, cea care ţi-o merită trădătorii!…

Ehe, sfaturile mele de odinioară…

VIII

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND LUPTA DE LA BAIA:

Din scrisoarea solie a lui Ştefan Vodă către regele Cazimir

„… Au căzut acolo de sabie multe capete de dregători, de căpitani ai oştii, de mari viteji ale căror 214 nume nici să le scriem nu putem. Şi am rănit şi pe craiul unguresc cu trei răni de moarte, şi nu va putea trăi. Şi altă oaste a căzut de sabie, ale căror trupuri am pus pe ai noştri să le adune movilă în număr de şapte mii; şi sunt mulţi încă ale căror oase nu s-au adus. Şi ei au pus pe crai pe targă şi pe alţi domni şi au fugit cu ei peste munţi…”

— * *

Letopiseţul anonim al MoldoveiJ,

„Şi după doi ani, în anul 6975 (1467), s-a ridicat craiul unguresc numit Matiiaş, şi a coborât la Trotuş cu toată puterea ungurească, noembrie 19. Iar la 29 noembrie

au venit la târgul Romanului şi în a 7-a zi a lunii decembrie au ars târgul. Şi apoi au venit la Baia. La 14 ale lunii decembrie, luni spre marţi, s-a împlinit gândul lui dumnezeu cu Ştefan Voievod şi a năvălit noaptea asupra ungurilor la Baia. Şi i-a dat dumnezeu în mâinile lui Ştefan Voievod şi ale oştii lui şi au fost ucişi dintre dânşii mulţime mare. Şi craiul atunci a fost săgetat în luptă. Şi aşa s-au întors ruşinaţi pe altă cale mai scurtă şi n-a fost cum s-au gândit ei, ci a fost precum era voia lui dumnezeu, părintele atotţiitorul. Pentru că zice: „Să nu se laude prea înţelepţii cu înţelepciunea lor şi să nu se laude puternicii cu puterea lor, să nu se laude bogaţii cu bogăţia lor". Şi într-alt loc iar zice: „Precum au căzut cei puternici şi neputincioşii s-au încins cu putere, astfel să pricepem că războaiele nu se biruiesc cu ajutor de la nimeni ci de la domnul dumnezeul puterilor44.

s|e sjc; je

Cronica moldo-germană 6975/1467

„De asemenea în luna noiembrie în ziua 19, într-o joi a venit Mathias craiul unguresc cu mare putere de oaste şi cu multe tunuri la Trotuş, unde este ocna de sare. În ziua de 29 au venit ungurii la târgul Roman şi în ziua de 7 decembrie într-o luni, atunci au ars ungurii cu desăvârşire târgul Romanului şi au pornit cu toată puterea spre Mulda, o capitală a ţării Moldovei. În ziua de 14 decembrie, într-o luni spre marţi, în timpul nopţii a năvălit Ştefan voievod cu oastea sa asupra ungurilor şi a omorât foarte mulţi dintre dânşii, a căror oase zac încă până astăzi şi vor zace veşnic. Atunci a fost săgetat şi craiul Mathias cu două săgeţi, pe care le-a purtat cu el afară din ţară. Dacă i-ar fi fost cu credinţă lui Ştefan Voievod marele său vornic, Isaia şi ar fi călărit acolo unde i se poruncise, atunci n-ar fi scăpat nici picior de acolo. De aceea, a trebuit să-şi puie şi capul pentru aceasta, el şi alţii mulţi. În ziua de 14 decembrie, într-o miercuri, atunci s-a risipit oastea lui Ştefan Voievod,

aşa încât ungurii şi ei au omorât pe mulţi dintr-înşii. Şi domnul a scăpat el însuşi de acolo călare cu două slugi şi a căzut în mâinile duşmanilor săi. Atunci s-a răscumpărat Ştefan Voievod şi i-a înşelat cu vorba, cum a ştiut, până a scăpat de ei. În acelaşi an au venit şi tătarii în ţară şi oastea iarăşi a venit călare la voievod, încât a pus în mişcare o oaste mare. Aceasta a auzit-o craiul Mathias şi a ieşit cu puţin folos din ţară. Astfel Ştefan Voievod a pornit cu oastea lui împotriva tătarilor şi i-a lovit, alungându-i din ţară şi a omorât pe mulţi dintre ei. Totuşi mulţi oşteni au pornit şi pe urma craiului, care au rupt de la el mulţi oameni, aşa încât craiul nu a scos din ţară niciun tun şi sunt încă îngropate în munţi, pe care până azi nimeni nu le poate găsi."

* *

Iar celebrul istoric polon I. Dlugosz, în a sa „Ilistorie polonica", scrie „ad aneam 1467" cap. II

„... După ce au sosit Matiaş craiul la cetatea Baia şi au întărit oraşe (căci se temeau de năvălirea moldovenilor) cu şanţuri şi cu care, Ştefan Vodă care se aşezase cu oastea sa între râurile Moldova şi Somuzul, gândind că au venit timpul când cu puţini se bată pre mulţi, lăsând caii şi sarcinile în tabără, numai pedestre şi uşor au venit în Baia, şi aprinzând oraşul din vreo câteva laturi în 15 decembrie noaptea, au năvălit peste unguri, şi au ţinut bătaia amestecată până în revărsatul zorilor. Iară căzând mulţi dintre unguri şi mai mulţi sodomându-se de flăcări, craiul Matiaş, rănit pe trei locuri, ci nu de moarte, ca să nu vină în mâinile Românilor, cu o lectică s-au scos din locul bătaiei. Partea cea mai mare a oştirilor ungureşti venind la munţi, şi aflând drumurile îndesate cu arbori, ce se tăiase de Moldoveni, au ars carele şi bogăţia, şi îngropând 500 de bombarde, ca să nu se poată folosi Moldovenii cu dânsele, au trecut cu fuga în Ardeal. Prin facerea de bine a unui Român au scăpat craiul Ungariei, de nu s-au prins sau nu

s-au tăiat, pre care Român, Ştefan Vodă l-au pedepsit cu moartea, după ce au înţeles trădarea lui. Spun că 10 000 de unguri au perit în bătaea aceea; steaguri milităreşti vreo câteva s-au prins, care le-au trimes Ştefan Vodă, prin solii sei în semn de biruinţă, craiului Cazimir…”

IX

T u n-ai crezut sfaturile mele de odinioară.

Mânia cu care eu trăiam şi trăgeam în ţeapă nu ţi-a plăcut.

Am citit-o în ochii tăi atunci, la acei Paşti timpurii de primăvară, când ai plecat din Târgovişteа căreia eu îi sădisem livada cu cei traşi în ţeapă.

Încercai vorbe frăţeşti de despărţire, dar privirile tale îmi erau străine. Mă ocoleau şi, mai ales, încercau să ocolească câmpul cu ţepi înfipte-n ordine, milităreşte.

Eu ţi-am spus încă o dată că, pentru a ne dovedi tari şi puternici faţă de cei de afară, care vor să ne cotropească, trebuie să ne arătăm întâi tăria înlăuntrul ţării noastre, împotriva celor ce nu poartă interesele ţării, ci pe cele ale duşmanului. Pentru că cei ce vând, cei de hiclenesc nu se gândesc decât la soarta lor, spre a se pune bine cu cei tari din afară şi a le închina ţara, numai lor să le fie bine. Iar dacă te temi de ei, dacă nu-i pedepseşti, înseamnă că pedepseşti toată ţara, lăsând s-o cuprindă cât mai mult răul, nepăsându-ţi de ea. Şi pentru ce suntem noi, atunci, ridicaţi în scaunele noastre de domnitori şi voievozi? Pentru plăcerea de-a bea şi de-a mânca plecându-ne frunţile în faţa altora?… Sau pentru datoria de a ne ţine drepţi în fruntea norodului nostru, ţinându-l şi pe el drept şi neîntinat în relele năravuri ale altora?!

Ştefane, ţi-am spus, înlăuntru în ţara ta eu nu mă amestec, dar dacă vrei, ca români, să fim fraţi, să ne recunoaştem acelaşi neam şi să facem un singur zid împotriva celor ce vor să ne supună poftelor lor, atunci taie răul. Dovedeşte-i că sub mâna ta nu se poate întinde, iar

ţara se va strânge în jurul tău şi aşa tu vei fi tare în afară. Iar dacă vei fi tu, voi fi şi eu!…

Ochii tăi jucăuşi albaştri-verzui ca ai dacilor, mă priveau, dar nu-mi dădeau şi dreptate. Iar eu am rămas să te văd cum te topeai spre răsărit, însoţit de oştenii mei îmbrăcaţi cu mândrie ca la oricare dintre curţile Europei.

Când ei s-au întors, spre vară, mi-au povestit cum ai fost primit în triumf la Direptate unde, în odăjdiile lor scumpe, cu icoane şi cruci din perle strâmbe şi tari ca dinţii, cusute cu fir de aur, mitropolitul Teoctist ţi-a adus mirul sfânt al înscăunării. Chiar el, prietenul nedespărţit al lui Harnazan, cel care ucigându-l pe tatăl nostru Bogdan şi-a spus Petru Aron, a venit să-ţi ungă creştetul drept creştet al ţării şi să-ţi facă slujba de domn. El, cel pe care domnul trecut îl folosise mai mult decât pe un sfetnic, luându-l într-un fel părtaş la domnie! El, Teoctist cel fericit, cu sfânta-i barbă albă aşezată peste engolpioane şi cruci bătute-n nestemate, cu stiharul încheiat în clopoţei de aur. S-a apropiat smerit acolo, la apa Şiretului, urmat de soborul arhiereilor, arhimandriţilor şi stavroforilor săi, ducând pe sub prapori lăcriţa cu sculele Sfintei Taine, şi s-a oprit între suliţele oştenilor mei şi ale moldovenilor tăi, ce ţi s-au alăturat din toată Ţara de jos. Cu glasu-i înalt, de prea fericit slujitor al Domnului, a cântat slujba aceea frumoasă care începe cu „Ţie Doamne”… Mi-l închipui; mitropolit alb şi venerabil, impresionând cu odăjdiile care, în Moldova, sunt mai bogate chiar decât cele veneţiene, plecându-şi fruntea de sub mitra de aur pe care sunt bătute sutele de nestemate ale bisericii noastre, în norii de tămâie ai cădelniţelor cu clinchet şi glasul gros al soborului preoţesc.

Mi-l închipui, şi nici nu-ţi dai seama cum l-aş fi tras în ţeapă!…

Acolo, în mijlocul praporelor bisericilor lui!…

Făcând ţeapă poate chiar din cârja lui preasfântă!…

Să-i văd barba albă fluturând deasupra praporelor. Să-i acopăr ruşinea bătrână cu stiharul încheiat în clopoţei de aur. Şi să-i spun, câtă vreme mai aude:

— Nu pentru credinţa faţă de mine te pedepsesc, ci pentru că te-ai lepădat atât de repede şi l-ai trădat pe duşmanul meu!…

Aşa i-aş fi spus, şi i-aş fi lăsat barba să fluture acolo, la apa Şiretului, ca să ştie ţara că i-a venit domn drept, care nu suferă hiclenia nici măcar atunci când îi este folositoare lui.

Ah, Ştefane, ce-aş fi făcut eu în locul tău!

X

Tu, copil blând al Moldovei, n-ai făcut astfel…

Ci l-ai răbdat pe Teoctist, atrăgându-ţi-l, şi-ai dat sfaturilor lui uneori ascultare. Iar în ce-i priveşte pe ceilalţi boieri, care fuseseră oamenii Harnazanului, ţi i-ai atras şi pe ei cu blândeţe sau iertătoare mustrare, şi ţi-ai făcut divan atât din oameni credincioşi, cum era unchiul nostru Vlaicu pe care l-ai adus din Târgovişte, sau vornicul Goian, sau Toma Cânde, Mic Craiul, Hodcu Stibor, Iliaş Modruz, Lasea Piticul, Petru al lui Ponea, dar şi pe cei ce-l slujiseră pe Petru Aron, cum era Petrica al lui Iachim, Cosmiţa, fostul vistier, spătarul Sacâz, stolnicul Zbiarea, comisul Bourean, vistierul Iuga, logofătul Dobrul. Şi, încet, încet, cu duhul blindeţei, trimiţându-le salv-conducte, i-ai adus din pribegia alături de ucigaşul tatălui tău şi le-ai dat dregătorii, pe Duma lui Brae, pe Costea, fiul lui Dan, pe Stanciul cu fiul său Mârza, pe Vasco al lui Leu, pe Cosma Sandrovici, pe logofătul Mihul, cu fraţii lui Duma şi Hodor.

În vreme ce eu îi omoram pe cei ce mi se împotriviseră liniştindu-mi sufletul cu strigătele lor, tu îi împăcai şi-i strângeai în jurul tău cu o blândeţe pe care nu ţi-am înţeles-o.

Pentru că nu o meritau. Ştefane!… Pentru că ei, cei care-şi puneau acum peceţile şi iscăliturile pe uricele tale,

fuseseră cei care, doar cu câţiva ani în urmă şi le puseseră pe actul de supunere prin care Petru Aron recunoştea haraci turcilor.

Da, asta e; mă gândesc la peceţile de ceară ca semn al domniilor noastre: cele roşii cu chinovăr, cu şnur de mătase stacojiu, albastru sau verde, îmbrăcate-n ceară albă, cum se făcea în vechime. Eu am adus moda apuseană de a le pune pe pergament apăsându-le pe un petec de hârtie aşezat deasupra, ca să le ţină mai bine. Şi, ca să se ştie despre adevărul neamului nostru, pecetea mea rotundă am pus să mi-o facă la Sighişoara, cu litere înalte, gotice, scriindu-mi numele şi legenda în limba latină. Tocmai ca să se ştie că sunt eu, domn român, din vechile seminţii ale Europei.

Ei bine, gândeşte-te, cum aş lăsa eu ca, lângă culoarea de chinovăr a pecetei mele, cele verzi, cu viridc hispanicum, ale marilor dregători şi cele negre cu chinoroz ale boierilor şi feţelor bisericeşti, să fie aceleaşi cu cele ce s-au aşternut pe scârnavul act al supunerii cu haraci a Moldovei!?…

Eu ştiu: tu ai vrut să te simţi tare adunând toată ţara în jurul tău. Tu ai vrut să-i simţi uniţi în jurul scaunului tău chiar şi pe duşmani, făcându-i să-ţi recunoască puterea şi înţelepciunea. Dar nu te-ai gândit că ei ţi l-ar putea aduce înapoi pe vrăjmaş?!…

Mie cum mi-au trimis saşii, pe care nu i-am pedepsit îndeajuns, oaste ca să-l aducă pe Dan?!…

Ehe, le stăteau în coastă iarmaroacele de graniţă pe care eu le-am făcut ca să-i apăr pe neguţătorii români. Şi mă urau de moarte saşii care se îmbogăţiseră neguţătorind până la Brăila, Chilia şi Giurgiu, că nu i-am mai lăsat să treacă de vamele Carpaţilor. Mă urau ei, dar orăşenimea din ţara mea a crescut şi s-a întemeiat mai puternic. Şi astfel, bogăţiile ţării au sporit avutul ţării şi nu al altora. Am tras în ţeapă câteva mii, e drept; şi neguţători turci,

veniţi de la miazăzi şi neguţători saşi, veniţi de la miazănoapte. Pentru că se învăţaseră să stoarcă pământul ăsta cu preţuri de nimică. Şi le era câştigul atât de mare încât n-au ţinut seama de porunca mea de-a nu intra mai departe de târgurile de graniţă. Atunci, întru statornicirea legii mele, pe care i-am prins ca pe muştele obişnuite la mierea ţării, intrând în alte târguri, i-am tras în ţeapă să le fie de învăţătură. Aşa, i-am îndemnat pe orăşenii mei să facă ei tot negoţul, folosind în ţară avuţia şi nemailăsând-o să-i înstărească pe alţii. Şi starea ţării a crescut, oraşele mele au înflorit, oamenii mi-au înţeles voia de neatârnare faţă de neguţătoria altora şi, venind sub steagurile mele, i-au pedepsit întotdeauna aspru pe cei care mi-au călcat legea. În târgurile mari, ţepele mele îi ridicau pe străinii ce râvneau la bogăţia ţării, ca un zălog al celor ce-ar mai îndrăzni să treacă de locurile poruncite. Iar când îndrăzneau prea mult, raitele mele peste graniţele lor le prefăceau în tăciuni aşezările, lăsându-le, deasupra caselor arse, câte-o grădină de trupuri înţepate, ca să-şi amintească şi peste ani să le fie teamă iar fiii lor şi fiii fiilor lor să uite obiceiul de-a se chivernisi din bogăţia ţării mele.

Da, recunosc, eu sunt Vlad Dracula cel care a înspăimântat graniţele vecinilor cu trupurile lor trase-n ţeapă şi care le-a vărsat atât de mult sânge încât l-au numit vampir. Dar sângele acela eu nu l-am băut, ci mi-am însemnat cu el mai puternic hotarul, ca să nu spună cei ce jinduiesc a-l trece că nu l-au văzut. Iar ţepele în care am aşezat trupurile lor au fost deasemenea semne care opreau a se mai stoarce de către alţii bogăţiile ţării mele. Mă urau duşmanii, dar ţara sleită se refăcea. Mă ameninţau oamenii sultanului, dar nu mai îndrăzneau să intre în câmpiile mele şi să le ia cirezile pe nimica. Tipăreau mârşăvii despre mine teascurile nemţeşti arătându-mă ca pe unul ce nu ştie altceva decât setea de sânge, dar orăşenii. Mei deveniseră neguţători slobozi şi înavuţiţi.

Crâcneau „desigur, chiar şi boierii dinăuntru, dar eu readusesem pe acest pământ cinstea şi siguranţa călătorului; mă urau leneşii, dar cei harnici simţeau oblăduirea mea. Şi, mai ales, avuţia ţării se plimba între hotarele ei, ungându-i rănile, fără a se mai scurge spre apucătoarele străinătăţi.

Ce semn mai bun pentru un domn, decât că duşmanii lui care voiau să-l uzurpe, luându-i scaunul, nu aveau a făgădui străinilor ce i-ar fi ajutat decât că le va da iar libertatea de-a se înfrupta din bogăţiile ţării?!… Ce semn mai grăitor?!

Sunt pline cancelariile Braşovului şi Sibiului de legăminte ale lui Dan şi Vlad Călugărul, ce voiau să-mi ia tronul; ei plătesc ajutorul ce li s-ar da. Cu readucerea străinilor în neguţătoria ţării, cu vânzarea drepturilor de târg până la porturile Dunării, cu îngăduinţa de-a lua la preţ jumătate şi-a nu plăti dări.

Da, aşa am fost eu vampir; păzind asemenea drepturi pentru ţară şi pentru oamenii ei.

Şi dacă am pedepsit crunt, a fost ca să se ştie!

Crunt!

Crunt am mai pedepsit!… Crunt şi cu mare plăcere. Ca atunci când ştii că tai răul din rădăcină.

Pentru că noi, Ştefane, suntem înconjuraţi de lume rea, apucătoare, hrăpăreaţă, pe care doar simpla curgere a sângelui n-o mai înspăimântă. Trebuie s-o înspăimânţi prin felul cum faci să curgă sângele!…

Ce, mie după ce l-am pedepsit pe Dan, mi s-a mai arătat vrexmul care să-mi râvnească scaunul?!

Şi nu l-am pedepsit astfel doar pentru că venise împotriva mea ci pentru că, încă înainte de a mă călca, el vânduse ţara şi, mai ales, ceea ce ajunsesem eu să-i salvez. Vânduse negustorilor saşi tot dreptul de-a o stoarce din nou.

XI

Dan a venit cu oaste mare. Pe două părţi: şi dinspre Sibiu, pe valea Oltului, şi dinspre Braşov, drept asupra Târgoviştei. Era ultima lor nădejde. Fiindcă era al cincilea an de când mă aflam în scaun. Ţara asculta de poruncile mele, dar şi credea în mine, pentru că ajunsese să vadă că nu spre rău o duc. Eram tare înlăuntrul hotarelor, aveam armată bună, de oameni credincioşi pe care-i ridicasem şi le dădusem ranguri după vitejie şi nu după neamul lor, şi, dacă nu izbuteau să mă-nlăture acuma, slabă nădejde le mai stătea în faţă.

S-au adunat în oastea lui şi duşmanii pe care-i mai aveam înăuntru. Asta spre folosul meu. Ca să-i aflu pe toţi câţi mai rămăseseră. Şi astfel, Dan, cu armata lui, a intrat mult în trupul ţării, crezând chiar că, în curând, va deveni alesul ei. Era pe pragul acela dintre martie şi aprilie, când mirosul crud de muguri ce ajunge până aici la mine mă-mbată şi mă trage spre melanholie.

N-a fost o luptă uşoară. Dar ai mei ştiau prea bine cum să-i cadă duşmanului în spate şi cum să-l prindă de viu când pofta mea de răzbunare e mare şi cruntă.

Şi, când bătălia s-a sfârşit înfrângându-le ostile venite pe două căi, pedeapsa lor s-a petrecut.

Întâi au fost adunaţi toţi cei căzuţi în luptă şi, s-au aşezat în cerc movile cu trupurile lor. În jurul movilelor acestora s-au ridicat în cerc ţepile pentru cei care-l ajutaseră pe Dan. Iar în mijlocul cercului i s-a săpat groapa lui Dan şi s-a. Adus soborul de preoţi. Nu puteam ca pe cel de os domnesc să-l ridic în ţeapă alăturiea tâlharilor. Asta o făceam cu străinii, cărora, ca să le cinstesc rangul, le aueam ţepele ca să nu le-nfig doar lemnul, ca-n trupurile oamenilor de rând. Dar celui din neamul meu îi lăsam moartea domnească: închinat şi cu capul pe butuc.

Aşa că i-am adunat pe preoţi în jurul lui, i-am pus să cânte slujbă scurtă ca de război celor căzuţi în luptă şi apoi să tacă. Atunci când au tăcut, au început a se auzi, tot jur

împrejurul, glasurile de jale ale celor traşi. L-am lăsat să şi-i vadă unul după altul pe toţi cel care-l ajutaseră, cum se ridicau pentru totdeauna în vârful ţepelor, ca să ştie că, pe pământul ţării, n-a mai rămas să calce niciunul dintre cei care i-ar ţine partea. Şi abia apoi, în mijlocul cercului celor cu care venise în ţara mea şi cu care acum se ducea pe lumea cealaltă, am pus preoţii să-i facă de viu toată slujba de îngropăciune.

Cu toate stările, pe toate glasurile, ea la o înmormântare într-adevăr domnească.

Şi i-am pus să n-o cânte aşa, aiurea, cu ochii în altă parte., ci asupra lui cu privirile, înspre el îndreptându-şi rugile, aşa cum se face eu orice mort care stă ţeapăn pe năsălie.

Erau îngroziţi ochii popilor, care sunt atât de obişnuiţi cu morţii şi cu liniştea lor, dar le lipseşte cu totul obişnuinţa de-a privi omul viu sub glasul slujbelor acestora. Erau îngroziţi dar nu îndrăzneau să sară sau să bâlbâie niciun cuvint din slujbele trecqrii în ceea lume şi, privind chipul tânăr al lui Don, primul din neam care-şi auzea cu urechile sale drumul cintat al ducerii dincolo, urlau mai tare vorbele ce mângâie mortul dar îl îngrozesc pe cel viu. I-au turnat şi vin şi untdelemn, aşa cum se toarnă pe stârvuri, i-au legănat şi coliva, în „veşnica lui pomenire^ picurându-l cu ceara luminărilor fumegânde şi, abia după ce glasurile lor au amuţit, s-a lăcut în jur o tăcere de gheaţă care m-a albit până şi pe mine. Peste ea, a pocnit scurt lovitura călăului, şi capul lui Dan a căzut în groapă cu urechile încă pline de slujba înmormântării sale.

Apoi abia, zvâcnind, i s-a dus alături şi trupul.

Odată cu el, nimeni pe lumea asta n-a mai crezut că mi s-ar mai putea sui în scaun luându-mi-l!… Nimeni!

Nimeni nu s-a mai gândit la asta. Nioi chiar Radu, când Mahomed l-a adus cu el. A venit în cortul sultanului ca însoţitor al lui, dar nu pentru a rămâne domn!

Întreabă-l pe Radu dacă l-a-ncântat pe atunci vreo clipă gândul ăsta?!... Vei vedea că nu!... El, din întâmplare a rămas. I-a poruncit Mahomed să rămână, să-nvingă cu trădare şi viclenie ceea ce cu oastea de sute de mii nu putuse.

Dar de gândit mai înainte la asta, nu cutezase!...

XII

R adu era frumos. Eu eram urât. Radu era fricos. Mie nu-mi păsa de nimic. Radu era mieros, eu neprimitor ca un mărăcine.

În închisoare la Egrigoz, paznicii oare pe mine mă urau (dar şi eu, doamne, ce-i mai uram!) pe el îl răsfăţau. Mai târziu, la Edirne, se juca cu prinţii păgâni ca şi cum i-ar fi fost fraţi. Eu l-am înfruntat nu numai pe Mahomed, sultanul de azi, beizadeaua de atunci, faţă de care nu eram cu cine ştie cât mai nevârstnic, dar chiar pe Hamza paşa, Saingibaşa, maestrul de vânătoare al sultanului, căpetenia şoimarilor care-l însoţeau peste tot pe împăratul împăraţilor. Iar Murad al doilea, în fala lud, ţinea cele mai multe mii de şoimi de vânătoare din câte avusese vreun monarh vreodată.

Radu era făcut să linguşească la curte, otreapă a celor mari; eu, să duc mai departe mânia voinică şi înţeleaptă a tatălui meu.

Ah, Doamne, după ce că lumea noastră toată ai făcut-o atât de strâmbă, partea asta a ei în oare ne-ai hărăzit pe noi, ai lăsat-o cea mai sub semnul strâmbătăţilor neruşinate ale puterilor sălbatice şi apucătoare!... Ne-ai lăsat să ne urim şi să ne omorâm unii pe alţii, chiar între fraţi, năravsălbatic, căruia popoarele apusului au încercat demult să-i pună stavilă.

La italieni, de exemplu, fraţii noştri cei mai de aproape dar aşezaţi de tine într-un loc mai depărtat de năvălitori, există un obicei sfânt: dacă într-o familie de neam şi de rang ce e făcută spre a fi stăpânitoare se nasc

doi băieţi, apoi unul e dat la meseria armelor iar celălalt la sofistica şi cazuistica acelor întortocheate căi teologice pe care le urmează popii. Căci se gândesc bieţii părinţi: mari vor ajunge şi vor începe a se lupta fiecare dorindu-şi întreagă puterea moştenită. Dar sutele de ani de sălbăticie, de vremuri în care se omorau unii pe alţii pentru putere, i-au învăţat să le despartă calea. Şi atunci, fiecare fiu îşi vede de drumul său: unii comandă oştile înarmate, alţii turma ta, Doamne. Fiecare îşi are scaunul lui la fel de înalt, şi nu se mai omoară unul pe altul pentru putere.

Este învăţătura pe care omul nu o capătă decât cu veacurile, pe măsură ce devine minte mai înţeleaptă, depărtându-se de animal. Iar noi am făcut parte din lumea aceasta, a unei Europe care-a trecut prin multe, şi s-a şlefuit, s-a cizelat. De ce ne-ai lăsat, Doamne, acum, pradă puterii unui întuneric înapoiat, de ce? L «

Acum, credincios îţi mărturisesc ţie că eu, cum îl voi prinde, îmi voi omorî fratele. Pentru că altă cale nu mi-ai lăsat şi m-ai smuls bunelor obiceiuri pe care le-au deprins ai mei în veacurile lor lungi, aruncându-mă pradă celor rele, ale seminţiilor ieşite de curând din sălbăticie…

Da, îl voi ucide aşa cum el m-ar ucide şi aşa cum, sub învăţătura vicleană a Porţii ce-a ajuns atotstăpânitoare, toţi ne pândim să ne furăm şi să ne ucidem unii pe alţii. De asta tatăl meu a fost un cruciat. Nu atât, cred eu şi aibi Tu milă de el dacă-i greşesc voia, nu atât întru slujirea numelui Fiului tău celui slăvit, cât întru apărarea lumii noastre care de bine de rău s-a mai scuturat de neajunsurile în care tu ne-ai făcut. Întru apărarea ei de cei care, sălbatici şi trăind la un loc cu animalele lor în depărtările necunoscute ale pământului acestuia, veneau să-ntoarcă drumul lumii în urmă eu sute şi mii de ani. De asta, cred eu, a fost un cruciat şi a purtat pe piept toată scurta-i viaţă dragonul acela cu ochi de safir. De asta s-a-nvăţat a fi neiertător şi vajnic în luptă, iar pe mine m-a

făcut mai neiertător şi mai vajnic decî-t el.

Dar năravurile aduse de cei sălbatici în puterea numărului lor nesfârşit mi s-au aşezat pe suflete cu fierul roşu, şi eu, când îmi voi prinde frumosul frate, îl voi ucide cu cea mai mare poftă şi cea mai mare plăcere.

Pentru că nu poţi sălbăticiei să-i răspunzi decât prin sălbăticie, şi nu poţi sălbăticia să o răpui decât prin sălbăticie.

Părinţii noştri Romanii, din împărăţia lui Caesar şi a lui Augustus, construiau la marginile imperiului lor mari monumente de piatră, minuni de neînchipuit pe vremea aceea, pentru ca barbarii, văzându-le, să-ncremenească smeriţi, simţind că-ncepe o altă lume, o lume făcută de zei cu palate de piatră şi mari monumente, o lume care era peste puterile lor de sălbatici trăind în gropi, la căldura animalelor. Şi, o vreme, fiinţa primitivă s-a temut de puterea ce înălţa acele monumente dumnezeieşti, dovedind o altă forţă decât a minţilor lor înguste. Dar apoi, când şi-au dat seama că toată acea civilizaţie era ridicată doar prin înţelepciune şi pricepere, şi nu printr-o forţă deosebită de a lor, au năpădit asupra ei, şi i-au pus foc, şi-au dărâmat-o.

Cei care, în sălbăticia lor, s-au oprit o clipă din veşnicie în faţa a ceea ce duraseră nişte minţi aflate mai îndelungă vreme sub soarele tău, Doamne, şi s-au oprit frumos, parcă înţelegând minunile pe care le poate face firea, au ajuns la curajul lor barbar când şi-au dat seama că au numai a admira, dar nu a se şi teme.

Şi, cotropind, au dărâmat munca a milioane de oameni pentru a putea face şi pune la cingătoare o unghie de aur. Au ars, şi-au tăiat, şi-au jefuit, pentru că pofta de jaf e mai tare în om decât oricare crez, decât orice minune şi chiar decât smerenia faţă de tine, Doamne!… Să ştii asta prea bine, pentru că, într-o bună zi, s-ar putea întoarce chiar şi împotriva atotputerniciei tale!

Aşa că, învăţând din istoria tristă a imperiului pe care barbarii l-au ars şi l-au dărâmat veacuri de-a rândul, până-n acesta în care învinsul de către mine Mahomed i-a rupt şi sfânta ultimă coastă a Constantinopolelui, nu avem a opri pofta de sânge decât prin sânge!

Nu monumente trebuie să punem la hotarele dintre lumi; nu monumente care să uimească prin frumuseţea lor. Ci groaznice semne ale puterii noastre, cruzimi mai înfricoşătoare decât toate pedepsele cunoscute!… Numai astfel, vărsând cu durere înmiită fiecare picătură de sânge, vom putea să-i îngrozim pe cei care nu pun preţ pe sângele omenesc. Morţile groaznice la care-i vom supune vor fi singurele pietre de hotar în faţa cărora se va putea opri tot ce-i hrăpăreţ şi apucător pe lumea asta.

Puteam să fiu un domnitor mare şi înţelept ctitor de biserici întru slava Ta. Dar tu, Doamne, m-ai adus pe lume în acest veac strâmb care se spune că mi-a aprins pofta de sânge.

Nu, nu mi-e poftă de sânge; ci de răzbunare şi de dreptate!… Mi-e atât de poftă, încât nu mă mai mânic nici minciunile umflate care s-au tipărit despre mine. Ba dimpotrivă; ar trebui să fac totul cât mai aproape de ceea ce scrie în acel libellus famosus. Pentru că, pe cât voi fi mai crunt, pe atât îi voi îngrozi mai mult. Şi se vor teme de mine cei ce-au pătat veacul cu poftele lor nesăţioase!

Da, Doamne, când îl voi prinde pe Radu, fără teamă de tine, îl voi pedepsi.

Şi, dacă-l voi pedepsi numai pe el, să-mi porţi recunoştinţă că n-am ajuns la Tine, cel care ai întors lumea pe-o cale atât de strâmbă, atoatefăcătorule!…

XIII

DOCUMENTE LĂMURITOARE: Fragmente din poemul unui contemporan al lui Vlad Tepeş: MICHAEL BEHEIM, cu litlul:

„DESPRE UN TIRAN CARE SE NUMEA DRACUL

VOEVOD DIN VALACHIA”

…A fost numit Dracul Voevod iar ţara Valachiei sta sub stăpânirea sa.

Tatăl a fost, şi el, stăpân peste ţară, voevod puternic peste ţinuturile de-aproape şi de departe, şi îşi împlinea domnia sa Tot cu îmbcişugare şi puteri mari, de-aceea duşmanii i-au tăiat capul astfel încât puterea sa a luat sfârşit.

Unul i-a făcut seama, regele Matiaş din Ungaria Huniadi Enuş (lanoş), aşa se chema, guvernator în Ungaria.

Care a pus să-l omoare pe acest voevod, feciiorul acestuia, care se chema Dracul, şi împreună cu fratele său au făgăduit şi au jurat că vor să apere şi să ţină aici credinţa creştină.

Anul care se scria (care era) şi însemna de la naşterea domnului nostru Hristos era paisprezece sute

Şi cincizeci şi apoi opt, atunci acelaş Dracul, a fost ales şi înălţatt

Voevod şi stăpân peste întreaga Valahie, în cuprinsul ei tot, acolo, aproape şi departe…

Primul lucru ce l-a făcut, a pus să-l omoare pe voievodul domn Lasla cu toate intrigile sale rele.

Acelaş Lasla, care era şi el voievod şi domn în Vaiahia.

Dracul i-a venit de hac cu schingiuială, cu viciu, ou ruşine şi cu suferinţă.

Apoi, pe duşmanii care i-a prins,

I-a dus în Vaiahia şi a poruncit să-i tragă pe toţi în ţeapă într-un cerc (într-o horă) şi chiar să-i ucidă. N-a păstrat pace de fel, dintre negustorii şi cărăuşii care-i călcau ţara foarte mulţi au fost traşi în ţeapă de el. Deasemenea fuseseră trimişi mulţi băieţi tineri din diferite ţinuturi şi chiar ţări la el în Vaiahia pentru ca acolo

Să înveţe limba valahă, şi să poată iscodi; pe aceştia

Dracul a pus în anul trecut să-i aducă pe toţi laolaltă.

Erau patru sute sau mai mulţi, acestora le-a aplicat suferinţa morţii,

Â pus să-i ardă pe toţâj şi a spus: „nu vreau ca ei să iscodească aici sau să-mi vândă ţara”.

A prins un domn ce-i zice Tan, (Dan) şi apoi a pus să-l ducă la groapă cu întreagă preoţimea sa,

Când şi-a împlinit voia şi când l-a învinuit pe Tan de rele şi ticăloşii,

A pus atunci să facă o groapă şi a poruncit să-l ducă pe Tan la groapă şi să-i taie capul: a făcut lucruri şi mai rele.

I-au fost trimişi atunci soli din Ungaria şi din Ţara Saşilor şi chiar din Transilvania

În număr de cincisute; pe-aceştia i-a ţinut cinci săptămâni, încât să creadă, că el urzea să-i tragă în ţeapă şi să-i sugrume.

Au fost cuprinşi de mare frică, când a pus să facă ţepi pentru adăpostul lor, pe care l-au îngrădit cu ele în faţa uşii.

I-a ţinut atâta vreme în temniţa şi sub constrângerea sa, pentru că îi era grija

Să nu fie trădat de ei…

Deasemeni a trimis un căpitan de-al său într-un sat, ca să năvălească cu oaste şi să-l cuprindă Acel sat se numea Seiding, şi s-a împotrivit şi i-a rezistat acest sat Seidingen

Şi el s-a întors iar la domnul său şi a grăit: „Ruga ta o împlinesc cu plăcere, dar asta n-o pot înfăptui,

Doamne, după gândurile tale, căci locuitorii dinăuntru sunt cumpliţi şi au şi apărare prea puternică, asta vine de la numărul forţelor lor.”

Pe data Dracul l-a luat pe om şi a pus să-l tragă în ţeapă şi astfel să-l piardă

Din pricina acestei trebi, pe care a trădat-o şi astfel a

avut de furcă cu el, de-aceea a trebuit să moară!…

…A pus să prindă un ţigan care furase; când vestea asta s-a aflat, au venit ceilalţi aii săi

Tovarăşi ţigani acolo şi l-au rugat pe Dracul ca să le dea îndărăt prinsul.

Dracul a spus: „asta nu se poate, trebuie spânzurat, asta e răsplata lui, împotriva acestui fapt să nu se ridice nimeni11.

Ei au spus: „Doamne, obiceru nostru nu e să fie spânzurat cineva dacă a furat, asta vină să n-o aducă nimeni

Căci noi avem uric cu peceţi de la împăraţii romani de demult, ca să nu fim spânzuraţi”.

Acum ascultaţi ce-a făcut Dracul: n-a stat mult de vorbă sau tainä, ascultaţi nemaipomenit vicleşug Pe-acest ţigan el a pus să-l fiarbă într-un cazan, ca să nu fie spânzurat…

Deasemeni a poftit pe domnii ţării sale, toţi, şi pe cei mai buni din ţară acasă la el, toţi laolaltă.

Ospăţul a fost ţinut până la capăt, apoi a prins să iscodească pe cel mai vârstnic dintre boieri: cam câţi, ar gândi el, voievozi şi boieri i-ar fi cunoscuţi, care ar fi trăit în aceaşi ţară?

Omul i-a dat răspuns că ar fi mulţi, gândeşte el, şi a-nceput să-i spuie:

Şi la fel pe toţi ceilalţi, tineri şi bătrâni, i-a întrebat pe fiecare în parte aceeaşi poveste, pe-acei boieri toţi laolaltă:

Câţi dintre aceşti boieri, gândesc ei, ar putea fi domni? şi i-au răspuns cu toţi pe rând Câţi ştia fiecare: unul zicea vreo treizeci şi un altul douăzeci,

Dar nu s-a găsit niciunul, cât de tânăr care să fi zis doar şapte când întrebările au fost pus, aşa cum v-am cântat eu,

Vorbit-a Dracul: „ia spuneţi cum se poate ca voi să fi

avut atâţi voivozi şi domni În ţara voastră? trebuie să fie de vină ruşinea potrivnieiei voastre”.

Dintre boieri n-a ales niciunul, i-a luat prinşi pe toţi, tineri şi bătrâni şi a pus să-i tragă în ţeapă cu anasâna “.

Dracul era dator tribut, sultanului turc, care a trimis pentru asta, o solie la el.

Numeroşi greci şi turci, au venit atunci la Dracul şi au cerut de la el

Tributul neplătit stăpânului lor. Dracul a spus: „vreau ca eu însumi să înmânez tributul personal, mi se pare că aşa se cuvine”.

Când turcii au auzit că era cu gând bun faţă de sultan, s-au bucurat cu toţii.

Dar Dracul a pus să le facă seama, din câte am aflat, şi să-i supună la cazne şi chinuri.

Şi astfel a făcut cu toţi, doar pe grămăticul turcilor a pus să-i taie nasul şi gura şi l-a trimis astfel acasă.

Tot ţinutul din jur, apoi, care se numea Bulgaria, a fost ars pe de-a rândul…

…Deasemenea în ţara sa a văzut un ţăran muncind într-o cămaşă scurtă şi i-a zis:

„acuma ia să-mi spui aici,

Ai tu nevastă?” El a zis: „Stăpâne, am”. El i-a spus: „ad-o aici la mine”.

Acest Dracul i-a spus ei:

„Ia spune-mi, care-i treaba ta?”

Ea a grăit: „Stăpâne, află: gătesc, torc, spăl şi cos”.

Pe dat’ a pus s-o tragă-n ţeapă pentrucă pe bărbatul ei îl îmbrăcase atât de rău,

Pentrucă nu-i făcuse lui cămaşă lungă, astfel ca să nu i se vadă betelia nădragilor.

De această femeie l-a scăpat o altă nevastă apoi i-a dat şi a spus: „este ruşine

Cămaşa scurtă a omului tău, fă-i o cămaşă lungă, sau altfel te voi trage-n ţeapă, nu afli aniânare.”

Dintre călugării San-Bernardini ce merg desculţi pe coclauri au venit doi la ei,

Au cerut de la el pomană şi l-au rugat amândoi într-un glas,

Dracul le-a vorbit astfel:

„cât de săracă e viaţa voastră!”

ei au spus: „stăpâne, împărăţia veşnică vrem s-o dobândim prin asta”.

Atunci el le-a grăit celor doi călugări:

„nu doriţi să ajungeţi curând acolo?” ei au spus: „Stăpâne, da,

Am dori să fim acum acolo, dacă ar fi voinţa domnului nostru”. El le-a spus: „vă ajut de sârg Ca să ajungeţi în cer”, a pus să-i tragă în ţeapă pe amândoi şi a zis: „am făcut-o din dorinţa de-a face bine ajutorul meu îi fericeşte”.

Dracul a venit în Vaiahia călare din Sirvei (Serbia).

Când s-a oprit, nu departe de acolo era o mânăstire, îi zicea Gorion, era din ordinul călugărilor desculţi.

La un sfert de milă i-a ieşit înainte tot lui un paznic, care mergea cu alţi doi călugări, aceştia între timp

Adunaseră daniile lor prin sate, îndată au venit acolo toţi împreună.

Acest paznic se numea fratele Ilans, fratele Mi chel era celălalt,

Fratele Iacob al treilea.

Dracul l-a chemat îndată la el pe Midiei şi i-a zis: „domnule călugăr vino aici la mine degrabă şi nu zăbovi41.

Fratele Michel a venit la el;

Dracul l-a întrebat ce veste aduce şi anume, dacă încă crede

Şi e de părere că va persevera,

— Dacă i, se va întâmpla întru totul, cum a văzut toţi aceşti oameni În cer ca norod pe care l-a ucis să se roage pentru el zelos domnului din cer.

Acolo unde are multe locuinţe sfinte şi oameni, în

măreţia cerului; el n-are nicio îndoială

Că e cel mai sfânt dintre oameni, pe care l-a avut când va o mamă sau un om, împotriva acestui fapt nu e nicio îndoială…

Fratele Michel a vorbit: „Stăpâne, s-ar putea să ajungi la liman, căci Domnul s-a milostivit de unii a -căror mântuire era departe11.

Şi pe fratele Hans, paznicul, a poruncit să-l cheme de sârg la el, şi i-a spus: „Domnule călugăr, ia spune,

Cum crezi că o să fie soarta mea?” şi fratele a grăit: „mare chin şi durere şi jalnică tânguire

Va fi soarta ta, fiindcă tu, bântuitor păcătos, ai vărsat şi risipit atâta sânge nevinovat.”

Dracul a grăit: „asta vreau să-ţi spun şi să-ţi istorisesc aici de sârg: dacă cineva vrea să stăpânească ceva înainte de-a se apuca de lucru, nu trebuie să taie doar stricăciunea, care crescuse ci trebuie nimicită şi rădăcina;

Căci de lasă rădăcina în urmă, într-un an trebuie s-o aibă din nou mai grosolană, mai smintită, mai cumplită…

O parte din călugări au luat-o din loc… fratele Iacob pe care l-am numit, a venit cu brudarii

La ţărm în Steiermark (Stiria) a sosit la Neustadt într-o mânăstire la îndemâna curţii stăpânului nostru împăratul.

Acolo, eu însumi, Michel Beheim, am mers foarte adesea la acest călugăr, care mi-a spus multe rele

Pe care le-a făcut Dracul, pe care unele le-a pus în versuri…

Ca la vreo trei sute de ţigani au venit în ţara lui Dracul, ascultaţi acum cele ce-a făcut:

„Dacă vreţi să-mi împliniţi vrerea, le-a spus, să vă duceţi la turci”. Atunci ei au zis: „milostive stăpâne, călătoria nu ne e prea departe voia ta vrem s-o împlinim”.

Atunci s-a dus şi a luat piei de vacă, cu ele a îmbrăcat caii şi oamenii ţiganilor, pe toţi laolaltă,

Şi i-a pus astfel să meargă călare, turcii au pornit înaintea lor, când s-au întâlnit,

Toţi caii acestor păgâni au auzit tropotul, şi au văzut îndată pieile de vacă pe cai şi pe oameni;

Atunci s-au speriat şi au fugit dinaintea lor, turcii au fost duşi de cad şi nu i-au putut stăpâni,

Spre o iapă se-ndreptau grăbit şi ţiganii goneau după ei; adânc, în gropile pline cu apă,

S-au înecat toţi păgânii aceia, căci caii îi duceau cu ei, şi împreună cu ei toţi păgânii s-au scufundat în apă…

…Când el precum am eântat mai sus le-a făcut turcului asemenea pocinog, acesta s-a frământat foarte,

În mânioasă nestăvilire, şi asupra Dracului dizgraţie a abătut gândul lui,

Gândindu-se cum se poate răzbuna: a adunat oaste şi a dat veste în ţara lui şi a vestit aceasta şi mai mult multor păgâni cutezători.

Când Dracul a aflat vestea, că turcii aceştia, atât de nemilos, voiau să pornească împotriva lui,

Cu forţe ca frunza şi ca iarba, s-a îngrijit de asemenea lucru…

…N-a mai stat mult locului, a scris regelui Ungariei ca să-i vină într-ajutor împotriva turcului, repede şi degrabă, căci nimeni, la această nevoie, nu-i poate aduce asemenea mântuire…

…Regele Ungariei s-a gătit cu forţă mare, din cât mi s-a spus, şi a pornit la drum

Şi a mers din oraşul Ofen, cu toţi ai săi, pe primul drum spre Transilvania la Braşov, cu el erau mulţi comiţi

Şiruri de nobili, cavaleri şi slujitori, şi era o zarvă foarte zgomotoasă la ivirea lor, pretutindeni.

Şi Dracul a venit şi el acolo şi a adus mult norod în ceata sa.

Cinci săptămâni sau mai mult au fost astfel împreună,

Cu Dracul voevod regele Matiaş a făcut, planul să pornească din acest oraş spre păgubirea turcului.

Mai întâi prin Vaiahia, apoi în Turcia, împotriva păgânilor ticăloşi.

Au pornit împreună de-acolo, cu ei au mers mulţi oameni viteji în cele două oşti ale lor.

Au mers astfel o vreme de la oraşul ce l-am amintit, în această ţară Valahă, să fi fost ca la vreo şase mile.

Dracul îşi zicea că e acasă, întrucât se aflau la poalele unui castel ce-i zice Konigstein (Piatra Craiului)

Atunci Dracul a fost atacat de un domn dintre vasalii regelui, al cărui nume era vestit până departe:

Domnul Ion Isgra se numea, cel ce l-a atacat primul pe Dracul şi l-a prins şi arestat pe cel sortit morţii fără scăpare.

În Vaiahia, ţara lui, a fost prins şi a pus mâna pe el, aceasta a fost făcută pentru că Această escortă a regelui şi chiar şi siguranţa lui era primejduită în afara ţării sale.

L-a dus în Ungaria şi l-a predat regelui, mai târziu a fost depus la un castel ce-i zice Iersin.

XIV

II voi pedepsi pe Radu aşa cum l-am pedepsit pe Hamza, acel saingibaşa de pe vremea lui Murad al doilea, făcut de Mahomed al doilea subaşă de Nicopol şi Vidin, severul paznic al hotarului dunărean.

Pentru că Hamza, zâmbind plăcut în faţă-mi, se pregătea să-mi prindă mâinile la spate şi să mă lege. Asta se pregătea să facă, pentru că asta au adus ei, din depărtările de unde-au venit: neîncrederea în oameni.

Aici, în Europa, oamenii au învăţat a fi mândri de cuvântul lor, a ţine la onoarea lor şi a şti că onoarea lor este păstrarea cuvântului dat. De câteva mii de ani, de când există seminţiile noastre aici, oamenii au învăţat nu numai că aşa este mai frumos să trăieşti, dar că astfel, respectându-şi cuvântul, ei pot trăi mai bine şi mai în

siguranţă, ei ştiu mai limpede în ce pot crede şi în ce nu trebuie să creadă, ei ştiu când să se înfrunte drept şi să triumfe cel mai tare şi când să stea cinstit, în pace, unul alături de altul. În acest fel, cu truda a mii de ani, omul s-a depărtat de pădure şi de legile fiarelor, făcându-şi-le pe ala sale.

Cu ce vin ei, din adâncurile tărâmurilor lor sălbatice? … Vin cu toate obiceiurile omului, pentru că oameni sunt: obiceiul de-a vorbi, obiceiul de-a zâmbi, obiceiul de-a privi în ochi; dar păstrează încă năravurile animalelor: obiceiul de-a sări în spate, de-a smulge altuia bucata, de-a avea drept singur dumnezeu poftele lor.

Vai omenirii, zic, atunci ei se vor amesteca şi-şi vor aduce obiceiurile în lumea noastră! Eu, care sunt născut aici, la hotarul dintre ei şi cealaltă lume, simt răul neîncrederii, al făţărniciei şi al urii apucătoare pe care acest veac îl întinde peste tot în lumea noastră. Vai omenirii, zic, pentru că acei vestiţi cavaleri, oameni viteji ai armelor şi păstrători cu cinste ai cuvântului dat, au pierit astăzi nu pentru c-ar fi fost înfrânţi în luptă, ei pentru că au rămas puţini în faţa năvalei de neîncredere şi neadevăr între vorbă şi faptă, oare tot vine dinspre necunoscutul altui continent.

Aşa cum fiarele pădurii pândesc, aşa ei îţi vorbesc, îţi zâmbesc, dar eu gândul sunt tot la pradă. Şi, orice le-ai spune, fiindcă te judecă pe măsura lor, ei nu cred. Pentru ei vorbele au alt rost decât acela de a spune adevărul.

Am învăţat asta prea bine în lungii ani pe care i-am petrecut ostatec acolo. Am învăţat şi cum să mă feresc, şi cum să gândesc asemenea lor şi cum să lovesc mai repede decât ei. Am învăţat toate astea şi nu mi-e teamă. La fel ca mine, în faţa pericolului lor, toată lumea va învăţa, le va deprinde năravurile, se va obişnui cu ele şi, fără să-şi dea seama că, prin asta, cade cu mii de ani înapoi, va fi bucuroasă că, învăţând să gândească asemenea lor, se

poale apăra.

Da, asta e groaznic: că eu, Vlad Draculea, os de voievod european, fiu al unui cavaler al dragonului, mă simt tare numai fiindcă am învăţat să gândesc la fel cu ei şi, poate, în felul lor, ceva mai iute. Dar *în felul lor.*'… Asta e groaznic: asemenea ţie, întreaga Europă e bucuroasă că nu mai trebuie să-şi ţină cuvântul, că poate lovi pe la spate, dacă poate, dacă are cum fi mai repede în mişcări.

Cădere cumplită de veacuri şi veacuri înapoi, spre simţirea fiarelor pădurii. Dar nimeni nu-şi dă seama decât de schimbarea portului armatelor, spunându-se că de când au apărut ei, în hainele uşoare ce le lasă libere mişcările iuţi, a trecut, la luptă, vremea armurilor.

Nu, n-a trecut; ei nu le aveau, nu ajunseseră încă la a le purta, şi ne-au făcut ca-ntr-o nefastă poruncă, să le aruncăm şi noi!…

Dar, tot aşa, ei n-au ajuns încă la încrederea în cuvânt, şi ne-au făcut şi pe noi să ne lepădăm de ea. Pe noi, care ajunsesem!

Uşor ne-am mai lepădat.

Uşor ne mai lepădăm, Doamne, de ce e bun şi ni l-am dobândit cu atâta trudă!…

Vai omenirii acesteia, că strâmbă ai mai făcut-o, şi atât de uşor se leapădă de ce-a câştigat drept!…

De asta eu mi-am zis: mai bine ridic în ţeapă, decât să ştiu că prin voia mea am lăsat răul să se întindă atât de mult.

Trebuie să simt că sunt mai puternic decât răul şi că-l înfricoşez.

Asta mă face să ştiu că nu trec degeaba pe lumea asta!

Îmi place, recunosc!

Ei m-au făcut aşa!…

XV

Era o iarnă grea, cu geruri cumplite.

Mie, în ţară, îmi era eald şi bine. Ajunsesem la ce chibzuisem că voi face în domnia mea încă din ziua când mă ridicasem în scaun, daca nu chiar de mai înainte.

Primii doi ani, am plătit smerit birul către Poartă fapt care l-a făcut pe sultan să fie liniştit dinspre partea mea iar pe boieri să se teamă de mine ştiindu-mă în bune relaţii cu turcul.

Al treilea an, după ce-am făcut curăţenie în ţară şi m-am simţit puternic înlăuntru, am ajuns a-mi alcătui oastea aşa cum de multă vreme socotisem: din orăşenii oare aveau a-şi apăra drepturile pe care li le dădusem eu faţă de neguţătorii şi meseriaşii străini, şi din ţăranii cărora nu le luam copiii ca să-i dau turcului. Acestora le aţâţam pofta de luptă sau de răzbunare şi le răsplăteam atât vitejia cât şi cruzimea în faţa duşmanului.

Ajungând astfel, am făcut precum poftisem de la bun început şi n-am mai plătit birul.

Un an, sultanul m-o fi crezut întârziat. Al doilea, s-a prins în lupte îndepărtate în Asia mică, vrând să dărâme Trapezuntul şi încurcându-se în război cu duşmanul lui de moarte din acelaşi neam, turcul Caraman, care-şi cerea întâietatea în faţa turcului Otoman; aşa că nu m-a zgândărit, dorind linişte în partea aceasta. Dar într-al treilea, voita mea nesupunere i-a fost limpede.

L-am simţit: n-a dorit sultanul să se facă mare istorie, să se-audă-n lume de nesupunerea mea. Armatele încă le avea departe, în Asia, unde Caramanul nu-i dădea pace.

Şi s-a gândit să mă gâtuie pe nesimţite, fără a prinde alţii de veste că i-a slăbit hotarul dinspre mine.

Pe drum de iarnă, cu o suită mică aducându-mi chiar mărunte daruri neînsemnate, el a trimis, peste Balcani şi peste Dunăre, în şuba-i parvenită de veveriţe cenuşii, pe acel grec cu priviri lucioase ce-şi scărpina bărbuţa neagră cu buricele degetelor boante încărcate de inele, numit Katabolinos sau Katavolinos.

L-am primit frumos, făcându-i grecului cinste ca unui sol păgân al împărăţiei al cărei birnic eram.

M-am arătat tare mirat de drumul lui greu în plină iarnă, sărutând cu îndelungă făţărnicie darurile pe care mi le adusese ca la un chior. Eram amândoi tociţi în făţărniciile asiatice ale aliotmanului, şi-mi făcea mare plăcere în seara aceea de iarnă tăiată de şuierele lungi ale crivăţului, să mă-ntind pe blănurile calde din faţa focului, să-l îmbii să bea cu mine şi să m-alint în vorbe dulci care ascundeau tăişuri rele, veninoase. Chiar mă ambiţionam în acel joc perfid, în a-l topi pe grecul neîncrezător cu atâta gingăşie şi supuşenie, încât să nu mă poată crede decât sau nebun sau prost de-a binelea.

Şi, cu dulceţuri, supuşenii şi vorbe dantelate mărunt aşa cum în haremuri fetele împletesc minuni din fire de mătase rozalbe, i-am îmbrobodit acestui grec turcit mintea isteaţă, de nu mai vedeam în ochii lui decât dorinţa de-a mă adormi odată şi de-a mă prinde ducându-mă legat.

Aveam vin bun, afară viscolea, buricele degetelor cu inele scărpinau fără smerenie în faţa mea bărbuţa rară, iar eu, fiindcă nu aveam de ales decât între a-l tăia crunt sau a-i înşela viaţa lungindu-i-o cu vorbe dulci, mi-am zis că, până la urmă, dacă tot îl voi tăia, de ce să nu mă joc cu el în seara aceea de iarnă, de ce să nu-mi amintesc de toate perfidiilenvăţate-n serai şi să mi le prefir prin faţa ochilor ca pe nişte pietre scumpe dintr-o pungă pe care n-am mai deschis-o de mult…

În faţa ochilor lui lucioşi de scârnăvie care se simţea tare bine arătându-i-se mare cinste, bălăcindu-se boieros în cinstea pe care i-o arătam, eu încercam un joc ce-mi plăcea şi mă veselea foarte când se-mpletea cu planul ce mi-l făceam despre felul în care-l voi ucide. Şi mă aprindeam tot mai mult, ştiind că în spatele privirilor lui se ţeseau de asemenea gânduri cum să mă prindă şi cum să mă ducă legat la sultan.

I-am spus, cu toată inima pusă pe masă, că o dusesem prost în primii ani de domnie, că boierii şi negustorii străini mă furaseră, dar că eu, bineînţeles, îmi voi plăti tot birul faţă de înalta Poartă, voi strânge toţi copiii neamului meu pe care să-i dau pentru corpul ieniceresc întru apărarea slăvitului sultan şi că nu există pentru mine dorinţă mai fierbinte decât să vin în faţa lui, împăratul împăraţilor şi binefăcătorul meu dintotdeauna, şi să-i aduc toate cele datorate. Voi veni, bineînţeles că voi veni, dacă măria sa mă cheamă. Voi pune toată iarna aceasta să se vâneze cele mai scumpe blănuri pentru peşcheşurile înalţilor demnitari, voi strânge bine baierele ţării toată primăvara ca să adun galbenii de bir şi, după sfintele paşti ale noastre, cam în vremea ramazanului lor, voi veni prea plecat supus la înalta Poartă, ca să am neasemuita cinste de-a atinge cu fruntea-mi netrebnică luminatul papuc al stăpânului lumii.

Cu vorbe la fel de dulci, el mi-a spus că prea înălţatul sultan care şi-a pierdut atâta timp în luptele cu Caramanul ar vrea să mă vadă chiar de îndată deoarece cămara sa are nevoie de birul meu, iar el, luminatul, are nevoie a se sfătui cu mine pentru paza acestei părţi de lume…

M-am luminat şi m-am îmbujorat ca de-o mare fericire: Eu. Să pornesc chiar în aceste zile către sublima poartă?! Păi nu există vis şi dorinţă mai mare pentru mine! … De-ar şti arhonda, oaspetele meu cu câtă nerăbdare aştept să mi se permită să şterg cu genele mele praful de pe crupa celui mai neînsemnat cal al slăvitului împărat!… Ar fi cel mai mare dar al vieţii mele, după ziua când, de la înalta poartă mi s-a trimis steagul de domnie!… Dar, un singur „dar” mă chinuie: cum aş putea eu, netrebnicul să mă înfăţişez în faţa prealuminatului sultan care a avut şi aşa atâta îngăduinţă faţă de mine, fără pungile de galbeni ce i le datorez. Cum aş putea eu ca, faţă de mărinimia sa celestă de a-mi primi birul păcătoasei mele de ţări, să

îndrăznesc a mă duce fără aceşti bani?!… Eu nu pot nesocoti într-atât sublima făptură a padişahului meu, precum şi a cinstiţilor viziri şi dregători ce-l înconjoară şi cărora inima mea nu poate să nu le ducă daruri de mare cinste… Le voi strânge, deci, pe toate şi voi veni negreşit cu ele, aşa cum se cade după atâţia ani de lipsă datorată nevolniciei ţării mele. Le voi strânge pe toate până-n primăvară şi voi veni cu fruntea sus să mă plec în faţa slăvitului tron; acum e iarnă şi e greu, abia am putut scutura cămara ţării ca să-i pregătesc un dar ca lumea dumnealui, arhonda Katabolinos, slăvitul trimis al preaslăvitului împărat.

Auzind de dar, el s-a mai muiat sau, mai bine zis, s-a grăbit să-l ia punându-şi în lucru planul.

Sigur că da, mă înţelege, mi-a spus; el ştie că eu nu pot veni fără ceea ce datorez de-atâta vreme. El ştie şi mă înţelege. Dar dacă cei de la Poartă nu-l vor înţelege pe el când va spune asta?… Dacă vor crede că s-a legat cu mine părtinindu-mă în faţa preaînaltului său stăpân?!… Mai ales că noi amândoi suntem neam de ghiauri. N-ar trezi neîncrederea Porţii?… Aşa că el, văzând darul greu care arată că într-adevăr îl cinstesc, ar putea fi crezut în legătură cu legământul meu de a mă duce în primăvară cu toate birurile, numai dacă mai depune mărturie vreun om de încredere al sultanului. Or, cel mai apropiat om care se bucură de o asemenea încredere este fostul saingibaşa, Hamza, subaşe de Nicopol şi Vidin. Să mergem până la el la Dunăre pentru ca legământul meu să fie făcut faţă de doi demnitari ai Porţii…

Ne-am culcat, liniştiţi fiecare în felul nostru, şi grecul încă nu credea că mă va vedea a doua zi în ham cu el, străbătând nămeţii groşi pe care-i viscoleau vânturile Teleormanului şi ale Vlaşcăi.

Când m-a întâlnit, însă, a doua zi, în dimineaţa cu ger de sticlă, gata de drum, înconjurat de mica mea suită de

vânătoare, pesemne c-a vărsat o lacrimă în iadul sufletului său, ruşinându-se pentru faptul că mai sunt oameni de cuvânt pe lumea asta. Şi şi-a aşezat mai bine picioarele în sania scundă, peste sacii umflaţi şi grei ai darurilor pe care i le făcusem.

A fost cel mai frumos drum al meu de iarnă! Faţa mea mohorâtă şi ursuză era luminată, spre mirarea oamenilor de credinţă oe mă-nsoţeau. Chiuiam spintecând gerul şi spaţiile albe, iar câmpia ţării mele mi se părea a adăposti cel mai frumos şi mai strălucitor decembrie de pe lumea asta!... Goneam spre aerul rece al soarelui de la miazăzi, şi toate cânteoele iernii se înălţau cu chiuituri în sufletul meu: minunat joc de făţărnicie îmi venise să fac seara trecută; minunat! De n-aş fi avut închipuirea aprinsă şi pofta de-a mă juca atât de copilărească, aş fi rămas cu îngâmfatul ăsta de Katabolinos ridicat într-o ţeapă cu buricele degetelor înfipte-n barba rară. Dar astfel, fiindcă m-am încântat în a-i înşela înşelătoria, iată cum îmi cade-n mână chiar temutul comandant de ieniceri, vestitul saingibaşa Hamza, sabia lui Mahomed la Dunăre!...

Pentru că, prin pădurile lăturalnice, alături drumului meu de domn paşnic însoţit de mica suită de vânătoare, oştenii mei cei cu paşi moi ca fiarele acestor păduri, se scurgeau neauziţi spre Dunărea subaşei de Nicopole şi Vidin.

XVI

În faţa cetăţii Giurgiului, prea bine întăritul loc al său de comandă, Hamza m-a primit cu mare cinste. Ba chiar m-a îmbrăţişat cu toate că, în faţa Înaltei Porţi, rangul său de steag era mai mare decât al meu. M-a îmbrăţişat cu dragoste ca pe-o pradă scumpă, şi în ochii lui micuţi, tăiaţi oblic pe faţa-i cu piele bătrână dar ale cărei trăsături nu arătau vârsta, am simţit bucuria sinceră. Era atât de încântat de peşcheşul gras pe care i-l dusesem, încât nu mai avea nevoie să se prefacă arătând o falsă bucurie la

vederea mea.

Stăteam pe malul Dunării, iar nămeţii groşi măturaţi de vânt de pe gheaţa ei şi îndesaţi în pădurea de sălcii a malului, îi dădeau acestuia alte forme, ca-ntr-o altă lume, tăiată după alte porunci decât tăietura pe care-o fac râurile în pământul pe lângă care curg. Era o ţară de viscol, de nămeţi şi de gheaţă pe care nu vedeai decât ochii mici, înconjuraţi de piele bătrână, ai lui Hamza, şi ochii negri lucioşi, fără adâncime, ai grecului ce-şi scărpina mănuşa-n barbă. Peste apa îngheţată a fluviului alb-cenuşie, brăzdată de pârtii mici făcute de cai şi sănii, vedeam cetatea către care tatăl meu trăsese cu tunul pentru prima oară în istoria armatelor române, şi o cucerise. În aburul rece al iernii, zidurile ei, turnurile ei desenate pâclos ca o himeră, tare mă mai chemau, tare mă mai îndemnau să m-aşez între ele.

Dar m-am înfrânat. Privind malurile acelea preschimbate de zăpadă în forme cu totul necunoscute a căror albeaţă înşelătoare putea să-i mintă pe oamenii mei înghiţindu-i, m-am făcut a-i zâmbi lui Hamza care-mi spunea c-a pregătit în cetatea sa şi grămătici şi cerneală pentru legământul de care vorbea Katabolinos. Şi mi-am spus că îndoită plăcere voi avea dacă voi face pe cinstitul şi pe omul de cuvânt până la urmă, lăsându-l pe el să provoace.

Arătându-mi drumul prin nămeţi, Hamza mă îndemna voios spre cetate. Eu l-am ţinut în gerul ce ne ţesea bărbile cu fire de gheaţă spunându-i că pot semna şi acolo, în bătaia crivăţului. Atunci am văzut ca un semn între privirile sale înguste şi cele moi, dar de nepătruns, ale grecului. Le era teamă să nu le scap. Şi nu s-au mai ferit!

Râzând în continuare, Hamza mi-a spus că, oricum trebuie să merg în cetate şi mi-a arătat, măruntă şi neagră pe-ntinderea albă, armata pe care-o văzusem şi eu c-o clipă mai înainte ieşind pe porţile ei; venea tot mărindu-se în

năvala către mine.

Atunci am scos sabia, şi Hamza a râs în continuare întrebându-mă ce voi face în faţa armatei lui cu micu-mi alai de vânătoare îmbrăcat frumos ca la curţile mari ale Europei,

Dar când] a chiotul meu, au ieşit din pădure cei cinci mii de oameni cu arme groase bătute ţărăneşte, n-a mai râs.

Am râs eu. Am râs a rânjet mai degrabă, fiindcă prea mă abţinusem. Şi le-am strigat alor mei:

— Dacă vă scapă, voi veţi sta în ţepi în locul lor!…

Apoi nu i-am mai privit. Aveam încredere-n armaşi care, legându-i, le tocau mica suită. Am pornit în fruntea celor mai mulţi, peste nămeţii aceia care nu ştiai dacă sunt maluri de pământ sau de zăpadă, şi acolo, pe gheaţa latră a fluviului, văzându-i pe ostaşii lui Hamza cum creşteau în faţa galopului meu, am căzut în coasta armatei ce ieşise din cetate.

Dumnezeule, ce sânge roşu poate să curgă pe gheaţa care ce-nnegreşte!…

Şi ce frumos scârţâie ea când o ating vârfurile-nverşunate de săbii ce-au trecut prin oameni!…

Loveam împreună cu oştenii mei şi mă gândeam că aşa ar fi frumos să se dea toate bătăliile: pe gheaţa dedesubtul căreia curg fluviile lumii.

Loveam, tăiam, îmi împungeam şi-mi întărâtam oamenii, şi simţeam cum bătrâna Dunăre curge nepăsătoare pe dedesubtul nostru.

Şi i-am împins înapoi, până zub zidul cetăţii de pe insulă, ale cărei ziduri le vedeam acum bine, fără pâcla depărtărilor.

Dar când au dat să intre, din spatele lor, chiar de la porţile cetăţii, a izbucnit focul pe care-l puseseră tăciunarii mei strecuraţi mai dinainte. Pentru că aşa socotisem eu să-l prind pe Hamza: punând foc cetăţii în care el voia să mă

închidă. Acum Hamza, însă, însoţit de Katabolinos oare se tot închina reajuns la religia dintâi, făcea neplăcut drum de iarnă sub paza oamenilor mei, prin Vlaşca, prin Teleorman, până sub dealuri, acolo unde drumul o apucă spre Târgovişte. Iar eu. Mă aşezam în cetatea bunicului meu Mircea, recucerită de tatăl meu Vlad Dracul cu ajutorul flotei burgunde a lui Walleirand de Wauwrin, şi readusă acum de mine la trupul ţării, când mă pusesem la încercare cu turcii în ştiinţa ipocritei lor şiretenii.

Îmi plăcea. Zidurile de piatră din mijlocul apelor îngheţate ale Dunării mă încântau nespus. Mi-am pus în minte să rămân. Acolo, în coasta imperiului, şi să bag spaima-n turci până la Constantinopole. Aşa că m-am abătut din nou în Târgovişte doar pentru vreo trei zile, cât am arătat ţării cum îl pun eu comandant pe Hamza' peste armata lui: i-am tras în ţeapă mia de ostaşi ai semilunei care-l însoţeau ca prizonieri, apoi, în fruntea lor, i-am aşezat ţeapa lui, de două ori mai înaltă şi toată poleită cu aur, ca la o mare căpetenie ce era. Iar ca să nu-i fie urât, de-a dreapta i-am aşezat-o pe-a lui Katabolinos, poruncind armaşilor să-i tragă pe amândoi încet deodată, ca să poată schimba păreri despre plăcerea ce le-o pregătisem.

Aşa l-am lăsat, nemişcat comandant peste nemişcata lui oaste, şi eu mi-am pornit armatele peste tot hotarul Dunării îngheţate, arzând şi tăind satele şi cetăţile de dincolo de ea, câte erau aflate sub puterea turcească.

Am luat-o de sus, dinspre gurile Dunării, de la Obluciţa şi, în acelaşi timp, vitejii mei au intrat la Cartai, la Rasova, la Turtucaia, la Nicopole, la Turnu, la Samovit, la Ghigiu, la Rahova, băgând groaza în toată turcimea, de la muftiul de Babadag şi până la cel de Vidin. Tăiam, spânzuram, puneam foc, luam prizonieri, trăgeam în ţeapă. Eram peste tot eu, pentru că peste tot se cunoşteau aceste semne ale mele. Eram în acelaşi timp şi la gurile Dunării şi la gura Oltului, şi pe pământul Dobrogei şi pe cel al

Traciei. Eram peste tot, şi la intrarea Dunării pe pământul românesc, şi la ieşirea ei; pe sute şi sute de leghe eram eu deodată, băgând groaza-n duşman. Da eram eu, pentru că atât de bine ştiusem să-mi fac armata pe firea şi pe voia mea, atât de bine ştiusem s-o-nvăţ să creadă în simţirea mea şi, mai ales, să-şi dea seama că ea era una, salvatoare pentru ei şi pentru toată ţara!

A fost iarna când mi-am simţit braţele lungi cât Dunărea! Stăteam la Giurgiu, în cetatea dezrobită a strămoşului meu, şi-ntindeam stânga până-n Deltă iar dreapta până la Porţile de Fier!... Deodată, cu o singură voinţă, lovind cu putere. Urla toată turcimea fugind spre Constantinopol ca să treacă Bosforul în Asia. Ţepele mele pe care le lăsam semn în fiecare sat ars, îi înspăimântau atât de tare, cei care scăpau de mânia mea ajungeau atât de înspăimântaţi încât chiar la Constantinopol, cetatea cetăţilor, marii neguţători, bogătaşii şi capetele bisericeşti începură a-şi strămuta averile în Asia, fiind siguri că voi ajunge şi voi răzbuna cetatea sfântă, cotropită de Mahomed cu nici nouă ani în urmă.

După cinci ani de domnie în care am clădit pas cu pas o ţară şi o armată făcând din ele braţele mele, acum puteam lovi în plin cu ele, arătându-mi puterea şi voinţa.

Altfel cum s-ar putea crede că Mahomed a strâns, chiar în următoarea primăvară împotrivă-mi, o armată cum nu mai avusese de la asediul Constantinopolelui?!...

Era semnul nou pe care-l pusesem la hotarele mele, mai puternic decât monumentele strămoşilor noştri: semnul care ne-arată a fi mai răi şi mai neiertători decât ei!...

XVII

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

Scrisoarea lui Vlad Tepeş către Matei Corvin, de la anul 6970 (1462)

„Prea-înălţate Doamne, milostiv nouă. În alte scrisori

ţi-am fost scris Măriei Tale cum Turcii, duşmanii cei preacruzi ai Crucii lui Hristos, trimiseseră la noi solii lor cei mari ca să nu mai ţinem pacea şi legătura făcută şi întocmită între Maria Ta şi noi şi să nu mai serbăm nunta, ci să ne alipim numai de dânşii şi să mergem la Poarta împăratului aceluia al Turcilor, adecă la Curtea lui, iar, dacă nu ne vom lăsa de pacea şi de legătura şi de nunta Măriei Tale, nici Turcii nu vor ţinea pacea cu noi. Mai trimiseseră şi pe un sfetnic de frunte al împăratului turcesc, anume Hamza-beg de Nicopol, ca să hotărască graniţa la Dunăre, pentru ca, dacă acel Hamza-beg ar putea să ne aducă în vreun chip, cu şiretenii, ori pe credinţă, ori cu alt meşteşug, la Poartă, bine, iar de unde nu, să caute a ne prinde şi a ne duce prins. Dar, cu îndurarea lui Dumnezeu, pe când mergeam spre hotarul acela, am aflat despre şiretenia şi vicleşugul lor, şi noi am fost aceia care am pus mâna pe acel Hamza-beg, în Ţinutul şi în Ţara Turcească, supt o cetate ce i se zice Giurgiul: deschizând Turcii cetatea la strigătele oamenilor noştri, cu gândul ca să intre numai ai lor, ai noştri, amestecându-se cu dânşii, au intrat, şi au dobândit cetatea. Pe care am şi ars-o îndată…”

#:!:

Catastif în câte locuri câţi oameni, data aceasta au fost ucişi, în Ţara Turcească de dumnealui Vlad al TeriiRomâneşti.

Intăiu în locurile ce se zic Obluciţa şi Novoselo au fost ucişi 1 350, ş.a.; şi în Darstor şi în Cartai şi în Dridopotrom (?) 6 840; aşijderea în Orşova au fost ucişi 343, în Vectrem (?) au fost ucişi 840; în Turtucaia au fost ucişi 630; aşijderea la Marotin au fost ucişi 210; la Giurgiu de amândouă părţile au fost ucişi 6 414, şi cetatea de peste Dunăre a fost cucerită şi luată. Domnul cetăţii, adecă şubaşa, a fost omorât, şi Hamza-beg acolo a fost prins; şi subaşa de Nicopol, fiul lui Firuz-beg, şi el a fost prins, şi i-

au tăiat capul: şi câţi Turci erau, ce se ţineau de Nicopol, toţi cei mai de frunte au perit cu el. Aşijderea la Turnu şi la Batib şi la Novigrad au fost ucişi 384, la Siştov şi în două târguri ce se ţin de el au fost ucişi 410; aşijderea vadul de la Nicopol a fost ars cu totul şi nimicit; aşijderea şi Samovitul; şi la Ghighen au fost ucişi 1 138; în târgul Rahovei au fost ucişi 1 460; acolo aşijderea şi vadul a ars cu totul; şi a fost pus căpitan, de domnul Vlad, Neagoe la Rahova. Aşijderea în locurile de mai sus unde au fost vaduri, tot locul acela a rămas nimicit. Iar cele de mai sus sânt numai numele morţilor ale căror capete şi semne au fost aduse dregătorilor noştri aşezaţi în toate părţile, cei care altfel n'au fost arătaţi, ori au ars prin case, al acelora număr nu-l ştim, că au pierit foarte mulţi".

***

Laonic Chalcocondil „Expuneri istorice" IX:

„... Acestea deci dară le-a săvârşit aşa. Şi atuncea, iarna aceea, când împăratului i s-a dat de ştire că acesta umblă cu gânduri vrăjmaşe de răzvrătire şi că, îndreptându-se către peoni, face cu ei învoieli şi alianţă, a socotit că e lucru grozav; şi trimiţând un bărbat încercat de la Poartă, un diac elin, l-a chemat la Poartă, că, dacă o să vină la Poartă, nimic neplăcut nu va păţi de la împăratul, ci pentru că s-a arătat cu priinţă pentru interesele împăratului, va dobândi bine şi favoruri şi răsplătire chiar mai mare decât priinţa ce a arătat-o împăratului. Cu acest ordin l-a trimis la el pe diacul Porţii Catavolinos. Iar lui Chamuza, numit purtătorul de şoimi, care primise însărcinarea să guverneze nu puţină ţară la Istru şi să fie guvernator la Vidin, îi trimite în taină ordin, că va avea parte de mare bine de la el, dacă prin viclenie va putea să i-l aducă pe om şi să-l prindă, cum va putea, fie cu vicleşug, fie în alt chip. Acesta aşadar spunându-i diacului, că e vorba să-l prindă pe om, se sfătuiesc asupra hotărârilor care să-i ducă la scop, anume când Vlad îl va

însoţi la întoarcere, să-i întindă în taină o cursă de mai înainte chiar în această ţară a lui şi aşa să-l prindă; diacul însă să-i semnaleze, când va avea să pornească înapoi. Diacul face aceasta şi-i semnalează într-ascuns ora în care trebuia să plece, însoţit de Vlad; şi Chamuza s-a pus de mai înainte la pândă chiar într-acest loc. Vlad însă înarmat cu oamenii lui, cum însoţea la întoarcere pe conducătorul Porţii de aici, a căzut în cursă şi, cum şi-a dat seama, de îndată a poruncit şi-i prinde pe aceştia cu însoţitorii lor; când Chamuza a atacat, s-a luptat în chip remarcabil şi biruindu-l, l-a prins şi din ceilalţi care au luat-o la fugă, a nimicit nu mulţi. Pe aceştia cum i-a prins, i-a dus cu toţii şi i-a tras în ţeapă, după ce i-a ciuntit mai întâi; lui Chamuza însă i-a făcut o ţeapă mai înaltă; şi slujitorilor le-a făcut acelaşi lucru ca şi stăpânilor lor…”

XVIII

IJ ra, Ştefane!…

Să-ţi deie Domnul această minte toată viaţa ta!… Şi dacă nu ţi-o va da el, să ţi-o păstrezi tu!…

Ura!…

Strâng în jurul meu, aici, în temniţă, memoria celor mai vestiţi căpitani ai istoriei şi, împreună cu ei, strig întru gloria ta:

— Vivat, crescat, floreat!… Ura, Ştefane!…

Ai ajuns la mintea robustă a maturităţii şi înţelepciunii pe care ne-o dă viaţa!… Ai ajuns la ce-ţi doream eu de mult; ai ajuns!… Am ştiut asta încâ înainte de-a mi se spune. Am simţit că de mult ai făcut-o. Am simţit încă în vreme ce o făceai!…

Ura Ştefane!… De-acum vom fi tari şi nimic nu ne va mai putea sta în cale!… Tu nu mai eşti ţâncul bun ce vrea să se pună bine cu toţi; ai ajuns înţeleptul războiului pe care viaţa asta, ca să-l ducem ne-a născut!

Ura Ştefane!…

De-acum soarta neamului nostru e limpede şi clară.

Nu mai rămâne decât să scap şi eu din temniţa asta, să-mi reiau scaunul, să ne aşezăm spate-n spate ca două braţe ale aceluiaşi trunchi ce suntem, şi nimic nu ne va mai putea răpune!… Vom afla o cale ca, după chibzuiala preabunului nostru Iancu de Hunedoara să alipim şi armata transilvăneană şi, toţi cei de-un neam vom fi aici, la hotarele cu nelumea, pavăza Europei!… Vom reclădi monumentele de hotar ale străbunilor noştri, le vom aşeza alături pe ale noastre, cele înspăimântătoare, şi nu vom mai lăsa să vină seminţiile apucătoare!

Ura Ştefane!…

Am auzit; i-ai tăiat la Vaslui pe cei doi duşmani de boieri oare i-au dat ajutor lui Matei să scape de mânia ta şi astfel, arătându-ţi puterea te-ai întărit înlăuntru!… Asta ţi-a trebuit. Pentru că faptul pentru care strig eu „ura” a venit pe drumul lui firesc.

Am auzit de Lipnic! Am auzit.

Vezi asta e întrebarea: ce căutau ei acolo?

E la fel cum i-ai întreba ce caută în întreaga lume. Pentru că ei n-au loc anume sub soare. Ceea ce înseamnă că n-au ridicat nimic pe lumea asta, nu şi-au adus cu nimic obolul la umplerea pustiei, la smulgerea comorilor pământului… Au smuls doar comorile altora, din mâinile altora, din truda altora!… Bântuie ca o hoardă prin lume, adastă unde-apucă, pradă, jefuiesc, răpesc oameni pe care apoi îi vând ca robi în altă parte. Şi toată trecerea lor prin viaţă este punga de galbeni aşezată sub şaua calului.

Barbarii aceştia înspăimintă de trei sute de ani lumea. Ei sunt groaza ţărilor. Bine le-ai făcut la Lipnic!… Ai umplut Nistrul cu hoiturile lor!…

Să ştii, Ştefane, pe mine nu mă bucură victoria ta doar pentru că pe Tătari îi asmuţise împotriva Moldovei bicisnicul de Radu, fratele meu. Nu, fii sigur că nu numa’ asta mă bucură!… Radu îşi va avea el partea sa frumoasă, ca şi trupu-i scârnav, de asta nu duc grijă şi pedeapsa lui

va fi cu atât mai mare cu cât s-a vândut pe vecie păginului barbar, fiind fiul tatălui meu; nu numai pentru asta mă bucur. Ci pentru marele semn pe care-l pune pe fruntea ta toată această biruinţă asupra tătarilor. Pentru că neamul lor fiind fără ţară, nu ai cum a-l lovi şi nu ai cum a te răzbuna decât atunci când îi prinzi în luptă. Neavând glie strămoşească şi nici hotar de apărat, pe ei nu-i poţi îndurera stricându-le ceva. Celui ce n-a făcut nimic pe lumea asta nu ai ce să-i strici, şi cel ce n-a făcut nimic pe lumea asta nu are cum a-şi ridica înţelegerea până la cel care-a trudit neam de neamul lui ca să ridice minunile lumii înţelepte.

De asta te văd cum ai primit în coastă lovitura lor barbară ca fulgerul, vşd cum au năvălit ei prădându-ţi acel trup de pământ strămoşesc alintat în dealuri şi acoperit de codri, bogat în livezi şi mângâiat de zumzetul stupilor, cu români voinici şi harnici născuţi din seminţiile străbune de plugari peste care au venit ostile Romei înălţând acolo un înalt val de pământ împotriva altor barbari.

Văd oştile tale cum pornesc în galop din Suceava şi cad în spatele duşmanului ce prăda satele, încurcându-l prin codrii deşi şi lovindu-l crunt pe cel ce nu ştie fugi decât prin pustia largă. Iar la Lipnic, nelăsându-l să apuce vadul l-ai secerat groaznic prinzându-i toate căpeteniile: şi pe fiul, şi pe fratele stăpânului lor celui mare, hanul Mamac.

Atunci Mamac, după obiceiul lor de-a socoti oamenii în aur, spre a-şi arăta puterea curţii sale călătoare în corturile din blănuri de animale scumpe, a trimis la tine solie mare şi grea, alcătuită din o sută de dregători şi boieri de-ai lui. Parcă văd aceste mârze venind cu cealmale mari şi feţe trufaşe în faţa ta, încercând şi amenințarea şi înduplecarea, şi răscumpărarea. Şi-ţi trimitea Mamac odată cu ei cele mai groaznice prevestiri de năvală şi jaf, ca să te plece.

Ştiu, Ştefane, ştiu cum în ochii tăi cu sprincene tăiate subţire, se-aprinde mânia. Dar dacă a fost numai mânie, încă nu sunt fericit. Pentru că eu ştiu c-a fost înţelepciunea mâniei, socoteala de minte bărbătească a unui om neînfricat.

L-ai adus în faţa lor pe fiul hanului şi-ai pus să li-l taie-n patru, acolo, pe hotarul tău. Iar după ce i-ai aşezat sfârtecăturile către cele patru vânturi, ca să le vadă hoarda lor de oriunde ar veni, i-ai luat pe rând, pe toţi cei o sută de mârze purtători de cealmale, şi-ai pus să-i tragă-n ţeapă, cu faţa spre răsărit…

Îmi place să mi-i închipui cum pârâiau în ţepele tale şi cum se-nşirau, înălţaţi în ele, unul după al’tul semne de hotar pentru ţara ce nu se lăsa călcată: unul, zece, nouăzeci, nouăzecişinouă… Toţi cu cealmalele pe cap şi-n hainele lor scumpe de mârze fluturând acum la înălţime, în bătaia vântului ce venea dinspre pustiile lor.

Pe al o sutălea l-ai oprit jos, pe pământ. Ai pus de i-a tăiat numai nasul şi l-ai trimis spre Mamac şi ai lui, să le spună ce-i aşteaptă!

Ura, Ştefane!

Asta-i aşteaptă!

Asta trebuie să-i aştepte!

Astea sunt pietrele noastre de hotar!

Eşti fratele meu, eşti inima mea, eşti simţirea mea!…

De n-ar fi zidurile astea mucede ale temniţei cu jilţurile de-ngropăciune mult sculptate pe care mi le-a aşezat Matei, aş zbura spre tine şi ţi-aş îmbrăţişa făptura scundă şi zdravănă ca şi a tatălui tău şi ţi-aş spune: cu noi doi, neamul nostru nu piere!…

Ţie, moldovean domol, ţi^au trebuit treisprezece ani de domnie până să te-nfurii.

Dar când te-ai înfuriat, ştiu eu prea bine că-ţi vei păstra ura toată viaţa. Şi, mai ales, pofta de-ai zădărnici astfel, cu semnele mâniei tale de om care, nerâvnind la ce-i

al altora, nu îngădui nici altora să râvnească la ce-i al tău! …

Ştefane, voi ieşi de-aici şi ne vom întări neamul ca nimeni alţii!…

XIX

DOCUMENTE LĂMURITOARE:

Scrisoarea lui Eminek Mârza, dregător al hanului Crimeii, către sultanul Mehmet al II-lea

„Sultanului fiu de sultan, Mehmet Han, dătător de belşug!

Slavă lui Allah care, atunci când i-a cinstit pe suveranii Islamului, l-a făcut sultan pe cel mai vrednic dintre sultani, suveran măreţ şi onorat, stăpânul lumii drepte, luptător pentru credinţă, veşnic victorios, şi glorios, sabia lumii şi a credinţei sultanul lumii islamide şi al musulmanilor, însufleţi torul dreptăţii în cele două lumi, împărţitorul dreptăţii printre cei năpăstuiţi de asupritori, cel care îi pedepseşte pe răufăcători şi pe uneltitori, moştenitorul suveranilor arabi şi persani şi turci, cuceritor de ţinuturi şi de ţări şi de cetăţi, cel care îi înfrânează pe tirani şi pe răzvrătiţi şi pe necredincioşi, Alexandru al timpului, cel care face să se menţină tradiţia profetului şi tot ce este obligatoriu, preaînaltul Allah să-l ţină în împărăţia lui şi să facă să biruie ostile sale şi să-l înalţe tot mai sus, pe el, care este mare peste mari şi sultanul guvernator!

Arzul:

Din partea înălţimii voastre ilustre ne-au sosit nouă, sărmanilor slujitori, vorbe ilustre eu ştii'ea:: „Maria-sa împăratul s-a hotărât să meargă la război sfânt asupra blestematului de Kara-Bogdan. De aceea vi se face şi vouă cunoscut că, alăturându-vă împăratului cu toate ostile voastre, sprijiniţi credinţa islamică şi tsă porniţi din partea aceea".

La sosirea acestei veşti, deşi noi înşine avem

duşmanii noştri, totuşi, primind să vă slujim pe măriavoastră, ne-am dus la scara domniei-voastre cu războinici încercaţi şi cu arme de luptă. Am aprins cu foc numeroase cetăţi ale ghiaurului; am luat multe şi nenumărate prăzi. Apoi, până să ne întoarcem, a sosit vestea neînsemnată precum că „a venit duşmanul şi a devastat casele voastre14. Lăsând numaidecât prăzile noastre, când ne-am gândit să ne întoarcem, ghiaurul, venind în urma noastră, s-a războit mult cu noi. Au pierit mulţi oameni dintre noi; doi fraţi de-ai mei au devenit martiri. Au pierit luptătorii şi caii noştri. Noi înşine am venit cu un cal. Apoi, duşmanul nostru, venind după noi, cu oastea de Taht, a luat ţinuturile noastre. Noi ne aflăm în oraşul Kirăm. Nu avem însă cai graşi ca să ieşim şi să ne războim. A venit Kârâm-Sehri ca să se lupte acolo, dar nu a putut să facă nimic cetăţii. Din pricina acestor veşti neînsemnate, nu am putut să ne onorăm cu vederea feţei binecuvântate a măriei-voastre. Mulţumiri lui Allah! Am auzit că aţi avut biruinţă şi glorie asupra blestematului de moldovean. Când a sosit la auzul nostru ştirea că l-aţi înfrânt, potrivit versetului: „Aşa cum a zis atotputernicul Allali, victoria vine de la Allah, este apropiată, sigură, daţi de veste credincioşilor!”, care vesteşte biruinţă şi cu sprijinul sufletului curat şi sfânt al măriei-sale profetului; cel măreţ, atunci în inima noastră s-a născut foarte mare bucurie şi mulţumire.

Apoi, deşi venise Ieghian-bey, totuşi nu am putut să-l trimitem mai departe, pentru că la mijloc se afla duşmanul. Am zis că s-ar putea ca duşmanul să dea peste el, iar acel slujbaş să dispară şi domnia voastră aţi putea să vă supăraţi atunci pe noi. Astfel, ne-am temut de domnia-voastră. S-a trimis scrisoare înălţimii voastre, zicând că noi nu avem pregătită oaste mare. Scris pe la sfârşitul binecuvântatei luni djemazi-ulahir, anul opt sute şi optzeci şi unu.

Sărmanul de mine cel supus,
Eminek”
XX

Ştiu eu: trebuie mai întâi să-ţi faci voia cu Radu. Vândutul sultanului îţi stă în coastă.

Dar pentru asta n-am grijă. De aici, din jilţurile astea cu ţapi şi lei şi himere pe care Matei mi le-a poruncit cu moi perne de catifea, eu îţi voi îndruma, braţul către el, ca să-l loveşti cum e mai bine.

Radu nu e un viteaz. Nu e nicio minte. Il linguşesc boierii atât cât le trebuie ca să-şi poată face mendrele. El e o păpuşă frumoasă cu care sultanului încă-i mai place să se joace!…

Da, şi e rău ca toţi neputincioşii. Aminteşte-ţi cum. Ţi i-a trimis pe tătari şi, dacă moldovenii tăi viteji n-apucau să-i dovedească atât de repede, din partea aceastălaltă, de la hotarul cu el, te-ai fi trezit şi c-o armată turcească, prinzându-te într-un cleşte greu!…

E laş şi perfid. Pentru că ceea ce eu am învăţat din perfidia de la Poarta sultanului ca să ştiu să mă apăr de ea, şi am deprins-o de fiecare dată aşa cum. Iei un leac amar pe care trebuie să-l înghiţi, el a învăţat de-a binelea, sârguincios şi-ncrezător, i’ăcându-şi din asta viaţa şi gândirea.

Dar gând de domnie el n-a avut niciodată. L-a avut Mahomed în legătură cu el, aşa cum au sultanii, întotdeauna şi strâng pe lângă Poartă, ca pe animalele de soi bun, feciori de os domnesc din toate ţările înconjurătoare pentru a-i putea înscăuna dacă. E cazul, asigurându-şi astfel oameni ai lor. Cheltuiala e mică pentru o asemenea împărăţie şi, înconjurat de toate porturile lumii, padişahul apare şi mai mult ca împărat al împăraţilor; în plus, atunci când are nevoie să schimbe vreo domnie, el are la pofta.

sa, aşezat ca-n raft, moştenitorul de scaun care-i

trebuie.

Aşa s-au petrecut lucrurile şi cu fratele meu de sânge, în vinele căruia curge un cu totul altfel de sânge decât al meu. În marea sa expediţie pe care a pregătit-o ca să mă pedepsească, Mahomed I-a luat alături sieşi pentru plăcerile lor în tabăra aceea aşezată în cercuri de pază cu valuri de pământ, palisade, care aşezate jur-împrejur, cămile, boi şi bivoli aidoma, apoi oamenii de trudă, salahorii, armata Europei, armata Asiei şi corpul ieniceresc făcând zid viu în jurul corturilor stăpânului lor.

Acolo, în locurile de nepătruns din mijlocul corturilor de ieniceri, îşi duceau ei veacul înaintând în pământul ţării melc, fără ca prin mintea subţire a lui Radu să fluture gândul de domnie. Pentru că preaiubitul său sultan cu nas coroiat ca la păsările răpitoare avea de gând să nu mai lase domn, nici măcar vasal, în această parte a Daciei; ci s-o supună prefăcând-o în raia.

Şi numai când puhoiul lui cât frunza şi iarba a fost înjumătăţit de oastea mea care nu număra nici măcar a zecea parte din câţi erau ei, văzând că nu poate a birui prin luptă, Mahomed i-a spus favoritului său:

— De acum înainte îţi vei pune şi capul la bătaie, ca să vezi cum câştigi încrederca boierilor nemulţumiţi de Vlad.

Spunându-i aceasta, s-a grăbit să plece suindu-se-n vapoarele care-l aşteptau la Brăila, pe puntea cărora a ridicat osanale dumnezeului său pentru faptul că scăpase din iadul pregătit de mine. Iar pe Radu l-a lăsat cu câţiva slugarnici boieri bătrâni de căpătâi care, când eu eram încă în bătălie urmărind ultimele cete de turci rămase după pradă prin Bărăgan şi aşteptând ajutorul trimis de papă ca să mă arunc mai tare asupra duşmanului, au pătruns prin viclenie pe insula Snagovului unde erau adăpostite toate familiile dregătorilor mai de seamă şi, zălogindu-le, sub ameninţarea morţii acestora, i-au făcut

pe cei mai mulţi să se supună laşului supus al Porţii.

Rămas în ţară fără prea mult îndemn şi nădejde la tron, Radu făgăduia tuturor linişte şi întoarcerea vechilor obiceiuri pe care eu cu sabia le plivisem aproape şapte ani. Iar boierii, care mai înainte râdeau de pricina pentru care el era preferatul sultanului, au început a vorbi de acesta ca de-un mare noroc pentru ei, propovăduind supunerea faţă de acel ce era atât de aproape de sufletul înaltului împărat. Pentru că aşa sunt boierii: se-ntorc după cei aflaţi mai în graţiile puternicilor, nepăsându-le unde le stă acelora virtutea.

Şi, fără nicio ruşine, ca întotdeauna în politicalele lor, greaţa li s-a prefăcut în ploconit zâmbet, iar acesta, chiar în credinţa că aşa se poate face bine ţării, adică lor.

Ceea ce era de râs şi batjocură, a ajuns a fi glorificat precum un act de mare folos divanului ţării.

Iar în osanalele lor, care puteau fi chiar sincere, scroafa s-a aşezat bine în scaunul ei.

XXI

T u, Ştefane, de asta te vei duce şi vei răzbuna ruşinea neamului nostru!…

Bate-l pe mişel şi taie-i boierii, fă să se simtă în ţară că cinstea crudă, dar dreaptă, pe care cu grea şi sângeroasă muncă eu am ajuns s-o înscăunez, nu mai poate pieri!…

Asta-i singura mea dorinţă şi singur ţiitorul gând al meu pe lumea aceasta.

Întru virtutea lui, tu, Ştefane, unic şi mare frate al meu care mă crezi mort şi ţi-ai pus zugravii să mă înfăţişeze pe tâmpla bisericii tale în chip de sfânt militar, vei intra în ţara tatălui şi bunicului meu, în ţara unde un Vlaicu, încă acum un veac şi mai bine avea o armată de douăsprezece mii de oameni îmbrăcaţi în armuri de Veneţia, şi vei tăia scârbosul mădular care-o mai ţine legată de aliotmanul cu năravurile lui rele.

Pentru că, vezi, aşa cum a uneltit el cu boierii împotriva mea, prin necinstea şi hiclenia lor îşi caută drum către pierzarea ta. Tu însuţi ai descoperit în divanul tău boieri uneltitori, care pregăteau venirea lui Raclu împotriva ta şi urzeau cu el pierderea ta. I-ai tăiat frumos, în zi de ianuarie, când sângele curge fierbinte pe pământul îngheţat, şi ţi-ai curăţat sfatul de Isaia, de Negrilă şi de sluga lor Alexa Stolnicul.

Frumos; ăsta e un lucru frumos, pe care l-ai făcut cu bărbăţie, aşa cum de multă vreme ar fi trebuit să te ducă mintea. Dar nu e tot, Ştefane, pentru că degeaba tai braţul dacă nu tai capul. Adună-ţi armatele la Milcov şi intră peste Radu, asta este!…

Îi şi văd pe moldovenii tăi credincioşi cum stau gata să te răzbune, aşa cum, prin asta, şi pe mine mă vor răzbuna. Iar, alături lor, se vor ridica muntenii mei, oameni de credinţă care ştiu despre mine că am fost aspru dar drept.

Ştefane, simt cum gândul meu, gândul trimis de mine îţi încolţeşte. Zilele astea ale lui noiembrie îmi spun mie ceva când Dunărea vuieşte tulbure acolo-n valea ei adâncă şi înceţoşată!… într-o dimineaţă, m-am trezit ca şi cum mă pregăteam de mare serbare. Băteau clopotele în turlele Vişegradului iar eu, nu ştiu de ce, coboram parcă din pat spre a îmbrăca platoşa. Mă simţeam întrutocmai ca în ziua luptei, când clopotele sunau aşteptându-mă să mă duc să mă închin Domnului pentru a-i cere ajutor şi biruinţă. Era în ziua sfinţilor Mihail şi Cavril şi, cu toate că mi-am dat seama, iar, prin asta, am priceput şi rostul clopotelor, eu am şiut că ceea ce simţeam era într-adevăr chemare la luptă şi nu simplă nălucire, şi doar zidurile groase ale temniţei nu mă lăsau să pornesc.

De atunci n-am mai avut somn, pentru că somnul meu a fost o luptă alături de tine. Înaintam peste Milcov, pe la Râmnicu Sărat, odată cu tine, şi mă loveam de

armata îndârjită a lui Radu. Era îndârjită, pentru că se adunaseră în ea toţi duşmanii mei, cei care ştiau că, de voi veni… Ah Dumnezeule, cât de tare se împotriveau! Era şi-un curs de apă, nu-i aşa?… Un curs de apă la care te-au oprit trei zile şi două nopţi. De joi până sâmbătă!…

Înverşunată luptă!… Dar sâmbătă, când am simţit că l-ai lovit crunt şi i-ai spulberat armata, am dat un chiot de-au răsunat toate beciurile şi toate curţile, până sus în sălile de bal de unde Matei, când îşi aminteşte, îmi trimite bunătăţile petrecerii lui.

Dar mie nu-mi păsa de petrecerea lui. Eu îl vedeam pe Radu cum, ca să scape cu viaţă, o ia drept peste dealuri înconjurat de pâlcul de turci credincioşi, şi toată după-amiaza de sâmbătă, până noaptea târziu, am însoţit cavalcada ta pe la Buzău, pe lângă apa lalomiţei şi, mai departe, spre Dâmboviţa, pe urmele lui.

Şi iată-mă astăzi, în douăzecişipatru a lui noiembrie, de asta sunt atât de mândru şi senin, ca după un somn bun: eu intru cu tine-n Bucureşti, cetate de scaun de mine ctitorită, şi aflu totul la locul lui, pentru că, în graba-i mare, netrebnicul nu a putut lua nimică.

Aşa că noi, Ştefane, luăm totul, şi visteria, şi hainele scumpe, şi armurile de luptă, şi tunurile; luăm tot ce se află în palatul ticălosului, făcându-i pe turcii din armata lui să-l blesteme că n-a vrut să apere nimic, în afară de piele, şi-a fugit spre adăpostul zidurilor groase din cetatea Giurgiului.

Luăm totul. Şi pe doamna lui o luăm, şi pe fiica lui Maria, pe care cine ştie cum dracu a făcut-o, şi le ducem la Suceava, unde, oricum, în afară de faptul că nu mai e aleasa scaunului domnesc, soţia lui se va simţi mai bine decât în patul lui Radu.

În hrubele dealului de deasupra Dâmboviţei, chiar în dreapta bisericii, se află vin bun şi vechi, vin mânăstiresc, adus din viile daniilor noastre. Porunceşte, Ştefane,

paharnicilor şi păhărniceilor tăi să desfacă butiile, să dea oştirii să bea în sănătatea noastră, iar târgoveţilor ce mă iubesc, în dorinţa revenirii mele acolo. Fă chef mare, aşa cum îl vom face şi când vom intra împreună, că doar te afli în cetatea ctitorită de mine!...

XXII

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND INCURSIUNILE LUI ŞTEFAN CEL MARE PENTRU PEDEPSIREA LUI RADU CEL FRUMOS: Letopiseţul anonim al Moldovei „... în anul 6978 (1470), luna februarie 27, marţea brânzei, a fost prădarea şi nimicirea Brăilei de către Ştefan Voievod.

În anul 6979 (1471), ianuarie 16, marţi, au fost tăiaţi Isaia Vornic cu Negrilă ceaşnic şi Alexa stolnic.

În anul 6979 (1471), luna martie 7, joi, a fost război cu Radul voievod la Soci. Şi a biruit Ştefan Voievod, din mila lui Dumnezeu şi cu ajutorul puternicului Savaoth Dumnezeu. Şi a ucis dintre dânşii mulţime mare. Şi toate steagurile lui au fost luate şi schiptrul cel mare al lui Radul voievod a fost luat. Şi mulţi viteji au fost prinşi atunci, care au şi fost tăiaţi. A lăsat vii numai doi boieri mari, Mircea comis şi Stan logofăt.

În acelaşi an, august 29, a fost cutremur mare atunci peste toată lumea, în vremea când şedea ţarul la masă.

În anul 6980 (1472), luna septembrie 14, şi-a luat Ştefan Voievod doamnă, pe cneaghina Maria dela Mangop.

În anul 6981 (1473), luna noiembrie 8, luni, a împărţit Ştefan Voievod oastei sale steaguri la Milcov. Şi iarăşi a pornit şi, cu Basărabă asupra lui Radul Voievod. Şi s-au întâlnit în aceiaşi lună, la 18, joi, la locul numit pârâul Vodna. Şi acolo s-au bătut până seara, asemenea şi vineri şi sâmbătă până seară, care este 20 ale aceleiaşi luni. Sâmbătă spre duminecă a lăsat toate ale sale Radul vodă în ocolul său şi a

fugit cu toată oastea sa în cetatea sa de scaun, numită Dâmboviţa. La 23 a venit Ştefan voievod cu toată oastea sa şi a împresurat cetatea Dâmboviţei. Şi în noaptea aceia a fugit Radul voievod din cetate. La 24 ale aceleiaşi luni, miercuri, a luat Ştefan voievod cetatea şi a intrat în ea. Şi a luat şi pe doamna lui Radul voievod şi pe fiica lui, care-i era singura născută şi toate comorile lui şi toate veşmintele lui şi toate steagurile lui. Şi a rămas acolo trei zile, veselindu-se. Şi apoi s-a întors la cetatea sa de scaun a Sucevii. Şi atunci mitropolitul cu tot clerul bisericesc i-au făcut o întâmpinare minunată şi frumoasă dar mai ales proslăvind pe Dumnezeu pentru toate câte dăruise robului său, Ştefan voievod. Şi atunci a făcut acolo mare ospăţ mitropoliţilor şi vitejilor săi. Iar pe Basarabă l-a lăsat să domnească peste Domnia Basarabească şi a domnit o lună. Iar Radul voievod a fugit la turci şi a luat cu dânsul 15 000 de turci şi a lovit pe Basarabă, joi, decembrie 23 şi a învins pe Basarabă şi toată oastea lui. Iar el singur a fugit în ţara Moldovei. Iar turcii au venit pe urma lui Basarabă şi au stat în tabără la Bârlad, decembrie 31, vineri. Şi apoi au slobozit năvrapii şi au prădat ţara şi s-au întors. Şi au prădat şi în Ţara Muntenească, cei ce au fost cu Basarabă.”

***

Cronica moldo-germană:

„… De asemenea în luna ianuarie, în acelaşi an în ziua de 16, a poruncit voievodul să i se taie capul lui Isaia Vornicul, cumnatul său.

În luna martie, în ziua 7, într-o joi, a pătruns Ştefan voievod în Muntenia şi în aceeaşi zi a avut o mare bătălie cu Radul voievod pe un câmp, lângă un târg numit Socii. Acolo a omorât multă oaste şi le-a luat 17 000 de ţigani cu dânsul în robie.

În acelaşi an, în luna august, ziua 29, într-o joi, atunci a fost cutremur cumplit.

În acelaşi an, în luna septembrie, în ziua 14, au adus lui Ştefan voievod pe doamna din Mangop, cu numele Maria, ea era o circaziană şi a avut 2 fiice cu dânsa.

În luna noiembrie, în ziua 8, într-o luni, a aşezat Ştefan voievod oastea lui în tabără şi steagul său, în Muntenia, la Milcov, pe partea lui, cu 48 de steaguri şi au pornit în 12 cete, împreună cu Basarab voievod, împotriva lui Radul voievod şi nu ştia de Radul voievod că se apropie. Atunci s-au unit toate cetele împreună, noaptea, încât Radul voievod, nici oastea lui, nu ştiau nimic despre aceştia şi nu credeau altfel, decât că erau aşa de puţini, câţi văzuseră dintr-înşii. Şi s-a întâmplat aceasta în acea lună, în ziua 18, într-o joi, atunci a şezut toată ziua voievodul lângă o gârlă, care se cheamă Potoc şi a şezut până sâmbătă seara. Duminică, înainte de răsăritul soarelui, a lovit Ştefan voievod pe Radul aşa încât Radul voievod abea a scăpat cu fuga, cu puţină oaste la un castel care se cheamă Dâmboviţa.

În aceeaşi lună, în ziua 23, a venit Ştefan voievod cu toţi oştenii săi în faţa castelului şi l-a asediat cu tărie şi în timpul nopţii a fugit Radul voievod din castel.

În acea lună, în ziua 24, atunci a luat Ştefan voievod castelul şi a pătruns cu forţa înăuntru şi a luat lui Radul voievod pe soţia lui şi pe unica lui fiică, cu toată oastea şi mari comori. Şr ea era de sânge şi de viţă înaltă şi acum încă este doamna lui Ştefan voievod; cu ea are pe un fiu, Bogdan voievod, şi două fiice frumoase şi a luat toate giuvaierurile, care le stăpâneşte de obicei un principe, cu toate steagurile şi cetatea de care. Şi acolo a şezut Ştefan voievod 3 zile, lângă o pădure, până ce şi-a rânduit de tot oastea căci auzise că nişte turci veneau în ajutorul lui Radu voievod. Aceştia au venit în ziua de 28 ale aceleiaşi luni, ca la 13 mii de oameni, cu 6 mii de munteni. Atunci s-a îndreptat Ştefan voievod cu bărbăţie împotriva lor şi Dumnezeu l-a ajutat, încât i-a nimicit cu desăvârşire, iar pe

care i-a prins viu, i-a tras în ţeapă prin buric, cruciş, unul peste altul, în număr ca la 2300. Şi a stat acolo în mijlocul lor, 2 zile. Şi oastea lui s-a desfăcut. Şi a venit cu multă avere şi pace la Suceava, la scaunul ţării sale şi a lăudat pe Dumnezeu cu vlădicii şi arhidiaconii şi cavalerii săi şi cu toţi supuşii lui, pentru că de la Dumnezeu a fost că i-a mers aşa de bine. Şi atunci a aşezat Ştefan voievod pe Basarab voievod ca domn în Muntenia, peste ţară. Şi după 4 săptămâni, în luna decembrie, în ziua 20, atunci a venit Radul voievod cu 17 mii de turci şi 12 mii de munteni şi au învins pe Basarab voievod şi l-au alungat din ţară. Atunci a venit în fugă Basarab în Moldova, la Ştefan Voievod şi turcii pe urma lui, până la Bârlad şi s-au apucat să prade, dar nu au aşteptat pe Ştefan voievod, ci s-au întors acasă. Atunci a pornit Ştefan voievod iarăşi în Muntenia şi a ars ţara aproape cu totul în ziua de 14 martie. Ei\a prea frig, încât el nu a putut rămâne cu oastea şi s-a întors iarăşi acasă. Însă a adus mulţi oşteni prinşi la Suceava, dintre cari. A pus de au spânzurat 700 în faţa castelului.

În luna octombrie, ziua întâi, atunci a intrat iarăşi Ştefan voievod cu Basarab în Muntenia cu oaste mare şi a venit la un castel care se cheamă Teleajen şi a dat foc castelului. Şi a aşezat pe Basarab iarăşi ca domn în ţară şi i-a dat pe mână ţara şi a pedepsit pe mulţi boieri care nu-i fuseseră ascultători.

În aceeaşi lună, în ziua 4, atunci au venit ungurii cu Ţepeluş voievod şi s-au ciocnit cu Basarab şi nu au putut să-i strice cu nimic ungurii. Şi apoi Ştefan voievod s-a întors acasă în ţara lui, atunci au venit iarăşi ungurii cu Tepeluş, în ziua de 20 a aceleaşi luni şi au dobândit ţara de la Basarab şi au aşezat ca voievod pe Tepeluş. Între acestea a pierit Radul voievod, în aşa fel încât nimeni nu a ştiut ce s-a ales de el şi la fel şi Basarab voievod.

În acelaşi an, în luna februarie, în ziua 9, au luat turcii Caffa şi au încărcat 32 de corăbii mari cu averi, cu

comori mari şi în ultima corabie 12 copii ai orăşenilor şi 4 turci şi i-au trimis pe aceştia şi i-au luat cu ei, spre Constantinopole. Atunci s-au sfătuit tinerii, când au ajuns pe mare, cum ar putea să-i abată din drum pe turci şi au hotărât ca într-o noapte, pe la un ceas din noapte, trebuie să-i omoare pe toţi. Aceasta s-a întâmplat în ziua de 19 februarie, într-o sâmbătă noaptea, atunci au înjunghiat pe toţi turcii şi Dumnezeu a dat noroc ca vântul să ducă toate coi'ăbiile la Chilia. Şi acolo a venit Ştefan voievod eu oastea lui, cu 400 de care şi a luat toate averile împreună cu tinerii şi i-a dus pe toţi la Suceava, atunci a împărţit domnul pe tineri prin Suceava. În acelaşi timp au aflat cofezii şi veneţienii că copiii erau la Ştefan Voievod şi au fost foarte bucuroşi de aceasta. Şi i-au trimis foarte mulţi bani şi cereri ca el să lase liberi pe tineri. Iar Ştefan Voievod a îmbrăcat pe toţi tinerii şi i-a lăsat pe toţi liberi şi care au vrut să se ducă acasă, pe aceia a poruncit să-i călăuzească în Ţara Ungurească. Mulţi dintre dânşii au rămas în Suceava, cari şi astăzi sunt acolo.

În acelaşi an, până în luna ianuarie a trimis împăratul turcesc foarte mulţi soli, unul după altul, la Ştefan Voievod, că trebuie să-i trimită înapoi comorile şi pe tineri, ceea ce el nu a făcut. Aceasta a iost până în luna ianuarie…"

XXIII

Ştefane!… Ai aflat că sunt în viaţă, Ştefane!… Ai aflat că inima mea bate încă, aşa cum ea, de fapt, a bătut tot timpul, vreme de treisprezece ani, acolo, sub pământ, la Vişegrad.

Sub pământ, dar deasupra apei celei mari a Dunării.

Eh, Dunărea asta; câte-mi amintea când o auzeam vuind!… îmi amintea şi de Giurgiu, unde l-am prins; pe Hamza, şi de Turnu, unde l-am întâmpinat cu nor de săgeţi pe Mohamed şi de Brăila, unde tot pe acesta l-am grăbit să părăsească ţara. Dar îmi aminteşte şi de mine, copil. Când o treceam, încins cu pumnalul tău, de cocon de muşatini,

începând drumul de ostatec al tinereţilor mele…

De asta, când Matei m-a eliberat, eu am cerut să mi se deie casă în Pesta, jos, alături Dunării şi în faţa cetăţii Budei, cocoţată mult pe maluri, ca şi Vişegradul. Aici, în Pesta cea amestecată, lăcaş de soldaţi de neguţători, de hoţi şi de meşteşugari, târg la încrucişarea drumurilor şi urbe a unor nobili proaspăt îmbogăţiţi, aici, între cupolele bisericilor noastre, minaretele geamiilor turceşti, sinagogile jidovilor şi schela unde se adăpostesc corăbiile Dunării, eu mă simt ca oriunde la mine, mai ales că mi s-a dat curtea unui baron căruia foarte de curând securea călăului i-a despărţit capul de trup.

Dar cea mai mare bucurie a mea a fost venirea solului tău, în prima zi când m-am strămutat din temniţă în zidire liberă şi boierească, spunându-mi. Că din porunca ta a aşteptat ziua aceasta, pentru că el a adus cartea ta domnească prin care-i cereai lui Matei să mă slobozească, fiindcă vă voi fi de trebuinţă amândurora împotriva turcilor.

Ştefane, fratele meu, acum solul tău a stat la mine vreme de săptămâni, cât l-au ţinut îndeletnicirile lui aici, în care timp mi-a povestit totul despre tine. Aşa că nu mai ştiu cu care dintre bucuriile mele să încep: bucuria libertăţii care mă-nconjoară şi-mi dă aripi la fel ca odinioară, când scăpasem de păgâni şi venisem din nou pe pământ românesc, bucuria nădejdii pe care Matei mi-o dă de-a mă ajuta să pornesc împreună cu tine şi, aşa cum i-ai cerut „să-mi recapăt ţara, sau bucuria tuturor celor aflate despre marea ta biruinţă împotriva turcului şi a tuturor celorlalţi duşmani ai mei?!…

Te vestesc numai despre primele două bucurii „pentru că Matei mă păstrează ca pe o surpriză a sa „ca pe o carte mare pe care o va arunca pe masă atunci când va fi vremea şi, până atunci ţese în jurul meu un mister crunt şi plăcut care le dă fiori domniţelor la petrecerile unde eu

apar. Pentru că eu sunt, acum, la Buda, cavalerul necunoscut. Cel care apare la turniruri pe un cal focos, intră în luptă, doboară adversarii, primeşte onorurile, dar niciodată nu ridică viziera căştii sale pentru a i se putea vedea ochii. Eu îi văd pe ei, dar ei mie numai învelişul de tablă. Îi văd în mantiile făcute de mine pe vremea când eram în temniţă dar ei nu ştiu al cui e braţul puternic ce-i loveşte şi-i azvârle de pe cal. Ah ce-i mai lovesc!... Goana calului, meu, aşa cum ştiu eu să-i ţin pântecele strâns în pinteni, n-are oprelişte!... Ei cad, iar eu fac reverenţa şi dispar, cavaler misterios al voinţei regale a acestui Matei care s-a-ngrăşat, şi-a lărgit fruntea prin calviţie şi păstrează de la tatăl său doar ochii urâţi şi bulbucaţi. Încerc să-i văd semnul acela din cealaltă parte a trupului, pe care i l-a lăsat săgeata ta din Baia, dar şi l-a îndreptat şi nu şi-l arată. Atâta păcat!... Au trecut ani de atunci, voi între voi v-aţi iertat şi v-aţi împăcat, iar bucuria mea e mult mai mare aflând despre celelalte biruinţi ale tale, cele noi, împotriva sultanului.

Cât despre Matei, dacă el va fi de partea noastră, precum voinţa tatălui său, cu tine falnic biruitor de duşmani şi cu mine, care mă aflu viu, în libertate şi mai în forţă ca oricând, toţi trei la un loc o Moldovă, o Ţară Românească şi o Transilvanie, vom face minuni în faţa întregii Europe!...

XXIV

DOCUMENTE LĂMURITOARE PRIVIND ÎMPĂCAREA CU MATEI CORVIN 1475, iulie 12 (în ajunul fericitei fecioare Margareta),

Iaşi

„Noi, Ştefan, voievod şi domn al ţării Moldovei, încredinţăm spre amintire, prin cuprinsul actului de faţă, aducând la cunoştinţa tuturor celor interesaţi că se cuvine să recunoaştem că înaintaţii noştri voievozi împreună cu ţara Moldovei au fost ţinuţi l. I o veşnică credinţă şi pe

care au respectat-o faţă de fericiţii regi ai Ungariei şi de sfânta coroană şi am fi prestat-o şi noi faţă de fericitul principe şi stăpân al nostru, preafavorabilul domn Matei, regele actual al Ungariei, şi de sfânta lui coroană totuşi, deoarece, ivindu-se întrucâtva duşmanul păcii, au apărut unele neînţelegeri între noi şi majestatea sa şi supuşii noştri, din care însăşi majestatea regească ieşise răsturnată din dragostea noastră, dar acum, schimbându-se ne-a primit pe noi şi ţara noastră în graţie şi bunăvoinţă, de aceea drept întărire, după ce mai înainte ne-am dat credinţa, ne-am înţeles cu privire la articolele mai jos scrise prin buna noastră voie şi sfatul şi consimţământul boierilor noştri şi a întregii noastre ţări.

În primul rând, noi, Ştefan, voievod al Moldovei, mai înainte arătat, făgăduim credinţa veşnică împreună cu întreaga noastră ţară majestăţii regale însăşi şi sfintei coroane, aşa cum ne legăm şi cum şi predecesorii noştri voievozi au făcut şi erau îndatoraţi.

De asemenea, în caz că majestatea regală va merge contra turcilor prin Ţara Românească, noi, ŞtefanVoievod, vom merge, în acelaşi timp, în persoană şi cu toată puterea împreună cu majestatea regească.

De asemenea, în caz că majestatea regală ar trimite contra aceloraşi turci pe un căpitan al său prin aceeaşi Valahie, noi, Ştefan-Voievod, vom merge, de asemenea, în persoană şi cu toată puterea cu zisul căpitan. Dacă însă vom fi împiedicaţi de vreo slăbiciune sau, la fel, vom fi reţinuţi de către duşmani puternici, încât în propria noastră persoană nu vom putea merge, atunci trebuie să trimitem pe acesta (pe căpitan) cu toată puterea noastră.

De asemenea, că noi vom îndeplini faţă de majestatea regală şi de sfânta coroană toate slujbele pe care înaintaşii noştri au obişnuit să le facă.

Tot astfel, că noi, după obiceiul voievozilor anteriori nouă, contra tuturor duşmanilor majestăţii regale, când

vom fi chemaţi, ne obligăm şi va trebui să trimitem oamenii noştri, fiind exceptat regele Poloniei şi coroana acestuia, cu care înaintaşii noştri au avut pace.

La fel, că de acum înainte nu vom adăposti pe nimeni în ţara noastră, nobili sau magnaţi ori oameni de orice condiţie, care ar fi acţionat contra majestăţii regale; ci cei care ar fugi la noi, pe aceştia, dimpotrivă, îi vom scoate din statul nostru, şi nu-i vom păstra împotriva voinţei majestăţii regeşti nici nu le vom fi favorabili sau îi vom ajuta în ceva, direct sau indirect, pe fată sau în ascuns.

De asemenea, că de acum înainte nu vom ţine în niciun caz în ţară răufăcători care obişnuiesc să năvălească în regatul Ungariei şi să comită jafuri, şi cei de acest fel, care vor fi găsiţi că au comis pagube şi jafuri, pe aceştia îi vom pedepsi şi vom da despăgubire pentru ei.

De asemenea, că de acum încolo, în toate pricinile care ar putea să se ivească, în niciun caz să nu se păşească la mijloace de fapt (violenţă), ci, dacă cumva vor fi apărut neînţelegeri între supuşii majestăţii regale şi noi, atunci din amândouă părţile să se adune oameni care să vină la hotare la un loc potrivit şi, după ce se va fi cercetat dreptatea şi nepărtinirea părţilor, să dea satisfacţie părţii vătămate, fără altă pagubă a cuiva după aceea.

Tot aşa, că de aici înainte negustorii nu vor mai fi reţinuţi în vreo parte ci, dacă se va isca ceva, fiecare să cerceteze pe temeiul dreptului în faţa judecătorilor ordinari, şi aceştia să se îndatorească a face dreptate fără a ţine seama de condiţia persoanelor; şi că înşişi negustorii să fie liberi şi în siguranţă.

Pe aceste articole, noi Ştefan, sus-zisul voievod, deoarece înţelegem că ele ţintesc la propăşirea situaţiei noastre, la folosul şi liniştea şi la apărarea familiei noastre şi a ţării, le primim şi aprobăm de bunăvoie şi prin aceasta în toate punctele şi tot conţinutul ne obligăm şi promitem să le păstrăm şi că le vom păstra de-a pururi în curată

credinţă creştină şi cinste, fără nicio încălcare şi fără vreun gând ascuns sau viclenie, pentru care a fost atirnat sigiliul secret al documentelor noastre, servind drept întărire şi martor.

Dat în oraşul Iaşi, miercuri, în ajunul fericitei fecioare Margareta, în anul 1475, luna iulie, 12."

1475, august 15 (în ziua Adormirii fecioarei Maria), Buda

„Noi, Matei, prin graţia lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei etc. Facem cunoscut prin prezenta că, deoarece credinciosul nostru, distinsul şi măreţul Ştefan, voievod al ţării Moldovei, a revenit asupra îndepărtării sale şi ne-a recunoscut pe noi ca pe stăpânul său firesc şi a făgăduit majestăţii noastre şi coroanei noastre sfinte credinţa datorată, noi, ca urmare, l-am recunoscut în graţie şi cu întreaga provincie a Moldovei şi cu toţi locuitorii acesteia şi cu aceştia am făcut pace puternică şi durabilă, împreună cu întreaga sfântă coroană.

Drept care, acelaşi Ştefan-Voievod a promis să facă faţă de noi şi de sfânta noastră coroană toate cele pe care voievozii predecesori lui erau îndatoraţi să le facă după drept sau după obicei; noi făgăduim să păstrăm şi să respectăm pe acesta, pe fiii şi boierii şi întreaga sa ţară în drepturile, privilegiile şi libertăţile sale, după cum (sfinţii) fericiţi regi ai Ungariei erau îndatoraţi să o facă. Pe deasupra, pe însuşi Ştefan-Voievod, pe fiii şi boierii şi toată ţara şi toţi locuitorii acesteia, cu mărinimie scutindu-i de toate neregulele de orice fel săvârşite până acum, fie contra majestăţii noastre sau a regatului şi locuitorilor regatului, le-am acordat acestora iertare împreună cu întregul regat. Ca urmare, nu vom pricinui acestora nicio pagubă sau rău, nici nu vom permite să li se facă de către altcineva, nici în regatul majestăţii noastre, nici în regatul (acestuia) său, nici în vreun alt regat sau loc. Nu vom păstra în domeniile noastre pe niciunul care va avea nume

voievodal, fie el nobil sau magnat, duşman al aceluiaşi Ştefan-Voievod, spre primejdia sau dezonoarea lui însuşi sau a patriei sale, ci pe toţi de acest fel îi vom trimite în afara regatului nostru şi nu le vom acorda acestora niciun fel de înlesnire. Făgăduim, de asemenea, că, pentru orice fapte sau întâmplări săvârşite până acum aici din această cauză, nici supuşii, nici negustorii aceluiaşi Ştefan-Voievod nu vor întâlni niciun rău şi nimeni nu le va face vreo vătămare şi atât supuşii noştri cât şi ai lui Ştefan-Voievod, prin intermediul dreptului, să-şi reglementeze toate neînţelegerile şi să le ducă la capăt în mod prietenesc.

De asemenea, deoarece însuşi voievodul Ştefan ne-a promis să fie prezent personal şi cu întreaga sa provincie contra păgânilor şi a (altor) celorlalţi duşmani ai noştri şi ai regatului nostru, după cum e arătat mai clar în scrisorile sale, iar noi promitem să-l apărăm pe acelaşi Ştefan-Voievod în mod personal dacă va fi necesar, dacă nu vom fi ocupaţi cu chestiuni mai de seamă ale regatului nostru, şi atunci promitem să-i acordăm ajutor şi favoare din regatul nostru după cum se va putea.

În ceea ce priveşte hotarele ţării Moldovei cu Ţara Românească, după vechi hotare şi obiceiuri stăpânite şi avute prin voievozii înaintaşi de către ambii voievozi, adică atât de Ştefan al Moldovei cât şi de Vlad al Ţării Româneşti, întărim pentru a doua oară privilegiile lui Alexandru cel Run şi Mircea (cel Bătrân) pentru părţile ambilor voievozi. Iar dacă se va întâmpla, care fapt Dumnezeu să-l ferească, ca însuşi Ştefan-Voievod să fie forţat prin forţa duşmanilor săi de a-şi părăsi ţara şi a intra în regatul nostru, promitem că poate veni în siguranţă în fortificaţiile, cetăţile şi oraşele noastre, unde îi va plăcea în regatul nostru, cu fiii, familia, boierii şi orice locuitori ai ţării sale, mulţi sau puţini, sau cu toate bunurile, averile şi tezaurele lui şi ale lor, că poate sta şi zăbovi cât timp lui îi va plăcea şi că va fi tratat omeneşte şi fără nicio jignire.

Iar atunci când lui îi va conveni să se întoarcă în patria sa, de asemenea, va putea să se întoarcă în mod liber cu fiii, boierii, slujitorii, averile, bunurile, tezaurele şi toate ce aparţin de el, fără nicio neplăcere sau opreală; iar de va fi cazul, noi îl vom ajuta după cât vom putea ca să-şi recapete întreaga sa ţară.

Pe toate mai sus scrise, noi, Matei, sus-zisul rege, promitem, pe cuvântul nostru regal, pe sfânta coroană a Ungariei şi pe credinţa noastră creştină, să le păzim cu străşnicie fără nicio viclenie şi înşelăciune, pentru care a fost atârnat sigiliul nostru secret al acestor acte ale noastre, de care ne servim ca rege al Ungariei.

Dat la Buda, la sărbătoarea Adormirii preafericitei fecioare Maria (15 august), în anul Domnului 1475, al 18-lea al domniei noastre în Ungaria, iar în Boemia al 7-lea…"

Urmează martorii: Gabriel, episcopul din Alba Iulia, alţi prelaţi şi nobili din Transilvania şi Ungaria, arătaţi nominal.

***

Ştefan cel Mare solia către senatul Veneţiei:

„… Şi, de aceia, m-am grăbit să izgonesc pe Basarab ca voevod al Ţerii-Româneşti şi să pun pe alt domn creştin, adecă pe Drăculea, ca să ne înţelegem împreună. Şi am îndemnat la aceasta şi pe Maria Sa craiul unguresc, ca să poarte grijă din partea lui ca Vlad Drăculea, să se facă Domn şi, încredinţându-l în sfârşit, a trimis să-mi spuie ca eu să-mi strâng oastea şi să merg să pun pe acel Domn în Ţara Românească…"

***

Povestirea în limba slavă despre Dracula

„XVII Când craiul l-a scos din temniţă şi l-a adus la Buda şi i-a dat o casă la Pesta, în faţa Budei şi încă nu fusese la crai, s-a întâmplat unui răufăcător să intre la curtea lui şi să se adăpostească acolo. Gonaşii au venit şi au început să caute şi l-au găsit. Dracula s-a sculat şi a luat

sabia şi a sărit din casă şi a tăiat capul pristavului care ţinea pe răufăcător, iar răufăcătorului îi dădu drumul. Ceilalţi au fugit şi s-au dus la birău şi i-au spus cele petrecute. Birăul cu toţi pasadnicii s-au dus la crai şi s-au plâns împotriva lui Dracula. Craiul a trimis la dânsul, întrebând: „De ce ai făcut un astfel de rău?” El a răspuns aşa: „Nu am făcut niciun rău, ci el singur s-a omorât. Oricine piere aşa, năvălind tâlhăreşte în casa unui mare stăpânitor. Dacă acel birău ar fi venit la mine, mi s-ar fi înfăţişat şi eu aşi fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aş fi predat, sau l-aş fi iertat de la moarte”. I-a spus aceasta craiului, craiul. A început să râdă şi să se mire din inimă de dânsul…”

***

Haportul lui Ladislau, slujitorul lui Vlad Ţepeş, 1 prezentat la Buda în ziua de 7 august orele 22

Ladislau slujitorul lui Vlad Ţepeş, 1476, august 7, Buda

„Laudă lui Dumnezeu, din ziua de 7 august, ora 22.

Darea de seamă a lui Ladislau, omul voievodului Draculea venit în noaptea dinainte din Moldova de unde era plecat de vreo 10 zile şi zice:

Mai întâi: Turcul a trecut cu toată oastea sa în Moldova cu patru zile înainte de plecarea lui, şi aflându-se el în târgul Romanului, care este în mijlocul

Moldovei, lângă râul Şiret, în apropierea căruia se află o cetate, cam la o milă italiană, împotriva căreia nu s-a făcut nimic până la plecarea sa. Cu vreo două zile mai înainte de plecarea sa, a fost prădată cea mai mare parte din această ţară de către turc, arzând şi pustiind totul. Totuşi nu a putut vătăma cu adevărat nici oamenii şi nici averile lor, căci ei se retrăseseră împreună şi cu lucrurile lor în munţi înainte de trecerea turcului. Aflând voievodul Ştefan (care se găsea în sus-zisul târg al Romanului cu vreo şase mii oameni) de trecerea turcului, îndată a plecat

şi s-a retras într-un castel numit Neamţ aşezat pe un munte; restul trupelor acelui voievod, care s-a vădit a fi peste şaizeci de mii de oameni, era de cealaltă parte a Şiretului astfel că tabăra turcului şi trupele voievodului sunt despărţite prin acel râu, ce e la o. Depărtare de o zi de cetatea Neamţ, şi înainte de a-l trece turcul au venit cam zece mii de tătari în sprijinul lui. Le-au ieşit înainte trupele voievodului aproape de Cetatea Albă şi i-au risipit şi au fost eliberaţi vreo cinci mii de inşi dintre supuşii săi pe care îi luaseră în prinsoare. Venind o parte din flota maritimă a Turcului ca să facă un pod mai jos de Cetatea Albă au fost respinşi de cei din acel loc» şi de cei, din Chilia. Au fost capturaţi vreo cinci sute de ieniceri care alergaseră spre aceasta din urmă (Chilia) şi nu s-a făcut niciun fel de împresurare contra vreunuia din acele locuri şi după cât se zvonea nu se credea că Turcul ar fi trimis să asedieze locurile amintite până nu ar ajunge să se măsoare cu voievodul Ştefan, căci dacă l-ar învinge ar dobândi acele locuri fără trudă. Erau fugiţi mai bine de cinci sute de oameni din tabăra Turcului (printre care erau mulţi unguri ce fuseseră luaţi în prinsoare mai înainte) care au declarat că în tabăra turcului e boala şi lipsa cea mai mare şi boala e aşa de cumplită că bolnavii mureau de la o oră la alta; şi o pâine mică valora cinci aspri, şi că în această privinţă nu a mai aflat alt nimic până la plecarea sa. S-a zvonit despre ostile turcului, din care el însuşi a văzut cea mai mare parte, că sunt 90 000 de oameni socotind şi cei 9 000 de oameni ce i-au fost daţi de Basarab, voievodul Muntean, care nu a putut da mai mulţi pentru că erau fugiţi în munţi şi în fiecare zi mai fugeau deoarece nu voiau să se alăture trupelor turcului.

Sunt opt zile de când a plecat el din Mediaş, oraş din Transilvania unde se afla Ştefan Bathory, căpitanul regesc şi voievodul Draculea, stăpânul său, şi în noaptea următoare plecării sale trebuiau să se pornească şi ei, căci

cu patru zile în urmă, toate trupele din provincia Transilvania, despre care se zvonea că erau peste treizeci de mii de oameni erau pornite şi se aflau pe drum şi el la venirea sa a întâlnit pe cei mai mulţi şi s-a trimis răspuns din parte sus pomeniţilor Ştefan Bathory şi Draculea să i se spună voievodului Ştefan să nu pornească nicio luptă cu turcul până nu vor fi uniţi cu el cu toate trupele şi că cel mult în şase zile după plecarea lui se vor fi regăsit cu toţii şi cu voievodul amintit, care nu aştepta altceva aâtvră de venirea… trupelor pomenite mai sus, şi că în afară de armele obişnuite fiecare dintre oamenii voievodului Transilvaniei va purta cu el o secure, şi aceasta după câte a înţeles pentru a putea astupa drumurile cu arbori şi lemne spre a închide calea turcului ca să nu aibă putinţa de a se întoarce înapoi…”

***

Scrisoarea lui Ştefan cel Mare către regii şi principii Europei, «lupă bătălia de la Podul Înalt

„Prea luminaţilor, prea puternicilor şi aleşilor domni a toată creştinătatea, cărora această scrisoare anoastră va fi arătată sau de cari ea va fi auzită. Noi Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu, domn al Ţării Moldovei, mă închin cu prietenie vouă tuturor cărora le scriu şi vă doresc tot binele şi vă spun domniilor voastre că necredinciosul împărat al Turcilor a fost de multă vreme şi este încă pierzătorul întregii creştinătăţi, şi în fiece zi se gândeşte cum ar putea să supue şi să nimicească toată creştinătatea. De aceea facem cunoscut domniilor voastre că pe la Boboteaza trecută, mai sus numitul Turc a trimis în ţara noastră şi împotriva noastră o mare oştire în număr de 120 000 de oameni, al cărei căpitan de frunte era Soliman paşa beglerbegul; împreună cu acesta se aflau toţi curtenii susnumitului Turc şi toată oastea din Rumelia şi Domnul Ţării Munteneşti cu toată puterea lui şi Assan-beg şi Ali-beg şi Schender-beg şi Granabeg şi Oşu-beg şi

Valtival-beg şi Serefaga-beg, domnul din Sofia, şi Cusernabeg şi Piri-beg, fiul lui Isac-paşa, cu toată puterea lui de ieniceri. Aceşti mai sus numiţi erau toţi căpitanii cei mari, cu oştile lor. Auzind şi văzând noi aceasta, am luat sabia în mână şi cu ajutorul Domnului Dumnezeului nostru atotputernic, am mers împotriva duşmanilor creştinătăţii, i-am biruit şi i-am călcat în picioare, şi pe toţi i-am trecut sub ascuţişul săbiei noastre; pentru care lucru lăudat să fie Domnul Dumnezeul nostru. Auzind despre aceasta, păgânul împărat al Turcilor îşi puse în gând să-şi răzbune şi să vie, în luna lui Mai, cu capul său şi cu toată puterea sa împotriva noastră şi să supuie ţara noastră, care e poarta creştinătăţii şi pe care Dumnezeu a ferit-o până acum. Dar dacă această poartă, care e ţara noastră, va fi pierdută Dumnezeu să ne ferească de aşa ceva atunci toată creştinătatea va fi în mare primejdie. De aceea, ne rugăm de domniile voastre să ne trimiteţi pe căpitanii voştri într-ajutor împotriva duşmanilor creştinătăţii, până mai este vreme, fiindcă Turcul are acum mulţi potrivnici şi din toate părţile are de lucru cu oameni ce-i stau împotrivă cu sabia în mână. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credinţa noastră creştinească şi cu jurământul domniei noastre, că vom sta în picioare şi ne vom lupta până la moarte pentru legea creştinească, noi cu capul nostru. Aşa trebuie să faceţi şi voi, pe mare şi pe uscat, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic, noi i-am tăiat mâna dreaptă. Deci fiţi gata fără întârziere. Dată în Suceava, în ziua de Sfântul Pavel, luna Ianuarie în 25, anul Domnului 1475. Ştefan Voevod, domnul ţării Moldovei.”

XXV

Bine-nţeles, Ştefane, Mahomed nu putea să-ţi ierte izgonirea favoritului lui din cetatea Bucureştilor şi din toată ţara. Asta era, din partea ta, ca şi ceea ce făcusem eu cu Ilamza-paşa şi cu grecul Katabolinos. Îl şi văd cum a venit împotriva ta, aşa precum odinioară venise împotriva

mea.

Pentru că, dacă otomanul a ajuns în acest veac să strângă împotriva noastră tot atâta armată câtă a strâns ca să cucerească Constantinopolul, înseamnă că noi, aici, la hotarele lui, îi suntem ghimpele cel mare şi dureros de care tare ar vrea să se scape.

Numai că, trecând treisprezece ani între aceste bătălii, el a mai învăţat câte ceva şi, pe tine, a vrut. Să te prindă în cleştele dracului, venind el dinspre Dunăre şi adueându-i pe tătari din părţile celelalte. Era mare furia lui Mahomed, dacă şi-a lăsat el obiceiul de a porni războaiele după sfântul Gheorghe, şi a venit peste tine în plină iarnă.

Dar tu, fratele meu, erai aliat cu iarna de îndelungată vreme. Iarna, plugarii tăi tot neavând ce face îşi încercau mai bine uneltele hărăzite câmpului pe pielea duşmanului, iar mocirla de iarnă e mult mai cruntă şi nimicitoare faţă de cea de vară. În rest, tot ce-am învăţat noi de la moşii şi strămoşii noştri: sate şi târguri arse, fântâni otrăvite, pânda cruntă pe marginea drumului, moarte sigură pentru cei ce se despart de grosul armatei. Ah, Ştefane, ce bine cunosc eu toate astea!… Ca tine de bine!… Când vom lupta împreună, vom face din asta marea pricepere românească de ducere a războiului. Şi bucuria se va Intâmpla în curând, foarte curând. Acum, faţă de cei patruzeci de mii de duşmani câţi ai ucis în bătălie, faţă de toţi ceilalţi pe care i-ai vânat trei zile şi trei nopţi prin smârcurile îngheţate, eu mai am unul. IJnul pe care-l vom ridica în vârful dealurilor câe hoituri ce rămân acolo, lingă Vaslui, să le spele ploile lăsându-le oase albe. Şi, dacă în urma victoriei tale, Papa Sixt al IV-lea ţi-a spus că, prin faptele tale, numele ţi se află pe buzele tuturor, izbânda mea nu are răsunet pentru nimeni altul decât pentru noi. Dar are, Ştefane, pentru că eu am pornit să-l prind pe frumosul Radu, fratele meu de sânge, care am aflat că se-ascunde în părţile Sibiului.

Nenorocitul, tocmai acolo şi-a găsit să se ascundă!

Da, fiindcă el de tine fugise; nu ştia că eu sunt liber, teafăr şi cu mâna pe sabie!…

Cu mâna pe sabie, Ştefane, pentru că aşa cum, odată, intrigile altora şi poftele noastre ne-au împărţit în Băneşti şi Drăculeşti, eu aveam datoria să nu las ca din spiţa tatălui meu să se despartă iarăşi, neamuri care să se înfrunte. Nu!… Noi trebuie să. Fim unii, şi să fim uniţi, aşa cum ne-am născut pe pământul ăsta mare al Daciei, iar strădania noastră să ne fie în a ne apropia cât mai mult, şi nu a ne dezbina.

Dintru aceea am pornit împotriva nărăvitului meu frate, eu, nobilul cu viziera veşnic trasă asupra ochilor!…

Am pornit spre ţinuturile acelea de munte românesc pe care eu le-am şi iubit, le-am şi trecut prin foc, le-am socotit şi aliate, le-am şi pedepsit, împodobindu-le cu ţepele mele.

Acum aveam de gând să ridic ultima ţeapă. Şi cea mai mare!

Am trecut prin Cluj şi am privit cu ochi bătrâni casele tinereţii noastre, unde petreceam cu fetele de’ târgoveţi; am ajuns la Sighişoara, unde m-am născut şi care este al doilea leagăn al nostru, al Drăculeştilor. Şi doar când m-am întâlnit cu pilcul meu, cu. Pilcul celor credincioşi, mie, adică cei care, înfruntând. Zecile de ani, au rămas cu credinţa neştirbită în ceea ce aveam eu de făcut bun pe lumea asta, m-am convins că sunt iarăşi liber şi stăpân, putându-mi porni goana răzbunătoare peste satele şi oraşele care m-au trădat.

Dar, uite, poate că nu mă va crede nimeni, şi mai ales tu, cel pe care te-am îndemnat la răzbunare vreme de ani de zile până când ai făcut-o; poate că nu mă va crede nimeni dar, mergând aşa în fruntea călăreţilor mei, şi trecând Mureşul, şi ajungând la dealurile mari cu păduri de fag şi de brad, poposind în luncile sfinte pe unde trcce

Oltul, parc-au căzut de pe mine ca nişte piei uscate toţi cei treizeci de ani de chin şi de împotrivire care mă făcuseră rău şi crud şi răzbunător şi neiertător.

Ca o platoşă învechită, sau ca o îmbrăcăminte ce nu-mi mai făcea trebuinţă.

Nu, nu mai aveam chef de răzbunare: aveam poftă de. Viaţă. De viaţă frumoasă, dusă pe locurile dragi ale copilăriei inele. Călătoream în fruntea pilcului de oameni credincioşi care îmi mai rămăseseră şi se adunaseră după atâţia ani de spulberare, priveam din. Înălţimea calului armata mare de mercenari daţi de Matei, ce venea pe urma mea, şi mă cuprindea ca o dulce tihnă, nedorindu-mi nimic altceva decât să tot trec prin sfintele privelişti ale ţării mele, cu munţii ei vineţi îmbrăcaţi în pădurile negre-verzui, cu apa limpede a Oltului însoţindu-mă voioasă în puterea ei tânără, cu văzduhul albastru mirosind atât de curat şi de proaspăt.

Eram eu, Vlad Voievod la vârstă matură, după ce avusesem mai multă vreme să-mi gândesc domnia decât să stau în scaunul ei. Focurile iuţi ale tinereţii mă trecuseră prin ele, mâniile mari pe care mi le trezise acest secol în care Ţarigradui, oraşul oraşelor, capitala capitalelor, căzuse în mâna barbară, îmi măcinaseră îndeajuns sufletul. Priveam fiinţa ţării mele cât de frumoasă era, şi simţeam nevoia să fiu gospodarul ei înţelept, s-o ridic şi s-o întăresc în tihnă, folosind cu cap braţele zdravene ale oamenilor ei. Iar ceea ce viaţa avea să nu mă lase pe mine să fac, urmau să facă fiii mei, cei trei, unul plămădit cu acea munteancă căreia îi făcusem sălaş bun şi sigur pe drumul Braşovului şi alţi doi, pe care tu îi ştii, unul făcut în Moldova, iar altul în Transilvania. Aveam trei băieţi, trei coconi, şi ei urmau să desăvârşească ceea ce voiam să clădesc eu acum în pace, cu mâna sigură a vârstei mele încercate.

Aşa se tace că, atunci când oamenii mei l-au adus pe frumosul Radu, privindu-i ochii speriaţi pe obrazul trecut

ce făcea creţuri mici de spaimă, n-am mai simţit nici ură, nici dorinţă de răzbunare.

Nu m-am mai întors de la ce poruncisem odată doar pentru faptul că nu mi-a plăcut niciodată să mă răzgândesc şi calea pe care am apucat-o am ţinut-o întotdeauna dreaptă.

Dar privindu-i obrazul puhav de fătălău îmbătrânit acum şi mai mult de o frică laşă, privindu-i ochii tăiaţi mari ca şi ai mei, dar mai deschişi la culoare „mai spălăciţi, m-am surprins gândidu-mă tot la fiii. Mei şi spunându-mi că va trebui să-i aduc neapărat împreună, să-i cresc împreună, să-i fac să simtă împreună ceea ce simt şi eu, şi să nu las, în niciun caz, să nu las ca vreo credinţă şi vreo politică străină să le stâlcească gândul şi sufletul.

Pentru că, aici în poiana cu brazi şi aer tare a Sibiului, mă uitam la chipul străin, de flăcău frumos. Căruia-i cad trăsăturile ajungând un bătrân urât, a fratelui meu, şi nu numai că nu-l recunoşteam, dar nu simţeam nimic, niciun fior, nici de tristeţe, nici. De ură, nici măcar de scârbă.

Îmi era un străin, ou trăsături urâţite de îmbătrânire şi ochi spălăciţi de spaimă, şi nici măcar nu-mi mai aminteam cum mă despărţisem de el cu mai bine de un sfert de veac în urmă. Nu-mi mai aminteam nimic, nu-mi mai spunea nimic. Ochii mei, puţin obosiţi de toate ale vieţii prin care trecusem, priveau peste pădurile negre spre ţara mea cu cer limpede şi câmpii întinse până la marea cea mare unde stăpânise bunicul meu Mircea. Ştiam că tu vei veni de cealaltă parte, şi amândoi, ca două braţe o vom cuprinde luând-o în stăpânire. Şi am dat poruncă grabnică unui căpitan să plece să-mi aducă fiii de unde se afla fiecare; să mi-i aducă, să-i ştiu lângă mine! *

Şi tot ce-am gândit ani de zile în temniţă că-i voi spune lui Radu când îl voi înfige-n ţeapă, tot ce-i strigasem de-atâtea ori în legătură cu el şi cu Mahomed pe care l-a

servit cu plăcere, mi-am dat seama că se ştersese din mintea mea. Am făcut semn să-l ia, să-i facă ultima bucurie înţepându-l, şi nu m-am mai uitat la el. Am pornit spre ţara mea frumoasă, cu ierni grele şi veri de aur, cu armindeni de flori frumos mirositoare şi toamne bogate-n roade, în care aveam de făcut atâtea. Şi de-abia aşteptam să mă văd acolo împreună cu toţi fiii mei pe care să-i învăţ ce să facă,

XXVI

DOCUMENTE LĂMURITOARE: ÎNVĂŢĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU TEODOSIE

Fragmentul VI

Învăţătură a lui Neagoe Basarab către coconii săi şi către alţi domni aleşi de Dumnezeu când vor da putere şi vor aşeza pe dregători şi pe demnitari sau să le ia dregătoria, după faptele lor:

„… Şi iarăşi voi, fiii mei, şi unşii lui Dumnezeu, după câte am putut şi eu să înţeleg, cum se cuvine domnului să întocmească pe dregătorii săi. Dacă vrea să pună pe cineva în dregătorie, să-l pună pe fiecare după cum i se potriveşte fiecăruia. Aşa se cuvine, dacă vreţi să aşezaţi pe dregătorii voştri în dregătoria voastră, nu după părtinire şi pentru înrudire. Pentru că dacă vor avea unii o mulţime de rude, sau dacă vor fi unii şi dintre rudele voastre, atunci să le daţi mai multă putere, pentru că sunt iude sau celor care vor fi rudele domnilor voştri?

Pentru că cel ce este domn adevărat, nu i se cuvine să aibă rude, ci numai slugi drepte. Iar pe slugile care sunt sărace şi se vor trudi pentru voi cu slujbă dreaptă şi bună, iar voi să-i daţi înapoi şi să aveţi gi’ijă numai de acei cu rudenie? Sau astfel spun şi alţii: noi suntem fii de boieri, nu se cuvine să ne dai să fim în urma celor săraci. Dar dacă veţi avea o mulţime de rude şi vor fi plini de neomenie şi de nebunie, sau dacă vă vor fi şi rude, dar vor fi nevrednici? Sau şi dintre fiii de boieri, chiar dacă părinţii lor au fost buni şi ei sunt nevrednici, la ce veţi avea nevoie

de ei? Ştii că nu te-au uns pe line ca domn ei, ci te-a uns Dumnezeu, ca să fii drept faţă de toţi.

În adevăr, dacă cei de neam rude sau dintre rudele voastre sau dintre fii de boieri vor fi buni şi destoinici, este bine să fie aceia în dregătorii. Nu am spus eu că va fi rău, ci e bine să fie aşa, pentru că se cuvine să fie şi a fost şi mai înainte.

Însă pe cei săraci care se trudesc cu slujba voastră, pe aceştia să nu-i puneţi mai jos de fiii de boieri, ci să fie alături de dânşii pentru că şi de aceştia veţi avea nevoie cândva, după cum şi lor le va fi cu putinţă din mâinile lor.

Dacă va fi dintre aceşti săraci unul mai bun decât cei de neam mare sau din rudele voastre sau din fiii de boieri, să nu daţi acestora locul cel mai de cinste în părtenire pentru cel nevrednic, ci daţi-l celui vrednic, chiar dacă este sărac. Şi dacă va păzi dregătoria cu cinste, se cuvine să fie în mai mare cinste cel sărac şi să aibă cinste mai mare decât cei dintre boieri, dar nedestoinici. Cu cinste să fie sau dintre boieri, sau dintre cei săraci. Dacă vă vor spune să aşezaţi dintre aceste slugi între lefegiii voştri, între spătari sau între credincioşi sau să fie vătafi, şi pe aceştia să-i cercetaţi, pentru că unii au prilej de dau mită…”

Fragmentul VII

Învăţătura lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie şi către alţi domni: cum se cade domnilor să şază la masă când vor mânca şi vor bea

„…Pentru ca nu cumva pe oamenii fără minte şi desfrânaţi să-i aşezi pe lângă tine. Pentru că spune proorocul: „Cu cei aleşi, vei fi ales şi cu cei desfrânaţi, te vei strica”. De aceia şi eu, fiul meu, după spusa proorocului, îţi mărturisesc: dacă vei fi cu cei aleşi, în fiecare zi şi în fiecare ceas vei folosi de sfatul cel bun şi de învăţătura celor bune, dacă însă vei fi cu cei fără minte şi desfrânaţi şi tu vei fi cu dânşii fără minte şi desfrânat.

Şi iarăşi se cuvine domnului să aibă la masa sa

diferite timpane şi chitare şi lire cu veselie. Aşa faceţi şi voi înaintea ostaşilor voştri întotdeauna, ce veselie mai mare cunoaşteţi, faceţi-o ca să se veselească cei ce vă iubesc. Iar voi, dacă auziţi asemenea cântări ademeninduvă, nu se cuvine să vi se îndrepte mintea voastră către aceste cântări sau pentru mulţimea jocurilor diferite care vin din multe locuri către voi, pentru faima voastră, pentru că omul acela care îşi îndreaptă gândul său la cântări şi la jocuri cu toate cele asemănătoare, acela nu este desăvârşit şi cu minte. Ce fel de domn vei fi tu şi cum te vei numi sarea oamenilor şi ca un izvor, să bea toţi dintr-însul, iar tu să dăruieşti mintea ta tuturor cântărilor şi jocurilor acestora? Căci, dacă vor vrea să privească încotro priveşti, şi tu fiind cârmuitor. Şi astfel precum îi vei învăţa, în aşa chip vei da şi răspuns despre el.

De aceea şi eu astfel îţi mărturisesc, fiul meu, dacă vrei să fii unsul lui Dumnezeu, se cuvine să cânţi şi să joci toate cântările şi jocurile, căci aşa se cuvine domnului să veselească oastea sa, tu însă nu trebuie să ai mintea ta după aceste cântări, dacă vrei să fii întreg. Dar cântecele să răsune în faţa ta şi voia ostaşilor tăi încă să o împlineşti. Tu însă sârguieşte-te să împlineşti voia Domnului tău, care te-a uns.

Să nu îngreunezi trupul tău cu băutură, pentru că mulţi spun că bună este băutura multă. Cum este bună? Omul când se îmbată, dacă are minte multă, atunci o pierde, dacă are mâini, nu-i mai folosesc, dacă are limbă, nu poate să glăsuiască cu dânsa, dacă are picioare, nu-i mai folosesc. Deci cum să nu fie rea beţia, dacă întreg trupul nu-i mai foloseşte, ca să poată împlini ceva pentru Dumnezeu şi pentru oameni. Şi încă şi alte rele izvorăsc din beţie, care sunt acestea: mai întâi îşi îmbolnăveşte trupul său şi sărăceşte casa sa şi-şi prăpădeşte mintea. Şi din clipa în care şi-a prăpădit mintea, atunci şi sufletul este pierdut. Deci ce bine am dobândit cu beţia, afară că ne-am

îmbolnăvit trupul şi ne-am sărăcit casa şi ne-am prăpădit mintea noastră, deci când prăpădim mintea, atunci şi pe Domnul nostru l-am despărţit de noi. De aceea, acel care va iubi băutura multă şi fără măsură în viaţa aceasta, nu se numeşte următorul lui Dumnezeu, ci se numeşte că este ca o vită.

De aceea, fiul meu, ce este mai mare, dacă vrei să iubeşti băutura multă, ca să te numeşti vită, sau este mai mare să te numeşti următorul lui Dumnezeu?

Iar oştenilor tăi, dă-le să bea destul, cât au ei nevoie şi tu încă să bei, dar cu măsură, încât mintea ta să biruiască vinul şi să nu biruiască vinul mintea ta şi mintea ta să pătrundă mintea slugilor tale şi să nu pătrundă mintea slugilor tale mintea ta.

Şi la beţie să nu faci daruri, oricât ţi-ar fi sluga iubită. Şi nici dacă ai vreo mânie împotriva cuiva, încă de când erai treaz, să nu dai la iveală mânia ta la beţie împotriva slugii tale şi să nu-l faci de nimică. Sau dacă unii vor pârî către tine la beţie, tu însă aşteaptă până te vei trezi, sau dacă îţi va şi greşi vreo slugă la beţie, iarăşi nu te grăbi, pentru că tu eşti cel ce ai îmbătat-o. Deci, precum ai îmbătat-o, astfel să o şi rabzi.

Şi de aceea îţi vorbesc eu: să nu faci daruri la beţie, pentru că întâi îţi vei risipi tezaurul tău, iar al doilea vei căpăta nume rău, pentru că vor spune aşa: „Să mergem chiar acum la domnul acela nevrednic, pentru că acum este beat, deci când este treaz, el nu ne va da, iar când se îmbată el îşi pierde mintea sa şi nu ştie cui ce dă”. Iată, deci, aici sunt două rele, mai întâi tezaurul tău îl pierzi în beţie, al doilea capeţi nume rău de la cei supuşi.

Şi încă îţi spun eu, la beţie să nu te mânii, nici să osândeşti, pentru că şi aceasta este o faimă deosebit de rea şi vor spune toţi: „Să nu mergem la domnul acesta să stăm în slujba lui pentru că dacă se îmbată, îşi pierde mintea şi are obicei rău la beţie şi ne face de ruşine sau ne

şi prăpădeşte”.

De aceea, fiul meu, învaţă-te ca la beţie să nu fie nici dar, nici urgie, ci dacă vrei să faci dar, fă-le a doua zi, când eşti treaz, cu cuvinte dulci, ca să-ţi mulţumească cei ce primesc darul şi să-ţi sărute mâna. Iar dacă vrei să te mânii sau să osândeşti pe cineva, iarăşi a doua zi, când eşti treaz, cercetează şi judecă cu toţi dregătorii tăi şi cui după cum îi va fi legea, aşa fă-i lui, pentru că dacă judeci la masă nu este lege să judeci, nici să împărţi daruri, ci masa are rânduiala ei, pentru veselie, să se veselească toate slugile tale pentru tine…”

***

Fragmentul VIII

Învăţătura lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, pentru războaie

„… Iar tu cu trupul tău şi cu oamenii tăi să porneşti drept, faţă la faţă, fără nicio teamă, împotriva duşmanilor tăi, oricât de mulţi ar fi. Şi să nu te temi de fel de dânşii, chiar dacă sunt mulţi, pentru că oşteanul viteaz nu se înspăimântă de mulţimea oamenilor, precum un singur leu risipeşte o mulţime de cerbi şi un singur lup omoară o mulţime de turme de oi şi o piatră dintr-un turn risipeşte şi învălmăşeşte multe cete de oameni, nu după cum eşte piatra mică, ci după cum fuge cu străşnicie, de-aceia risipeşte mulţime de cete” de oameni. De asemenea oşteanul cumplit şi viteaz nu se înspăimântă de mulţimea oamenilor, pentru că omului bun toţi oamenii îi vin în ajutor, iar omului fricos toţi oamenii îi sunt împotrivă, chiar şi de ai lui este gonit şi ocărit.

Iar tu cu oştile tale să ieşi faţă la faţă, fără nicio teamă împotriva duşmanilor tăi, pentru că Dumnezeu este mult milostiv, precum îi vei sluji, aşa şi te va milui. Deci, când vei porni împotriva lor, tu mai întâi să orânduieşti şi să întocmeşti o strajă, după obicei, să meargă înainte, apoi după ea, a doua straje, şi după ea oastea cea mare. Şi să

nu fie deoarte o strajă de cealaltă, ci să se vadă şi să ştie ce fac şi ce lucrează, pentru că dacă se întâmplă ceva străjii celei dintâi, să dea de a doua straje, iar dacă vor vedea amândouă străjile vreo înfrângere, atunci toţi să se unească împreună cu oastea. Nu cumva să se depărteze una de alta, ca să nu se înânvălmăşească şi să se înspăimânte, pentru că strajea dintâi este toată inima oştirii celei mari şi a doua straje de asemenea. Dacă oastea cea mare vede că străjile sunt învinse, ei vor cădea în mare spaimă şi singuri se vor da pieirii din pricina spaimei. Pentru că strejile sunt capul, începutul şi sfârşitul oştirilor şi dacă văd oştile că strejile sunt nebiruite, ci sunt cu izbândă, astfel veţi învinge întrutotul pe duşmanii voştri. Însă să nu aveţi în faţa oştilor oştenii cei ce dau lupte individuale, pentru că sunt în deşert şi nu folosesc la nimic, ci aceştia înspăimântă oştile. Ci toţi să atingă coapsa unuia cu altul dintre ostaşi, într-o singură adunare. Şi cât timp veţi vedea pe dregătorii voştri stând în frunte cu voi, cu silinţă şi cu prietenie, atât cei dintâi şi cei de la al doilea, şi cei de la al treilea şi cu ceilalţi boieri ai tăi mai aleşi şi mai de frunte, să nu te temi de nimic nici să nu te îndoieşti, pentru că Dumnezeu este cu voi şi veţi birui pe duşmanii voştri şi pe vrăjmaşii care se luptă cu voi. Iar ceilalţi curteni mici, dacă ar şi fugi, nu-i băgaţi în seamă nici nu vă supăraţi pentru ei, pentru că aceştia se vor întoarce la voi iarăşi şi nerugaţi.

Dacă însă vedeţi pe boierii voştri că fug, şi veţi rămâne singuri, atunci cu cine veţi rămâne să vă bateţi? Mai bine este, fiul meu, să te retragi într-o parte, pentru că această fugă, pentru care au fugit ei şi v-au lăsat, este pentru vre un păcat al vostru sau poate vrea Dumnezeu să vă încerce, ca să vadă cu ce silinţă şi stăruinţă sunteţi faţă de dânsul, pentru că judecăţile lui Dumnezeu sunt multe şi cu adâncime nemăsurată. De aceia, să aveţi grijă să nu cădeţi în desnădejde, să nu vă înspăimântaţi, pentru că v-

au lăsat ai voştri, sau nu cumva să aruncaţi vreo hulă asupra lui Dumnezeu. Ci dacă ridicaţi şi aduceţi laudă lui Dumnezeu, chiar dacă v-au şi părăsit boierii voştri, dar Dumnezeu nu vă va părăsi, Şi câţi vor fi cu voi, iar voi să vă îndreptaţi la o parte cu dânşii, însă din ţara voastră să nu ieşiţi, ci ţineţi-vă cu dânşii în marginile voastre, ascunşi, unde sunt cei cu gând bun faţă de voi. Pentru că duşmanilor voştri, care vin împotriva voastră, nu le este cu putinţă să nu rămâie multă vreme în ţară, ci se vor întoarce înapoi şi vor lăsa aici un domn şi acela va fi împuţinat de oameni. Dar tu porneşte cu vitejie împotriva lui, în numele lui Isus Hristos, pentru că am nădejde în Dumnezeu, că dacă cineva face smerenie înaintea lui Dumnezeu, îl va ajuta Dumnezeu şi vei supune pe duşmanii tăi sub picioarele tale.

Şi încă îţi spun, fiul meu, dacă va fi aproape ziua luptei, să te lupţi cu duşmanii tăi, eu şi aici te sfătuiesc: să nu stai să fii la luptă unde este oastea ta cea mare, unde este tăria curţii tale, pentru că toate puterile duşmane cu armele cele cumplite aci vor năvăli şi toate loviturile şi tunurile şi săgeţile şi toată furia oştii, toate vor lovi în oastea cea mare domnească. Ci te învăţ, fiul meu, în ziua aceea să nu stai în ceata ta în luptă, ci cu cei 60 de oşteni înarmaţi, să cercetezi iarăşi în oastea ta unde sunt cei mai iubiţi ai tăi şi sudeţii şi tinerii oşteni miluiţi şi cinstiţi de tine şi care te iubesc pe tine mai mult, să staţi la o parte de ceata ta, în a doua sau în a treia ceată. Aci să stai la depărtare, ascuns cu acei 60 de ostaşi, care să te păzească. Şi tu să priveşti de departe care dintre ostaşii tăi cum se sileşte pentru slujba ta, căci dacă ţi se va întâmpla să învingi şi să biruieşti pe duşmanii tăi, uşor îţi este să intri iarăşi în ceata ta, unde i-ai aşezat. Dacă însă se va întâmpla ca duşmanii tăi să se biruiască pe tine şi. Pe ostaşii tăi, iar ei după aceia cu toţi vor năvăli cu străşnicie şi cu furie la ceata ta, ca să te găsească pe tine. De aceia

te învăţ, ca să staţi de o parte, sau în ceata a doua sau în a treia, pentru că chiar dacă se întâmplă ca duşmanii tăi să te biruiască, ei nu te vor goni mult şi cu străşnicie, pentru că nu ştiu unde eşti.

Aceasta te învăţ, fiul meu, cum mi se pare este mai bine aşa. Iar tu sfătuieşte-te cu boierii şi cu cine ştii că sunt prietenii tăi. Astfel dacă ţi se pare şi sfetnicii tăi îţi spun: «Vrem ca tu să stai în ceata ta», iar tu să stai aici. Iar dacă socoteşti tu şi sfetnicii tăi îţi spun că este mai bine ca tu să stai în ceata a doua sau a treia, tu aşa să stai. Şi după aceea, precum vei vedea că este mai bine, aşa să faci.

Iar dacă se va întâmpla să şi fugi din luptă, tu te vei apăra cu acei 60 de oşteni şi când vei vrea să te întorci cu dânşii, iarăşi vei birui pe duşmanul tău. Însă mai ales să nădăjduieşti în domnul nostru Isus Hristos, pentru că acesta te va păzi şi nu va da niciodată pe cel drept pieirii, ci te va apăra şi înainte şi după aceia.

Dacă mergi astfel, cu numele lui Dumnezeu, împotriva duşmanilor tăi. Chiar dacă şi se întâmplă moarte, vei lăsa numele tău cu slavă. Iar dacă ţi se va întâmpla să biruieşti, nu cumva să te lauzi, spunând că eu cu puterea mea am făcut aceasta, ci iarăşi să aduci slavă lui Dumnezeu cu milostenie şi rugăciune şi jertvă vie, pentru că Dumnezeu este mult milostiv şi întotdeauna te va apăra cu mila sa.

Dacă vor pieri dintre boierii tăi în slujba ta, tu să te sileşti bine şi frumos, pentru sufletele lor în sfintele şi dumnezeieştile biserici, pentru ca toţi să vadă şi să râvnească. Iar fiii lor şi rudele lor, care au rămas pe urma lor, ei să dobândească multă cinste dela tine, pentru părinţii lor care şi-au vărsat sângele lor pentru tine şi înaintea ta.

Iar dacă rămân slugi de ale tale cu tine sănătoase, şi aceştia să primească cinste de la tine, fără părtenire, nu pentru că vor fi rudele voastre sau…”

***

Fragmentul X

Învăţătura lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, despre peceţi

„… Dacă nu ştiţi, faceţi cel puţin ca albina: Vedeţi dar albina când iese din locuinţa ei la muncă şi la agonisita din flori pentru mana sa, pentru că agonisita ei este din flori, dar nu din toate, pentru că dacă ar aduna mana sa din toate florile, fagurele ei n-ar fi aşa de dulce. Ci alege din toate florile, care este cea mai dulce, de aceia fagurele ei este dulce şi întotdeauna se îndulceşte de la dânsul şi nu numai albina, dar şi multe dintre făpturile lui Dumnezeu.

La fel şi domnul care este ales de Dumnezeu ca unsul său acestuia îi sunt slugile ca florile. Astfel dacă domnul va primi toate cuvintele în inima lui, şi pe cele bune şi pe cele rele, niciodată nu se va îndulci inima lui, precum şi fagurele albinei nu ar fi dulce, dacă ar fi adunat mana din toate florile şi din cele dulci şi din cele amare, ci de la cele amare se lipseşte, iar de la cele dulci primeşte, de-aceia fagurele ei este dulce.

Vezi, deci, omule nenorocit, albina ce vieţuitoare mică este şi încă se gândeşte şi se fereşte şi nu se aşează pe florile cele amare, ci numai pe cele dulci şi-şi ia mana sa. Iar omul, care este ales şi uns de Dumnezeu domn peste toate lucrurile cu minte şi cu suflet şi va da răspuns înaintea Domnului Dumnezeu şi atâta nu am înţeles cât albina, să cunoaştem ce este dulce şi amar. Dar câte cuvinte auzim de la oameni, şi bune şi amare şi nu deosebim care sunt amare şi care sunt dulci, ci umplem inima noastră cu toate. Deci între cele dulci cele mai multe se află să fie amare. De aceia şi Scriptura spune că vorbele rele răstoarnă obiceiurile cele bune, care în toată vremea amărâse inima noastră şi nu numai inima noastră, ci şi a altora multora, câţi sunt sub stăpânirea noastră…”

***

Scrisoarea lui Vlad Ţepeş către braşoveni

„Io Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea credincioşilor şi bunilor, dulcilor şi cinstiţilor prieteni ai domniei mele, judeţului şi pârgarilor din Braşov.

Iată că vă dau de ştire că am răsturnat pe vrăjmaşul nostru Laiotă, şi a fugit la Turci. Deci v-a slobozit Dumnezeu calea. Veniţi cu pâine şi cu marfă, şi vă hrăniţi, căci a făcut Dumnezeu să fim acum o singură ţară. Şi orice vă va spune sluga domniei mele jupân Rătundul, să-l credeţi căci sunt adevăratele cuvinte ale domniei mele. Altfel nu este. Scris-am Noiembrie în 8, la Târgovişte.”

XXVII

Fiii mei, vă scriu de aici, din cetatea Bucureştilor, unde voi n-aţi putut ajunge încă, pentru că soarta nu este atât de uşoară şi s-a împotrivit voinţei mele de a vă avea lângă mine. Ah, cât de mult aş fi vrut să vă am!

Vă scriu Io, Vlad Voievod al Ţării Româneşti, tatăl vostru, urcat în acest scaun pe care vi-l las vouă:, de ohabă, în ordinea pe care eu voi porunci-o. Urcat de trei ori într-un sfert de veac şi mai bine o dată. La anul 6957, a doua oară la anul 6964 şi a treia oară acum, în anul de la facerea lumii 6984, spre gloria unirii de putere dintre munteni, moldoveni şi transilvăneni, cei de-un neam şi de-o viţă într-al lor singur ţiitorul gând.

Pentru că eu am intrat în ţară cu ajutor transilvan pe la apus, iar fratele meu Ştefan a intrat cu oastea sa moldovenească pe la răsărit; aici ni s-au alăturat toţi muntenii care mai luptaseră sub mine „ştiindu-mi şi firea şi puterea braţului, şi astfel am cucerit cetatea de scaun a Bucureştilor, adus fiind în alai de luptă de către oştenii tuturor pământurilor pe care se întindea Dacia de odinioară.

Am avut de luptat împotriva unui duşman care-şi schimbase rostul. Pentru că Laiotă, pe lingă oastea lui, oastea muntenească de obişnuinţă, mai avea în ţară drept

ajutor, dar şi pază împotriva vreunui gând năstruşnic al lui sau al boierilor lui, optsprezece mii de turci.

Aşa îşi întărise marele imperiu puterea artă nouă şi mai odioasă a războiului trimiţând armate care să stea în ţările nesigure. Asta îi arăta cât de puternici sunt şi, în acelaşi timp, cât de nesiguri pe puterea lor. Când iscoadele şi mai ales muntenii care-au trecut de partea mea mi-au spus aceasta, am simţit într-adevăr căldura luptei cum mă furnică. Pentru că puteam lovi într-adevăr în duşman, pentru că îndepărtarea lui Laiotă de către mine nu se mai făcea prin războiul acela ruşinos între cei de aceiaşi neam, lupta nu era pentru putere, ci pentru dreptate şi alungarea duşmanului adevărat.

Ah, cu câtă sete am lovit în ei!... Cu câtă sete!... Nu, nu mai eram omul dornic de sânge, ştiam asta prea bine, firea mea se alesese, mintea mea avea atâtea planuri de înfăptuit!... Loveam în ei nu eu, sângerosul de odinioară, ci omul care ştia că taie un braţ duşman pe care de treizeci de ani tot încearcă să-l îndepărteze. Sentimentul nu era de răzbunare, nici măcar de luptă. Ci de muncă grea, istovitoare, în care făceam ceea ce învăţasem, în care făceam lucrul pentru care eram eu hărăzit şi format pe lumea asta.

Pentru că, în lungii mei ani de temniţă, nu clipele de furie, fireşti oricărui întemniţat, au fost cele adevărate pentru viaţa mea; nu!... De acestea au folosit detractorii mei, pentru a mă zugrăvi drept un sângeros nebun, schingiuitor de şobolani şi de păsări... Minciună!... Pot fi întrebaţi paznicii mei, care erau surzi, dar ochi aveau... Pentru că Io, Vlad Voievod şi domn, fiul marelui Vlad Voievod, mi-am petrecut cea mai mare vreme în temniţa de la Vişegrad gândând la ce-a fost bine şi ce-a fost rău în lupta mea, cum mi-am folosit oştirea şi cum mi-am folosit ţara. Şi, revăzând toate luptele câte le-am dat, am amănunţit toată desfăşurarea războiului pe care trebuie

să-l ducem noi, neamurile mici, împotriva marilor cotropitori.

Aşadar, adevăr grăiesc vouă, după şase ani de voievodat în fruntea armatei mele şi paisprezece ani de gândire la ce-am făcut: neamurile mari sunt ele cotropitoare prin fiinţa lor, dar neamurile mici, doar dacă se spăimântă îşi pierd firea. Dacă se păstrează cu braţ bărbătesc în pământul în care îşi au rădăcina, greu se clintesc. Pentru că, în vreme ce cotropitorul vine din alte părţi, unde îşi are obârşia, şi se-aşază pe pământul nostru fără să-şi poată înfige rădăcinile în el, firul nostru cel verde ce se-nalţă către cer şi soare, chiar dacă este subţire, îşi are rădăcina mare şi adâncă. Iar rădăcina adâncă îi dă lui vlagă, în vreme ce tot înaintând pe faţa pământului străin, cotropitorul se sleieşte şi-i vine vremea să dea bir cu fugiţii. Acesta e adevărul pe care-l grăiesc către voi, din truda înarmatului meu braţ învăţat, care să vă fie şi vouă învăţătură.

Prin el, atunci, la opt noiembrie, de ziua sfinţilor arhangheli, eu l-am alungat pe Laiotă şi cei optsprezece mii de turci ai lui, intrând în Târgovişteа de unde am trimis braşovenilor scrisoare.

Şi jur că n-a fost bucurie pentru mine atât lovirea lor, cât izbânda sufletească pe care am trăit-o văzând cum oastea ţării româneşti ce mi se aşezase-n faţă venea năvală către mine strigând „Trăiască Maria Sa Vlad!” Era oastea ţării, oastea cea mare pe care eu o strânsesem cândva, chinuindu-l crunt pe Mahomed cu vigoarea lor de feciori cărora abia le dădeau sub nas tuleiele. Ajunseseră acum oameni vârstnici, cu ochi ageri şi mustăţi cărunte. Şi veneau într-un chiot către mine, întineriţi la amintirea luptelor în care-i învăţasem ce-i aia libertate.

Nici n-a fost nevoie de braţul meu; ei i-au măcelărit pe ostaşii sultanului. S-au eliberat, eliberându-mi drumul către Bucureşti.

La şaisprezece novembre intram în cetatea pe care eu am făcut-o aşa cum arată, primind ploconeala supusă a boierilor. Pe podul larg de lemn, treceam printre feţele lor binecunoscute chiar dacă nu le văzusem niciodată. Le ştiam: erau sau cele care mă trădaseră, sau cele care aveau să mă trădeze. Acum, cu bărbile-n piept şi frunţile plecate, mi se-nchinau primindu-mă. Iar eu treceam printre ei, ascultând răsunetul podului de lemn sub paşii mei. Bărbi lungi, bărbi scurte, bărbi creţe, bărbi stufoase ochi răi, ochi vicleni, ochi smeriţi, ochi holbaţi prosteşte, vrând să arate altceva decât ce rumega mintea; mâini groase, mâini subţiri, mâini zdravene, mâini ucigaşe, toate astea le ştiam prea bine fie că erau aşezate pe culorile caftanelor de acum, fie că mi le aminteam pe culorile caftanelor de altă dată. Îi simţeam cum mă iscodesc, îi simţeam cum gândesc. Erau aceleaşi gândurile lor, numai chipul cetăţii mele de scaun devenise altul în acest oraş de şes, ridicat din bârne groase şi pălimari, cu bisericuţe subţiri şi albe împungând cerul jos al câmpiei, cu ziduri la fel de albe împrejmuind curţile domneşti şi cele boiereşti, albe ca laptele în lumina de cositor a toamnei.

Mă mângâia poezia asta, cu atât mai duios cu cât mintea mea ascuţită ştia acum ce se petrece-n ei, ştia gândurile lor care mă priveau ca pe vampirul înviat, vampirul cu şapte vieţi pe care nu-l doboară nici focul nici oţelul, vampirul ce revenea după ce ei îl crezuseră mort.

Şi-un hohot rău izbucnea în mine: ha, ha, ce teamă le era de puterile mele mai mari decât cele lumeşti!… Ha, ha, ce groază îi trecea când se-apropia de ei vampirul răsărit deodată după ce ani şi ani îl crezuseră mort! Dacă întindeam doar un deget către ei se cutremurau de frică, iar dacă privirea mea îi ţintuia mai mult, îi vedeam cuprinşi de groaza aceea bâţâitoare ca şi cum o înfricoşătoare poruncă nevăzută pornea din mine îngrozindu-i.

Ha, ha, ha, aş fi râs eu, dar deodată m-a apucat o ciudă tristă, o răscolitoare durere.

Pentru că eu, iubiţii mei fii cărora vă scriu aceasta ea o învăţătură, venisem, la vârsta mea aşezată, dorindu-mă domn înţelept spre binele ţării, dorindu-mă domn cuminte şi viteaz numai împotriva duşmanului, dorindu-mă domn ctitor de mari oraşe şi cetăţi în care să crească viaţa ţării iar priceperea oamenilor să le aducă ceva bunăstare. Iar ei, nărozii în prostia lor vicleană, nu mă vedeau altfel decât ca pe vampirul care avea să-i chinuie şi să le sugă sângele! …

Da, poate că aveam să fac asta cu cei care gândeau să se împotrivească tuturor celor ce voiam eu să fac!… Poate!… Şi ei, proştii, simţind numai asta, hicleneau cu gândul chibzuind cum să mă ucidă. I-ar fi chemat pe turci, ar fi chemat, după cum li-i obiceiul, alte puteri străine, că lor nu le pasă dacă ţara e ocupată ci gândesc numai cum să le fie bine!… Ar fi chemat, dacă n-ar fi ştiut că, pe drumul Buzăului, apărându-mă din spate, înainta Ştefan cu oastea lui şi, în jurul oştii lui, aşa cum veniseră şi la mine pe drumul meu dinspre munţi, se adunau oamenii ţării, oastea aceea săracă şi hotărâtă, care nu uita că eu, Vlad Voievod, nu eram un vampir, ci omul care le adusese cândva o mare victorie de libertate.

Venea Ştefan, venea către mine, să ne împreunăm armatele şi să devenim puternici în această parte a lumii. Venea Ştefan, venea, el fiind omul care mă ştie mai degrabă ctitor decât călău. Venea Ştefan, venea, cu oastea lui vorbind aceeaşi limbă cu a mea, să ne unim şi să facem zid aici, la Dunăre, zid viu, care să apere înălţarea celorlalte, a zidurilor de piatră pe care le aşază în veac civilizaţiile lumii. Pentru că noi, dorind să ne clădim ţările noastre cu ctitorii care să ne poarte numele peste veac, apărăm aici, la Dunăre, întreaga Europă. Eram sigur: când mă voi uni cu el, învingătorul de la Podul înalt, când va afla

omenirea că aici, în ţărişoarele noastre, noi stăm de strajă, uniţi el, gloria de azi, eu, cel pentru care bătuseră clopotele în toată Europa cu paisprezece ani mai înainte, se va porni un sprijin mai puternic decât cel pornit către mine atunci, şi zidul nostru la Dunăre va face faţă cotropitorului în vecii vecilor. Venea Ştefan! Venea către mine, fratele lui de inimă. Şi nu eram fraţi fiindcă aşa ne născuse Dumnezeu, ci ne găsiserăm fraţi pentru că aveam în noi aceeaşi simţire pentru neam, pentru ţară şi pentru rostul domniei noastre.

Venea Ştefan pe drumul cu vii şi livezi al Buzăului, şi eu îl simţeam cum se-apropie, se-apropie, se-apropie…

Şi atunci, privind preacinstitele bărbi ale boierilor care mi se supuneau mie nesupunându-se, la fel cum s-ar fi supus, nesupuşi decât pe interes, oricăruia altul, nu mi-a mai păsat dacă ei vedeau în mine vampirul. Nu era nimic; n-aveau decât să se uite la mine cu teamă, chiar era voia mea asta; fusese dintotdeauna. Însemnat lucru era să se teamă, să se teamă foarte şi să facă numai ceea ce era voia mea. Din pricina asta, nu şi din vreo alta, îi îngrozisem şi în domnia mea trecută. Cu groaza asta care îi măcina şi acum, peste ani, eu am aşezat o orânduire puternică pe dinlăuntru, cu care am făcut faţă duşmanului din afară. Cu groaza asta eu am retezat uscăciunea lăsând pomul viu al ţării mele să crească aşa cum e rostul lui pe lume. Şi, ca dovadă că această groază, care s-a chemat politica mea, sau această politică ce s-a chemat groaza mea, a dat roade bune, este faptul că, după paisprezece ani de zile ei nu m-au uitat. Şi mai este unul: acela că destule frunţi încoronate ale lumii au luat aminte la politica mea şi-au tras învăţăminte din ce-am făcut eu aici. Iată: Craiul Moscovei, pe vremea când eu eram în temniţă crezându-mă toţi mort, şi-a pus sfetnicii să descoasă lumea şi să-nveţe toate cele câte le pusesem eu la cale, şi a făcut acolo la el întrutocmai, întărindu-şi foarte ţara şi puterea. De la

mine a învăţat, de la politica şi voinţa mea, şi a făcut din crăiia sa o ţară tare!…

Aşa că, mă gândeam eu cu gândul cel bun, ce-mi pasă că mă cred vampir sau orice?… Să mă creadă!… Să mă creadă ce vor, dar să-mi fie de folos la a orândui o ţară puternică, din care putreziciunea să cadă iar răul din afară să nu pătrundă…

Asta gândeam, ascultând sunetul copitelor calului meu pe podurile de lemn ale Bucureştilor, şi de-abia aşteptam să le aud alături pe cele ale bidiviului alb pe care venea Ştefan.

Pentru că Ştefan venea, venea, venea. Inima mea îl simţea şi-l aştepta. Inimă tânără de bărbat cărunt, trecut prin toate cele grele ale lumii acesteia.

XXVIII

Şi Ştefan a venit. Împreună cu oastea sa şi cu mulţime de oameni din partea aceea a ţării mele. A venit pe calul său alb, cu valtrapurile roşii ţesute în fir de aur pe care i le-am dat eu, în primul an al domniei mele de la Târgovişte, când pleca spre ţara sa, care l-a primit în marea ei mulţime la locul numit Direptate şi l-a uns domn tânăr, cu plete frumoase.

Acum ţara mea mă reprimea pe mine, căruntul ei baci cu obrazul brăzdat. Şi vă scriu vouă, fiii mei, ca să ştiţi că nu am avut în viaţa mea de până acum mai mare prilej de bucurie. A fost atât de mare încât, din ochii mei de care nu-mi amintesc a fi scăpat vreodată vreo lacrimă, am simţit cum o boabă lunecoasă şi rotundă s-a prelins fierbinte, începând a se rostogoli ca un mărgăritar din acelea mici, până în firele mustăţii mele dese. Spun ca un mărgăritar pentru că, prima oară, chiar am crezut că-mi cade din surguciul cu nestemate al căciulii. Am dus mâna să-l prind şi, când l-am atins, am simţit cum se întinde umed în mustaţă. Mărgăritarul nu cădea din calpacul de pe cap; era o lacrimă. Dar eu nu avusesem de unde să ştiu,

pentru că ochii mei nu scăpaseră aşa ceva vreme de patruzeci de ani.

Dar acum, în faţa mulţimii aceleia adunate, care striga întruna numele meu şi al lui Ştefan, numele ţării mele şi numele Moldovei, am simţit pentru prima dată că lacrima are gust sărat. Ca al mării. Şi picătura ei, la fel ca marea nesfârşită, te poate cuprinde. Te cuprinde şi te face altfel. Te face duios… Da, spun „duios”, cuvânt pe care nici pe el nu l-am rostit în ultimii patruzeci de ani, şi nici măcar nu l-am gândit. Dar el este cuvântul ce cuprinde gândurile mele în legătură cu voi şi cu tot ce se-ntâmplă cu mine. Pentru că eu pluteam în marea nesfârşită a picăturii mele, şi-l aveam în dreapta pe Ştefan, şi treceam printre mii şi mii de oameni care strigau numele nostru.

Să ştiţi, fiii mei, că nu poţi afla mai sfântă mândrie de tine decât atunci când mulţimii, care nu are nimic pe lumea asta, ştii că i-ai dat o credinţă.

Erau mii şi mii, târgoveţi, oşteni, oameni de ţară de pe întinsa câmpie a Bărăganului, oameni de pădure veniţi cu mine din munţii peste care trecusem.. Le vedeam căciulile, le vedeam obrazele şi, mai ales, le vedeam ochii. Se adunaseră acolo, în faţa pălimarelor cetăţii Bucureştilor, ca-ntr-o mare nădejde. Şi nădejdea asta eram noi doi, cei doi bărbaţi maturi, căliţi greu de viaţă, care treceam printre ei. Era cea mai mare adunare din câte văzusem vreodată. Îi cuprindea pe oştenii lui Ştefan, pe oştenii mei şi încă o mare, o foarte mare mulţime de oameni venită din patru zări aici, lângă malurile de pământ înalt ce apărau Bucureştiul, făcându-l astfel, prin chemarea ce-i adusese, cetatea nădejdii româneşti.

Şi dacă slova mea nevolnică nu poate scrie aici totul aşa cum s-a-ntâmplat, dacă mulţimea aceea ca pădurea, fremătând la trecerea noastră, nu am cum a v-o descrie mai bine, voi, fiii mei, să v-o închipuiţi, pentru că asta este piatra de temelie a oricărui domnitor.

Erau mulţi adunaţi pe câmpia deasupra căreia se ridicau turlele albe ale Bucureştilor. Erau frunza şi iarba ţării mele întregi, presărată cu florile venite din Moldova şi cu cele ale Transilvaniei, care mă ajutase să ajung aici. Erau toţi de-un neam şi de-o limbă, iar, pe deasupra, de-o simţire. Le vedeam cuşmele, le vedeam bărbile şi, mai ales ochii care ne-nsoţeau pe noi, cei doi bărbaţi voinici a căror trecere umăr lângă umăr însemna pentru ei unire, deci însemna putere împotriva duşmanului, deci însemna linişte înlăuntrul hotarelor şi viaţă mai bună pentru ei.

Şi noi treceam, cu pas bărbătesc de soldaţi căliţi în bătălii, Ştefan şi cu mine, ochii lui aurii, cărora vârsta le dădea o şi mai puternică lumină, ochii mei mari, pe care viaţa, dacă nu-i îmblânzise, oricum îi făcuse mai înţelepţi. Treceam prin dreptul lor simţindu-le suflarea îndreptată asupra noastră cu mare nădejde.

Iar când am ajuns pe locul unde era adunat marele sfat al ţării, când am urcat dealul îmbrăcat în covoare, unde, desenându-şi sclipitor odăjdiile pe cerul cenuşiu, ne aşteptau mitropoliţii, şi am văzut până-n ce nesfârşit se întindea mulţimea asta căreia îi ştiam prea bine trăirea, am simţit mărgăritarul acela rostogolindu-se încet şi fierbinte pe obraz.

Erau ca marea. Şi vuiau. Vuiau puternic în bucuria nădejdii lor. Era acolo, pe câmpul sur din faţa Bucureştilor, toată ţara lui Mircea cel Bătrân, vie, veşnic vie în năzuinţele ei.

Şi dacă ungerea mea cu mare cinste ca domn al ei am primit-o firesc, păstrându-mi fruntea dreaptă pe acea movilă îmbrăcată în covoarele scumpe ale palatului, sub cerul de toamnă care se argintase parcă, atotcuprinzându-mă, acest douăzecişişase al lui novembre rămâne pentru mine ziua când sutele de mii de oameni au sfinţit îmbrăţişarea mea cu Ştefan.

Pentru că, atunci, cerul de argint s-a prefăcut într-un

clopot vuitor, iar mulţimea de sub privirile noastre, în freamătul unui ocean puternic. Atunci cândj mai mărunt decât mine, mai blând la chip decât mine, dar la fel de aprins în priviri ca şi mine, Ştefan m-a cuprins cu braţul lui viteaz, şi ne-am ţinut amândoi strâns, unul la pietul altuia. Ne-am ţinut strâns pentru că ne atrăgeau de pe dinăuntru inimile şi ne legau pe dinafară, ne-nveşmântau în sfânta lor ţesătură uralele de nădejde ale mulţimii.

Atunci, în faţa ei, aşa cum ea ne cerea, ea mulţimea asta care era ţara, noi ne-am jurat dragoste şi alianţă, ca să fim tari alături, încredinţându-ne că duşmanul nu ne va mai da de grijă.

A fost cea mai înălţătoare zi din viaţa mea, cea mai de credinţă. Căci nu există credinţă mai mare decât cea pe care ţi-o dă sprijinul în cel de neamul tău,

Scriu vouă acestea, fiilor mei, pentru ca imaginea mea şi a lui Ştefan, îmbrăţişaţi sub cerul Bucureştilor şi deasupra mulţimii ţării, să vă fie sfânt simbol şi îndreptar întru tot ce veţi face pentru neamul nostru.

Io, Vlad Voievod şi domn, şi fiul marelui Vlad Voievod, stăpânind şi domnind peste toată ţara Ungrovlahiei şi al părţilor de peste mi nţi al Amlaşului şi Făgăraşului herţeg.

Cetatea Bucureştilor novembre 26 la anul 6984

ÎN LOC DE EPILOG:

DOCUMENTE LĂMURITOARE

Povestirea în limba slavă despre Dracula

XVIII „… Sfârşitul lui a fost aşa. Trăia în Ţara Muntenească şi au venit turcii asupra ţării lui şi au început să jefuiască. El s-a ciocnit cu dânşii şi turcii au fugit. Oastea lui Dracula a început să-i taie fără milă şi i-a gonit. Dracula de bucurie s-a urcat pe un deal să vadă cum taie pe turci şi s-a depărtat de oaste. Apropiaţii lui, boieri de neam, zice că, luându-l drept turc, unul l-a lovit cu o suliţă. El văzând că este ucis de ai lui, îndată a ucis cu sabia lui pe cinci dintre ucigaşii lui. Pe el l-au străpuns cu multe

suliţe şi astfel a fost omorât.”

XIX „Craiul a luat pe sora lui şi cu cei doi fii în Ţara Ungurească, la Buda: unul trăieşte pe lângă fiul craiului, iar celălalt a fost la episcopul de Oradea şi a murit în vremea mea. Iar al treilea fiu, mai în vârstă, Mihai, l-am văzut aici la Buda, fugise de la împăratul turcesc la rege. Încă înainte de căsătorie, Dracula l-a făcut cu o fată. Ştefan al Moldovei, cu voia craiului, a aşezat în Ţara Muntenească pe un oarecare fiu de voievod, anume Vlad. Iar acest Vlad a fost din tinereţe călugăr, după aceea şi preot şi egumen în mânăstire. După aceea s-a răspopit şi s-a ridicat la domnie şi s-a însurat, a luat pe soţia voievodului care a fost, scurtă vreme, după Dracula şi pe care îl omorâse Ştefan al Moldovei. Pe soţia aceluia a luat-o şi acum este voievod în Ţara Muntenească Vlad, cel care a fost călugăr şi egumen.

În anul 6994 (1486) februarie 13 a scris cel de mai înainte. Apoi în anul 6998 (1490) ianuarie 28, am transcris-o a doua oară, eu păcătosul Efrosin “

***

Solia lui ŞTEFAN CEL MARE către dogele şi senatul Veneţiei la anul 6986 (1478)

„8 maiu 1478, în faţa întregului senat al Veneţiei.

Aceste lucruri le-a spus din gură Io Ioan Ţamblac sol şi unchiu al dumisale lui Ştefan-Vodă, din partea lui.

Tot ce s-a întâmplat din pricina Turcilor în Domnia lui, va fi aflat înălţimea Sa (dogele) de mult. Dar cu adevărat ceia ce s-a întâmplat n-ar fi fost dacă ar fi aflat că prinţii creştini şi vecinii săi nu s-ar fi purtat cu el aşa cum s-au purtat; dar ei au călcat jurămintele lor şi învoielile ce le aveau cu ei, l-au înşelat, şi a păţit câte a păţit. Învoielile şi jurămintele ce erau între ei cuprindeau că toţi trebuiau să se gătească şi să ajute acel loc şi acea Domnie împotriva căreia ar merge Turcul. Şi deci, în nădejdea lor, a urmat împotriva mea ce am spus. Pentru că „de n-ar fi fost aşa,

din două lucruri aş fi făcut una: Ori m-aş fi împotrivit duşmanului la vad şi nu l-aş fi lăsat să treacă, ori, de mi-ar fi fost aceasta cu neputinţă, aş fi căutat să scap pe oamenii din ţara mea, şi nu ar fi suferit atâta pagubă. Dârei m-au lăsat singur, şi a urmat cum zic mai sus. Şi, dacă duşmanul ar fi fost singur, n-ar fi fost atât de rău, dar a făcut să vie Ţara-Românească de o parte şi Tatarii de alta, şi el însuşi cu toată puterea lui, şi m-au înconjurat de trei părţi şi m-au găsit singur, cu toată oastea mea turburată pentru mântuirea celor de acasă. Şi gândeşte-te înălţimea Ta câtă gloată aveam asupră-mi, împotriva mea atâtea puteri. Eu, cu Curtea mea, am făcut ce mi-a fost cu putinţă, şi s-a întâmplat ca mai sus, care lucru socot că a fost voinţa lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pe mine, păcătosul; şi lăudat să fie numele lui!

Iar, după ce a plecat duşmanul, cu adevărat am rămas părăsit de orice ajutor de la creştini, pentru că, nu numai că nu m-au sprijinit, dar poate că unii au avut plăcere pentru paguba făcută mie şi ţerii mele de Necredincioşi. Şi în această vreme a venit la mine secretarul înălţimii Tale şi mi-a spus ce i s-a poruncit, şi mi-a făgăduit multe lucruri din partea înălţimii Tale prea-creştine, care eşti plină de bunăvoinţă şi de grijă pentru binele creştinilor şi nimicirea vrăjmaşului. Care lucru m-a mângâiat şi mi-a dat mare nădejde, şi am rămas aproape odihnit. Pentru că mi-a spus că, din banii trimeşi în Ţara Ungurească şi din alţii, voiu avea ajutor şi orice fel de ocrotire.

Şi de aceia m-am grăbit să izgonesc pe Basarab ca Voevod al Ţerii-Româneşti şi să pun alt Domn creştin, adecă pe Drăculea, ca să ne înţelegem împreună. Şi am îndemnat la aceasta şi pe Maria Sa Craiul Unguresc, ca să poarte grijă din partea lui ca Vlad Drăculea să se facă Domn, şi încredinţându-l în sfârşit, a trimis să-mi spuie că eu să-mi strâng oastea şi să merg să pun pe acel Domn în

Ţara-Românească. Şi aşa am făcut îndată, şi am mers eu de o parte şi căpitanul Craiului de alta, şi ne-am unit, şi am pus în Domnie pe acel Drăculea. Şi, făcând aceasta, el mi-a cerut să-i lăsăm oamenii noştri pentru paza lui, căci în boierii Munteni nu se încredea prea mult. Şi eu i-am lăsat 200 de oameni de la Curtea mea. Şi după aceasta ne-am despărţit, şi îndată s-a întors acel necredincios Basarab, şi l-a găsit singur, şi l-a ucis, şi cu el au perit toţi ai miei afară de zece…

Cu ceilalţi Domni creştini, vecinii miei, am avut să fac o încercare, ca să nu mă aflu iarăşi înşelat. Şi înălţimea Ta ştie gâlcevile care sânt între ei, din pricina cărora fiecine cu mult greu abia poate face ale sale, şi de nevoie lucrurile mele rămân fără ocrotire.

Nici nu vreau să spun de cât folos e această ţară a mea pentru Creştinătate, socotind că e de prisos, căci e lucru ştiut bine de toţi. Că e zid de apărare al Ţerii Ungureşti, şi al Ţerii Leşeşti. Şi, în ce priveşte aceste două Crăii, afară de aceasta fiind împiedecat Turcul cu mine acum de patru ani, au rămas mulţi creştini odihniţi.”

AŞADAR, ISTORIA REPETÂNDU-SE ŞI SINGUR ŢIITORUL GÂND RÂMÂNÂND ACELA CĂ, PRIN LUPTA CELOR DE AICI, DE LA DUNĂRE ŞI CARP AŢI, AU RĂMAS ÎN CELELALTE PĂRŢI ALE LUMII MULŢI CREŞTINI ODIHNIŢI, ÎNCHEIEM ACUM ACEASTA APOCRIFĂ CRONICA FERECATĂ ÎN CELE MAI AUTENTICE DOCUMENTE, AŞEZÂND-O CA O LESPEDE DE DREPTATE FĂCUTĂ TÂRZIU, PE MORMÂNTUL RĂMAS NECUNOSCUT AL CELUI CARE A FOST ŞI RĂMÂNE

DRACULEA Vlad Voievod al Ţării Româneşti căruia, mai târziu, după groaza adânc sădită în duşmani, i s-a spus Vlad Ţepeş

— Sfârşit